

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет (ЦНТУ)
Факультет обліку та фінансів

**ФІНАНСОВО-КРЕДИТНИЙ МЕХАНІЗМ
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ТА СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ**

Матеріали
II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

(24-25 жовтня 2019 р.)

Кропивницький – 2019 рік

УДК 336.02:336.1: 336.6

Фінансово-кредитний механізм розвитку економіки та соціальної сфери: Матеріали II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 24-25 жовтня 2019 р., м. Кропивницький. – К.: «Ексклюзив-Систем», 2019. - 216 с.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків

Редакційна колегія: Левченко О.М., д.е.н., проф., Шалімова Н.С., д.е.н., проф., Базилюк А.В., д.е.н., проф., Хобта В.М., д.е.н., проф., Пальчевич Г.Т., к.е.н., проф., Пальчук О.В., к.е.н., доц., Загреба І.Л., к.е.н., доц., Попова С.П., асист. (відп.секретар), Москаленко В.М., асист. (техн.редактор)

Представлені матеріали є результатами досліджень науковців та практиків з проблем фінансово-кредитного регулювання розвитку економіки та соціальної сфери. До збірника ввійшли тези доповідей, що розкривають проблеми сучасної фінансової науки та практики: розробки методів реалізації фінансової політики держави; фінансово-аналітичного забезпечення, податкового регулювання і страхового захисту суб'єктів підприємницької діяльності; напрямів реформування фінансів соціальної сфери та системи соціального забезпечення; оцінки впливу глобалізації економіки на розвиток фінансів; сучасних проблем обліку, аудиту та оподаткування; розвитку новітніх інформаційних технологій у фінансах.

ISBN 978-617-7079-89-6

Рекомендовано до друку Вченою радою Центральноукраїнського національного технічного університету (протокол № 3 від 25 листопада 2019 року)

Матеріали публікуються у авторській редакції.

За підбір і точність наведених фактів, цитат, даних, власних імен та іншої інформації несуть особисту відповідальність автори тез доповідей. Редакція може приймати рішення про публікацію статті в порядку обговорення, не поділяючи точки зору автора.

© Автори, 2019

© Центральноукраїнський національний технічний університет, 2019

ЗМІСТ

Агура Ю. О. Вплив фінансової політики на розвиток інноваційного підприємництва...	8
Акулов М. Г. Особливості інвестиційної діяльності у сфері туризму.....	10
Базиліук А. В. Фінансові мотиватори економічного зростання та драйвери нової якості життя в Україні.....	13
Бержанір А. Л. Якість соціальної звітності українських компаній.....	17
Бержанір І. А. Сучасні проблеми бухгалтерського обліку в Україні.....	19
Боровик П. М. Проблеми виконання місцевих бюджетів у контексті бюджетної реформи	21
Васильєва К. С. Інвестиції в штучний інтелект.....	24
Вінницька О. А. Теоретичні аспекти фінансового стану підприємств.....	27
Гаврилова Н. В. Управління стратегічним розвитком підприємства.....	30
Гайналій А. О. Сучасні форми оплати праці: переваги і недоліки.....	33
Гаращенко Н. О. Сучасні проблеми обліку оплати праці на підприємстві.....	37
Гвоздєй Н. І. Особливості функціонування системи місцевого оподаткування в Україні.....	39
Гриценко Л. Л, Шамкало К. Ю. Оцінка інвестиційної привабливості країни.....	41
Gernego Iuliia Social oriented activity of crowdfunding fintech platforms.....	44
Головатий А. О. Проблеми формування ресурсного потенціалу банків.....	46
Гуменюк А. В. Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України.....	48

Дем'янишина О. А. Податкове регулювання діяльності суб'єктів малого підприємництва.....	50
Єзупов К. О. Світовий досвід залучення інвестицій у розвиток мобільного банкінгу....	53
Завальський А. А. Зелені інвестиції: перспективи впровадження в Україні.....	55
Загреба І. Л., Бабіна В. І. Формування політики управління пасивами підприємства.....	59
Ищенко Н. А. Шляхи підвищення прибутковості підприємства.....	61
Карпенко М. В. Сучасний стан соціального інвестування в Україні.....	64
Кісіль М. І. Інвестиційний потенціал сільського господарства та його земельної складової.....	66
Клименко Я. В. Операції з афілійованими особами та консолідована фінансова звітність..	69
Кожухар Р. О., Мельник О. І. Розвиток фінансів в умовах глобалізації економіки.....	73
Колотуха С. М. Оптимізація кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників.....	75
Корнієнко Т. О., Делікатна К. В. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення.....	78
Коцюрба О. Ю., Сиволап В. Ю. Визначення та класифікація ресурсів банку.....	80
Кравченко В. П., Корженко О. А. Дослідження динаміки недіючих кредитів у банках України.....	83
Кукуєва А. С. Фінансова безпека підприємства.....	87
Левченко О. М., Орлик М. В. Теорія кредитних відносин Адама Сміта та її розвиток у теорії кредиту Миколи Бунге.....	89
Лісова А. А., Мікуляк К. А. Позиціонування українського ринку страхових послуг серед провідних ринків Європи.....	91

Ляхова О. О. Організація та фінансування проектів державно-приватного партнерства у формі концесії в Україні.....	93
Медведенко О. О. Облік витрат на виробництво продукції тваринництва.....	95
Мельник Т. А. Розвиток добровільного медичного страхування в регіоні на основі кластеру.....	98
Melnychuk Yuliia Contents and importance of economic security.....	101
Михайленко А. Г. Управління фінансовим забезпеченням та діяльністю суб'єктів підприємницької діяльності в Україні.....	103
Моклюк Л. М., Попова С. П. Вплив фінансової децентралізації на дохідну частину місцевих бюджетів.	106
Москаленко В. М., Мажара В. А. Особливості здійснення фінансової санації підприємств.....	109
Мудренко В. С. Механізм функціонування місцевих бюджетів в Україні.....	112
Насипайко Д. С., Резніченко О. О. Моделі фінансових відносин в зарубіжних країнах.....	115
Неклега Я. В. Перспективи та недоліки впровадження глобалізації економіки в розвиток фінансів.....	117
Нестерюк А. О. Сучасний стан та розвиток венчурного інвестування в Україні.....	120
Орехова І. М. Управління прибутком підприємства.....	123
Осадчук Н. В. Прямі міжбюджетні відносини об'єднаних територіальних громад.....	125
Пальчевич Г. Т. Розвиток фінансових послуг в умовах інноватизації та цифровізації економіки.....	127
Пелих О. Л. Реформи фінансування системи охорони здоров'я.....	131

Петренко П. С. Чи є в Україні вищий орган контролю державних фінансів.....	134
Петренко Л. М. Роль державно-приватного партнерства у фінансовому забезпеченні інвестиційного розвитку регіону.....	138
Подплетній В. В. Сучасний стан та перспективи розвитку іпотечного кредитування в Україні.....	141
Поліщук О. В. Шляхи покращення інвестиційного клімату України.....	144
Попов В. М., Новицька-Тіванова О. М. Механізми стабілізації фінансового стану підприємства.....	147
Ророва Svitlana Problems of financial support of the agricultural sector of the economy of Ukraine.....	151
Пугаченко О. Б. Визначення поняття «страхові резерви» та аналіз їх розміщення.....	154
Радченко О. А., Троянський А. М. Управління цифровими інноваціями в банківському кредитуванні.....	158
Решитько Т. В. Щодо основних соціальних проблем сільського населення України.....	161
Самаріна О. М., Широка А. С. Аналіз фінансової надійності та ліквідності НАСК «Оранта».....	164
Сельодкіна О. І. Спільна діяльність банків і страхових компаній.....	166
Сибірцев В. В. Фінансова грамотність населення України.....	168
Сисоліна Н. П., Поліновська І. А. Напрями підвищення ефективності управління фінансово-економічними ресурсами підприємства.....	172
Сімонян Н. М. Стан, проблеми та шляхи створення ефективної пенсійної системи в Україні.....	174
Стойка В. О. Інтернет-банкінг як фактор підвищення конкурентоспроможності банківської системи України.....	177

Стойка С. О. Податкова безпека – фундамент економічної безпеки держави.....	180
Сторожук О. В., Заярнюк О. В. Фінансова безпека підприємства в умовах цифрової економіки.....	182
Сухий С. О. Формування системи управління оборотними активами підприємства....	184
Тимошик Д. Д. Підходи до визначення сутності малого та середнього підприємництва...	187
Уличний І. Л. Соціальне забезпечення учасників антитерористичної операції та операції Об'єднаних сил.....	189
Фіщенко О. М. Інформаційне забезпечення планування фінансової діяльності суб'єктів підприємницької діяльності.....	193
Фрунза С. А. Основні проблеми та завдання державної інвестиційної політики в Україні.....	197
Харченко І. В., Курпіль Ю. М. Стратегія «блакитного океану» як аналітичний підхід для створення конкурентних переваг.....	200
Хоменко В. С. Вплив нематеріальних активів на формування економічної безпеки підприємства.....	203
Чвертко Л. А., Кирилюк І. М. Особливості формування інвестиційного портфеля страхових компаній...	205
Шуплат О. М. Характерні особливості функціонування ринку мікрокредитування в Україні.....	208
Ясененко О. В. Напрями удосконалення банківського кредитування малого і середнього бізнесу в Україні.....	211
Ящук Т. А. Напрями удосконалення управління механізмом фінансування закладів вищої освіти.....	214

Агура Ю. О.

студентка кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Науковий керівник: Ткачук О. В., канд. екон. наук, доцент

кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ НА РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

На сьогодні однією із складових забезпечення динаміки зростання, конкурентоспроможності економіки України є утвердження інноваційної моделі розвитку підприємства. Саме такий шлях дає можливість Україні зберегти і найбільш ефективно використовувати наявний науковий та технічний потенціал для здійснення структурних технологічних змін та зайняти належне місце в світовому співтоваристві. Питання інноваційного розвитку та регулювання іноземного інвестування постійно знаходиться в полі зору дослідників. Для переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку необхідно реформування механізм його фінансового забезпечення. Цей механізм повинен ґрунтуватися на мотиваційних стимулах та моделі забезпечення суб'єктів інноваційної діяльності всіма необхідними ресурсами для впровадження інновацій. До самого інноваційного процесу повинні залучатися якомога більше економічних суб'єктів, які мають вільні виробничі потужності, інформаційні ресурси, матеріали та не матеріалі активи [1].

На нашу думку, продовжує залишатися відкритим питання про здатність фінансової політики взагалі забезпечити інноваційний шлях розвитку підприємства, зважаючи на внутрішні його властивості в умовах нової специфіки організації економічного та суспільного буття. В зв'язку з цим актуалізується необхідність теоретичного осмислення ролі інновацій у контексті реалізації модернізаційного проекту суспільного розвитку. Ефективність інноваційного розвитку можлива за рахунок виходу з тих обмежень, насамперед фінансових, в яких опинилася національна економіка. Проте і досі ці питання недостатньо досліджені, особливо щодо науково-методологічного і практичного забезпечення, внаслідок чого має місце неадекватність наявних рекомендацій. В цілому потреба у формуванні цілісного уявлення про механізм фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства постійно зростає як з теоретичних, так і практичних міркувань [2].

Дослідження взаємозв'язку фінансової та інноваційної політики дозволяє визначити, що можливості інноваційного розвитку підприємства зростають при поєднанні наявних фінансових ресурсів з можливостями технологічного та кадрового потенціалу національної економіки і окремих підприємств. Інноваційний розвиток стає джерелом нагромадження фінансових ресурсів та модифікації їх якісних характеристик у процесі виробництва та наукових досліджень і сприяє виходу суб'єкта господарювання з кінцевим продуктом на

ринок інновацій [3].

Принципи реалізації механізму фінансового забезпечення інноваційного розвитку підприємства включають в себе: цільове використання фінансових ресурсів в умовах жорстких бюджетних обмежень; узгодженість створення фінансового потенціалу та механізму його використання; продуктивність фінансового забезпечення інноваційного розвитку; системний підхід для забезпечення переходу від поетапного підходу фінансування до системного; розмежування джерел і механізму фінансового забезпечення щодо конкретних суб'єктів інноваційних відносин; концентрація інноваційного та фінансового потенціалу; пріоритетності, що дозволяє вирішити проблему розв'язання конкретного соціально-економічного завдання; узгодженості з обмеженістю коштів для реалізації завдань; розмежування джерел і механізму фінансового забезпечення щодо структурних елементів інноваційної системи. На підприємстві розроблено систему абсолютних, відносних та прирістних індикаторів, що оцінюють рівень фінансування інновацій за наступними групами: спрямованість, достатність та ефективність [4].

Основними проблемами фінансування інноваційного розвитку підприємств України є: низькі обсяги витрат підприємств на інноваційну діяльність; концентрація витрат підприємств на інновації напрямку придбання машин, обладнання та програмного забезпечення; низька частка витрат підприємств на внутрішні та зовнішні науково-дослідні роботи; нестача власних коштів та брак фінансової підтримки інноваційної діяльності підприємств з боку держави; відсутність довгострокового кредитування інноваційної діяльності підприємств з боку банківського сектора; підвищений ризик будь-яких форм інвестування. Рівень фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки України залежить від рівня фінансової стійкості банківської системи, але недостатньою умовою для забезпечення ефективних умов інноваційного зростання, ресурсний потенціал вітчизняного фінансового ринку також є вагомим джерелом вирішення проблем інноваційного розвитку [5].

Відповідно, основними шляхами вирішення виявлених проблем є: забезпечення пріоритету фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств під час розробки Проекту державного бюджету; фінансування за рахунок державного бюджету інноваційних розробок, що мають пріоритетне значення для держави; гарантування державою позик на інноваційний розвиток; удосконалення законодавства щодо венчурного інвестування для забезпечення фінансування інвестиційних проектів новостворених підприємств за рахунок інвестицій учасників фонду; створення пільгових умов для банківського кредитування інноваційної діяльності підприємств; створення сприятливого інвестиційного клімату для залучення іноземних інвестицій; сприяння практичній реалізації усіх нормативно-правових документів, які були розроблені для активізації інноваційного процесу на макрорівні та мікрорівні [6].

Отже, ефективне управління фінансовим забезпеченням інноваційного

розвитку передбачає здійснення певної фінансової політики, критичною складовою якої є пошук достатніх обсягів фінансових ресурсів. Враховуючи, що власні кошти є практично єдиним джерелом фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств, найбільш пріоритетним є розробка та впровадження інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств, таких як: податкова знижка; податкові канікули; податкове списання; податковий кредит. Однозначно можна стверджувати, що інноваційний розвиток зумовлює зростання фінансової бази, фінансового потенціалу, а зростання рівня фінансового забезпечення, в свою чергу, впливає на ефективність інноваційних процесів.

Література:

1. Інноваційна політика: навчальний посібник / За заг. ред. Б.М. Андрушківа. – Тернопіль : ТзОВ «Терно-Граф», 2012. – 484 с.
2. Онишко С.В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки // Фінанси України. – 2003. - № 6. – С. 67-74.
3. Колодізев О. М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки : монографія / О. М. Колодізев. – Х. : ФОП Лібуркіна Л. М., ВД «ІНЖЕК», 2009. – 240 с.
4. Трансформація інноваційного потенціалу України в умовах інтеграції у світову економіку : під ред. В. І. Крамаренко, А. П. Румянцева. – Сімферополь : ТНУ ім. В.І. Вернадського, ДІАЙПІ, 2013. – 390 с.
5. Інноваційна складова економічного розвитку: Монографія. – К.: Ін-т економіки НАН України, 2000. – 262 с. (особистий внесок: розділ 5 “Фінансові важелі забезпечення інноваційного розвитку та шляхи їх вдосконалення”. – С. 195-247).
6. Global innovation index [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>.

Акулов М. Г.

канд.екон. наук, доцент, професор кафедри технологій організації туризму і готельно-ресторанної справи
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ ТУРИЗМУ

Інвестиційний розвиток сфери туризму значною мірою залежить від рівня економічного розвитку країни, а з іншого боку, інвестиційний динамізм сфери туризму є важливим поштовхом до економічного зростання країни. За експертними оцінками, при повноцінному використанні українського туристичного потенціалу надходження до бюджетів усіх рівнів можуть становити приблизно стільки ж (близько 10 млрд. дол. США на рік), скільки отримують країни, співвимірні з Україною за туристично-рекреаційним потенціалом [1].

Мета інвестицій, згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність»

[2], спрямована у двох напрямках: отримання прибутку і соціального ефекту. Оскільки результати від здійсненої інвестиційної діяльності у сфері туризму отримують не тільки безпосередні суб'єкти інвестиційного процесу, а й суспільство (в особі населення), то соціальний ефект є важливою її складовою. Вважаємо, що економічний та соціальний ефект тісно пов'язані між собою і у поєднанні розкривають більш повне поняття «інвестицій в сферу туризму». З огляду на вище наведене, доцільно проаналізувати економічний та соціальний ефект від здійснення інвестиційної діяльності в сфері туризму.

Економічний ефект буде проявлятися у наступних результатах: формування доходів підприємств сфери туризму; створення доданої вартості в економіці; забезпечення прямого внеску у ВВП і національний дохід; здійснення внеску в платіжний баланс країни; сприяння зайнятості населення; активізація підприємництва; збільшення притоку іноземної валюти, тощо.

Соціальний ефект: стимулювання підвищення рівня та якості життя населення; створення, відновлення та збереження історико-культурної спадщини; посилення природоохоронної діяльності; сприяння фізичному та духовному оздоровленню нації, посилення культурної самосвідомості; підвищення інтелектуального потенціалу населення.

Найбільш повне визначення, враховуючи багатоаспектність сфери туризму наводить В. Братюк [3], розглядаючи її як довгострокове вкладення капіталу в об'єкти туризму, туристичної індустрії та індустрії гостинності й розваг, а також у суміжні галузі з виробництва конкурентоспроможних туристичних послуг, які забезпечують туристичний продукт, об'єкти туристичної та соціальної інфраструктури, заходи з охорони довкілля та туристичних пам'яток, систему забезпечення безпеки туристів тощо шляхом стимулювання розвитку підприємництва та реалізації цільових програм у соціальній сфері й туризмі, які націлені на задоволення потреб туристів під час подорожей.

Економічний зміст інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму доцільно аналізувати через дослідження галузевих особливостей та складових елементів, таких як, принципи та завдання, об'єкт і суб'єкт, види та форми інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму.

Здійснення інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму, має базуватись на наступних принципах:

- цілісності, що визначається нерозривним зв'язком та взаємозалежністю всіх складових сфери туризму, функціонування та розвиток яких здійснюється з метою створення туристичного продукту;

- соціальної спрямованості, що реалізується через розвиток інфраструктури підприємств сфери туризму;

- інформаційності, що дає змогу активізувати інвестиційну діяльність підприємств сфери туризму завдяки інформаційному забезпеченню, використанню баз даних інвестиційних проектів, інформації щодо потенційних інвесторів, наявності ресурсного забезпечення тощо;

- комплексності туристичної діяльності – передбачає поєднання

інноваційної та інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму з метою створення та реалізації туристичного продукту на ринку туристичних послуг; обумовлює специфіку об'єктів інвестування, що передбачає необхідність диференційованого підходу до розміщення, залучення та управління інвестиційною діяльністю.

– підпорядкованості стратегії інвестиційного розвитку країни, оскільки механізм та принципи інвестування підприємств сфери туризму визначаються державною інвестиційною політикою.

Специфіка об'єктів інвестиційних вкладень, обумовлена наявністю рекреаційної, історико-культурної складової сфери туризму, складністю кількісного визначення ефекту від покращення привабливості туристичного об'єкта після вкладання інвестиційних ресурсів. Інвестиції в сферу туризму можна віднести як до забезпечення суспільних так і приватних благ. Споживання туристичних послуг локалізоване до місць їх виробництва, оскільки їх транспортування в район споживання є неможливим

Механізм та принципи інвестування сфери туризму визначаються державною інвестиційною політикою та чинним законодавством. Їх розподіляють між наступними суб'єктами: туристичні підприємства, що не мають власних засобів складають – інноваційні інвестиції (ліцензії, програмні продукти та ін.); підприємства сфери туризму, що мають власні засоби складають – реальні інвестиції (будівлі, споруди, машини, інвентар та ін.); підприємства сфери туризму, діяльність яких пов'язана з виїзним туризмом складають – міжнародні інвестиції.

Інвестиції в туризм характеризуються наявністю «мультиплікативного ефекту» від туристичної діяльності, що передбачає збільшення сумарного ефекту від вкладання інвестицій на регіональному чи державному рівнях.

Отже, завдання інвестиційної діяльності підприємств сфери туризму полягають у забезпеченні фінансовими ресурсами характерні та супутні об'єкти сфери туризму в процесі придбання, розширення, модернізації основних фондів та впровадження прогресивних технологій з метою створення та реалізації туристичного продукту.

Література:

1. Економіка регіонів у 2015 році: нові реалії і можливості в умовах започаткованих реформ : аналіт. доп. / авт.: О. В. Шевченко, В. І. Жук, К. Г. Юрченко [та ін.] ; за ред. О. І. Олійник. – Київ : НІСД, 2015. – 92 с. 26-27.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність». Постанова ВР України N 1561-ХІІ (1561-12) від 18.09.91. <https://zakon.rada.gov.ua/laws>
3. Братюк, В. П Аналіз стратегії підходів до формування державної політики розвитку туризму [Текст] / В. П. Братюк // Актуальні проблеми економіки. – 2013. - № 6. – С. 40 – 49.

ФІНАНСОВІ МОТИВАТОРИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ТА ДРАЙВЕРИ НОВОЇ ЯКОСТІ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Впродовж тривалого часу Україна постійно стикається з питанням необхідності підвищення рівня соціальних стандартів й забезпечення більш високого рівня добробуту громадян. Риторика практично всіх передвиборчих кампаній ґрунтується на обіцянках досягти кращих показників якості життя, створення умов для розширення виробництва і збільшення робочих місць, зниження цін і поліпшення умов праці. Водночас, проблема вирішення цих завдань не втрачає своєї актуальності. Це засвідчується збереженням, відносно інших країн світу, низьких показників ВВП на душу населення відносно інших країн світу, що не відповідає вагомому потенціалу української економіки (рис.1). При цьому рівень оплати праці за 1 годину в Україні є найнижчим у країнах ЄС (рис.2).

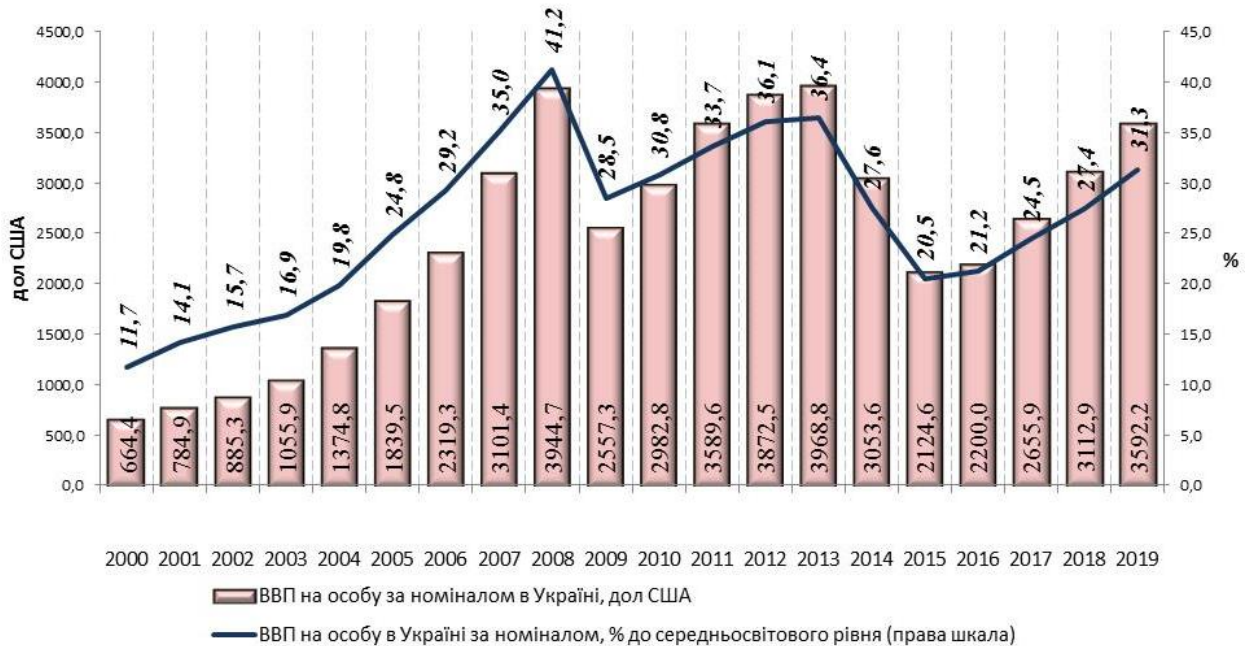

Рис. 1 - Динаміка ВВП на особу в Україні у 2000 – 2019 рр. за номіналом, дол. США та у % від середньосвітового рівня

Джерело: МВФ

На наш погляд, ключовим драйвером для розвитку відповідних процесів стало спотворення розуміння ролі заробітної плати у здійсненні реформ ринкової трансформації від початку їх реалізації. Висока заробітна плата виступає найпотужнішим чинником структурних трансформацій: і як джерело інвестування, і як стимул прискорення інноваційного та технологічного прогресу. Так, висока заробітна плата створює передумови для розширення платоспроможного попиту внутрішнього ринку, і відповідно – розвитку

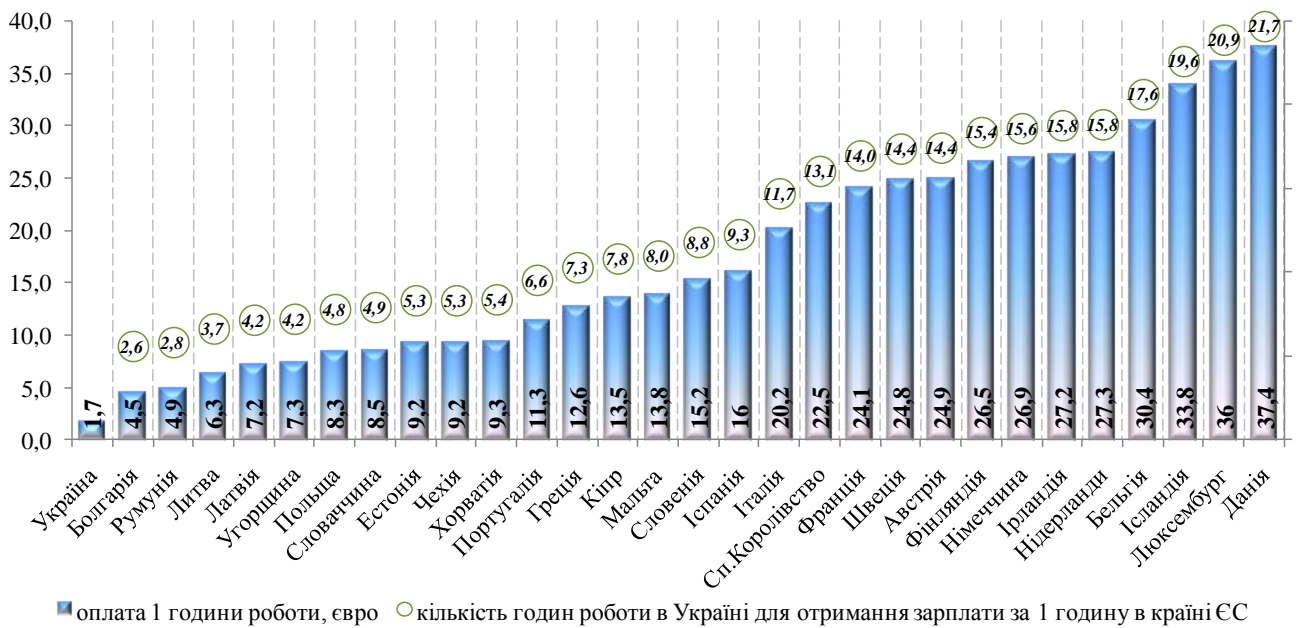

Рис. 2 - Рівень оплати праці за 1 годину в Україні та країнах ЄС у 2018 р., євро
 Джерело: Євростат, Держстат України, НБУ

національного виробництва. З іншої сторони, висока заробітна плата стимулює підприємців здійснювати техніко-технологічне оновлення виробництва і підвищувати продуктивність праці, необхідних для покриття зростаючих витрат (в т.ч. на утримання дорогої робочої сили). В цьому дуалізмі закладений важливий механізм ринкової саморегуляції, що мав би вже на перших етапах реформування закласти основи нової здорової економіки ринкового зразка і здійснити необхідні структурні зрушення.

Разом із тим практика реформування в Україні так чи інакше засвідчує орієнтацію державної політики на утримання низької вартості робочої сили. Тільки в останні роки намітилося її помітне зростання (рис.3).

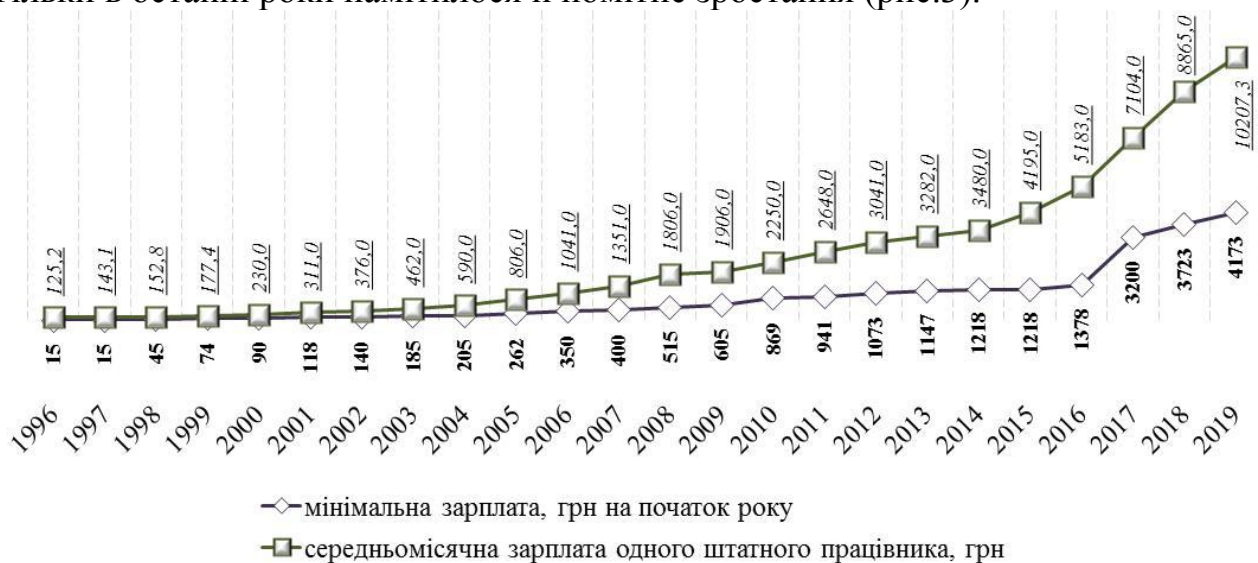

Рис. 3 - Динаміка мінімальної, середньої зарплати в Україні у 1996 – 2019 рр., грн.

Джерело: Держстат України

Законодавчо встановлений низький рівень мінімальної зарплати і до того ж значний рівень оподаткування фонду оплати загальмували структурну перебудову ще на початку реформ. Низька зарплата дозволяла підтримувати високий рівень зайнятості, а отже зберігати стару витратну систему виробництва за умови, коли обсяги випуску продукції згорнулися майже наполовину. Штучне стримування зарплат згодом не дозволяло проявитися ринковому регулюванню щодо усунення існуючих в економіці структурних диспропорцій. Але, водночас, створило умови поширення такого негативного явища як тіньова економіка, яка для значної частини населення стала єдиним джерелом виживання.

Замість ринкової, фінансово самодостатньої, почала формуватися олігархічно-кланова, дефіцитно-боргова, економіка з притаманною для неї системою спотворення реальних результатів роботи, завищення витрат легального випуску продукції, скорочення фінансової спроможності щодо підвищення заробітних плат, яке в умовах катастрофічного зниження попиту на робочу силу, легітимізує низький рівень оплати праці.

Ринкові трансформації в Україні, в умовах високого монополізму, відбулись на квазі-ринкових засадах. Результатами їх реалізації стали: значне вивільнення робочої сили з виробничої сфери; зростання самозайнятості, передусім, у сфері послуг; широке використання у всіх видах економічної діяльності форм зайнятості на основі пільгових умов оподаткування. На цій основі відбулася: деіндустріалізація; скоротилася податкова база та суттєво зросла боргова залежність усіх суб'єктів економіки; виникло поняття трудова бідність, коли отримані доходи працюючого населення не можуть забезпечити раціональних потреб людини, а значить – і слугувати основою для розвитку економіки; посилюється міграційний рух робочої сили. Водночас, створився й доволі вузький прошарок крупних власників капіталу.

Виходячи з результатів ринкового реформування в Україні, можна припустити що ставка на утримання низької вартості робочої сили – було хибним кроком, який ініціював згодом низку негативних процесів. Таким чином загальнодержавний курс на підвищення якості і рівня життя, який без законодавчо закріпленого процесу підвищення рівня її оплати на основі підвищення продуктивності праці, залишався декларативним.

Для сучасного періоду відповідні перетворення утворили боргову модель дефіцитного фінансування економіки, коли потрібно залучення дедалі більшого фінансового ресурсу для забезпечення виробництва. Вирішення проблеми якості життя та забезпечення економічного піднесення не втратило своєї актуальності і навіть сьогодні виявляється проблематичним через накопичені істотні борги державного та корпоративного секторів, високу витратність виробництва, обумовлене цим зростання цін, і головне – відсутністю мотивації вкладати кошти у розвиток виробництва, коли використання різних тіньових схем та спекулятивних операцій забезпечують набагато більшу дохідність.

Треба визнати, що проблема низьких доходів та низького рівня життя в Україні є не стільки проблемою недостатності фінансових ресурсів, скільки

проблемою розподілу та перерозподілу суспільного продукту. Досягнення якісно нового характеру економічного зростання потребує забезпечення пропорційності суспільного розподілу та перерозподілу, унормування суспільного договору та правил відповідних зміни. *По-перше*, для формування та реалізації вагомого потенціалу внутрішнього ринку, заробітна плата має бути конкурентно високою. Для цього потрібно на державному рівні визначати базові стандарти, приводячи їх у відповідність до реалій. Для розвитку національної економіки й забезпечення паритетності обміну необхідно систематично наближати рівень середньої зарплати до рівня провідних країн світу *По-друге*, заробітна плата має залежати від ефективності економіки, від того наскільки результативною для економічного розвитку є задіяна праця. Необхідно також відмовитися від практики прив'язки заробітної плати працівників бюджетної сфери до мінімальної зарплати. Зважаючи на сильно занижений її рівень в минулому, прискорене підвищення мінімальної зарплати сьогодні передбачає автоматичне доволі суттєве підвищення доволі високої оплати працівникам бюджетної сфери без відповідного на те фінансового забезпечення. Зарплату цієї категорії працівників треба прив'язати до середньої по економіці в цілому і переглядати у разі наявних позитивних зрушень. І нарешті, для прискорення обороту капіталу й створення умов для економічного піднесення необхідно усунути суттєві розбіжності в оплаті праці, скерувавши зусилля на подолання існуючої нерівності через встановлення розумної диференціації зарплат.

В контексті євроінтеграції України потрібно застосовувати стандарти та практику ЄС у забезпечення соціальних прав, що зокрема передбачають права на справедливу заробітну плату, яка забезпечує гідний рівень життя та попередження трудової бідності [1]. Переосмислення в Україні державної політики заробітної плати та доходів в контексті забезпечення, передусім, захисту працюючої людини від знецінення її праці, дозволить сформувати найбільш здорові передумови економічного зростання та активізувати фінансовий механізм ринкового регулювання.

Література:

1. The European Pillar of Social Rights in 20 principles. The Pillar of Social Rights is about delivering new and more effective rights for citizens, built upon 20 key principles. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper-and-fairer-economic-and-monetary-union/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_en

Бержанір А. Л.

канд.соціол. наук, доцент кафедри філософії та суспільних дисциплін
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ЯКІСТЬ СОЦІАЛЬНОЇ ЗВІТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ КОМПАНІЙ

Потреба підвищення рівня ефективності функціонування вищої освіти, яка є актуальною для нашої держави, обумовлює необхідність удосконалення її економічного механізму. У свою чергу, найголовнішим його елементом у сучасних умовах є система фінансового забезпечення діяльності закладів освіти. Впровадження новітніх підходів і принципів їх фінансування забезпечить збільшення матеріального, фінансового та інтелектуального потенціалу і сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Функціонування ринкової економіки на сучасному етапі соціально-економічного розвитку передбачає участь підприємців у вирішенні соціальних проблем суспільства. Соціально відповідальний бізнес, вкладаючи інвестиції у соціальну сферу, усе більшою мірою впливає на підвищення рівня і якості життя людей. Причинами зростання значущості соціальної відповідальності є посилення конкуренції та потреба підприємств зайняти гідне місце у ринковій структурі, складність і мінливість зовнішнього економічного середовища, необхідність впровадження інновацій, зростання ролі громадянського суспільства.

Одним із дієвих інструментів управління та розвитку соціальної відповідальності підприємництва, що застосовується у міжнародній практиці, є його нефінансова звітність. В економічно розвинених країнах вона використовується вже десятки років, і тільки останнім часом набуває поширення в українському бізнес-середовищі. Сьогодні, коли підприємницькі структури України намагаються наблизити свою діяльність до стандартів Європейського Союзу постає необхідність активного розвитку програм соціальної відповідальності і складання не тільки бухгалтерської, податкової, статистичної, а й нефінансової звітності [1, с. 90].

У 1997 р. була створена організація Global Reporting Initiative (Глобальна ініціатива звітування), яка підготували стандарти соціальної звітності. Global Reporting Initiative (GRI) – це міжнародний стандарт звітування щодо добровільного використання організаціями звітів з економічного й екологічного напрямів їх діяльності, продукції та послуг [2].

Починаючи з 2011 року, Центр «Розвиток КСВ» аналізує соціальну звітність українських компаній відповідно до GRI стандартів. Оприлюднені у 2017 році звіти можна класифікувати так: 1 інтегрований звіт (ДТЕК); 1 звіт відповідно до GRI стандартів (ПАТ «Миронівський хлібопродукт»); 5 звітів відповідно до GRI 4.0 (АрселорМіттал Кривий Ріг, НАК «Нафтогаз України», ДП «НАЕК «Укренерго», ТОВ «Лайфселл», ДП «НАЕК «Енергоатом»); 1 звіт з

елементами GRI 4.0 (ТОВ «Нова пошта»); 3 неструктурованих КСВ-звіти (ПАТ «Укрсоцбанк», ПАТ «Креді Агріколь Банк», ТОВ «САВ-Дістрибьюшн»); 4 загальних звіти компаній з висвітленням деяких елементів КСВ (ТОВ «Метінвест холдинг», ПрАТ «Футбольний клуб «Шахтар» (Донецьк)), ПАТ «Акціонерна компанія «Київводоканал», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ Акціонерний банк «Укргазбанк») [3].

Саме ці представники приватного бізнесу, які розуміють стратегічну необхідність та ефективність роботи у сфері соціальної та екологічної підтримки суспільства, першими стали використовувати в діяльності міжнародні стандарти КСВ і надавати соціальну звітність, що відрізняється прозорістю та загальною доступністю [4, с. 112].

Найрідше компанії розміщують у відкритому доступі інформацію про політику відповідального маркетингу, про управління корпоративною відповідальністю та програми впровадження КСВ в ланцюги постачання. Тільки одна компанія (НАК «Нафтогаз України») розмістила інформацію про бонуси та політику заробітної плати (винагорода керівництву) [3].

Аналіз середнього рівня розкриття інформації провідними компаніями показує, що у цілому протягом останніх років вона знаходиться приблизно на одному рівні – від 50,9% у 2012 р. до 62,3 у 2017 р. з максимумом у 2015 р. (73,3%) (рис. 1).

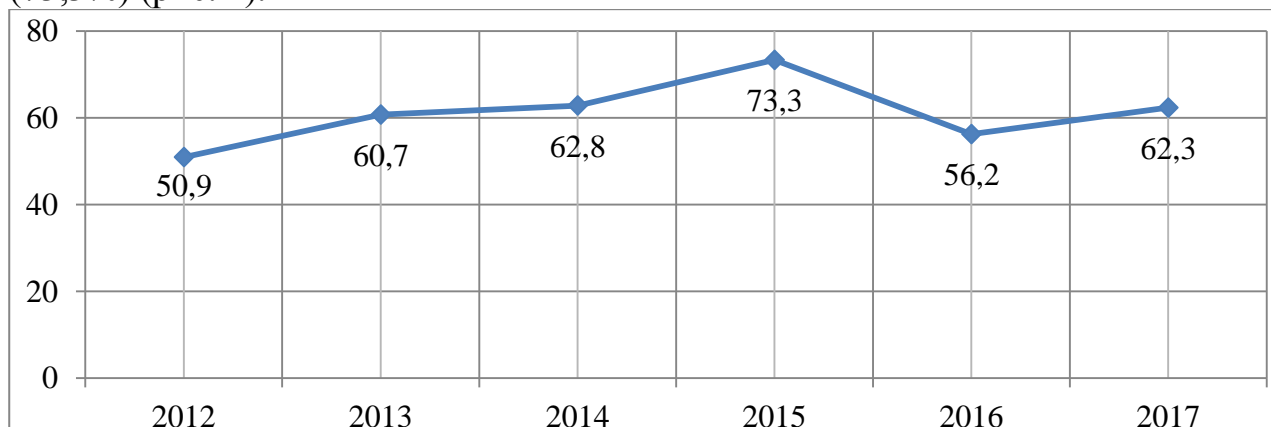

Рис. 1 - Середній рівень розкриття інформації ТОП-10 українських компаній, %

Джерело: складено автором за [3]

Отже, якість соціальної звітності компаній, корпорацій, фірм має велике значення, бо вона відображає сутність їх стратегічної діяльності з реалізації соціальних проектів. Це впливає на підвищення якості управління компанією, забезпечує можливість визначення напрямів подальшого впровадження соціальних програм.

Література:

1. Царик І. М. Проблеми та перспективи розвитку нефінансової звітності як інструменту корпоративної соціальної відповідальності / І. М. Царик // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Випуск 24. – С. 89–93.
2. Соціальна відповідальність бізнесу: розуміння та впровадження. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.un.org.ua/ua/publications-and-reports/un-inukraine-publications>.
3. Індекс прозорості сайтів українських компаній-2017 / А. Зінченко, Н. Резнік, М.

Саприкіна [Електронний ресурс].– Київ : Юстон, 2018. – 28 с. – Режим доступу: http://csr-ua.info/csr-ukraine/wp-content/uploads/2018/10/Transp_Index_2018_preview-.pdf.

4. Бержанір А. Л. Соціальна звітність як елемент системи соціальної відповідальності компаній / А. Л. Бержанір // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 16. – С. 109–113.

Бержанір І. А.

канд.екон. наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Бухгалтерський облік є важливою складовою економічного життя країни. На сьогоднішній день в Україні для ефективної економічної діяльності необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на удосконалення бухгалтерського обліку в країні. Взагалі бухгалтерський облік – це система виявлення, накопичення, узагальнення, зберігання, реєстрації та надання інформації про діяльність юридичної особи зацікавленим користувачам для використання її при прийнятті управлінських рішень. Інформація повинна бути достовірною, повною та неупередженою, відповідати певним характеристикам, таким як: правдивість, нейтральність, доречність, суттєвість, зіставність [1].

В українській системі бухгалтерського обліку за останні декілька років існують проблеми, які не забезпечують створення і подання інформації, і не відповідають характеристикам та критеріям. Це утворюється недотриманням української законодавчої вимоги про гармонізацію національних стандартів бухгалтерського обліку. Вирішення цих проблем передбачається дотриманням загальноновизначених принципів і методів бухгалтерського обліку.

В Україні змінилася системна функція бухгалтерського обліку у зв'язку зі зміною економічної системи в цілому. За радянських часів існувала ієрархічна побудова, за якої бухгалтерський облік відносили до підсистеми народногосподарського обліку. На думку українських учених, вітчизняний бухгалтерський облік і звітність за ступенем стандартизації займав перше місце у світі, а за технікою групування та узагальнення бухгалтерської інформації наближався до французького та німецького.

При переході до до ринкових умов господарювання виникла потреба у створенні нової системи бухгалтерського обліку. Сучасна система бухгалтерського обліку України була запозичена з часів планової економіки та потребувала реформування. Але й проведення реформ, на думку багатьох дослідників, не дало достатнього ефекту. А вже після реформування системи бухгалтерського обліку головним її завданням стала гармонізація української облікової системи з Міжнародними стандартами бухгалтерського обліку.

Сучасний стан організації бухгалтерського обліку в Україні не можна

вважати досконалим, оскільки він потребує значних змін. Практика свідчить про наявність теоретичних і практичних проблем реформування системи бухгалтерського обліку в Україні, які зумовлені: розбіжностями у підходах до обліку в Україні та в західних країнах; суперечливими положеннями міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ); відсутністю комплексності в реформуванні державних інституцій України та відмінностями у трактуванні управлінського обліку тощо.

До основних проблем організації бухгалтерського обліку належать такі:

- галузева специфіка обліку та звітності – існують відмінності у застосуванні вимог національних стандартів різних галузей. Хоча держава в особі Міністерства фінансів встановлює певні вимоги і стандарти фінансової звітності, контроль за виконанням цих вимог знаходиться на неприйнятно низькому рівні;

- недосконалість законодавчого регулювання – вагомим питанням є визначення переваг ведення бухгалтерського обліку за національними чи міжнародними стандартами. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» визначає перелік суб'єктів господарювання, які за тим чи іншим критерієм повинні вести бухгалтерський облік за Міжнародною системою фінансової звітності;

- підготовка бухгалтерських кадрів – в Україні слід створити систему постійного підвищення кваліфікації бухгалтерів, яка б відповідала міжнародним вимогам, а саме стандартам освіти Міжнародної федерації бухгалтерів. Мета такої системи – кваліфікаційний рівень професійного бухгалтера як загальноприйнятий у міжнародній практиці має відповідати європейському рівню [2].

В сучасних умовах господарювання особливо гострою є проблема своєчасного отримання достовірної і якісної облікової інформації для прийняття управлінських рішень. Ще однією з головних є проблем бухгалтерського обліку в Україні це є уніфікація бухгалтерського обліку та фінансової звітності, тому що зростання ролі інтеграції економіки до світового економічного простору потребує деякої однотипності та прозорості принципів формування і розрахунку прибутку, бази оподаткування, інвестування та капіталізації активів, методика та організація яких у різних країнах різна.

Вирішення проблем в бухгалтерському обліку повинні прийматися з урахуванням його ролі в суспільному житті країни та поточних і перспективних завдань, історичних, соціальних та економічних особливостей розвитку України. Тому потрібно запровадити державне регулювання і встановлення методологічних засад бухгалтерського обліку. Ці заходи повинні будуватися на основі чіткого дотримання вимог нормативних актів, що формують українську систему бухгалтерського законодавства.

Сьогодні необхідна інституційна перебудова системи регулювання бухгалтерського обліку та звітності, де держава буде відігравати провідну роль за активної участі професійних громадських бухгалтерських організацій. Вирішення цих проблем допоможе вдосконалити сучасну систему бухгалтерського обліку, адаптувати до ринкових змін та міжнародних

стандартів, що буде позитивною зміною не лише у системі бухгалтерського обліку, а й розвитку господарської діяльності в цілому.

Література:

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: закон України від 05.10.2017 р. / Електронний ресурс. Режим доступу: https://ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T990996.html.
2. Котляр І. М., Бержанір І. А. Тенденції розвитку бухгалтерського обліку в Україні. Актуальні проблеми обліково-аналітичного забезпечення суб'єктів господарювання в умовах сталого розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих вчених, 17 квітня 2019 р., м. Рівне. [Електронне видання]. Рівне: НУВГП. 2019. С. 49–50.

Боровик П. М.

канд. екон. наук, доцент кафедри геодезії, картографії і кадастру
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ПРОБЛЕМИ ВИКОНАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ У КОНТЕКСТІ БЮДЖЕТНОЇ РЕФОРМИ

Основою для вибору тієї чи іншої моделі бюджетних відносин, а відтак і особливостей та механізмів розподілу бюджетних ресурсів між державою та бюджетами місцевих громад для кожної конкретної країни є потенціал її муніципалітетів щодо забезпечення видаткових частин їх бюджетів власними фінансовими ресурсами, тобто чинник фіскальної самодостатності.

Самодостатність органів місцевого самоврядування на практиці проявляється у наявності власних фінансових ресурсів та їх достатності для виконання муніципалітетами функцій і повноважень, визначених законодавством. Поряд з цим, ключовою проблемою для вітчизняних місцевих бюджетів є низька частка їх витрат у загальній сумі видатків консолідованого бюджету, що не дозволяє муніципалітетам належним чином фінансувати навіть мінімально-необхідні потреби місцевих громад.

Зокрема, як свідчать результати дослідження, витрати місцевих бюджетів в Україні складають в 2010 р та в 2013-2014 рр. менше 1/4 а в 2011 р. та в 2015-2018 рр. лише близько 1/5 від загальної суми видатків зведеного бюджету.

В той же час, в більшості країн Європейського співтовариства, курс на інтеграцію з яким останнім часом незмінно декларує наша держава, дещо інша структура розподілу видатків між місцевими бюджетами та державною казною. Зокрема, в значній частині країн Європи частка витрат бюджетів місцевих громад в структурі їх бюджетних видатків складає близько 1/3, а в Швеції, Фінляндії та Данії – більше 45 % від загальних видатків консолідованих бюджетів цих країн.

Крім структури видатків зведеного бюджету, важливим показником рівня самодостатності місцевих бюджетів є питома вага в ній регульованих доходів. В зв'язку з цим варто відмітити, що місцеві бюджети в Україні значною мірою формуються, насамперед не за рахунок власних та закріплених джерел їх доходів, а за рахунок міжбюджетних трансфертів.

Незважаючи на децентралізаційні процеси стосовно перерозподілу бюджетних ресурсів, частка міжбюджетних трансфертів з державної казни у доходній базі місцевих бюджетів України з року в рік зростає та за період 2010-2016 рр. зросла на 18 %, опередивши за своїм фактичним розміром сукупну величину всіх інших джерел доходів бюджетів муніципалітетів.

Зовсім інші показники структури доходів місцевих бюджетів у країнах з розвинутою ринковою економікою. Зокрема, в значній частині країн з ринковою моделлю фінансових відносин в суспільстві власні джерела доходів бюджетів місцевих громад складають більше половини їх доходної бази. Крім того, в Іспанії, Австрії та Швейцарії власні доходи місцевих бюджетів формують більше 80 % а в США, Ісландії та Люксембурзі – понад 90 % їх джерел доходів.

Важливим показником рівня самодостатності місцевих бюджетів є також структура регульованих доходів цих складових бюджетної системи. В зв'язку з цим, варто зазначити що регульовані доходи місцевих бюджетів в Україні переважно формуються за рахунок субвенцій.

Зокрема, результати аналізу структури регульованих доходів вітчизняних місцевих бюджетів показали, що частка субвенцій в регульованих доходах місцевих бюджетів в 2010 р. 43,1 %. Крім того в період 2011-2014 рр. питома вага субвенцій в структурі отриманих вітчизняними муніципалітетами міжбюджетних трансфертів складала майже половину, а в 2015-2016 рр. більше 95 %.

Деякі іншими є структура регульованих доходів місцевих бюджетів в окремих країнах світу. Зокрема у Франції, Швеції, Литві, Німеччині (на рівні бюджетів общин), Бельгії, Нідерландах та Чехії порівняно незначною є роль субвенцій в процесах регулювання доходної спроможності місцевих бюджетів. З іншого боку, в таких країнах, як Росія, Польща та Латвія в структурі міжбюджетних трансфертів, що надходять до бюджетів місцевих громад лівову частку займають субвенції, що відповідає вітчизняній практиці вирівнювання доходної бази місцевих бюджетів.

Варто зазначити, що положення бюджетного законодавства як України, так і багатьох інших країн передбачають, що для бюджетів, які отримують міжбюджетні трансферти, суттєве значення має вид трансфертних платежів.

Зокрема, для муніципалітетів негативною є практика використання під час бюджетного вирівнювання субвенцій, оскільки нормативно-правовими актами з цього приводу як в Україні, так і в більшості країн світу передбачено їх використання з певною метою та в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про надання субвенції. Слід зазначити, що саме субвенції є видом міжбюджетних трансфертів, що найбільш обмежують фінансову свободу місцевого самоврядування.

Тому застосування переважно субвенцій з метою фінансового вирівнювання доходної бази місцевих бюджетів значною мірою суперечить положенням Європейської хартії місцевого самоврядування та є однією із перепон на шляху подальшої інтеграції нашої країни до Європейського співтовариства.

Враховуючи викладене, використання субвенцій в Україні з метою вирівнювання доходної спроможності місцевих бюджетів наразі є явищем недопустимим. Крім того, в часи фінансової нестабільності, викликаній як розладом світової фінансової системи так і політичною кризою в Україні, використання коштів державної казни з метою збалансування доходної бази місцевих бюджетів, тобто застосування інших видів трансфертів, необхідно суттєво обмежити.

Поряд з цим важливим завданням для держави наразі є підвищення рівня самодостатності муніципалітетів. Реальним шляхом досягнення цієї мети може бути реформування системи місцевих податків та платежів, насамперед, через посилення їх фіскального значення у доходах бюджетів місцевих громад.

В зв'язку з цим, варто зазначити, що реформування в Україні механізму справляння податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, звичайно, позитивно вплинуло на формування доходної бази місцевих бюджетів.

Поряд з цим, окремі зміни до податкового та бюджетного законодавства, що відбулись в Україні, негативно вплинули на рівень фінансової самодостатності муніципалітетів. До таких змін можна віднести зменшення частини податку на доходи фізичних осіб, що надходить до місцевих бюджетів (з 75 %, що їх отримували в 2014 р. бюджети сіл, міст районного та обласного підпорядкування та районів до 60 %, з 25 % від загальної суми мобілізованого ПДФО, що отримували обласні бюджети до 15 % та з 50 %, від мобілізованої суми ПДФО, що їх отримував бюджет м. Київ до 40 %) [1].

Натомість позитивним є те, що з 2015 р. до доходів місцевих бюджетів в Україні відносять акцизний податок з реалізації через роздрібну торговельну мережу алкогольних напоїв, пива та тютюнових виробів, податок на розкішні автомобілі та частину екологічного податку.

Погоджуючись з тим, що більшість фіскальних новацій, що стосуються наповнення доходної бази місцевих бюджетів є досить позитивними, зазначимо, що зменшення частки податку на доходи фізичних осіб в місцевих бюджетах суттєво зменшить розміри їх власних та закріплених джерел доходів, а тому може викликати додаткову потребу вітчизняних муніципалітетів в міжбюджетних трансфертах.

Тому, вважаємо, що необхідним нині є повернення до порядку розподілу мобілізованого податку на доходи фізичних осіб, який передбачав, що 75 % мобілізованих сум податку залишаються в розпорядженні бюджетів сіл, міст районного та обласного підпорядкування а також районів, 25 % – в обласних бюджетах та 50 % – в бюджеті м. Київ.

Підсумовуючи результати аналізу вітчизняної та зарубіжної практики

бюджетних відносин на рівні бюджетів муніципалітетів, зазначимо, що практичними шляхами реформування бюджетних відносин в Україні, які дозволять вирішити значну частину сучасних проблем формування доходів місцевих бюджетів, можуть бути наступні кроки:

- повернення до порядку розподілу мобілізованого податку на доходи фізичних осіб, який передбачав, що 75 % мобілізованих сум податку залишаються в розпорядженні бюджетів сіл, міст районного та обласного підпорядкування а також районів, 25 % – в обласних бюджетах та 50 % – в бюджеті м. Київ;

- розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків і зборів та їх адміністрування;

- запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах;

- заборона на використання в Україні субвенцій та обмеження стосовно використання міжбюджетних трансфертів інших видів.

Література:

1. Бюджетний Кодекс України від 08.07.2010 року. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

Васильєва К. С.

студентка Інституту інформаційних технологій в економіці

Науковий керівник: **Шуплат О.М.**, канд.екон.наук, доцент

кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЇ В ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Один з провідних німецьких експертів в питаннях Індустрії 4.0, Борис Отто, охарактеризував останні досягнення в сфері інформаційних технологій так: «...тепер, коли машини стали набувати певний штучний інтелект, який дозволяє їм приймати самостійні рішення, проголосили четверту революцію»[1].

На сьогоднішній день, найбільш цінний ресурс у сучасному світі – це інформація, а найбільш перспективний напрям інвестування – штучний інтелект. Розширення існуючих ринків та перехід їх цифрових та Інтернет-версій в автоматичний режим стає можливим завдяки новітнім технологіям, що спричиняє появу нових методів виробництва. Більш того, людські енергозатрати на виробництво товарів та послуг значно зменшуються, що дає можливість направити інтелектуальні ресурси людства на виконання більш важких нетипових завдань, які потребують виведення висновків та прийняття свідомих економічних рішень.

Згідно з дослідженнями Марка Пед'ю та Пола Догерті, технології штучного інтелекту потенційно спроможні підняти рівень прибутковості в середньому на 38% до 2035 р. і спричинити поповнення грошового балансу на 14 трлн. дол. США у 16 галузях і 12 національних економіках [7, с.3].

Прикладом перспективної інвестиції в розробку штучного інтелекту є намір компанії Microsoft інвестувати 1 млрд. дол. США в компанію OpenAI, що має за мету розвиток технологій штучного інтелекту в хмарній платформі Microsoft Azure. Компанія OpenAI пов'язує свою діяльність зі створенням роботизованих інструментів та маніпуляторів для виконання завдань, створенням програмного забезпечення, що сприятиме скороченню використання часу та людських енерговитрат [6].

Яскравим прикладом активного використання штучного інтелекту та цифрових технологій є Німеччина через впровадження програми «Industry 4.0» в економіку. Основними принципами такої інтеграції є:

- Функціональна сумісність - люди, «розумні» підприємства та кіберфізичні системи мають «знаходити спільну мову» та комунікувати за допомогою Інтернет-ресурсів та технологій.

- Віртуалізація - кожне підприємство або виробництво має існувати у двох варіантах - фізичному та аналогічному йому цифровому.

- Децентралізація - здатність кіберфізичних систем приймати рішення за власним розсудом в межах функціонування «розумного» виробництва.

- Функціонування в режимі реального часу - обробка даних повинна виконуватись миттєво, а зроблені висновки – бути актуальними.

- Орієнтація на послуги - здатність системи людина-підприємство-кіберфізична виконувати завдання та надавати послуги через Інтернет.

- Модульність - постійна зміна існуючих моделей, методів або модулів виконання завдань з метою їх постійної актуальності [5].

Дещо схожу політику провадить КНР, створивши програму «Made in China 2025» [3], яка дозволить країні відійти від боротьби за ринок низькоякісних товарів загального вжитку до конкуренції з найрозвиненішими країнами світу у виробництві високоякісних товарів [4].

Таким чином, більшість країн світового простору та компанії-лідери в галузі інформаційних технологій, розуміючи кардинальний вплив розвитку штучного інтелекту на економіку та рівень життя, займаються розробкою теорій щодо впровадження даних технологій у власне виробництво як на державному, так і на рівні приватного бізнесу, що в майбутньому забезпечить вагому перевагу перед економіками інших країн та першість у своїй галузі.

Виділяють такі три основні напрями економіки, які зазнають найбільшого впливу розробок штучного інтелекту в Україні:

- держава, а саме визнання пріоритету у розвитку цифрових технологій, що в майбутньому сприятиме частковій автоматизації робочої сили та активному зростанню ВВП. За допомогою навичок штучного інтелекту можливим стає здійснення автоматичного аналізу великих об'ємів даних, що може вплинути на всі сфери управління національною економікою – від виконання звітності та

оприлюднення прозорих об'єктивних даних до визначення найбільш привабливих інвестиційних проектів;

- бізнес, конкуренція в якому буде прогресивно підвищуватися. Лідер галузі визначатиметься залежно від того, хто та наскільки масштабно впроваджує технології штучного інтелекту у бізнес-процеси. Як відомо, конкуренція у приватному бізнесі сприяє прогресу, а це, безперечно, призведе до значного стрибка у розвитку національних та світової економіки;

- державно-приватне партнерство. Ці дві рушійні сили розвитку є і самостійно досить потужними, але у випадку їх поєднання виникає надзвичайно ефективна синергія. Одними з багатьох галузей, які можуть зазнати впливу даного тандему, є сам розвиток штучного інтелекту, розробка проектів смарт-міста, нової енергетики і транспорту, освоєння космічного простору [2].

Як висновок, впровадження технологій штучного інтелекту в економіку країни загалом та процеси виробництва зокрема сприятиме підвищенню їх ефективності, скорочуватиме енергозатрати та гарантуватиме надійний результат без впливу «людського фактору». Економіка України, використовуючи інструменти технологій штучного інтелекту, може вийти на новий рівень розвитку та посісти вище місце на світовій арені.

Література:

1. Гурков А. Эксперт: Индустрия 4.0 - это революция интеллектуальных машин [Електронний ресурс] / А. Гурков // Новости и аналитика о Германии, России, Европе, мире. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.dw.com/ru>.

2. Кравцова О. Вперед у майбутнє: чому уряд повинен звернути увагу на штучний інтелект [Електронний ресурс] / О. Кравцова // Українська правда. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/09/4/651230/>.

3. «Сделано в Китае 2025» – генеральный план Нового Шелкового пути [Електронний ресурс] // TLK MEDIA. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <http://transexpress.kz/ru/magazines.php?id=896>.

4. Что такое "Сделано в Китае 2025" [Електронний ресурс] // Вестник Кавказа. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <http://vestikavkaza.ru/analytics/CHto-takoe-%E2%80%9DSdelano-v-Kitae-2025%E2%80%9D.html>.

5. Швецов Д. У истоков «Индустрии 4.0»: как развивается промышленность Германии [Електронний ресурс] / Д. Швецов // Control Engineering. – 2018. – Режим доступа до ресурсу: <https://controlengrussia.com/industry-4-0/germaniya/>.

6. Шмырова В. Microsoft вложит \$1 млрд в искусственный интеллект, который осознает себя [Електронний ресурс] / В. Шмырова // CNews. – 2019. – Режим доступа до ресурсу: https://www.cnews.ru/news/top/2019-07-23_microsoft_vlozhit_1_mlrld_v_iskusstvennyj_intellekt.

7. Purdy M. HOW AI INDUSTRY PROFITS AND INNOVATION [Електронний ресурс] / М. Purdy, Р. Daugherty // Copyright Accenture. – 2017. – 28 с. – Режим доступа до ресурсу: https://www.accenture.com/_acnmedia/pdf-84/accenture-ai-industry-growth-full-report.

Вінницька О. А.

канд.екон.наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Важливою складовою економічного успіху підприємств в сучасних умовах є правильний вибір стратегії та тактики функціонування. Дослідження статистичних даних, що мають безпосереднє відношення до кінцевого результату такого вибору, а також проведення детального аналізу фінансового стану підприємств дозволяють зробити висновок про те, що пошуки можливості підвищення ефективності та результативності їх функціонування вимагають розробки принципово нових стратегічних напрямів і відповідних тактичних підходів до здійснення діяльності.

Саме тому аналіз, який ґрунтується на вивченні даних про фінансовий стан підприємства та результати його діяльності у минулому з метою оцінки майбутніх умов і результатів, відіграє надзвичайно важливу роль в системі управління господарюючими суб'єктами. Неважко зауважити, що головним завданням такого аналізу є зниження неминучої невизначеності, пов'язаної з прийняттям економічних рішень, орієнтованих на майбутнє [12, с.7].

При цьому, на думку О.С. Кузьміна, А.Г. Загороднього, Л.С. Гром'яка, загальна структура процесу визначення (планування) результатів повинна включати аналіз навколишнього середовища, результатів діяльності підприємства, факторів впливу на них [9, с.71].

У широкому розумінні аналіз фінансового стану може бути використаний як інструмент обґрунтування короткострокових економічних рішень, доцільності інвестицій, засіб оцінки професіоналізму та якості управління, спосіб прогнозування майбутніх результатів.

Визначення аналізу фінансового стану, враховуючи його взаємозв'язок з найзагальнішими видами аналітичної діяльності, не є вичерпним, оскільки погляди вчених і практиків при його формулюванні суттєво відрізняються.

Так, оцінка фінансового стану підприємства як спроможності здійснення тих чи інших операцій у визначених умовах, відокремлених рамками економічного механізму, на думку О. С. Вартанова, припускає дослідження потенціалу його економічної активності [3, с. 7].

Це достатньо складна та клопітка робота, яка потребує поглибленого вивчення поведінки підприємства при здійсненні діяльності в даних конкретних умовах. На нашу думку, частіше викликає інтерес рівень фінансового стану, зафіксований з одної сторони, визначеним моментом часу, а з іншої - відповідним цьому моменту фіксованим набором значень показників, що як найповніше можуть відображати існуючий потенціал підприємства, а також його можливість здійснювати той чи інший крок по відношенню до інших суб'єктів взаємовідносин.

Важливим завданням у цьому випадку є визначення можливості (наявності альтернативи) кращої організації діяльності. І якщо така можливість існує, тоді відповідний алгоритм аналізу дозволить оцінити ймовірність дій підприємства у зовнішніх по відношенню до нього умовах, які складаються на даний момент часу.

Однією з причин цього, на наш погляд, стало невміння спрогнозувати можливі зміни у оточуючому середовищі, відкоригувати власну стратегію з урахуванням цих змін та вчасно запобігти впливу несприятливих факторів, що здатні суттєво знизити фінансову стійкість підприємства. Практично відсутньою була дієва система внутрішнього моніторингу, націлена на виявлення певних індикаторів погіршення фінансового стану [4].

Слід зауважити, що врахування альтернативних можливостей є поняттям не новим. Воно широко використовується в світовій практиці, причому виникає воно в системі бухгалтерського обліку. Наприклад, в Данії при обліку витрат використовують методику розрахунку "втрачених можливостей" і вона базується на аналітичних прийомах обчислень.

Фінансовий стан – це важлива характеристика підприємства, що відображає результати господарської діяльності та визначає його фінансову спроможність. Результати аналізу фінансового стану дозволяють формувати відповідну фінансову політику та розробляти заходи, спрямовані на підвищення ефективності використання фінансових ресурсів суб'єктів господарювання [1].

Фінансовий стан підприємства - це узагальнююча якісна характеристика і вона повинна відображати наявність (потенціал), розміщення фінансових ресурсів та ефективність їх використання, але для цього необхідно враховувати можливість застосування поряд з показниками фінансової діяльності, що є на даний момент загальноприйнятими, також розрахунок відносних синтетичних показників та їх граничних значень.

В більшості випадків фінансовий стан підприємства залежить від структури засобів та джерел їх фінансування, що відображаються в бухгалтерському балансі. Під впливом різних факторів на підприємстві може скластись незадовільна структура бухгалтерського балансу (питома вага кожної статті в загальному підсумку балансу).

На нашу думку, це такий стан майна та зобов'язань боржника, коли за рахунок належного йому майна неможливо забезпечити своєчасне виконання зобов'язань перед кредиторами через недостатній рівень ліквідності майна підприємства - боржника. При цьому загальна вартість вказаного майна може бути рівною загальній сумі зобов'язань або перевищувати її. Незадовільна структура бухгалтерського балансу, на думку В. В. Сопка, яку ми повністю підтримуємо, говорить про те, що підприємство фінансово нестійке [13, с.2-8].

Зауважимо також, що це концептуальне питання стосується не лише структури бухгалтерського балансу по відношенню до складу активів підприємства, але й його капіталу і зобов'язань.

В умовах ринку фінансова самостійність підприємств, з одного боку, вимагає розробки нових підходів до фінансового забезпечення діяльності, а з другого, виникає велика кількість зовнішніх і внутрішніх користувачів

фінансової інформації й звітності, мета й потреби яких різні.

Призначення фінансової звітності, виходячи з цього, полягає в тому, щоб максимально згладити суперечності між інтересами різних користувачів, а отже концептуальні основи теорії обліку та звітності повинні ґрунтуватися на врахуванні допустимої межі уніфікації звітних форм.

А.І. Ковальов характеризує "фінансовий стан" як найважливішу характеристику економічної діяльності підприємства у зовнішньому середовищі, яке визначає конкурентоздатність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, а також оцінює, в якій мірі гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів щодо фінансових та інших відносинах" [7, с. 4].

Дещо по іншому трактує це поняття А. М. Поддєрьогін, зокрема, він вважає, що "фінансовий стан підприємства - це комплексне поняття, яке є результатом взаємодій всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів" [11, с. 282].

В працях вчених А.М. Бондарєвої, Ю.А. Вериги, В.А. Гаврилової, В.М. Беленької [2, с.195; 5, с.21-22; 6, с.32] "фінансове становище (стан) підприємства" характеризується розміщенням та використанням засобів (активів) та джерел їх формування (власного капіталу та зобов'язань, тобто пасивів).

Однак ряд науковців, в тому числі М.Я. Коробов, вважають, що під фінансовим станом підприємства слід розуміти міру його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями [8, с. 151]. Тобто, фінансовий стан підприємства слід розуміти як забезпеченість господарського суб'єкта власними та позиченими засобами, можливість та ефективність їх використання в даних економічних умовах.

На наш погляд, фінансовий стан підприємства - це якісна характеристика, яка визначається системою показників, обраних конкретним замовником (користувачем) аналізу, що дозволяє висвітлити результати фінансово-господарської діяльності підприємства. При цьому необхідно зазначити, що система параметрів та перелік показників не можуть бути раз і на завжди встановлені.

Характерною ознакою аналізу фінансового стану є комплексне і системне дослідження фінансової діяльності підприємств, оцінка ефективності виробничо-фінансової діяльності та ринку, а також діагностика та пошук резервів і можливостей їх мобілізації.

Література:

1. Бержанір І. А., Вінницька О. А., Гвоздей Н. І. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства, *Молодий учений*. № 2. 2018. С. 682-686.
2. Бондарєва А. Аналіз фінансового стану підприємства. Різні методики та підходи, *Наукові записки. Серія : економіка*, 2001, № 7. с. 194 - 197.
3. Вартанов А.С. Экономическая диагностика деятельности предприятия:

организация и методология, М. Финансы и статистика, 1991. 80 с.

4. Вінницька О.А., Шмалюх А.І. Теоретичні аспекти коефіцієнтного аналізу при оцінці фінансового стану підприємства. Економіко-управлінські та інформаційно-аналітичні новачі в будівництві: матер. Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 23-24 травня 2019 р. (КНУБА)). С.187-189.

5. Верига Ю., Подольская В. Методология анализа финансового положения потребительского общества, *Бухгалтерский учёт*, 1995, № 1. с. 20 – 23.

6. Гаврилова В.А., Беленькая В.Н. Методика оценки финансового положения предприятия в условиях рынка, Санкт Петербург : СПГФИ, 1992. 89 с.

7. Ковалёв В.В. Финансовый анализ, М.: Финансы и статистика, 1996. 412 с.

8. Корнієнко Т. О., Чвертко Л. А. Механізм управління економічною безпекою як детермінанта забезпечення стійкого розвитку підприємства. Підприємницька модель економіки та управління розвитком підприємства: матер І Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Житомир, 08-09 листопада 2018 р.), Житомир, 2018. С. 129 – 132.

9. Коробов М.Я. Фінанси промислового підприємства : Підручник. К.: Либідь, 1995. 160 с.

10. Курсом реформ – облік 2000: Навчально-практичний посібник. Ч.11. Дніпропетровськ : ТОВ “Баланс-клуб”, 2000. 294 с.

11. Поддєрьогін А.М., Буряк Л.Д., Нам Г.Г. та ін. Фінанси підприємств. Підручник. 3-тє видання, перероблене та доповнене. К.: КНЕУ, 2000. 460 с., іл.

12. Розенберг А.Д. Использование баланса для анализа кредитоспособности, *Деньги и кредит*, 1991 с. 37 – 40.

13. Сопко В.В. Методика анализа баланса предприятия. К.: Лоран, 1994. 24 с.

Гаврилова Н. В.

канд.екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Управління стратегічним розвитком підприємства вкрай складний процес, без реалізації якого неможливий розвиток підприємств, адже воно включає постійний аналіз, моніторинг середовища організації як зовнішнього, так і внутрішнього. Успішне управління стратегічним розвитком підприємства повинно ґрунтуватись на виробленому концептуальному підході з урахуванням стратегічних змін.

Управління стратегічним розвитком підприємства включає в себе зовнішнє середовище, рідше внутрішнє, чітко продумані заходи як відповідь на виклики середовища, і можливість врахування непередбачених обставин. Серед основних обставин на які слід особливо звернути увагу є зміна соціально-економічних і політичних умов, насиченість ринку, поява нових конкурентів у галузі економічної діяльності, законодавчі обмеження, зміна партнерів та постачальників сировини і матеріалів, зміна керівництва підприємства, поглинання іншою компанією. З метою ефективного функціонування

підприємства, його спроможності дотримуватись визначених цілей і при цьому бути гнучким і протистояти усім викликам мінливого середовища система стратегічного управління повинна приділяти особливу увагу наступним заходам:

- своєчасно визначити напрями розвитку підприємства;
- в повній мірі забезпечувати оптимальний розподіл ресурсів;
- досягати достатнього рівня мотивації;
- ліквідувати опір змінам;
- залучати працівників до розробки стратегії розвитку підприємства;
- налагоджувати систему зворотних зв'язків;
- встановлювати контроль за виконанням стратегії.

Розробка та формування стратегії діяльності підприємства здійснюється вищим керівництвом або його топ менеджером, через наявність у них бачення розвитку підприємства і розвинутого стратегічного мислення. Під стратегічним мисленням слід розуміти уміння серед обставин, які склалися, побачити довгострокову перспективу і майбутні вигоди від неї. Стратегічне планування на підприємстві повинно бути зосереджено на прийнятті оптимальних стратегічних рішень, тоді як стратегічне управління пов'язане з досягненням стратегічних результатів: нових ринків, нових товарів, нових технологій [10].

Головними недоліками застосування в практиці діяльності підприємств стратегічного планування є низький рівень обґрунтованості планових документів, відсутність системи контролю і механізму коригування стратегічних планів. Розробка і формування стратегії розвитку підприємства перш за все передбачає процес стратегічного планування, який потребує виконання наступних дій:

- визначення напрямку розвитку організації;
- формулювання загальних стратегій;
- аналіз внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства;
- визначення можливостей та загроз;
- визначення головних питань, які необхідно врегулювати;
- перегляд стратегічного плану та порядок його ухвалення;
- планування впровадження стратегій.

Будь-яке підприємство, яка потребує розвитку з метою збільшення прибутків, охоплення більшої частки ринків, отримання конкурентних позицій чи інвестиційних вливань, повинне спиратись на стратегічне управління.

Зростання динамічності та невизначеності зовнішнього середовища обумовлює необхідність удосконалення інструментарію стратегічного управління підприємства. В таких умовах актуальним є забезпечення стратегічної стійкості підприємства, що дозволяє забезпечити йому стійкі конкурентні позиції. Стратегічну стійкість слід визначати як здатність підприємства досягати місії та поставлених стратегічних цілей за умов постійного розбалансування та впливу чинників зовнішнього та внутрішнього середовищ, зберігаючи свою цілісність, гармонійність та стабільний розвиток.

Таким чином, стратегічне управління можна розглядати як концепцію

виживання в невизначених умовах. Стратегічне управління дає змогу уявити, якою повинна бути підприємство в майбутньому: в якому оточенні йому необхідно буде працювати, яку позицію займати на ринку, які мати конкурентні переваги, які зміни слід здійснити в організації. Стратегічне управління є основою управління, доцільність формування якого полягає у наступному:

- стратегія відображає місію та систему цінностей підприємства, погляди вищого керівництва, його бачення майбутнього, яке допомагає зорієнтувати колектив в потрібному напрямі;

- сформована стратегія є інструментом координації, що забезпечує узгодження цілей, а у випадку виникнення конфліктів чи протиріч сприяє досягненню компромісів, допомагає здійснювати діагностику діяльності організації, визначаючи причини відхилень між цілями та результатами.

- наявність сформованої стратегії підвищує готовність організації реагувати на непередбачені зміни, демонструє зв'язок між функціями посадових осіб, сприяє ґрунтовному управлінню [2].

Розроблена стратегія розвитку загального управління стосується таких напрямів:

- розвиток і перебудова загальної структури управління підприємства, окремими виробництвами, цехами та іншими ланками;

- удосконалення системи роботи з керівними кадрами;

Вихідними даними для розробки стратегії загального управління були:

- загальні цілі, стратегії та критерії розвитку підприємства, конкретизовані для кожної з підсистем управління;

- аналітичні матеріали для дослідження системи управління підприємством, техніко-економічні розрахунки щодо різних напрямів і можливостей розвитку організаційної системи підприємства;

- законодавчі документи, норми та нормативи для побудови системи управління підприємств різного типу [3].

Стратегічне управління на підприємстві дасть змогу досягнути таких основних результатів:

1. Створити системний потенціал для досягнення цілей підприємства, складовими частинами якого є:

- фінансові, сировинні і людські ресурси, що входять до організаційної структури підприємства;

- вироблена продукція, або надані послуги, що запропоновані на ринок;

- сформований позитивний імідж підприємства.

2. Удосконалити структуру підприємства та його внутрішні зміни, що забезпечують чутливість до змін зовнішнього середовища і відповідну до них адаптацію [3].

Досліджуючи стратегічне управління розвитком підприємства, можна дійти до висновку, що воно спрямоване на створення конкурентних переваг підприємства і зміцнення ефективної стратегічної позиції, що забезпечить майбутню життєздатність підприємства в мінливих умовах. Отже, вибір стратегії в стратегічному управлінні пов'язаний зі станом ключових факторів, до яких відносяться сильні сторони галузі і підприємства, мета, місія, інтереси

вищого керівництва, кваліфікація працівників. Динамічний процес стратегічного управління підприємства є тією захисною силою, під якою підприємство може рухатись впевнено до поставленої мети, незважаючи на несприятливі впливи навколишнього середовища.

Література:

1. Парій І.В. Стратегічне управління організацією в умовах швидких змін середовища / Національний університет Львівська політехніка”, кафедра менеджменту організацій [Електронний ресурс] Режим доступу до журналу : <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/11164/1/35.pdf>. – Заголовок з екрану.
2. Петров В.В. Оцінка інноваційного потенціалу регіонів України / В.В. Петров, А.А. Сидоров // Економіка і наука. – 2015. – № 1. – С. 201-216.
3. Судомир С.М. Стратегічне управління розвитком підприємства / С.М. Судомир, С.В. Герчанівська // Агросвіт. - №13 -14 . – 2011. С.33 – 35.

Гайналій А. О.

студентка

Науковий керівник: Гаращенко Н.О., викладач

Кропивницький інженерний коледж

Центральноукраїнського національного технічного університету

м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ФОРМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

Заробітна плата як одна з найважливіших економічних категорій повинна виконувати низку функцій, що тісно пов'язані з принципами її організації. Проте в сучасних умовах розвитку ринкових відносин в Україні заробітна плата не виконує їх у повному обсязі. [1]

Заробітна плата залежить від умов виробництва від ринкової кон'юнктури, від стану економіки в той або інший період часу. Відмінності в заробітній платі визначаються перш за все рівнем розвитку виробництва. Разом з тим розмір заробітної плати в ринкових умовах визначається якістю праці, кваліфікацією, професійною підготовкою працівника, досвідом його роботи.

На жаль, діючі системи оплати праці на підприємстві володіють рядом недоліків: зростання оплати праці не пов'язано із зростанням ефективності; діюча система не орієнтована на співпрацю; система оплати не є достатньо гнучкою; низька продуктивність праці.[2] Отже, виникає потреба в підборі відповідного до економічного стану країни зручних та ефективних систем оплати праці. Розглянемо деякі з них.

У західних фірмах в даний час спостерігається тенденція до індивідуального встановлення заробітної плати, яка зводиться до:

– визначення певного розміру мінімального річного заробітку кожному працівнику з урахуванням усіх винагород;

- неоднакового підвищення заробітної плати у межах пропонованого приросту її загального фонду;
- відмови від індексації у зв'язку із зростанням цін;
- врахування при визначенні персональних надбавок персональних заслуг працівників, а не їх стажу;
- регламентацію процедури урахування заслуг, тощо [3, с. 154].

Диференціальні системи заробітної плати, які передбачають застосування підвищених тарифних ставок (розцінок) для оплати праці працівників, які виконують і перевиконують високі норми. Невиконання норм оплачується по зниженим ставками (розцінками). Ця система є подібною до відрядно-прогресивної, яка застосовується на підприємствах України, але без застосування регресивних розцінок, у разі не виконання запланованого або нормативного обсягу робіт.

Емпіричні системи заробітної плати, що передбачають коригування тарифної ставки при зростанні рівня виконання норм.

Комбіновані системи оплати праці, які поєднують у собі відрядну та погодинну форми оплати праці, при цьому заробітна плата складається з постійної та змінної частин.

Однофакторні системи заробітної плати передбачають зміну рівня заробітної плати в залежності тільки від одного фактору – виробітку. Вони застосовуються на підприємствах з низьким рівнем механізації і з високою питомою вагою ручної праці.

Багатофакторні системи заробітної плати являють собою різновид погодинної і відрядної оплати праці, які застосовуються у високомеханізованих виробництвах та передбачають застосування технологічних надбавок до норми часу і спрямовані на підвищення інтенсивності праці працівника.

Відрядно-прогресивні системи, які побудовані таким чином, що, починаючи з певного рівня виробітку 100% і вище (норма) робочий оплачується за підвищеною тарифною ставкою, які мають своє застосування й на підприємствах України [4].

Всі ці системи оплати праці мають на меті підвищення вмотивованості працівника та направлені на зростання результативності живої праці. Головним при цьому стає необхідність розрахунку граничної межі, яка співвідносила зростання продуктивності праці та збільшення заробітної плати.

Наступні системи оплати праці пов'язанні з іменами їх авторів – розробників, мають цілком визначену сферу свого застосування та ґрунтуються на наступних положеннях.

Оплата праці за системою Тейлора передбачає застосування диференційованої відрядної ставки, яка при невиконанні норм складає 0,8 базової величини, при виконанні та перевиконанні величина ставки коливається від 1,1–1,3 базового рівня оплати праці.

При застосуванні системи Мерики в оплаті праці персоналу підприємства застосовуються наступні підходи: при виконанні завдань до 60% працівнику загрожує звільнення; при виконанні завдання на 61–83% працівник одержує базову ставку оплати праці; виконання завдання від 81 до 100% ставка

збільшується в 1,1 рази, більше 100% виконання норми – 1,2 базової ставки.

Система Гантта передбачає комбінування погодинної й відрядної форм оплати праці, які застосовуються залежно від досягнутого рівня продуктивності праці. При виконанні завдань менше 100% застосовується погодинна оплата за низькими ставками; при перевиконанні – відрядна оплата за підвищеною ставкою.

Треба зазначити, що подібна система оплати праці на вітчизняних підприємствах застосовується при оплаті праці допоміжних та обслуговуючих робітників, праця яких впливає на результативність основних робітників, що виготовляють продукцію (непряма відрядна оплата праці), при цьому чим вищою буде продуктивність праці основних працівників, тим більшу оплату праці отримує допоміжний або обслуговуючий робітник. [7]

Система Бедо враховує кожен робочу хвилину, яка називається «точкою». Працівник, крім основної заробітної плати, одержує винагороду, яка визначається як добуток 0,75 кількості точок, виконаних працівником за годину, на 1/60 погодинної ставки.

Система Сканлона визначає основним показником преміювання зниження зарплатомісткості продукції за рахунок економії заробітної плати порівняно з нормативною величиною. Якщо витрати на заробітну плату були нижче нормативної величини, то формується преміальний фонд у розмірі 75% економії, з яких 20% спрямовуються на виплати у «скрутні» часи, тобто при відсутності економії. Якщо такого не відбувається, то цей резерв розподіляється в кінці року.

Система оплати праці Раккера передбачає виплату колективних премій за зниження частки витрат на оплату праці в структурі додаткової вартості, яка розраховується як середня величина за останні 3–7 років [5].

Характерною особливістю сучасних систем оплати праці на Заході є значне поширення системи заохочення за впровадження різноманітних нововведень. Так, більшість західноєвропейських фірм формують преміальні фонди за створення, освоєння й випуск нової продукції, але їх розмір залежить від приросту обсягу продажу нової продукції, її частки у загальному обсязі виробництва. Причому розумова праця оплачується вище, ніж фізична. За даними спеціальних досліджень, заробітна плата працівників розумової праці у середньому перевищує заробітну плату робітників: у Німеччині – на 20%, в Італії і Данії – на 22%, у Люксембурзі – на 44%, у Франції та Бельгії – на 61% [6, с. 30].

Ефективність оплати праці обумовлена результатами живої праці, що має своє вираження у фактичному обсязі виготовленої продукції, виконаних роботах або наданих послугах. В той же час багато функцій, що виконуються працівниками підприємств та організацій, не мають реального втілення в матеріальний результат, а є частиною загальної роботи підприємства по досягненню запланованого результату. У цих умовах кращий механізм управління персоналом – це методи матеріального стимулювання, основна частина яких пов'язана безпосередньо з оплатою праці, тобто отриманням

«живих» грошей.[7]

Отже, розглянувши різні методи та системи нарахування заробітної плати, можна сказати, що у більшості з систем розподіл доходу передбачає тісний взаємозв'язок між результатами роботи працівника і величиною прибутку, наявність додаткових доплат за виконання запланованих норм та допустимих перевиконань, нарахування преміальних виплат, що залежать від таких показників, як продуктивність, якість, економія матеріалів, надійність роботи.

Такий підхід є досить дієвим, адже спрямований на стимулювання продуктивності праці робітника саме в тій сфері діяльності підприємства, де це є найбільш необхідним та економічно вигідним, проте це не гарантує виникнення таких проблем у нарахуванні праці які виникають в нашій країні нині: зростання оплати праці не пов'язано із зростанням ефективності діяльності; діюча система не орієнтована на співпрацю колективу; система оплати не є достатньо гнучкою; низька продуктивність праці на підприємстві. Наявність таких проблем говорить лише про недостатній рівень розвитку економіки країни, недостатнє нормативне забезпечення систем нарахування та оплати праці, що потребує доробки та підлягає розгляду на рівні державного управління.

Література:

1. Недоліки в оплаті праці [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ekonomikam.com/ecfins-553-1.html>.
2. Проблеми з оплати праці в Україні. Реферат [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_pidpr/18903/.
3. . Крушельницькая О. Управление персоналом: [учеб. пособ. для студ. выс. учеб. зав.] / О.В. Крушельницька, Д.П. Мельничук. – К.: Кондор. – 2003. – 295 с.
4. Кокорев В. Мотивация в управлении: [курс лекцій] / В. Кокорев [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://diplomart.ru/library/10012-0132-0700.html>.
5. Управління персоналом [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrreferat.com/lib/manag/upravlinnya_personalom/17.htm.
6. Брезницька К.Ф. Аналіз сучасних систем оплати праці в зарубіжних країнах / К.Ф. Брезницька // Управління розвитком. – 2011. – № 8 (105). – С. 30–31.
7. Григор'єва О.В. Застосування сучасних систем оплати праці на підприємствах України [Електронний ресурс] / Григор'єва О.В., Шуткіна І.С. – Режим доступу до ресурсу: <http://global-national.in.ua/issue-5-2015/13-vipusk-5-traven-2015-r/897-grigor-eva-o-v-shutkina-i-s-zastosuvannya-suchasnikh-sistem-oplati-pratsi-na-pidприємstvakh-ukrajini>.

Гарашенко Н. О.

викладач

Кропивницький інженерний коледж

Центральноукраїнського національного технічного університету

м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОБЛІКУ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Заробітна плата – одна із найважливіших чинників діяльності підприємства. Облік праці є досить складною ділянкою бухгалтерського обліку, яка вимагає ретельного організаційного удосконалення. На кожному підприємстві розділ обліку заробітної плати ведеться в обов'язковому порядку. Помилка у нарахуванні заробітної плати автоматично призводить до цілої серії порушень, які є найважчими за своїми наслідками. Тому, питання нарахування заробітної плати, а також податкового, бухгалтерського, статистичного обліку оплати праці займають особливе місце в роботі бухгалтерії кожного підприємства.[1]

До проблем, які породжують недоліки сучасної системи розрахунків із заробітною платою в Україні і, як наслідок, її організацію, відносять: часткову тінізацію економіки, низькі рівні заробітної плати, високу ставку соціального внеску, не виправдане зближення рівнів оплати праці фахівців та інших категорій працівників; слабка матеріальна зацікавленість у підвищенні кваліфікації через незначні розбіжності в рівнях окладів працівників різної кваліфікації; недостатня стимулювальна роль премій, надбавок і всієї преміальної системи [2].

Сьогодні на низькому рівні залишається не тільки розмір мінімальної заробітної плати, але й розмір прожиткового мінімуму, який не забезпечує необхідних для задоволення мінімальних потреб людини, не є стимулом підвищення продуктивності праці. Бухгалтерам та аудиторам необхідно постійно слідкувати за змінами у прожитковому мінімумі та мінімальній заробітній платі, оскільки від цих величин залежать розмір податкової соціальної пільги при утриманні податку з доходів фізичних осіб тощо.

Відсутність стабільності у виплаті заробітної плати призводить, з одного боку, до соціальних катаклізмів, а з іншого — до звуженого відтворення внаслідок скорочення внутрішнього сукупного попиту. Заробітна плата є найголовнішим джерелом доходів фізичних осіб, отже від її розміру залежить сума сплачених податків, які є джерелом доходів бюджетів різних рівнів. З огляду на це бухгалтерам необхідно дотримуватись і відстоювати законодавчі тенденції нарахування заробітної плати з метою недопущення оплати праці нижчої за мінімальну заробітну плату, встановлену законодавством.[3]

Ще однією проблемою є занадто велика кількість документації щодо обліку праці і складність її заповнення. Є кілька шляхів вирішення проблеми. Насамперед необхідно скоротити кількість документації до мінімуму на законодавчому рівні, а також повністю перейти на застосування комп'ютерних

технологій у бухгалтерському обліку, що зможе значно підвищити продуктивність праці бухгалтерів і суттєво покращити організацію розрахунків з оплати праці на підприємстві. Зокрема, молодий науковець В.К. Якубовська висловлює думку про те, що зменшити кількість документації можна завдяки впровадженню багатоденних і накопичувальних документів, використання типових міжвідомчих форм, пристосованих до використання обчислювальної техніки [4].

Одна з найважливіших проблем організації заробітної плати – знайти механізм зацікавленості працівників, здатний забезпечити максимально тісний взаємозв'язок їх заробітної плати з фактичним трудовим внеском. Традиційні системи оплати праці на основі тарифної системи за їх раціонального застосування дають змогу забезпечувати такий зв'язок. Разом із тим у кожній організації є свої особливості, залежно від яких повинна розроблятися система оплати праці. На кожному підприємстві можна розробити оптимальну схему нарахування заробітної плати.

Важливим фактором в організації та стимулюванні праці на підприємстві є мотиваційні заходи. У сучасних умовах важливо передбачити на підприємствах такі системи матеріального й морального заохочення, так побудувати відносини в колективі, щоб психологічний клімат сприяв поліпшенню працездатності, підвищенню ефективності виробництва. Серед найбільш розповсюджених заходів для українських підприємств є преміювання, доплати та надбавки. Пошук і впровадження ефективної схеми мотивації передусім залежить від компетентності менеджера з персоналу та менеджерів компанії, від їх теоретичної підготовки і практичних навичок. Запроваджуючи систему винагород, потрібно пам'ятати, що занадто малі їх розміри можуть розчарувати працівника і не стимулюватимуть його до роботи. Важливо не заохочувати всіх працівників однаково. Щоб підкріплення поведінки було ефективним, заохочення повинні ґрунтуватися на результатах роботи. Однакове заохочення всіх працівників буде стимулювати середніх або поганих робітників та ігнорувати високу продуктивність кращих працівників. А відсутність заохочування стосовно працівника, що відрізнявся, може привести до того, що наступного разу він виявить менше зацікавленості для досягнення високого результату. Мотивація працівників підвищується, якщо вони бачать, як досягнення цілей підрозділу й організації допомагає їм у досягненні їхніх власних цілей, а також якщо вони попередньо проінформовані, що повинні робити, щоб одержати винагороду. Успішний вплив на трудову мотивацію персоналу неможливий без регулярного зворотного зв'язку у вигляді оцінки ефективності цих впливів [6].

Ефективним фактором, що також впливає на продуктивність праці є запровадження соціального пакету. Соціальний пакет – це надання роботодавцем певних благ у вигляді пільг, компенсацій особистих витрат, пов'язаних з роботою. Соціальний пакет має стимулюючу роль і є досить важливим інструментом впливу на стан і впевненість працівника, тривалість та успішність його трудових відносин.

Облік праці та заробітної плати має бути організований таким чином, щоб сприяти підвищенню продуктивності праці та повному використанню робочого часу. Від організації обліку оплати праці залежить рівень витрат підприємства, якість, правдивість, справедливість, повнота і своєчасність розрахунків з персоналом з оплати праці. [1]

Отже, організований облік оплати праці є актуальним і важливим питанням сьогодення як для працівника так і для роботодавця і держави. Без нього неможлива ефективна господарська діяльність підприємства. Робота бухгалтера з оплати праці є трудомісткою і складною, допущені помилки можуть призвести до значних порушень законодавства. Водночас для робітника основними проблемними питаннями є низький рівень зарплати, слабка система мотивації, неефективна преміальна система. Усунення цих проблем є складним, але можливим при сприятливій державній політиці і зацікавленості підприємства.

Література:

1. Черкашина Т.В., Чебаненко О.П. Проблеми обліку заробітної плати на підприємстві [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/5387>
2. Шилова Т.С., Савчук І.С., Вибивана А.В. Побудова ефективної системи організації обліку і аналізу праці та її оплати [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/%20shilova-ts-savchuk-is-vibivana-av-pobudova-efektivnoyisistemi-rganizatsiyi-obliku%20-i-analizu-pratsi-ta-yiyi-oplati/>.
3. Радіонова Н. Й. Проблеми обліку та аудиту розрахунків з оплати праці // Міжнародний науковий журнал -2016. - №11. – С. 104-106.
4. Якубовська В.К, Кравцова О.М. Проблеми обліку розрахунків з оплати праці // Матеріали Міжвузівської науково-практичної конференції молодих вчених, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми обліку, аналізу та аудиту в Україні». — Донецьк: Донецький національний технічний університет. 2012. — С. 275–278.
5. Потриваєва Н.В. Стан та перспектива обліку розрахунків з оплати праці: теоретичний аспект / Н.В. Потриваєва, І.В. Савченко // Економічний форум. – 2014. –№1. – С. 93-98.
6. Морозова Є.П. Проблеми обліку та аудиту розрахунків з оплати праці та шляхи їх вирішення [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/3_ukr/89.pdf.

Гвоздєй Н. І.

канд.екон.наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Соціально-економічний розвиток територій значною мірою залежить від фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. До найбільш важливих джерел наповнення місцевого бюджету належать збори та податки, адже саме

завдяки їм забезпечується належне виконання функцій і завдань органів місцевого самоврядування [3].

Процес нормативного регулювання оподаткування бере свій початок з моменту прийняття Закону України «Про систему оподаткування» від 25.06.1991 р., а згодом – Декрету Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20.05.1993 р. До введення в дію Податкового кодексу України в 2011 р. в Україні існувало шістнадцять місцевих податків і зборів [2].

Проблема недостатньої забезпеченості місцевих громад відповідними фінансовими ресурсами, що виникають у процесі провадження реформи децентралізації, є спільною для багатьох країн, що розвиваються. Тому актуальність їх подолання полягає в поліпшенні умов для мобілізації місцевих ресурсів, в тому числі – на засадах муніципально-приватного партнерства, шляхом здійснення інфраструктурних інвестицій у громади, практичного провадження інформаційного та правового супроводу тощо. Варто також зауважити, що, як показує наявний досвід, цілісність реформи децентралізації забезпечуватиметься лише шляхом впровадження ринкових принципів управління власністю громад та через розширення повноважень органів місцевого самоврядування щодо отримання доходу від користування надрами, земельними ресурсами, оподаткування нерухомого майна тощо.

Існуючі в європейських державах моделі фінансової децентралізації передбачають не лише наділення територіальних колективів ресурсами, але й впровадження дієвих механізмів нагляду та контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування у бюджетно-фінансовій сфері з боку державних органів[5].

Зарубіжний досвід стягнення місцевих податків і зборів надав певні рекомендації і пропозиції щодо вдосконалення системи місцевого оподаткування в Україні:

- значно розширити перелік місцевих податків і зборів, вказавши при цьому їх граничні розміри, а також розширивши повноваження органів місцевого самоврядування з їх введення;

- впровадити збір за видачу дозволів на будівництво;

- розширити базу оподаткування транспортного податку, який став би стабільним джерелом фінансування для ремонтних робіт, утримання та будівництва автомобільних доріг;

- інструментом доцільного використання та охорони природних ресурсів повинна стати система платежів за їх освоєння, деградацію та забруднення в рамках місцевого оподаткування, яка дасть змогу місцевим органам влади визначати найважливіші заходи щодо покращення екологічної ситуації в регіонах;

- розповсюдження практики самооподаткування, як форми платежів, що впроваджують органи місцевого самоврядування на основі місцевого референдуму або загальних зборів мешканців територіальних громад;

- розширення переліку місцевих податків і зборів також може відбуватися за рахунок таких податків: на вивіз і утилізацію сміття, на благоустрій територій, на озеленення і освітлення території, на освіту, на охорону здоров'я і

інші.;

- з метою збільшення надходжень з податку на нерухоме майно доцільно вжити невідкладних заходів щодо формування єдиного реєстру об'єктів нерухомості, а також дозволити Державній фіскальній службі оподатковувати нерухоме майно за поданими деклараціями чиновників і здійснювати контроль за законністю їх набуття [4].

Основним шляхом досягнення сталого розвитку громад в Україні є децентралізація влади та фінансів, яка відбувається через утворення об'єднаних територіальних громад і наділення їх додатковими повноваженнями у вирішенні та контролю питань місцевого розвитку. При цьому слід досягти реальної децентралізації повноважень і ресурсів як між органами місцевого самоврядування, так і між різними рівнями територіальної організації влади. А для зазначеного слід сформувати належну систему місцевого оподаткування, в тому числі – шляхом вивчення й адаптації зарубіжного досвіду.

Література:

1. Конституція України від 28.06.1996 р., № 254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-17 URL: // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
3. Волохова М. П. Сучасний стан та напрями вдосконалення справляння місцевих податків і зборів України // Економічні інновації. - Вип. 57. - 2014. - С. 62–71.
4. Козинець І. Г. Особливості правового регулювання місцевих податків і зборів // Порівняльно-аналітичне право. 2017. - № 5. - С. 213–216.
5. Вінницька О.А. Місцеві податки в доходах місцевих бюджетів //Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. -2015. - Вип.12. - С.254-257. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2015_12_59.

Гриценко Л. Л.

д-р екон. наук, професор кафедри фінансів і підприємництва

Шамкало К. Ю.

магістрант

Навчально-наукового інституту фінансів, економіки та менеджменту імені

Олега Балацького

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

ОЦІНКА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ КРАЇНИ

Інвестиції становлять основу розвитку різних рівнів економічної системи та впливають на інвестиційну активність суб'єктів господарювання як на галузевому та регіональному рівні, так і в цілому на рівні країни. Одним із важливих напрямів досягнення цілей інвестування є оцінка інвестиційної

привабливості, яка виступає вагомим орієнтиром для інвесторів при прийнятті рішення щодо вкладення капіталу.

Багато з методів оцінки інвестиційної привабливості не враховують у повному обсязі особливостей та характерних ознак інвестиційної привабливості різних рівнів економічної системи: країни, галузей, регіонів, підприємств. Методичні розробки, як правило, неузгоджені між собою та мають різну методологічну базу, що не дозволяє застосовувати їх комплексно або розробити та використовувати на практиці багаторівневий підхід до оцінки інвестиційної привабливості країни.

В сучасних умовах глобалізації економіки при оцінці інвестиційної привабливості країни все більшої актуальності набуває імідж країни на міжнародній арені, її позиція у провідних рейтингових ранжуваннях, досвід інших інвесторів ведення діяльності у країні тощо. Міжнародні рейтинги допомагають визначити ступінь довіри до кредитора, і чим він вищий, тим на триваліший термін та на дешевші ресурси може розраховувати позичальник.

Дослідження інвестиційної привабливості України на макrorівні привертає увагу багатьох авторів. Даній темі присвятили свої роботи Пластун О.Л., Малько К.С., Колісник Я.О., Маслак О.І., Грицаєнко Г.І., Марченко Н.А., Коваль Н.В., Ліщук В. В., Рзаєв Г.І. та інші.

Великою популярністю сьогодні користуються результати аналізу інвестиційної привабливості країн, наведені відомими інвестиційними, посередницькими та консалтинговими компаніями і рейтинговими агентствами, а також великими корпораціями, біржами і фінансовими групами та бізнес-журналами, що представляють їхні інтереси для формування більш чіткого уявлення про них, їх поділяють на різні групи.

Аналіз інвестиційної привабливості країни за оцінками міжнародних рейтингових агентств та організацій досліджують у своїх роботах такі науковці, як Коваль Н.В., Ліщук В.В., Пластун О.Л., Ткаченко О.М., Федорчак О.В., Шуба М.В. тощо.

Найбільш узагальнена класифікація груп міжнародних рейтингів, на наш погляд, наведена у роботі [1], де пропонується виділяти чотири групи залежно від типу організацій, а саме: науково-дослідні та міжнародні організації, рейтингові та інформаційні агентства, та рейтинги, які мають безпосередній вплив на інвестиційну привабливість України, а саме: рейтинг конкурентоспроможності (Інститут розвитку менеджменту (IMD)); індекс глобальної конкурентоспроможності країн (Всесвітній економічний форум у Давосі); рейтинг індексу економічної свободи (Фонд «The Heritage Foundation» та газета «The Wall Street Journal»); індекс інвестиційної привабливості (Європейська Бізнес Асоціація); рейтинг інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass (Гамбургський інститут світової економіки та BDO); рейтинг ведення бізнесу (Світовий банк); кредитні рейтинги (Moody's, Fitch Ratings, Standard & Poor's).

Дослідження інвестиційної привабливості України на основі даних міжнародних рейтингів та індексів [2-8] дозволяє зробити висновок, що сьогодні Україна є непривабливою та в очах іноземних інвесторів є надто

ризикованою країною і потребує розробки радикальних умов в економічному секторі. З ряду тих рейтингів та індексів, за якими проведено оцінку інвестиційної привабливості України, спостерігається постійна позитивна динаміка тільки в рейтингу ведення бізнесу та певні зрушення в рейтингу за індексом економічної свободи.

До першочергових заходів вирішення даної проблеми ми відносимо моніторинг роботи органів державного управління, проведення реформування політичних та економічних процесів в Україні, що відновить довіру іноземних інвесторів.

Окреслюючи напрямки подальших досліджень, на наш погляд, більш актуальними є: розробка методики, яка дозволяла б об'єктивно за допомогою математичних методів оцінити загальну інвестиційну ситуацію в державі або запропонувати методику оцінки, що передбачає використання декількох методик, які доповнюють одна одну і відповідно дають змогу комплексно оцінити інвестиційну привабливість за рядом обраних характеристик, пошук шляхів мінімізації негативного впливу факторів інвестиційної привабливості, розробка рекомендацій щодо проведення економічно-політичних реформ, які сприятимуть залученню інвестицій, покращенню макроекономічних показників та позицій України в міжнародних рейтингах та індексах загалом.

Література:

1. Пластун О. Л. Міжнародні інвестиційні рейтинги як засіб усунення інформаційної асиметрії на макроекономічному рівні / О. Л. Пластун, О. В. Дудкін // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 3. – С. 191–198.
2. Рейтинг стран мира по уровню глобальной конкурентоспособности по версии IMD. Гуманитарная энциклопедия [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://gtmarket.ru/ratings/the-imd-world-competitiveness-yearbook>.
3. The Heritage Foundation: Индекс Экономической свободы Украины [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.heritage.org/index/ranking>.
4. Рейтинг України за індексом інвестиційної привабливості Європейської Бізнес Асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2017/08/EBA_IAI_1H_2017_UKR.pdf
5. Рейтинг інвестиційної привабливості країн: BDO International Business Compass [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/>.
6. Индекс ведения бизнеса: Doing Business [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine>.
7. Рейтинг України за Індексом Глобальної Конкурентоспроможності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.weforum.org>.
8. Рейтингова шкала за кредитними рейтингами [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Fitch_Ratings.

SOCIAL ORIENTED ACTIVITY OF CROWDFUNDING FINTECH PLATFORMS

Modern society faces many challenges, concerning the possibility of social-oriented business financial support. In particular, the global widespread of Internet technologies causes the innovative approaches to social projects and social-oriented business projects financing. The global trends of FinTech tendencies widespread and diversification create the stable basis for crowdfunding development. Despite the main sources of financing that aim to support business projects, crowdfunding allows founders beyond for-profit industries funding to support social, artistic and cultural projects by drawing on relatively small contributions from a relatively large number of individuals using the internet technologies, excluding standard financial intermediaries. Thereby, there is an urgent need to develop theoretical researches, concerning the topic of crowdfunding and its economic and social manifestations.

Due to the above mentioned questions actualization, there are already some researches on crowdfunding essence and functionality in works of foreign scientists and practical experts. M. Belflamme defines crowdfunding as the effort of entrepreneurs and their groups to fund their projects (cultural, social and for-profit), based on relatively small contributions from a relatively large number of people using the Internet technologies excluding standard financial intermediaries [1]. In the broad sense, A. Schwienbacher and B. Larralde define crowdfunding as open competition, mainly through the Internet, to raise financial resources as a donation, or in exchange for various forms of remuneration and / or vote support initiatives aimed at achieving specific goals [2; 3]

E. Molik defines crowdfunding as the process of financing a particular project or idea by requesting and receiving small contributions from a significant number of sources in exchange for some form of value or project results [4].

In accordance with the above mentioned definitions, it's possible to summarize the theoretical and methodological aspect of crowdfunding (Figure 1).

In accordance with EY research, global Fintech market is constantly growing. For instance, FinTech services adoption has moved steadily upward, from 16% in 2015 to 33% in 2017 and to 64% in 2019. Awareness of FinTech, even among nonadopters, is now very high. For instance, 96% of consumers are aware of at least one alternative FinTech service available to assist in part of money transfer and making payments globally. FinTech aims to provide more accessible financial services for consumers and businesses. By connecting customers to a digital world, FinTech enhances their experiences, making them efficient, economical and frictionless [5].

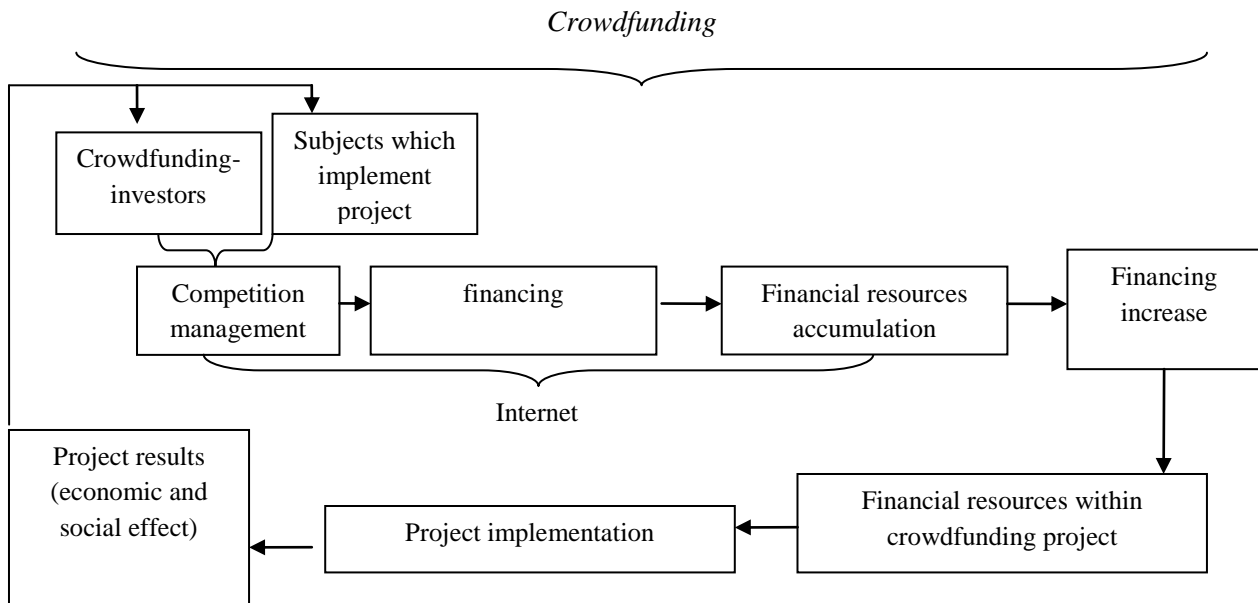

Figure 1 - Crowdfunding: theoretical and methodological aspect

* Source: compared by author

Due to Fintech global widespread, some special crowdfunding platforms, which aim to achieve social goals. In particular, social-oriented activity is supported within FinTech startups for socially conscious investors, including:

1. iDonate has raised \$10 million in total funding. In 2018, it had almost 700 customers among universities, religious organizations, and museums, which bolstered its revenue by double digits.
2. Chuffed is a global crowdfunding platform for socially conscious projects that has raised \$1.1 million in total funding.
3. StartSomeGood offers financial support for social impact projects. The platform experts work with individuals, non-profits, and for-profit social enterprises (about 550 projects).
4. GiveHope enables users to raise financing for purposes like medical expenses, education costs, volunteer programs, youth sports, funerals & memorials, and animals & pets.
5. Crowdera offers a cloud-based fundraising platform and a comprehensive fundraising framework for non-profits and social innovators to raise funds [6].

Thus, crowdfunding involves combining the efforts of crowdfunding investors and project implementers to carry out the process of attracting financial resources through the Internet to develop business and the social initiatives. In addition, the proliferation, dynamism and flexibility of information technology create the conditions for rapid realization of crowdfunding benefits in a specific timeframe.

References:

1. Belleflamme P., Lambert T., Schwienbacher A. (2014). Crowdfunding: Tapping the right crowd. *Journal of Business Venturing*. Vol. 29. p. 585 – 609.
2. Schwienbacher A., Larralde B. (2010). Crowdfunding of small entrepreneurial ventures.

SSRN Electronic Journal. The way of access: http://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID1699183_code301672.pdf.

3. Dyba O., Gernego Iu. (2015). Kraudfandyh: teoriia ta mozhlyvosti vykorystannia v Ukraini [Crowdfunding: theory and possibility for use]. *Bankivska sprava - Banking*. № 1-2. p. 53-62. [in Ukrainian]

4. Mollick E. (2013). The dynamics of crowdfunding: An exploratory study. *Journal of Bussiness Venturing*. Vol. 29. Issue 1. pp.1 – 16

5. Global FinTech Adoption Index 2019. (2019). EYGM Limited. 44 p.

6. 15 Crowdfunding FinTech startups for socially conscious investors. The way of access: <https://gomedici.com/15-crowdfunding-fintech-startups-for-socially-conscious-investors>

Головатий А. О.

магістрант

Науковий керівник: Подплетній В. В., канд.екон. наук, доцент

кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВ

На сучасному етапі функціонування вітчизняних комерційних банків однією зі стратегічних проблем є дефіцит фінансових ресурсів, скорочення їх обсягу, порушення оптимальної структури ресурсного потенціалу банків. Тому важливою умовою забезпечення конкурентоспроможності кожного комерційного банку є досягнення достатнього рівня його ресурсного потенціалу. Це обумовлює актуальність вивчення методичних аспектів оцінки ресурсного потенціалу комерційного банку та розробки заходів з його нарощування.

Загальний обсяг фінансових ресурсів комерційного банку складається із власного капіталу банку і зобов'язань. Капітал банку формується з внесків коштів його засновників (акціонерів, учасників) і прибутку. Зобов'язання банку виникають у процесі реалізації ним послуг (продукту). У загальному обсязі ресурсів, якими володіє комерційний банк, переважають зобов'язання банку. В економічній літературі зобов'язання заведено поділяти на залучені та запозичені кошти. Залучені кошти є найбільшою частиною зобов'язань банку. Це основне джерело формування ресурсів банку, які спрямовуються на проведення активних операцій. До залучених коштів банку належать залишки коштів на поточних, бюджетних рахунках клієнтів, депозитні вклади фізичних та юридичних осіб, вклади до запитання, залишки на пластикових платіжних картах, кредиторська заборгованість тощо [3].

В цілому, економічне значення ресурсного потенціалу банку проявляється у [2]:

– забезпеченні банків необхідними для функціонування обсягом та структурою ресурсів;

- стимулюванні економічного зростання країни шляхом кредитування потреб суб'єктів економіки за рахунок акумульованих ресурсів;
- збереженні довгострокових конкурентних переваг банків шляхом виявлення перспективних методів формування ресурсів та напрямів їх ефективного використання, а також зростанні конкурентоспроможності банківської системи шляхом адаптації кращого іноземного досвіду організації банківської справи;
- інтеграції у світову фінансову систему шляхом виходу українських банків на міжнародні ринки капіталу та залучення іноземних інвестицій у вітчизняну банківську систему;
- інформаційно-аналітичному обґрунтуванні розроблення та реалізації стратегії формування ресурсного потенціалу;
- забезпеченні адаптації діяльності вітчизняних банків до змін ринкового середовища функціонування;
- визначенні напряму стратегічного розвитку банківської системи України шляхом реалізації банками відповідного виду ресурсної політики [1, с.18].

Виходячи зі стратегічного значення ресурсного потенціалу, важливим завданням у процесі управління комерційним банком є оцінка обсягу та достатності ресурсного потенціалу.

Звичайно, на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки нарощування ресурсного потенціалу комерційних банків є досить важким завданням, адже довіра населення до банківської системи знаходиться на низькому рівні, іноземний капітал демонструє відтік з банківського сектору України. Тому важливим завданням банківського менеджменту в такій ситуації стає вчасне виявлення та вирішення проблем управління ресурсним потенціалом. З цією метою рекомендуються наступні заходи [4]:

1. Якісне удосконаленням уже існуючих видів послуг та пошук можливих варіантів їх модифікації з метою підвищення комфортності й задоволення потреб наявних клієнтів банку і залучення нових.
2. Використання інструментів Mystery Shopping, Mystery Call, як невід'ємної умови контролю за якістю послуг банку.
3. Пошук та розвиток принципово нових операцій та послуг.
4. Розробка стратегії депозитної політики згідно стратегії і тактики банку;
5. Підвищення рівня захисту (гарантування) вкладів громадян..
6. Активізація використання нецінових методів управління залученими коштами (реклама, рівень обслуговування, розширення спектру рахунків та послуг, комплексне обслуговування, додаткові види безкоштовних послуг, розташування філій у місцях, максимально наближених до клієнтів, пристосування графіку роботи до потреб клієнтів, надання клієнтам платіжних карток з кредитним лімітом, які дають їм право сплачувати комунальні платежі без додаткових комісій тощо).
7. Забезпечення оптимального співвідношення між зовнішніми та внутрішніми джерелами фінансових ресурсів банку;

8. Підвищення стандартів щодо подання звітності, рівня прозорості діяльності.

Дотримання цих рекомендацій - це загальні шляхи вдосконалення ресурсного потенціалу банків. Що ж до кожної окремо взятої банківської установи, то пошук перспектив нарощування ресурсного потенціалу повинен проводитися з урахуванням результатів конкурентного стратегічного аналізу.

Література:

1. Барилюк І. Стратегічний підхід до формування структури ресурсного потенціалу банку / І. Барилюк // Формування ринкової економіки в Україні. - 2012. - Вип.26.Ч.1 - С.16-24.

2. Васюренко О. Ресурсний потенціал комерційного банку / О. Васюренко, І. Федосік // Банківська справа. - 2002. - № 1. - С. 58-64.

3. Вступ до банківської справи: навч. посіб. / ред. М. І. Савлука ; Українська фінансово-банківська школа. - К. : Лібра, 1998. - 344 с.

4. Міхеєва Ю.В., Завадська Д.В. Ресурсний потенціал банку: сутність та шляхи вдосконалення управління в українських банках [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.msmuka.com/Ш_DN_2012/Есошmics/1_Ш5577.doc.htm

Гуменюк А. В.

канд.екон.наук, доцент кафедри маркетингу,
менеджменту та управління бізнесом

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

По суті, фінансова система – це сукупність сфер і ланок фінансових відносин, а також грошових фондів та органів управління фінансами, які пов'язані з ними. Коли мова йде про фінансову систему держави (а точніше про національну економіку), перш за все, маємо на увазі єдність, взаємозумовленість і взаємодію всіх її складових.

Роль фінансової системи полягає в правовому регулюванні фінансових відносин, з її допомогою здійснюється контроль над ефективністю та відповідністю правової форми економічним змістом. Також роль фінансової системи полягає в впливі на темпи та пропорції соціально-економічного розвитку держави. Такий вплив може бути здійснено за допомогою фінансово-кредитного механізму двома методами:

- метод фінансового забезпечення (державний бюджет);
- метод фінансового регулювання (система податків).

Відомо, що фінансова система становить сукупність урегульованих фінансово-правовими нормами окремих ланок фінансових відносин і

фінансових установ, за допомогою яких держава формує, розподіляє, перерозподіляє і використовує як централізовані, так і децентралізовані грошові фонди [1, с. 270].

У сучасних умовах неефективної роботи фінансової системи відбувається неповне акумулювання фінансових ресурсів та нераціональний їх перерозподіл між різними сферами. У результаті цього гальмуються надходження інвестицій у країну, адже саме вони необхідні для сталого економічного розвитку та стабільного функціонування держави [2, с. 37].

На сучасному етапі становлення українська фінансова система має ряд проблем, що перешкоджають та гальмують її розвиток.[3, с. 19]:

- недосконала система державного регулювання, що унеможлиблює сталість її розвитку;
- недостатній перерозподіл фінансів між різними сферами;
- відсутність підходу до системної реструктуризації;
- невизначеність та повільний темп впровадження реформ ;
- низький рівень капіталізації банків України та також у зв'язку з кризовими явищами, у фінансовій сфері знову поживавлення дискусії з приводу переважного характеру валютного курсу, коливання якого негативно впливають на іноземних інвесторів;
- значне зростання державної заборгованості внаслідок нераціонального розподілу витрат;
- невідповідність видатків та доходів бюджету.

Таким чином, у фінансовій системі України, для покращення ситуації необхідно переглянути стабілізаційні напрямки політики, а саме, недовершений розвиток страхового механізму пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, принципів страхового фінансування при отриманні вищої освіти. Все це в подальшому сприятиме удосконаленню функціонування фінансової системи країни.

Для зменшення заборгованості Україні слід поновити свій імідж та відновити довіру населення, емітуючи при цьому державні облигації з метою залучення додаткових коштів. Разом з тим у довгостроковій перспективі необхідно створити відповідні механізми, спрямовані на стимулювання розвитку фінансів домогосподарств, оскільки, як свідчить практика закордонних країн, домогосподарства посідають провідне місце у формуванні дохідної частини бюджетів усіх рівнів.

Отже, у сучасних умовах існує об'єктивна потреба в ефективній реалізації програми фінансового оздоровлення держави, розробці стабілізаційних заходів щодо запобігання негативним наслідкам від фінансової кризи, що вимагає, на нашу думку, прийняття низки відповідних законів, здійснення практичних заходів та розробки науково обґрунтованих критеріїв функціонування фінансової системи держави з метою мінімізації можливих збитків від подальших фінансових криз для вітчизняної економіки. За умови імплементації перерахованих вище рекомендацій сучасна фінансова система України вийде на траєкторію стабільного економічного розвитку.

Література:

1. Завгородній, А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – Львів : Вид-во ДУ «Львівська політехніка», 1996. – 384 С.
2. Британська, Н. Проблеми фінансової системи України в умовах ринкової економіки [Електронний ресурс] / Н. Британська. - Режим доступу: <http://intkonf.org/britanska-nn-krimets-oa-problemi-finansovoyi-sistemi-ukrayini-v-umovah-rinkovoyi-ekonomiki>. - Заголовок з екрану.
3. Полозенко Д. В. Фінансова система України і бюджетний процес: сутність та шляхи їх удосконалення / Д.В.Полозенко // Фінанси України. – 2011. – №11. – С. 18– 25.

Дем'янишина О. А.

канд.екон.наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

В сучасних економічних умовах розвиток малого бізнесу має стати одним із пріоритетних напрямків державної політики, спрямованої на зростання економіки країни.

Мале підприємництво відіграє важливу роль у насиченні ринку споживчими товарами та послугами повсякденного попиту, створенні додаткових робочих місць, впровадженні інноваційних технологій і модернізації виробничої інфраструктури.

Більшість розвинених країн заохочує і підтримує діяльність малих підприємств через широкую мережу фінансових установ, використовуючи різні переваги і преференції. Податкове регулювання в сучасних умовах є елементом державного макроекономічного регулятора економічної активності, спрямованим на реалізацію стратегічних пріоритетів розвитку економіки держави [1].

Податки традиційно розглядаються як механізм реалізації фіскальної функції, але їх роль є значно ширшою. У зв'язку з цим все більш актуальним стає питання податкової знижки, яка є інструментом соціальної та податкової політики держави, спрямованої на регулювання та стимулювання певних напрямків витрат платників податків.

Через ПДФО реалізується зв'язок громадян-платників з державою (в особі фіскальних органів) та органами місцевого самоврядування, тим самим вони залучаються до формування доходів бюджету [2, с. 216].

Однією із соціальних складових при визначенні ПДФО є податкова знижка. Відповідно до пп. 1/14/170 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України (далі - ЦКУ) податкова знижка для фізичних осіб, які не є суб'єктами господарювання, - документально підтверджена сума (вартість) витрат

платника податку - резидента у зв'язку з придбанням товарів (робіт, послуги) від резидентів - фізичних чи юридичних осіб протягом звітного року, для яких дозволяється зменшити загальний річний оподатковуваний дохід, отриманий після цього звітного року у вигляді заробітної плати, у випадках, визначених цим Кодексом [3].

Суть застосування податкової знижки полягає у перегляді бази оподаткування, з якої утримується податок. База оподаткування зменшується на суму витрат, дозволених до включення до податкової знижки. Найпопулярнішою на даний момент є податкова знижка, надана за № 166.3.3 п. 166.3 ст. 166 ПКУ у зв'язку з компенсацією витрат на здобуття середньої професійної або вищої освіти самого платника податку або його родича першого ступеня спорідненості. Слід зазначити, що станом на 01.01.2017 законодавчі обмеження щодо:

- сума коштів та період навчання, за який здійснюється оплата (враховуються лише фактично понесені платником податку витрати);
- отримання зарплати від особи, навчання якої сплачував член сім'ї першого ступеня;
- максимальна сума витрат, яка може бути включена до знижки.

Це вказує на прогресивні тенденції стимулювати здобуття освіти та підтримувати професійний розвиток молоді, але цей інструмент не враховує необхідності постійного професійного розвитку працівника [4].

Податкова знижка також може бути віднесена відповідно до пп. 166.3.8 н. 166.3 ст. 166 ПКУ - частина суми відсотків, сплачених платником податку за користування іпотечним житловим кредитом, суми витрат на будівництво (придбання) доступного житла та відсотків за ним.

Податкова знижка на суму, що сплачується у вигляді пожертв чи благодійних внесків неприбутковим організаціям, зареєстрованим в Україні, спрямованих на підтримку діяльності громадян у сфері благодійної діяльності, тобто орієнтацію на допомогу та вдосконалення суспільства, окремих людей чи особи.

Одним з перспективних інструментів активізації ринку фінансових послуг України є податкова знижка на сплату страхових платежів та пенсійних внесків, передбачена пп. 166,3,5 н. 166.3 ст. 166 ПКУ. Однак ефект від її реалізації проявиться в майбутньому, коли рівень довіри до страхових компаній та пенсійних фондів зросте, отже, зросте інтерес громадян до таких витрат.

Окремий пп. 166.3.6 н. 166.3 ст. 166 ЦКУ передбачена можливість утримання з податкової знижки на оплату допоміжних репродуктивних технологій та оплату витрат на комунальні послуги, пов'язані з усиновленням дитини. Запровадження таких переваг спрямоване на покращення демографічної ситуації в країні.

Відповідно до пп. 166,3,7 н. 166.3 ст. 166 Податкового кодексу, можна застосувати податкову знижку при перетворенні транспортного засобу на використання біопалива. На практиці вартість і складність проведення оцінки відповідності переробленого транспортного засобу нормативним вимогам

змушує громадян відхилити цю реалізацію або здійснити її без додаткової реєстрації.

Таким чином, дослідження переліку та порядку надання податкових знижок визначило позитивні сторони їх застосування, такі як дотримання соціальної справедливості, здійснення регуляторних та стимулюючих функцій. Однак було виявлено ряд істотних недоліків, основними з яких були:

- обмеження щодо обмеження видатків у вигляді пожертв чи благодійних внесків неприбутковим організаціям;
- застосування знижки виключно до доходу у вигляді заробітної плати, яка компенсує інтереси самозайнятих, приватних підприємців та інших осіб, які отримують доходи, крім заробітної плати.

Таким чином, застосування податкових знижок ПДФО ще не має достатньої регуляторної ефективності. Однак ми вважаємо, що на сучасному етапі розвитку нашої країни такі податкові пільги є необхідним інструментом податкового регулювання соціальних процесів.

Саме через фіскальну політику і спеціальні податкові режими держава може впливати на розвиток підприємництва, в тому числі малого, і збільшувати свій внесок в розвиток економіки України [5].

Подальший розвиток податкової системи для суб'єктів малого підприємництва має передбачати створення таких інституційних умов, які підвищать довіру платників податків до фіскальних органів, поліпшать умови ведення бізнесу і зменшать податковий тиск і регуляторне навантаження в сфері оподаткування.

Література:

1. Демиденко В. І. Удосконалення інституційних умов оподаткування суб'єктів малого підприємництва / В. І. Демиденко // Економіка та держава. – 2018. - №6. – С. 123 – 126.
2. Юрчишена Л.В. Податок на доходи фізичних осіб: механізм стягнення та джерело доходу бюджету України / Л.В. Юрчишена // Фінанси, облік, банки. – 2016. – № 1(21). – С. 215 – 224.
3. Податкова знижка для фізичних осіб [Електронний ресурс]. Офіційний портал Державної фіскальної служби України - Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/deklaruvannya-dohodiv-gromadyan/poryadok-deklaruvannya-dohodiv-gromadya/podatкова-znijka/>
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://zakon.help/law/2755-VI/>
5. Дем'янишина О.А. Правове регулювання бухгалтерського обліку в Україні: практика, проблеми і перспективи / О.А. Дем'янишина, В. Р. Климчук // Проблеми обліку, аудиту, аналізу та оподаткування в умовах глобалізації економіки: збірник матеріалів всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (25 травня 2017, м. Кривий Ріг). – 2017. – С. 489 – 493.

Єгупов К. О.

студент Інституту інформаційних технологій в економіці

Науковий керівник: **Шуплат О.М.**, канд. екон. наук, доцент

кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

СВІТОВИЙ ДОСВІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У РОЗВИТОК МОБІЛЬНОГО БАНКІНГУ

Будь-який банк, що себе поважає, наразі має власний мобільний банкінг. Ми вже не розуміємо як можна користуватися банком без спеціального додатка на своєму смартфоні, адже це так легко та зручно. Можна будь-коли переглянути власний баланс на телефоні, перевести комусь кошти, заплатити за якийсь продукт он-лайн, або використати свій телефон замість банківської картки, швидко заблокувати картку у разі її втрати. Адже зручність таких мобільних додатків, де відкривається повний спектр функцій - це наразі життєво необхідно для конкурентоспроможності того чи іншого банку. Тому немає потреби черговий раз наголошувати на актуальності інвестицій в розвиток цієї сфери у сучасному світі.

Мобільний банкінг — це система, що дає можливість управляти власними безготівковими коштами за допомогою мобільного телефону, смартфона або планшетного комп'ютера. Ця послуга в банках представлена у вигляді додатків для планшетів і смартфонів з операційними системами iOS, Android та Windows Phone [1, с. 46-47].

Український банківський ринок досяг великого прогресу в цифрових технологіях за останні роки. І нехай цей прогрес забезпечується в основному кількома банками-піонерами, інші активно наздоганяють лідерів, інвестуючи в онлайн-банкінг і мобільні додатки. Найбільш актуальний напрям — мобільний банкінг. Мобільний трафік вже складає більше половини всього світового інтернет-трафіку і продовжує зростати. Банки підлаштовуються під зміну потреб інтернет-користувачів. Мобільні додатки зараз включають весь можливий функціонал послуг, які банк юридично може надати дистанційно [2].

Якщо казати про те, звідки брати інвестиції на розвиток мобільного банкінгу в тому чи іншому банку – залежить від того, які відповіді ми отримуємо на такі питання:

- Чи цей банк вже існує, або ж створюється відразу лише у вигляді мобільного додатку, без фізичних відділень?
- Наскільки цей банк є великим та прибутковим (якщо вже існує)?
- Який капітал присутній у засновника банку (якщо банк новий)?

Таким чином, ми можемо визначити джерело інвестування, тобто якщо банк вже існує і має досить великий прибуток, аби оплатити роботу спеціалістів, які створять продукт, яким можна буде користуватися без будь-яких проблем, то інвесторами у мобільний додаток буде сам банк. Але ж в

останні роки почали з'являтися мобільні банки, тобто такі, якими можна з самого початку користуватися тільки за допомогою телефону, при цьому навіть реєстрація відбувається он-лайн. Це стало можливо завдяки розвитку технологій, адже ідентифікацію особи вже можна провести, просто сфотографувавши свої документи на камеру смартфона. І такі банки стають все більш популярними, якнайменше тому, що зароблені кошти власників треба інвестувати здебільшого у покращення додатку, а не, наприклад, витратити їх на те, аби відкрити нові відділення та підтримувати вже існуючі, оплачувати заробітню плату працівникам таких відділень і тому подібне.

Такі банки без відділень називаються необанками, вони є, як правило, повністю он-лайн компаніями, побудованими з чистого аркуша на нових технологічних платформах. Вони часто пропонують більш високі процентні ставки, іноді комісію за обслуговування карткового рахунку, але у будь-якому разі це набагато вищий рівень взаємодії з клієнтом і підтримки. За кордоном необанки або самі отримують банківську ліцензію, або оперують на базі одного з існуючих банків, по суті, купуючи оптом послуги у фінансової організації, яка надає ліцензію, і продаючи їх у роздріб своїм клієнтам. Приведемо декілька прикладів таких банків-новаторів.

WeBank — філія інтернет-банкінгу китайського інтернет-гіганта Tencent Holdings Ltd., є першим в Китаї цифровим банком, що почав працювати на початку 2015 року. Його сервіс тісно пов'язаний з екосистемою соціальної мережі WeChat, надаючи широкий спектр послуг від платежів до мікрокредитування.

Starling Bank — необанк з Лондона, є ліцензованим мобільним банком, заснованим в 2014 році. Послуги Starling зосереджені на на данні поточних рахунків. Мобільний додаток надає інтелектуальні рішення для більш розумного управління грошима і моніторингу в реальному часі[3].

Monobank — український банківський продукт, який фактично є пакетом послуг Universal Bank, в договорі саме так і зазначено. Це перший в Україні банк без відділень. Щоб стати володарем картки потрібно мати смартфон на Android або iOS. Має дуже зручний та красивий інтерфейс мобільного додатка, одні з найменших тарифів по кредитуванню, постійний кеш бек по декільком категоріям, які на початку кожного місяця потрібно обирати, безкоштовний випуск та обслуговування картки. Також є можливість за декілька хвилин оформити валютні картки. Хочемо зазначити, що засновниками цього банку є колишні працівники Приватбанку, які отримали безцінний досвід, і вдосконаливши свої знання, змогли розробити один з найбільш відомих на даний момент банків в Україні, випуск карток яких вже подолав 1млн. штук, а у 2019 році цей банк переміг у премії FinAwards.

Проаналізувавши переваги використання мобільних додатків при взаємодії з банками, і враховуючи, що за останні декілька років ця сфера почала розвиватися досить стрімко, можемо зробити висновок, що інвестування у розвиток мобільних банків є прибутковим. Ми постійно бачимо, як банки намагаються зробити якісь нові «фішки» для приваблення нових клієнтів і утримання тих, що користуються. Тому можна не сумніватися у тому, що й

надалі ця сфера інвестування буде привабливою для інвесторів.

Література:

1. Винник Т. Переваги та вигоди мобільно го банкінгу / Т. Винник, О. Пастущин // Матеріали міжнародної науковопрактичної конференції студентів і молодих учених "Соціально економічні аспекти розвитку економіки", 27— 28 квітня 2017 року. — Т.: ТНТУ. — 2017. — С. 46—47.

2. Що заважає українським банкам розвиватися онлайн [Електронний ресурс]. — 2017. — Режим доступу: <https://uteka.ua/ua/publication/CHto-meshaet-ukrainskim-bankam-razvivatsya-onlajn>

3. Паперник С. Банк в кишені. [Електронний ресурс] / С. Паперник. — 2018. — Режим доступу: https://biz.nv.ua/ukr/experts/paper_nyk/bankisheni639.html

Завальський А. А.

студент Інституту інформаційних технологій в економіці
Науковий керівник: Шуплат О.М., канд. екон. наук, доцент
кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ЗЕЛЕНІ ІНВЕСТИЦІЇ: ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку цивілізації все актуальнішим стає питання виробництва товарів без завдання шкоди навколишньому середовищу. Причиною такої новітньої тенденції стало різке погіршення становища природи.

За останні 100 років світом прокотилась низка криз від продуктової та паливної до кліматичної та фінансової. В останні 5 декад 60% світових екосистем зазнали деградації, рівень викидів вуглецевого газу досяг 40%, спостерігається значний дефіцит водних ресурсів, мільярд людей голодує, інший мільярд страждає від надмірного харчування та супутніх захворювань, кожна четверта людина в країнах, що розвиваються, живе поза межею бідності, два мільярди людей живуть менш ніж на 2 дол. США в день [1].

Не дивно, що більшість великих підприємств переходять до екологічних методів виробництва, поступово відступаючи від застарілих і непрактичних, та використання органічних матеріалів для фасування, замість штучних.

Як зазначив Генеральний секретар ООН Пан Гі Мун: "За останнє сторіччя ми були свідками трьох економічних перетворень. Спочатку відбулася промислова революція, потім – технологічна революція, за якою настала наша сучасна ера глобалізації. Зараз ми стоїмо на порозі нових великих змін – на порозі епохи "зеленої економіки". Вперше термін "зелена" економіка був наведений у публікації "Blueprint for a Green economy", яка була присвячена економічному обґрунтуванню концепції сталого розвитку.

Зелена економіка - напрям в економічній науці, в межах якого вважають, що економіка є залежною від природного середовища, в якому вона існує і є його частиною [2]. Зелена економіка, як і звичну нам, характеризують обсяги інвестування в її окремі сфери. Інвестування в сфері зеленої економіки ще називають екологічними або зеленими інвестиціями.

Зелені інвестиції - це, в основному, інвестиційні залучення, направлені на компанії або проекти, присвячені збереженню природних ресурсів, виробництву і відкриттю нових альтернативних джерел енергії, введенню проектів очистки води або повітря і екологічно свідомих бізнес-проектів.

Основними напрямками здійснення «зелених» інвестицій є:

- підвищення енергоефективності старих і нових будівель;
- перехід до альтернативних джерел енергії (вітер, сонце, біомаса, геотермальна);
- підвищення довіри до збалансованого розвитку транспорту;
- стимулювання екологічної інфраструктури планети, включаючи питну воду, ліси, ґрунти, рифи;
- підтримка сталого сільського господарства, в тому числі органічного виробництва.

Таким чином, визначають близько десяти пріоритетних галузей, в яких необхідні і можливі зміни: водне та лісове господарство, енергетика, с. -г., промисловість, будівництво та запровадження енергозберігаючих технологій, ЖКГ, поводження з відходами.

Найбільший обсяг "зелених" інвестицій в світі у рамках екологічно орієнтованих заходів, передбачених державними пакетами дій з відновлення економіки, припадає на такі країни, як: Китай – 22 300 млн. євро, Японія – 12 300 млн. євро, Республіка Корея – 9 300 млн. євро, Франція – 5 700 млн. євро, Данія – 700 млн. євро та Бельгія – 118,8 млн. євро. Показники в Україні є значно нижчими. Так, найбільші видатки державного бюджету на охорону навколишнього середовища були у 2016 р., і становили 4772 млн. грн. Проте, починаючи з 2017 р. сума видатків щорічно зменшувалася та за 9 м. 2018 р. становила 2597 млн. грн. (рис. 1).

Слід зазначити, що основною проблемою розвитку України є недостатня увага до основних чинників «сталого розвитку». Сталий розвиток передбачає зміцнення трьох взаємопов'язаних і взаємодоповнюючих факторів: охорона навколишнього середовища, соціальний та економічний розвиток. Залучення «зелених» інвестицій, в свою чергу, є шляхом розв'язання проблеми занепаду того самого важливого фактора, який спричинений завдання шкоди навколишньому середовищу: неекологічним підприємством (викидами використаної сировини в навколишнє середовище), відсутністю вторинної переробки, неефективного використання природних ресурсів та їхнього прискореного виснаження (вугілля, нафта, газ, деревина, та ін.).

Рис. 1 - Видатки Державного бюджету України на охорону навколишнього природного середовища *

*Джерело: [3]

Проблема неекологічного підприємства існує через бездіяльність держави у вирішенні цього питання. Держава має дотримуватися жорсткої політики задля забезпечення екологічної безпеки природи, здійснювати її вона може шляхом введення наднормових штрафів, які стимулюватимуть підприємця шукати альтернативні шляхи вирішення проблеми. Оптимальним шляхом вирішення подібної ситуації є залучення «зелених» інвестицій, які призведуть до її зникнення.

Проблема відсутності вторинної переробки це причина неефективного використання ресурсів з боку підприємств. В Україні, за даними Мінрегіонбуду, щорічно викидають близько 10 млн. тонн сміття, з яких лише 600 тисяч йде на вторинну переробку чи спалюється. Решта захоронюється на звалищах, яких, за офіційними даними, в Україні понад 6 тисяч. Вони займають 9 тис. га. У Верховній Раді зареєстровано одразу кілька законопроектів, які змінюють підхід до поводження з твердими побутовими відходами. Так, Проект закону про упаковку та відходи упаковки №4028 передбачає закріплення принципу «виробник платить за упаковку» [4]. Законопроект пропонує виробникам товарів самостійно збирати та здавати на повторну переробку вторинну сировину або ж укласти договори зі спеціалізованими організаціями. Крім того, встановити більш жорстку відповідальність за порушення правил поводження із побутовими відходами. Отже, мета законопроекту – забезпечити фінансування роздільного збору відходів для їх повторної переробки [5].

Проблема неефективного використання природних ресурсів може бути вирішена шляхом впровадження новітніх технологій. Очевидно, що поклади «чорного золота» не вічні та електроенергія не зможе постійно добуватися таким дорогим та неекологічним шляхом експлуатації ТЕС. Теплогенеруючі

підприємства різних видів власності майже не інвестують в будівництво нових енергоблоків. За оцінками фахівців, Україні потрібно близько 17 млрд. дол. США для модернізації застарілих енергоблоків та приведення існуючих ТЕС у відповідність до екологічних нормативів, тому зараз є сенс поступово відходити від застарілих методів [4]. Відомим та найрозповсюдженішим екологічним методом вироблення електроенергії є ГЕС. В Норвегії, наприклад, доля цих станцій в сумарному виробленні становить 98%, а в Парагваї взагалі усі 100%. На жаль, такий метод виробітку енергії практично неможливо реалізувати на всій території України (зараз 7% від загального видобутку) через надто повільну швидкість течії, проте є місця де швидкість річок дуже велика, і цими місцями є гори. Тож було б досить ефективно розвинути ГЕС у місцях гірської місцевості, де ефективність видобутку була б найвищою, наприклад, в Карпатах. Досить ефективними в Україні могли б виявитися альтернативні джерела енергії: вітрові, сонячні станції. Найефективніше вони могли б себе проявити на півдні України, оскільки сонячна активність найбільш розповсюджена в крайніх південних точках, там могли б розміститися сонячні батареї, які, принаймні, могли б забезпечувати місцеві поселення. Завдяки постійним вітрам територія України є досить придатною для використання вітрових станцій, вони могли б простягатись уздовж усього узбережжя Чорного та Азовського морів.

Отже, звертаючи увагу на все вищезазначене, маємо змогу дійти висновку, що залучення зелених інвестицій в економіку України дуже важливе для всієї держави. Звичайно, такий вид інвестицій є досить незвичним для звичайного українця, оскільки може здатися, що існує велика кількість важливіших проблем, однак ми всі повинні розуміти, що в довгостроковій перспективі можуть мати місце непередбачувані наслідки. Держава має стимулювати громадян до залучення зелених інвестицій та сама впроваджувати нові програми задля більш ефективного та екологічного використання ресурсів.

Література:

1. Зелена економіка – порятунком людства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dossier.org.ua/zelena-ekonomika-poryatunok-lyudstva>
2. Шуміло О.М., Екологічні (зелені) інвестиції: правовий аспект/ О.М. Шуміло// Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2015. – Вип. 15(2). – С. 81-84. – Режим доступу: https://pidruchniki.com/84786/pravo/ekologichni_zeleni_investitsiyi
3. Як збільшити інвестиції в екологію. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ukr.lb.ua/blog/vasiliy_golyan/412885_yak_zbilshiti_investitsii_ekologiyu.html
4. Проект Закону про упаковку та відходи упаковки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58083
5. Сортировать мусор, чтобы не утонуть в нем. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/rus/projects/cities/2018/12/19/643607/>
6. Зелені інвестиції | Економічна правда. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2011/09/22/298638/>
7. Норвегия готовится первой в мире полностью перейти на "зеленую энергетику". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.segodnya.ua/world/europe/norvegiya-gotovitsya-pervoy-v-mire-polnostyu-pereyti-na-zelenuyu-energetiku-1104346.html>

Загребя І. Л.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Бабіна В. І.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКИ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Політика управління пасивами підприємства – це сукупність заходів, розроблених в рамках його фінансової політики, щодо формування джерел фінансування його діяльності.

Проаналізувавши публікації щодо управління пасивами підприємства [1 - 4], можна дійти висновку, що сьогодні відсутній уніфікований механізм формування цього напрямку фінансової політики підприємства.

Основною метою політики управління пасивами є забезпечення потреби підприємства у фінансових ресурсах для придбання необхідних активів, оптимізація структури та формування умов ефективного використання цих ресурсів.

Політика управління пасивами:

- визначає перспективи розвитку господарської діяльності підприємства через формування його ресурсної бази;
- регулює відповідність обсягу залученого капіталу обсягу сформованих активів підприємства;
- визначає оптимальну структуру капіталу з позиції ефективного його функціонування;
- спрямована на мінімізацію витрат, пов'язаних з формуванням капіталу з різних джерел;
- орієнтована на високоефективне використання капіталу в процесі господарської діяльності.

На формування політики управління пасивами підприємства впливають різні економічні та соціальні фактори: галузеві особливості організації господарсько-фінансової діяльності; стадія життєвого циклу підприємства; стан товарного та фінансового ринків; рівень рентабельності операційної діяльності; рівень операційного левериджу та ступінь його дії; взаємовідносини з кредиторами; рівень оподаткування прибутку підприємства; рівень концентрації власного капіталу; фінансовий менталітет власників і менеджерів.

Вважаємо, що процес формування ефективної системи управління пасивами повинен гармонійно вписуватися в загальну фінансову політику, орієнтовану на збільшення ринкової вартості підприємства. Виходячи з цього, сформулюємо основні напрями політики управління пасивами підприємства.

По-перше, управління власними коштами підприємства має бути спрямованим на забезпечення необхідного рівня самофінансування його

виробничого розвитку. Цьому сприяє:

- простота залучення власного капіталу (рішення про його збільшення приймають власники за участю фінансових менеджерів);
- генерування прибутку у всіх сферах діяльності не пов'язане з виплатою відсотків за позиковими коштами;
- підвищення фінансової стійкості, мінімізація ризику виникнення банкрутства при збільшенні частки власного капіталу підприємства у його пасивах;

Але потрібно враховувати, що власний капітал є обмеженим джерелом фінансування та може мати вищу вартість порівняно з альтернативними (зокрема, позиковими) джерелами.

По-друге, управління позиковим капіталом має забезпечити найбільш ефективні форми і умови залучення ресурсів з різних джерел відповідно до потреб розвитку підприємства.

Це досягається завдяки:

- наявності широких можливостей залучення джерел фінансування діяльності підприємства;
- нижчої вартості позикових ресурсів, ніж вартості власного капіталу підприємства;
- збільшенню можливостей зростання фінансового потенціалу підприємств за рахунок залучення позикових коштів, що необхідно для зростання активів, нарощування обсягів продажів товарів і послуг;
- збільшення рентабельності використання власного капіталу при залученні позикових коштів в результаті дії ефекту фінансового левериджу.

Але використання позикових ресурсів генерує ризик зниження фінансової стійкості і втрати платоспроможності. Крім того, активи, сформовані за рахунок позикових коштів, дозволяють отримати менший прибуток через суму виплачуваного відсотка.

Політика залучення позикового капіталу передбачає управління кредитними ресурсами та управління внутрішньою кредиторською заборгованістю. Управління кредитними ресурсами передбачає залучення додаткових фінансових ресурсів від зовнішніх кредиторів, в тому числі банків, інвестиційних компаній, інших юридичних і фізичних осіб. Управління внутрішньою кредиторською заборгованістю полягає у її своєчасному нарахуванні та погашенні.

По-третє, оптимізація структури капіталу – визначення співвідношення використання власних і позикових коштів, за якого досягається найбільш ефективна пропорційність між прибутковістю та фінансовою стійкістю підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

По-четверте, управління вартістю капіталу підприємства має бути зорієнтованим на управління ціною, яку підприємство платить за залучення капіталу з різних джерел в конкретних ринкових умовах, з урахуванням його потенційних можливостей.

Вартість капіталу є очікуваною ставкою прибутковості, яку ринок вимагає для залучення необхідних ресурсів, призначених для фінансування

конкретної діяльності (інвестиції), тому вартість базується на очікуваннях інвестора та від ступеня ризику інвестицій.

По-п'яте, забезпечення фінансової стійкості підприємства - формування умов ведення господарської діяльності, що дозволяють адаптувати фінансову систему підприємства до змін зовнішнього середовища. Воно пов'язане зі структурою балансу підприємства, ступенем його залежності від кредиторів і інвесторів, при цьому ступінь залежності від кредиторів оцінюється не тільки співвідношенням позикових і власних джерел коштів.

Забезпечення фінансової стійкості підприємства є багатогранним поняттям, що включає оцінку власного капіталу, складу оборотних і необоротних активів, наявності або відсутності збитків.

Виділені нами напрямки політики управління пасивами дозволять сформуванню системи управління фінансами в частині фінансового забезпечення, орієнтовану на максимізацію ринкової вартості підприємства.

Література:

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13/print1491072828174201>

2. Рябикіна К.Г. Вимірювання ефективності управління капіталом підприємства / К.Г. Рябикіна // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2014. – № 3(54). – С. 253-259

3. Тягнирядно Л.Л. Окремі аспекти управлінського обліку власного капіталу та використання облікової інформації в управлінні акціонерним товариством / Л.Л. Тягнирядно [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua/node/2116>

4. Коптева Е.П. Теоретические и методологические основы формирования политики управления пассивами предприятия // Российское предпринимательство. – 2011. – Том 12. – № 11. – С. 86-90.

Іщенко Н. А.

канд.екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ПРИБУТКОВОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне функціонування підприємства можливе за умови його прибутковості, оскільки прибуток є головним джерелом подальшого розвитку, а отже, забезпечує можливість успішної адаптації до мінливих умов середовища, підвищує фінансову стійкість і інвестиційну привабливість. Чим вищий прибуток, тим реальнішим є досягнення цілей, котрі стоять перед підприємством. Тому, в умовах нестабільного розвитку економіки особливої актуальності набуває проблема пошуку резервів підвищення прибутковості

підприємства.

Питанням формування та використання прибутку підприємства присвячено праці таких вітчизняних вчених, як М. Д. Білик [7], І. О. Бланк [1], Г. Г. Кірейцев [6], А. М. Поддєрьогін [7], Г. В. Савицька [4] та інших, але процес вдосконалення ще триває, що потребує подальших наукових досліджень.

Метою дослідження є висвітлення шляхів підвищення прибутковості підприємства.

Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства, удосконаленням його матеріально-технічної бази. Вся діяльність підприємства спрямована на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні стабілізувати його на певному рівні. Процес накопичення прибутку відбувається під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього характеру.

Зовнішні фактори - це фактори, які не залежать від діяльності підприємства, вони не утворені на підприємстві, їх важко проконтролювати, але вони значною мірою впливають на прибуток. До факторів зовнішнього середовища відносять: економічну ситуацію в країні, рівень інфляції, характер і гостроту конкурентної боротьби, кон'юнктуру ринку, співвідношення між попитом і пропозицією на продукцію та послуги підприємств, тарифи на товари та послуги, що надаються іншими підприємствами, систему оподаткування, нормативні документи галузі, в якій працює підприємство, умови та ставки кредитування, збільшення облікової ставки за користування кредитами, природні умови, транспортні умови, конкуренція на ринку товарів [3].

Внутрішні фактори - це фактори, які залежать від діяльності підприємства, вони утворені безпосередньо в межах самого підприємства. Ці фактори можна проконтролювати та здійснити вплив на їх формування. До факторів внутрішнього середовища відносять: тип і категорію підприємства, розмір націнки на сировину, продукти та послуги, що встановлюються підприємствами, рівень технічної оснащеності підприємства, прогресивність техніки та обладнання, що застосовуються на підприємствах, характер технологічних процесів та їх прогресивність, рівень продуктивності праці, обсяги виробництва та реалізації продукції, структуру продукції, собівартість продукції, якість продукції, цінову політику, чисельність працівників, фонд оплати праці, обсяг діяльності підприємства, стан та ефективність використання ресурсів підприємства, рівень доходів, ефективність цінової та асортиментної політики [3].

Для того щоб рівень прибутковості покращувався, на підприємстві повинні проводитися заходи в наступному порядку [5]:

- організаційні (удосконалення виробничої структури, удосконалення організаційної структури управління, диверсифікація виробництва, реструктуризація виробництва);

- технічні (оновлення техніко-технологічної бази, переозброєння виробництва, вдосконалення виробів, що виробляються);

- економічні важелі та стимули (удосконалення тарифної системи, форми і системи оплати праці, прискорення обігу оборотних коштів). Якщо почати

проводити зміни не в такому порядку, то позитивні зрушення у ефективності діяльності будуть малопомітними, або відсутніми взагалі.

Таким чином, для підвищення рівня прибутковості підприємства необхідно[2]: нарощення обсягів виробництва і реалізації продукції; поліпшення якості продукції; продаж зайвого устаткування та іншого майна або здача його в оренду; скорочення невиробничих витрат; зниження собівартості продукції за рахунок більш раціонального використання матеріальних ресурсів, виробничих потужностей і площ, робочої сили і робочого часу; впровадження заходів із підвищення продуктивності праці своїх працівників, скорочення адміністративно-управлінського персоналу; зменшення витрат на виробництво продукції або застосування сучасних методів управління витратами; постійне проведення наукових досліджень аналізу ринку, поведінки споживачів і конкурентів; грамотна побудова довірливих відносин із постачальниками, посередниками, покупцями; покращення системи маркетингу на підприємстві, тобто виробляти тільки те, що безумовно буде купуватися, тому потрібно згрупувати свою продукцію за ознакою рентабельності і зосередити увагу на тій продукції, яка є високорентабельною.

Література:

1. Бланк И. А. Управление прибылью / И. А. Бланк. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – К. : Ника-Центр, 2007 – 768 с.
2. Гаватюк Л. С. Шляхи підвищення рівня прибутковості вітчизняних підприємств у сучасних умовах господарювання [Електронний ресурс] / Л. С. Гаватюк, Н. М. Перегіняк // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 9. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/62.pdf
3. Гудкова В. Обґрунтування заходів підвищення прибутковості підприємства [Електронний ресурс] / В. Гудкова, В. Творонович, Ю. Черевань // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту. Сер.: Економіка і управління. – 2016. – Вип. 37. – С. 166-177. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2016_37_21
4. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: [навч. посіб.] / Г. В. Савицька. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Знання, 2007. – 668 с.
5. Стричак Г. В. Підвищення рівня прибутковості підприємства [Електронний ресурс] / Г. В. Стричак, І. В. Цюпко, М. А. Дякович // Науковий вісник НЛТУ України. – 2014. – Вип. 24.10. – С. 262-268. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvnlту_2014_24
6. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002 – 496 с.
7. Фінанси підприємств: [підручник] / А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін. / кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – [7-ме вид., без змін]. – К. : КНЕУ, 2008. – 552 с.

Карпенко М. В.

студентка Інституту інформаційних технологій в економіці

Науковий керівник: **Шуплат О. М.**, канд. екон. наук, доцент

кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У системі забезпечення людського розвитку визначальну роль відіграють соціальні інвестиції, достатній обсяг та ефективне використання яких сприяє людському розвитку та створює умови для нього. Сьогодні розвиток суспільства потребує уваги до соціального інвестування як цілеспрямованого вкладення ресурсів у розвиток соціальної сфери з метою отримання корисного суспільного ефекту в майбутньому.

Соціальне інвестування в нашій країні необхідне для подолання бідності, адже у світових рейтингах якості життя Україна займає низькі позиції. Результати соціального інвестування виявляються як в посиленні соціальної орієнтації всієї економічної системи, так і в окремих аспектах соціально-економічного розвитку, зокрема стимулюванні економічного зростання, нагромадженні людського капіталу, розвитку ринку праці, підтримці високого рівня та якості життя населення, забезпеченні державних соціальних гарантій та базових соціальних послуг, підтримці соціальної стабільності та екологічної безпеки в суспільстві.

В загальному плані під соціальними інвестиціями необхідно розуміти інвестиції, які вкладаються державою, комерційними та іншими організаціями, а також фізичними особами для вирішення будь-яких соціальних проблем, і, в першу чергу, це інвестиції на поліпшення якості життя і розвиток людського капіталу [2].

Суть і значення інвестицій взагалі і соціальних зокрема, в першу чергу, полягає у забезпеченні розвитку і ефективності національної економіки - матеріальної основи для вирішення соціальних проблем суспільства [1].

В сучасних умовах посттрансформаційного розвитку України міжнародні організації виступають важливими суб'єктами підтримки соціальних реформ у вигляді фінансової, матеріально-технічної та консультативної допомоги. Пріоритети соціального інвестування міжнародних організацій охоплюють найбільш проблемні аспекти соціального та економічного розвитку України, формування ефективної управлінської вертикалі, нагромадження людського капіталу держави. Проте, незважаючи на постійне зростання обсягів відповідних донорських ресурсів та розширення мережі соціальних програм в Україні, рівень реального впровадження рекомендацій міжнародних фахівців залишається невисоким, так само, як і власні донорські оцінки ефективності реалізованих проектів [3].

Результати соціального інвестування виявляються як в посиленні соціальної орієнтації всієї економічної системи, так і в окремих аспектах

соціально-економічного розвитку, зокрема стимулюванні економічного зростання, нагромадженні людського капіталу, розвитку ринку праці, підтримці високого рівня та якості життя населення, забезпеченні державних соціальних гарантій та базових соціальних послуг, підтримці соціальної стабільності та екологічної безпеки в суспільстві.

Основними напрямками соціальних інвестицій на всіх рівнях у забезпечення людського розвитку в регіонах України є [4]:

- 1) державні та регіональні програми з розвитку сфери освіти та охорони здоров'я;
- 2) державні та регіональні підтримка реалізації соціальних проектів;
- 3) державні та регіональні програми в сфері зайнятості ;
- 4) державні програми, спрямовані на забезпечення культурного розвитку населення ;
- 5) інвестиції власників бізнесу у розвиток персоналу;
- 6) інвестиції підприємств у розвиток соціальної сфери підприємства;
- 7) інвестиції бізнесу у реалізацію стратегії соціальної відповідальності, соціальних програм та суспільно значущих соціальних проектів, розроблених з урахуванням інтересів основних заінтересованих сторін;
- 8) інвестиції особистості в освіту, здоров'я, у відпочинок, фізичну культуру і спорт, дозвілля;
- 9) добродійна діяльність.

Забезпечення соціально-економічного розвитку в регіонах України потребує активізації інвестиційної діяльності на всіх рівнях, оскільки лише на її основі можна зменшити вплив кризових явищ та здійснити структурну перебудову національного господарства на основі інноваційної моделі розвитку економіки.

Соціальні питання та людський розвиток посідають провідне місце серед пріоритетів донорської допомоги Представництва Європейської Комісії в Україні. Сукупний обсяг відповідних фінансових асигнувань перевищив 27,6 млн. євро; найбільшу частку інвестицій було спрямовано на сприяння процесам соціальної інтеграції та зайнятості, зокрема, підтримку місцевих громад у вирішенні пріоритетних потреб соціального розвитку, просування гендерної рівності у сфері праці та реформування системи соціальної допомоги. До інших напрямів належать проекти сприяння людському розвитку, зокрема, дотримання прав жінок і дітей, допомога біженцям, жертвам торгівлі людьми тощо.

Вироблення стратегії ефективної взаємодії міжнародних організацій та урядових структур, представників бізнесу і громадянського суспільства в цілому є важливим напрямом подальших наукових досліджень, що матимуть вагоме значення для реалізації структурних реформ та забезпечення сталого розвитку України. Необхідно вивчати та впроваджувати у наші реалії передові європейські практики соціального інвестування, які в подальшому можуть стати передумовами головних проблем даної сфери.

Література:

1. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Соціальне_інвестування.
2. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 2. https://stud.com.ua/6841/investuvannya/sotsialni_investitsiyi_sut_znachennya_polipshennya_yakosti_zhittya_rozvitku_lyudskogo_kapitalu.
3. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 3. <http://global-national.in.ua/archive/11-2016/92.pdf>.
4. СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: 4. <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/5991/1/СЛИВКА%20.pdf>.

Кісіль М. І.

канд.екон. наук, старший науковий співробітник
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ТА ЙОГО ЗЕМЕЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ

З розвитком економічних відносин зростає роль і значення фактора інвестицій та вплив власників капіталу на економіку й політику. Кожний етап розвитку цих відносин має певні особливості, які можуть вирізняються по секторах економіки. Особливістю нинішнього етапу розвитку світового й українського агропродовольчих секторів економіки є значне зростання впливу транснаціональних корпорацій (далі ТНК) та великих національних агропромислових формувань. Домінантами цього процесу в глобальному вимірі є спрямування грошового капіталу ТНК на захоплення земель у країнах з нестійкою економікою та політикою, а в Україні – оренда і тіньовий викуп агрохолдингами великих площ сільськогосподарських земель з очікуванням на можливість юридичного оформлення продажу в перспективі операції з купівлі-продажу. Інтереси ТНК і національного великого агробізнесу щодо зняття мораторію на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення та їх діяльність в Україні переплітаються і поки що співпадають. Тому вони за виступають вільне придбання ними українських земель.

Нинішня владна команда активно діє в інтересах ТНК і агрохолдингів, а на соціальне, безпекові, екологічне та інше значення сільськогосподарських земель не зважає. Перший з аргументів, який наводять офіційні особи і заангажовані експерти в якості доказу необхідності створення вільного земельного ринку є твердження щодо значного зростання інвестиційного потенціалу сільськогосподарства, а також валового внутрішнього продукту

(далі ВВП) держави. Приклади подібних тверджень щодо приросту інвестицій: очільник Аграрного фонду України в інтерв'ю «Голосу Америки» у Вашингтоні, – \$100 млрд. за 5 років; експерти з Київської школи економіки в інформаційній мережі України – \$50 млрд.; в.о. Міністра з колишнього Мінагрополітики Ольга Трофімцева і представники нинішнього Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства – \$0,7–1,5 млрд. Гендиректор Concorde Capital Ігорь Мазепа на Національному експертному форумі Інституту Горшеніна заявив, що завдяки введенню ринку земель у сільському господарстві річний приріст ВВП держави становитиме 4–5%.

Усі подібні заяви про значне зростання інвестиційного потенціалу та ВВП після відкриття ринку земель недостатньо обґрунтовані, що підтверджується нижчевикладеними теоретичними висновками, оцінками стану інвестиційних процесів, основних їх чинників та обсягів недовикористання інвестиційних можливостей сільського господарства України.

Розрахунками інвестицій у сільське господарство, необхідних для отримання обіцяного гендиректором Concorde Capital 4-5% приросту ВВП держави, з'ясовано наступне. За даними Держстату, ВВП України у 2018 р. склав 3559 млрд. грн. Його можливий приріст у розмірі 4–5% річних – 142–179 млрд. грн. Ця частина ВВП має створюватися у сільському господарстві, де й використовується земля. Його ж частка у ВВП за 2018 р. – 11,9% або 423 млрд. грн. Тобто, для забезпечення 4-5% приросту ВВП держави необхідно щоб у сільському господарстві забезпечувався щорічний приріст валової доданої вартості в розмірі 34–42%. Це небачені результати ні для Бразилії з Аргентиною і Болівією, ні для інших країн, на модель побудови земельного ринку яких орієнтується нинішня владна команда. Щоб отримати такий приріст ВВП по державі необхідно щорічно забезпечувати капітальні інвестиції в сільське господарство у 11 разів більші, ніж їх фактично досягнуті обсяги. Джерелом таких інвестицій мають бути інвестиційні ресурси зверх коштів, які будуть сплачуватися за земельні ділянки. Чим більшим буде масштаб операцій з купівлі-продажу земель сільськогосподарського призначення, тим менше коштів залишатиметься у інвесторів на реалізацію реальних інвестиційних проектів у сільському господарстві. Тому масштаб ринку сільськогосподарських земель має знаходитися у межах інвестиційно безпечного діапазону, у якому інвестиції будуть стабільно зростати.

В оцінках інвестиційного потенціалу важливо вірно розуміти його економічну сутність. У зв'язку із зазначеним автор пропонує розглядати поняття інвестиційного потенціалу введення ринку сільськогосподарських земель як максимально можливого обсягу інвестицій, які після завершення формування цього ринку та при сприятливій для інвесторів аграрній політиці й прийнятних для них інвестиційних ризиках будуть за рахунок усіх джерел фінансування додатково спрямовуватися на розвиток виробництва продукції сільського господарства. Земельний чинник є складовою загального інвестиційного потенціалу, який реалізується лише в комплексі з іншими умовами діяльності інвесторів. Фактично реалізований у 2018 р. інвестиційний

потенціал сільського господарства становить 64 млрд. грн. Через існуючі інвестиційні та інші проблеми він поки що використовується не повністю.

До найважливіших проблем, які стримують повне використання інвестиційного потенціалу в сільському господарстві України, зокрема, його земельної складової, слід відносити: проблему недостатніх джерел фінансування інвестицій; несталість інвестиційних і відтворювальних процесів, різке уповільнення темпів приросту інвестицій (2016 р. – 51,5%, 2017 – 31,2% і 2018 р. – 8,4%; високу ставку відсотка по інвестиційних кредитах та їх короткі строки; втрату довіри до українських агрохолдингів на світових фондових ринках; зменшення державної підтримки агровиробників; значну диференціацію інвестицій на 1 га угідь регіонів, що у кризових регіонах породжує додаткову соціально-економічну нестабільність; орієнтацію агрокомпаній на мало капіталомісткої продукції; тиск великих комерційних структур на малий агробізнес; проблему фінансування розвитку доріг та інших об'єктів інфраструктури у сільській місцевості; корупцію, вплив тіньової економіки і кримінальних структур; циклічність інвестиційних процесів, циклічні зміни в рівнях інвестиційної привабливості сільського господарства.

Дослідженнями встановлено, що у 2011–2013 рр. приріст інвестицій у сільське господарство практично не забезпечувався. З початком війни в 2014 р. їх обсяги, навпаки, помітно скоротилися. Коли ж у 2015–2016 рр. було зупинено поширення війни на інші регіони, забезпечено відносну макроекономічну стабільність і запроваджено санкції проти агресора, інвестиції помітно зросли. Однак у наступні роки через посилення нестабільності в державі темпи їх приросту суттєво уповільнилися.

Автором виявлено встановлено часові параметри прояву циклічності в пріоритетах інвестування сільського господарства і харчової промисловості. Останній період пріоритетності інвестицій у сільське господарство розпочався у 2009 р. і за розрахунками автора триватиме до 2024 – 2025 рр. За ринковими умовами він буде сприятливим для інвесторів. Потім протягом 15 років пріоритетною для інвесторів стане харчова промисловість. В 2040 р. вірогідне настання інвестиційної рівноваги між цими секторами економіки, а після 2041 – наступного періоду пріоритетності сільського господарства. Зазначені тенденції активно впливатимуть на зміни в його інвестиційному потенціалі.

В розрахунках невикористаного інвестиційного потенціалу сільського господарства встановлено, що в 2019 р з слід очікувати на 6,6% приросту інвестицій, їх загальний обсяг – 68 млрд. грн., з них власних – 59 і залучених – 9 млрд. грн. Якби структура джерел фінансування у сільське господарство у 2019 р. була оптимальною (2/3 власних і 1/3 залучених), загальний приріст інвестицій міг би скласти 30 млрд. грн., з них додатково залучених – 21 млрд. грн. Тобто, у проєкції на показники 2019 р. сума в 21 млрд. грн. кількісно характеризує фінансово безпечний, прийнятний для умов стабільної економіки і відтворювальних процесів приріст капітальних інвестицій, який забезпечує повне використання інвестиційного потенціалу сільського господарства. Цей приріст може бути забезпечений лише за рахунок усіх інвестиційних чинників, включаючи й земельний.

Оскільки основний інвестиційний ефект від введення повноцінного ринку землі може бути реалізованим через механізм іпотеки, важливо щоб сільськогосподарські підприємства були фінансово стабільні, забезпечували освоєння інвестицій по їхніх реальних проектах, а також своєчасно і в повному обсязі виконували свої зобов'язання. Враховуючи, що окрім земельної іпотеки у майбутньому будуть здійснюватися й інші заходи щодо залучення інвестицій у сільське господарство, на земельну іпотеку припадатиме максимум 12–14% загального обсягу прогнозованих капітальних інвестицій, що для умов 2019 р. становить 10–11 млрд. грн. або \$380 млн.

Формування іпотечних кредитів у більших обсягах, ніж наведений вище показник їх інвестиційного потенціалу, призводитиме до недостатнього освоєння залучених коштів, прийняття рішень щодо реалізації менш ефективних варіантів інвестицій, виникнення проблем з поверненням кредитів, іпотечних криз та інших негативних наслідків для економіки держави.

Умовою реалізації інвестиційного потенціалу земельної іпотеки є перебування у ній земельних ділянок в масштабах, що не порушують балансу в економічних і фінансових відносинах і господарській діяльності підприємств. Встановлений у дослідженнях показник інвестиційного потенціалу земельного ринку в розмірі \$0,4 млрд відповідає грошовій оцінці земельних ділянок площею 300-350 тис. га. Якщо припустити, що у майбутньому строки земельної іпотеки будуть становити 5–7 років, то в ній орієнтовно може одночасно перебувати 1,5–2,5 млн. га або 7,5–12,5% угідь, які нині перебувають у користуванні сільськогосподарських підприємств. Це високий і небажаний показник, оскільки усереднена практика інших держав із стабільною економікою свідчить про менший (до 5%) показник.

Отже, інвестиційна діяльність у сільському господарстві залежить від багатьох чинників, серед яких земельний не має основного значення для залучення додаткових її джерел. З цією метою важливо створювати сприятливий інвестиційний клімат, покращувати механізми залучення та підтримки інвестицій та здійснювати комплекс інших заходів, що включає й земельний чинник.

Клименко Я. В.

провідний економіст

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ОПЕРАЦІЇ З АФІЛІЙОВАНИМИ ОСОБАМИ ТА КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ

Зі стрімким виходом вітчизняних компаній на міжнародні ринки постає необхідність пошуку нових інвесторів та нових ринків збуту. У зв'язку з цим виникає гостра потреба більш жорсткого контролю за якістю та повнотою

інформації, що наводиться у формах звітності господарюючих суб'єктів.

Багаторівневі структури сучасних економічних груп підприємств, між якими встановлюються відносини контролю-підпорядкування, призводять до збільшення обсягів операцій між афілійованими особами [7]. Афілійованими (пов'язаними) вважаються підприємства, серед яких одне (або ж декілька) є контролюючим, має можливість впливати на рішення іншого (інших), що є залежним.

Зростання кількості таких структурних об'єднань та типів зв'язків між пов'язаними особами випереджає стандартизацію вимог до ведення обліку та складання фінансової звітності даними суб'єктами господарювання [7]. У свою чергу, розкриття інформації щодо афілійованих сторін завжди було однією з найважливіших вимог потенційних інвесторів, кредиторів та контролюючих органів, тому що при наявності такої інформації зацікавлені сторони можуть прийняти більш обґрунтоване економічне рішення.

Головною проблемою сьогодення у якісному відображенні інформації щодо афілійованих осіб у формах звітності є відсутність розкриття перед інвесторами, контрагентами та партнерами всіх ризиків і перспектив, котрі можуть виникнути при здійсненні господарської та інвестиційної діяльності з такими суб'єктами. У зв'язку з цим, усе більше вимог висувається щодо даних, наведених у консолідованій фінансовій звітності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» консолідована фінансова звітність – це фінансова звітність, яка відображає фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів юридичної особи та її дочірніх підприємств як єдиної економічної одиниці [2].

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про пов'язані сторони та її розкриття у фінансовій звітності підприємств, організацій, інших юридичних осіб незалежно від форм власності (крім бюджетних установ) визначає П(С)БО 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін». [4]

Так, для того, щоб користувачі фінансової звітності мали змогу сформуванати точку зору стосовно впливу відносин між пов'язаними сторонами, варто розкривати відносини між афілійованими особами, незалежно від наявності операцій між ними.

Критеріями, необхідними для подання консолідованої фінансової звітності також є: наявність контролю та владних повноважень контролюючого підприємства над іншим; упевненість в тому, що результати фінансово-господарської діяльності залежного підприємства безпосередньо призведуть до зміни у складі вартості активів, зобов'язань та власного капіталу підприємства, що здійснює контроль чи має суттєвий вплив на даний господарюючий суб'єкт.

Необхідною передумовою складання консолідованої звітності є використання єдиної облікової політики учасників групи та однакової дати складання звітів учасниками [1, с. 19].

У НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджено норми щодо складання консолідованої фінансової звітності юридичних осіб

усіх форм власності (крім банківських та бюджетних установ), а також форми фінансової звітності: консолідований баланс (звіт про фінансовий стан), консолідований звіт про фінансові результати (звіт про сукупний дохід), консолідований звіт про рух грошових коштів (за прямим методом), консолідований звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом) та консолідований звіт про власний капітал.

Згідно вимог вітчизняного законодавства, суб'єкти господарювання що мають дочірні підприємства, крім фінансових звітів про власні господарські операції подають консолідовану фінансову звітність власникам (засновникам) у визначені ними терміни, але не пізніше 45 днів після закінчення звітного кварталу та не пізніше 15 квітня наступного за звітним роком [5].

Статті, подібні за характером, можуть розкриватися сукупно, крім випадків, коли окреме розкриття є необхідним для розуміння впливу операцій пов'язаних сторін на фінансову звітність певного суб'єкта господарювання.

Інформацію слід подавати окремо за кожною із таких категорій: материнське підприємство; суб'єкти господарювання, які здійснюють спільний контроль або суттєвий вплив на певний суб'єкт господарювання; дочірні підприємства; асоційовані підприємства; спільні підприємства, у яких даний суб'єкт господарювання виступає контролюючим учасником; провідний управлінський персонал суб'єкта господарювання або його материнського підприємства; інші пов'язані сторони.

Консолідована фінансова звітність повинна відповідати принципам та якісним характеристикам, які висуваються до фінансової звітності суб'єктів господарювання.

Підприємство зобов'язане розкривати інформацію про своє материнське підприємство і про сторону, у якої кінцевий контроль, якщо ця сторона є іншою, ніж материнське підприємство. У випадку, якщо материнська компанія чи сторона кінцевого контролю не складають консолідовану фінансову звітність доступну для загального користування, розкривається також назва материнського підприємства наступного вищого рівня, яке готує таку звітність.

До операцій між афілійованими особами належать: придбання або продаж готової продукції (товарів, робіт, послуг); придбання або продаж інших активів; операції за агентськими угодами; орендні операції; операції за ліцензійними угодами (передача об'єктів промислової власності тощо); фінансові операції; надання та отримання гарантій та застав; операції з провідним управлінським персоналом та з його близькими членами родини [4].

Вітчизняне законодавство також висуває вимоги обов'язковості розкриття інформації щодо компенсації провідному управлінському персоналу, яка подається загальною сумою, а також окремо виводити інформацію щодо короткострокових виплат таким працівникам, виплат по закінченні трудової діяльності, інших довгострокових виплати, а також платежів на основі акцій.

Якщо підприємство здійснювало операції із афілійованими сторонами протягом періодів, що охоплюються фінансовою звітністю, воно повинно розкрити інформацію про характер відносин із пов'язаними сторонами, а також

інформацію про такі здійснені операції та залишки заборгованості, в тому числі зобов'язання, яку потребують користувачі для розуміння потенційного впливу цих відносин на фінансову звітність. Розкриття інформації має включати: суму операцій; суму залишків заборгованості, в тому числі зобов'язання, а також його строки та умови, включаючи інформацію про наявність забезпечення і характер відшкодування, яке буде надане при погашенні; детальну інформацію щодо будь-яких гарантій, наданих чи отриманих; резерв сумнівних боргів, пов'язаних із сумою залишків заборгованості; витрати, визнані протягом періоду стосовно безнадійної або сумнівної заборгованості зв'язаних сторін [6].

Дані щодо пов'язаних сторін та операцій з ними повинні бути відображені у примітках до фінансової звітності [4].

При здійсненні господарської діяльності та складанні фінансової звітності варто звернути увагу, що операції із пов'язаними сторонами повинні бути здійснені на умовах, еквівалентних умовам, котрі домінують в операціях між незалежними сторонами, в іншому випадку – здійснюються тільки за можливості обґрунтування інших умов.

Метою подання консолідованої фінансової звітності є надання користувачам (власникам, інвесторам, кредиторам, державним органам) інформації про фінансовий стан і діяльність компанії для прийняття на цій основі обґрунтованих управлінських рішень. Консолідована звітність групи компаній дозволяє зацікавленим користувачам отримувати інформацію по кількох підприємствах як про єдиний господарюючий суб'єкт. Тому варто приділити значну увагу питанням відображення операцій з афілійованими особами при складанні фінансової звітності задля уникнення суттєвих відмінностей щодо їх відображення у звітах пов'язаних осіб.

Перспективи подальших досліджень потребують поглибленого вивчення проблемних аспектів складання та подання консолідованої фінансової звітності згідно чинного законодавства та розкриття інформації щодо афілійованих сторін, що сприятиме покращенню процесів контролю за діяльністю групи підприємств, як єдиного цілого, надання внутрішнім та зовнішнім користувачам правдивої та неупередженої інформації щодо фінансового стану групи для прийняття рішень.

Література:

1. Білобловський С.В. Окремі аспекти складання консолідованої фінансової звітності. Економіка. Фінанси. Право. 2004. №6. С.19-22.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 №996-XIV (зі змінами та доповненнями) URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/996-14>
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. №163 (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>
4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 23 «Розкриття інформації щодо пов'язаних сторін» затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 18 червня 2001 р. №303 (зі змінами і доповненнями) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0539-01>
5. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку подання фінансової звітності» від 28.02.2000 №419 (зі змінами та доповненнями) URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>

6. Рогозний С. Розкриваємо інформацію про пов'язані сторони за МСФЗ. URL: <http://www.rogozny.com.ua/zvitnist-za-msfz/rozkrivayemo-informatsiyu-pro-pov-yazani-storoni-za-msfz>

7. Яремко І.Й., Литвиненко Н.О. Методика аудиту внутрішніх розрахунків. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vlca_ekon/2011_35/97.pdf

Кожухар Р. О.

здобувач вищої освіти

Мельник О. І.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

РОЗВИТОК ФІНАНСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Сучасний розвиток вітчизняної економіки перебуває у тандемі з модернізацією фінансів під впливом процесів глобалізації. Враховуючи те, що їх основою є становлення єдиного ринкового правопорядку в світі, посилення міжнародної конкуренції є неминучим. Згідно з даними Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum, WEF) відповідно до індексу конкурентоспроможності Україна станом на 2019 рік посіла 85 місце з 141 країни світу, знижуючи свою позицію на два пункти у порівнянні з 2018 роком [5]. Це свідчить про низький рівень розвитку економічних відносин в країні та наявність проблем в організації фінансів, в першу чергу, пов'язаних з інновацією і індивідуалізмом господарювання економічних суб'єктів, низькою спроможністю країни організувати швидко їх адаптацію до змінних умов ринку. У зв'язку з цим виникає потреба у виявленні ефективних механізмів регулювання розвитку фінансів за умов глобалізації економіки.

Розвиток сучасної світової економіки супроводжується перерозподілом основних виробничих потужностей із розвинутих країн у країни, що розвиваються. Внаслідок цього відбуваються глибокі структурні зрушення у міжнародному поділі праці і глобальні міграції. За умов кризових явищ це призводить до жорстокої боротьби за ринки збуту продукції і життєвий простір. При цьому більша частина національних економік має проблеми демографічного характеру, що ведуть до радикальних змін у пенсійній політиці і політиці соціальних видатків, переходу до їх скорочення і раціоналізації. Крім того, за умов глобалізації спостерігається перехід на новий ресурсозберігаючий, високотехнологічний, екологічний і ефективний спосіб виробництва, що потребує фінансових вливань.

Вплив глобалізації економіки на розвиток фінансів є очевидним. Так, вдосконалення економічної політики відбувається шляхом врахування тенденцій розвитку фінансового регулювання держави на основі позитивного

досвіду країн з розвинутою і трансформаційною економікою. У свою чергу, фінансове регулювання є одним із важливих інструментів впливу на економічні, а як наслідок і соціальні процеси в країні, шляхом перерозподілу і використання фінансових ресурсів між пріоритетними сферами суспільного виробництва.

Незважаючи на те, що результати глобалізації економіки поляризовані у сторону держав-лідерів МВФ, Світового банку, СОТ і ОЕСО, розвиток фінансів країн, що розвиваються, є суттєвим і його можна передбачити через такі позитивні наслідки як:

- поглиблений рівень спеціалізації;
- можливість економії шляхом розширення виробничих можливостей;
- зростання рівня конкуренції, що стимулює модернізацію;
- мобілізація фінансового капіталу з меншими затратами [2].

На сьогодні фінансова сфера випереджає усі сфери національної економіки. При цьому головними чинниками фінансової глобалізації є ті з них, що зосереджені на таких учасниках ринку як: банківські установи; фінансові компанії; урядові системи; засоби масової інформації; позичальники; кредитори; інвестори, а також ті з них, хто виробляє, інформує і обслуговує засоби телекомунікації. Погоджуємося з позицією С. Онищенко, що чинниками впливу фінансової глобалізації є:

- швидке поширення фінансових інвестицій;
- транскордонні потоки капіталу;
- формування транскордонних фінансових конгломератів;
- зростання міжнародних цінних паперів [4].

При цьому, як зазначає І. Лютий, економічна глобалізація не лише сприяє прискоренню розвитку фінансів, але й збільшує ризики міжнародних фінансових операцій, значно розширюючи сферу їх впливу на локальні фінансові кризи [3]. В умовах фінансової нестійкості економічних процесів в Україні глобалізація світової економіки позначилася і як сукупність взаємопов'язаних проблем в галузі управління бюджетною системою. Перш за все, дані проблеми пов'язані зі сферою функціонування бюджетної системи як механізму підтримки макроекономічної і фінансової стабільності соціально-економічного розвитку країни. Крім того, дані проблеми потребують переосмислення і уточнення теоретичних і методологічних підходів до формування економічної політики, інституційних перетворень і необхідних елементів фінансової системи, що впливають на стійкість національної економіки. У сучасних умовах може проявлятися невизначеність у вирішенні сукупності економічних завдань за сферою доходів і видатків бюджету в органах фінансового і податкового контролю. А це потребує розробки комплексних державних заходів щодо забезпечення виходу економіки країни із зони небезпеки.

Отже, можна зробити висновок про те, що осучаснені глобалізаційні процеси в економіці поступово перетворюється на окремий процес, за якого конкуренція між країнами світу переходить у фінансову сферу. У зв'язку з цим,

необхідними є подальші дослідження щодо використання модернізованих і традиційних механізмів залучення внутрішніх фінансів домогосподарств в інноваційно-інвестиційну сферу.

Література:

1. Вплив глобальних фінансів на валютно-фінансову систему України : монографія / [Богдан Т.П., Шаров О.М., Сльозко О.О. та ін.] ; за ред. д-ра. екон. наук Т.П.Богдан ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». – Київ, 2017. – 356 с.
2. Кравець В. І. Основні напрями фінансової політики в умовах економічних перетворень .Економічна наука – 2018. – №9. – С.55-60.
3. І.Лютий., О.Юрчук. Конкурентоспроможність банків в умовах глобалізації та лібералізації руху капіталу . Вісник НБУ. – 2006. – № 11. – С. 18–25
4. Онищенко С. В. Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави . Наук.вісник УНУ – 2017. – Випуск 12 (Ч.2). – С.50-55.
5. Офіційний сайт World Economic Forum– URL: <https://www.weforum.org/reports/how-to-end-a-decade-of-lost-productivity-growth>.

Колотуха С. М.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва
м. Умань, Україна

ОПТИМІЗАЦІЯ КРЕДИТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

Дослідження фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств свідчить про те, що дані підприємства працюють за рахунок власних ресурсів, які на сьогодні за питомою вагою є значними, проте недостатніми для самофінансування. Це зумовлює розвивати як банківські так і партнерські форми кредитування. Банківське кредитування не відіграє суттєвої ролі у розвитку сільськогосподарської галузі, хоча на даний час намітились позитивні тенденції щодо зростання обсягів кредитування з боку вітчизняних комерційних банків, у тому числі і в частині пільгового кредитування.

Узагальнюючи складності на шляху аграрного сектора, відмітимо, що це по суті своєї прояви наступних ризиків, які умовно можна розділити на дві групи:

1. Соціально - політичні та структурно - економічні - неповнота правової бази, обережна антиінфляційна аграрна політика, порівняно незначні обсяги держінвестицій у сферу АПК; недосконалість механізму держрегулювання галузі; низька платіжна дисципліна у відносинах між суб'єктами господарювання; недокапіталізація банківської системи й недостатній рівень захисту прав кредиторів, наприклад, у частині “розмитості” у законодавстві строків обігу стягнення на майно боржника.

2. Ризики галузевого характеру - слабе обґрунтування та низька

бюджетна і - господарська ефективність переважної частини інвестиційних проектів у сфері АПК, дефіцит енергосировинних ресурсів і кваліфікованої робочої сили, високий рівень конкуренції з боку іноземних виробників, значна (більше 60%) ступінь “залежності” аграрного сектора від можливостей і ресурсів особистих підсобних господарств.

Названі негативні фактори по суті взаємопов'язані. Представляється, що стратегічне планування розвитку агропромислового сектору, реалізоване по векторі “держава - банківський сектор - сільгоспвиробники” є у взаємозв'язку ризикові й мотиваційні компоненти політики бізнесу кожного з учасників системи підтримки АПК.

Основні положення та заходи щодо стабілізації стану в аграрному секторі економіки в сучасних умовах і зміна мотиваційного компонента інвестиційної діяльності банків в даному сегменті ринку вимагають проведення наступних міроприємств:

- забезпечити якість економічного росту всіх стратегічних галузей (а сільське господарство відноситься до таких) по приросту основних економічних параметрів. Продовжити позитивні новації в частині визначення національних пріоритетів при розробці Державного бюджету країни;

- розробити та забезпечити підтримку рентабельності аграрної галузі на відповідному рівні. Виходячи з цього перспективним бачиться розробка та впровадження зваженої системи страхування доходів сільськогосподарських товаровиробників;

- визначити в податковому законодавстві норми, що дають право на одержання пільг суб'єктам господарювання, які інвестують певну величину свого прибутку в аграрний сектор економіки;

- посилити митний контроль ввезення іноземної сировини продовольства.

- оцінити ймовірність переваг від зниження (мінімізації або диференціації ставок) податку на прибуток банків - з доходів, що направляють на кредитування підприємств аграрної сфери економіки;

- забезпечити практичну можливість установа на рівні Уряду України так званих “меж лихварства” (широко застосовуються у США) для запобігання надмірного завищення ставок пропозицій комерційними банками;

- розробити структуру спеціалізованого сільськогосподарського банку на базі універсального кредитного інституту (по типу розповсюдженого в західній практиці) банку розвитку;

- розвивати наступні програми кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників:

- а) кредитування придбання мінеральних добрив; кормів, закупівлю ГСМ, ветеринарних препаратів, на оплату витрат по страхуванню майбутніх урожаїв - строком до 12-15 місяців у формі овердрафта, разової видачі або в рамках кредитної лінії;

- б) середньострокове кредитування (на строк до 5 років) потреб у сільськогосподарській техніці, у вантажному транспорті, виробничому обладнанні, з метою модернізації основних фондів, створення виробництв по переробці сільгосппродукції;

в) кредити на придбання племінного молодняка під його заставу, на проведення робіт нового будівництва, для створення виробничих потужностей сільськогосподарських підприємств (зокрема, під будівництво тваринницьких комплексів) на умовах довгострокового фінансування (строком до 8 років).

Розвиток іпотечних відносин в сільському господарстві в сучасних умовах набуває великого значення у зв'язку з необхідністю залучення додаткових інвестицій в агропромисловий комплекс з метою відродження сільськогосподарських підприємств різних форм власності. Низька якість іпотечного забезпечення обмежує доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів і підвищує кредитні ризики банків. У зв'язку з цим становлення земельного ринку є, на наш погляд, першочерговою задачею, вирішення якої дозволить запуснути в дію механізм іпотечного кредитування в сільському господарстві, де в якості іпотеки будуть сільськогосподарські угіддя, що буде сприяти залученню інвестиційних кредитів.

Використання іпотечних механізмів дозволяє суб'єктами господарювання:

- отримати кредит для купівлі земельної ділянки і розпочати власну справу, використовуючи її;
- розширити існуюче господарство за рахунок покупки нової нерухомості, в тому числі нових земельних ділянок, будівель, споруд;
- поновити оборотний капітал

Сучасний стан розвитку кредитних відносин характеризується процесом пошуку нових форм кредитного забезпечення аграрного сектору економіки стосовно до нових економічних умов. Зміна умов економічного середовища зумовлює зміну кредитних відносин в аграрному секторі економіки.

Проте не існує єдиної думки щодо оптимального об'єму кредитних ресурсів до об'єму валової продукції сільського господарства.

Для цього необхідно визначити мінімальну (хоча це не досить суттєво) та максимальну межу надання кредитів, що безпосередньо впливає на рівень кредитоспроможності підприємств. На вашу думку, розмір кредитів, залучених сільгосппідприємств, не повинен перевищувати 40% об'єму валової продукції сільського господарства. Перевищення цієї граничної межі може привести до порушення циклу процесу відтворення.

Протягом останніх років українська земля використовується з повним ігноруванням фізичного закону повернення взятих поживних речовин, що призвело до нестабільності землеробства, зниження ефективності сільського господарства, особливо в роки, коли все частіше трапляються природні катаклізми. Втрата врожаю на слабо змитих ґрунтах становить 20 %, середньо змитих – 40 %, сильно змитих – 60 %. Щорічні сумарні збитки держави виливаються в суму 12,76 млрд. грн., а втрати чистого прибутку – 7,4 млрд. грн.

В нормативних документах держави необхідно передбачити надання кредитних пільг за раціональне використання земель. Підвищення ефективності використання земельних ресурсів країни є базисом її продовольчої безпеки та основою сприятливого конкурентного середовища після приєднання України

до СОТ. Проте в частині нормативно-правового забезпечення економічного стимулювання раціонального використання та охорони земель кредитних пільг законодавство не передбачає.

Корнієнко Т. О.

канд.екон.наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки

Делікатна К. В.

студентка

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

З розвитком ринкових відносин в економіці оцінка фінансового стану підприємства набуває все більшого значення. Залежно від цілей користувачів фінансовий стан оцінюється за різними критеріями. Для власників контрольних пакетів акцій та інвесторів найбільш важливим критерієм є ефективність вкладеного капіталу і його рентабельність. Кредиторів найбільше цікавить ліквідність підприємства, а постачальників — його платоспроможність. Але незалежно від цілей практично всіх можливих сторін підприємства цікавить його фінансова стійкість.

Фінансова стійкість підприємства є якісною характеристикою його фінансового стану, яка характеризується здатністю підприємства функціонувати та розвиватися. Володіє достатнім рівнем фінансових ресурсів і ефективним управлінням, що забезпечує його платоспроможність, прибутковість та рентабельність. Отже, під фінансовою стійкістю розуміємо такий стан підприємства, мета якого забезпечувати йому платоспроможність. Ресурси, що вкладаються у фінансову діяльність суб'єкта господарювання повинні окупитись коштом надходжень від діяльності підприємства, а отриманий прибуток має забезпечувати самофінансування і незалежність від зовнішніх залучених джерел формування активів [2].

Фінансова стійкість підприємства є однією з головних умов життєдіяльності, розвитку й забезпечення високого рівня конкурентоспроможності підприємства [1].

Проблематику фінансової стійкості підприємств в різних аспектах досліджено в роботах багатьох вітчизняних і закордонних економістів, проте, проблема забезпечення фінансової стійкості є однією з найбільш актуальних для більшості вітчизняних підприємств.

На сучасному етапі економічного розвитку в Україні значної актуальності набувають питання самостійного планування, контролю, оцінки та аналізу своєї діяльності. Однією з найважливіших характеристик фінансового стану суб'єкта

господарювання є стабільність її діяльності з точки зору довгострокової перспективи. Це пов'язано насамперед із загальною фінансовою структурою підприємства, ступенем його залежності від кредиторів та інвесторів. Так, багато бізнесменів, у тому числі представники державного сектору економіки, вважають за краще вкладати мінімум власних коштів у бізнес і фінансувати його шляхом позикових коштів.

Фінансово стійким є підприємство, яке внаслідок власних грошових коштів спроможне забезпечити запаси та витрати; не допускає невиправданої кредиторської заборгованості; своєчасно розраховується за своїми зобов'язаннями [2].

Забезпечення фінансової стійкості підприємства є найважливішою проблемою раціонального поєднання власних та позикових компонентів у власності. Однією з основних проблем є перевага кредиту для заходів щодо збільшення власного капіталу, що передбачає придбання матеріальних активів у кредит, без урахування реальної можливості їх оплати грошима. Такий склад дій характерний для значної частини підприємств практично в будь-якій галузі економіки.

Розв'язання проблеми підвищення фінансової стійкості та ліквідності підприємства, та збільшення наявності власних коштів є реальним і можливим перш за все шляхом подальшого зростання обсягу реалізації продукції, розмірів прибутку та підвищення рівня прибутковості.

Для того щоб покращити фінансову стійкість підприємства в першу чергу необхідно забезпечити баланс між власними та залученими засобами. Залучаючи позикові кошти, не потрібно забувати про те, що колись їх доведеться віддавати. Тому підприємству необхідно узгоджувати свої фінансові можливості з залученими кредитами. При розв'язанні проблем забезпечення необхідного рівня фінансової стійкості в даний момент дуже важлива активна підтримка держави. Це стосується в основному створення програм пільгового кредитування та інших подібних напрямків. Особливо в такій підтримці потребують малі підприємства, які часто не мають достатньої кількості власних коштів, а отримати кредити в банках їм досить проблематично.

До основних напрямків підвищення фінансової стійкості підприємства можна віднести:

- облік ризиків макросередовища і їх хеджування;
- оптимізація структури капіталу;
- збільшення фінансових результатів;
- управління оборотним капіталом, яке являє собою сукупність дій, спрямованих на збалансованість, оптимальність статей оборотного капіталу і є функцією, яка входить в короткострокову фінансову політику компанії;
- збільшення ліквідності балансу;
- оптимізація операційної, фінансової та інвестиційної діяльності [3].

Отже, для розв'язання проблеми підвищення фінансової стійкості підприємство повинно здійснити наступні заходи: оптимізувати структуру капіталу, тобто, визначити оптимальне співвідношення власного та залученого

капіталу підприємства, оскільки даний процес для фінансування необхідного обсягу витрат та забезпечення бажаного рівня доходів є одним із найважливіших завдань на підприємстві; підвищити ефективність використання активів оскільки баланс між оборотними та необоротними активами чинить великий вплив на результативність і ефективність роботи підприємства, його фінансову стійкість та платоспроможність.

Література:

1. Василенко Ю. М. Фінансова стійкість підприємства та шляхи її забезпечення / Ю. М. Василенко // Економіка. Фінанси. Право. – 2015. – № 1. – С. 21-25.
2. Мельник Г. Г. Методи та моделі оцінки фінансової стійкості підприємств регіону в антикризовому управлінні // Економічний вісник Донбасу. – 2011. – № 3. – С. 108–111.
3. Корнієнко Т. О. Визначення інструментів та факторів, що впливають на формування стану економічної безпеки в сільськогосподарських підприємствах / Т. О. Корнієнко, Л. А. Чвертко, О.А. Вінницька // Науковий журнал «Економічні горизонти». – 2018. – № 4 (7). – С. 118-127.

Коцюрба О. Ю.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Сиволап В. Ю.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РЕСУРСІВ БАНКУ

Банківська система виступає найважливішим елементом економіки, оскільки саме вона забезпечує перетворення наявних вільних коштів у одних суб'єктів на функціонуючий капітал у інших.

Стабільність банківської системи, ліквідність та рентабельність окремих банків визначається поточним станом їх ресурсної бази. Тому питання формування та управління ресурсною базою банку не втрачають актуальності і в умовах сьогодення, а передусім визначення ресурсів банку та їх класифікація.

Трактування сутності банківських ресурсів вченими та дослідниками відзначається різноманіттям.

Так, наприклад, Вовчак О.Д. розглядає банківські ресурси як сукупність грошових коштів, які знаходяться у розпорядженні банків і використовуються ними для здійснення активних та інших операцій [1, с. 124].

На думку Фурсової В.А. та Капелюшної М.О.: «Банківські ресурси – це власні кошти банку, а також кошти, залучені та запозичені на фінансовому ринку, які використовуються для здійснення активних операцій та надання послуг з метою отримання прибутку» [2, с. 120].

Кутідзе Л.С. та Гранько О.А. визначають ресурси банку як це сукупність власного капіталу і залученого банком у результаті проведення пасивних і

активно-пасивних операцій, а також коштів, що є в його розпорядженні і можуть бути використані для активних операцій [3, с. 132].

Науковець Луців Б.Л. в своїх дослідженнях відзначає, що: «...на мікрорівні ресурси акумулюються банком за допомогою емісії пайових цінних паперів або залучаються в тимчасове користування на основі зобов'язальних правовідносин з метою одержання прибутку та досягнення інших цілей. На макрорівні банківські ресурси визначаються як сукупність грошових ресурсів банківської системи країни, джерело інвестицій для економічних суб'єктів, найважливіший важіль економічного зростання та структурної перебудови економіки» [4, с. 47].

Грунтуючись на тому, що економічний зміст ресурсів визначається їх складом, джерелами формування та напрямками використання [5, с. 260], а також виходячи з проведеного аналізу пропонуємо наступне визначення: «Ресурси банку – це сукупність власних, залучених та запозичених грошових коштів та їх еквівалентів, що знаходяться в повному розпорядженні банку та використовуються ним в своїй діяльності з метою отримання прибутку».

Загальна класифікація банківських ресурсів наведена на рис. 1.

Слід відмітити, що до власних банківських ресурсів відносяться статутний капітал, резервний фонд та інші фонди банку, нерозподілений прибуток, субординований борг та інші власні кошти; до залучених – кошти на поточних та депозитних рахунках, кошти інших банків та інші залучені кошти, а запозичені ресурси включають кошти від емісії боргових зобов'язань, кредити Національного банку України та інших банків та інші запозичені кошти.

Структура ресурсної бази банку має особливу своєрідність: власний капітал складає меншу частку усіх коштів, а найбільшу частину коштів складають зобов'язання. Причиною цього є особлива діяльність: банк не має можливості ефективно працювати лише на основі власних коштів, оскільки банк виконує функцію фінансового посередника приймаючи внески фізичних і юридичних осіб та розміщуючи їх в активи, які приносять дохід [7].

Основною відмінністю власного капіталу банку від зобов'язань є той факт, що власний капітал складається з постійних ресурсів, які використовуються на протязі всього часу роботи банку. Це найстабільніша та найбільш керована складова ресурсів, які можуть бути залучені та ефективно розміщені в довгострокові інвестиційні активи. Залучені кошти банку є основною та великою часткою пасивів банку, які в декілька разів перевищує власний капітал. Запозичені ресурси також мають переваги, а саме надійність повернення коштів та можливість їх залучення на короткий період часу.

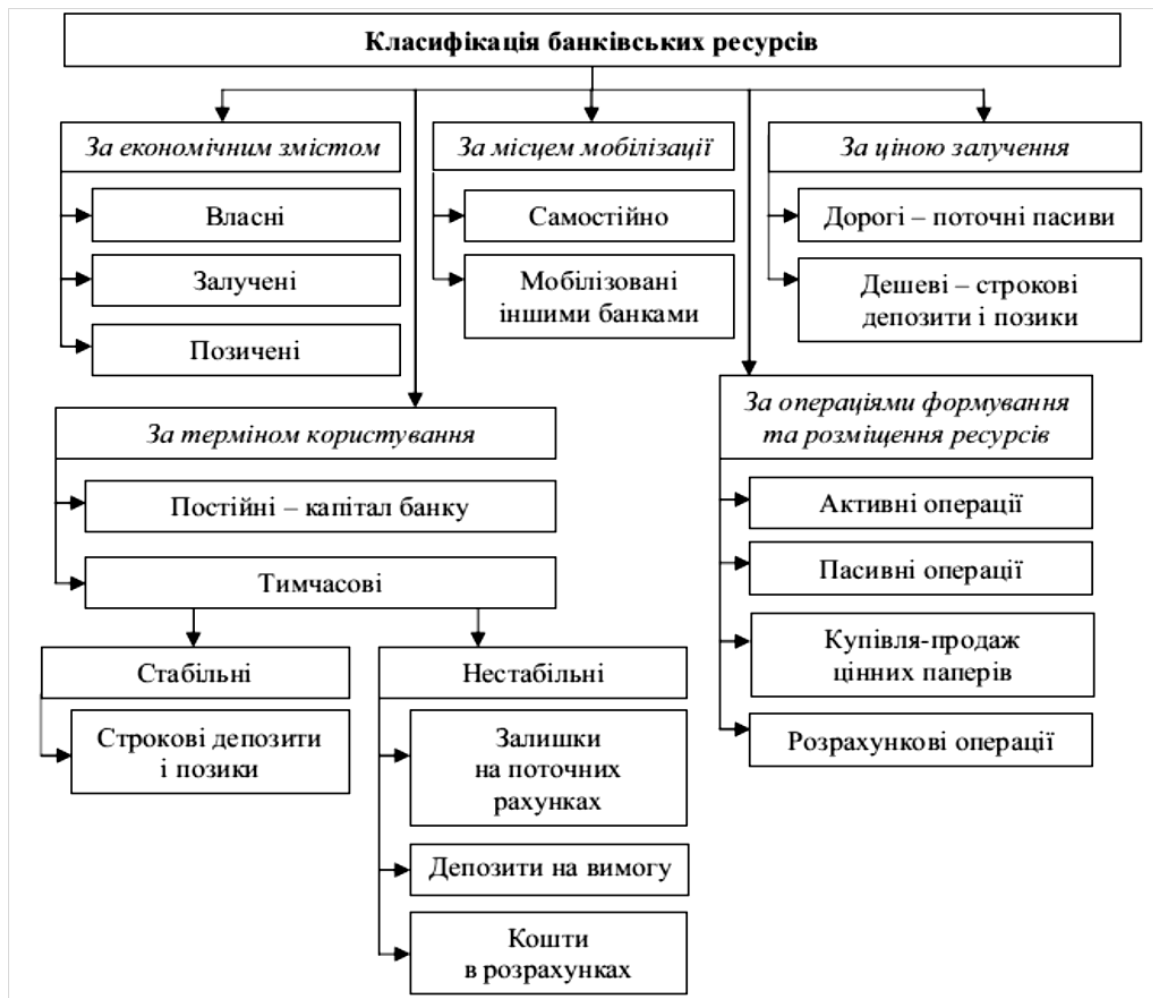

Рис. 1 - Класифікація банківських ресурсів

Джерело: складено на основі [6, с. 90]

Література:

1. Вовчак О.Д. Банківська справа. Львів, 2008. 560 с.
2. Фурсова В.А., Капелюшна М.О. Формування ресурсної бази комерційних банків: сучасний стан і перспективи розвитку. Відкриті інформаційні та комп'ютерні інтегровані технології. 2011. № 50. С. 118-124.
3. Кутідзе Л.С., Гранько О.А. Структура залучення фінансових ресурсів комерційним банком: деформація під впливом світової фінансової кризи. Економічний простір. 2015. №23/2. С. 131-139.
4. Луців Б.Л., Тимків А.О. Інвестиційна політика банків. Тернопіль, 2010. 266 с.
5. Коцюрба О.Ю. Формування фінансових ресурсів підприємств житлово-комунального господарства. Наукові праці КНТУ: Економічні науки. 2007. Вип. 12, ч. I. С. 260-266.
6. Луців Б., Заславська О. Особливості ресурсного забезпечення комерційних банків в Україні. Вісник ТНЕУ. 2012. № 2. С. 89-102.
7. Присяжнюк О. П. Джерела формування та зміцнення ресурсної бази комерційних банків України. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pprbsu/2011_31/11_31_27.pdf (дата звернення: 11.10.2019).

Кравченко В. П.

канд.екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Корженко О. А.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ДИНАМІКИ НЕДІЮЧИХ КРЕДИТІВ У БАНКАХ УКРАЇНИ

Розвиток економіки вимагає широкого залучення сторонніх ресурсів, основним джерелом яких є банківське кредитування. З основних загроз стійкості фінансового сектору є високий рівень недіючих кредитів. Низькі кредитні стандарти, нехтування лімітами концентрації боргів, кредитування пов'язаних осіб та високий обсяг валютного кредитування стали основою масових дефолтів корпорацій за боргами перед українськими банками. В українських банках заморожено кредитів на 588 млрд. грн. 56% усіх існуючих позик в Україні визнано непрацюючими [1].

Нацбанк, посилаючись на індикатори фінансової стійкості МВФ, визнав, що Україна є країною з найбільшим історичним світовим максимумом частки NPL - 56,6% станом на 1 лютого 2018 року [2].

Станом на 1 квітня 2019 року частка непрацюючих кредитів (NPLs) становила 51,7% кредитного портфеля платоспроможних банків, або 599 млрд. грн., корпоративні борги становлять – 85% NPLs, (рис. 1), [3].

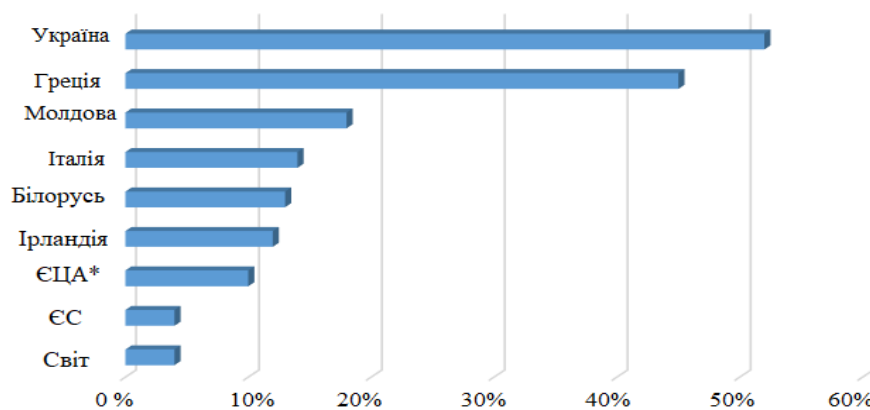

Рис. 1 - Частка непрацюючих кредитів

* Європа та Центральна Азія (за виключенням країн з високим рівнем доходів) на 01.01.2018 року, Україна – на 01.01.2019 року. Джерело: Світовий банк, НБУ.

Частка непрацюючих кредитів у корпоративному секторі на балансах банків і надалі перевищує 50%. Щоправда, вона поступово знижується, так рівень непрацюючих кредитів у портфелях банків скоротився з 56,95 % станом на 1 січня 2018 року до 52,26% станом на 1 вересня 2019 року, але лише завдяки статистичному ефектові від зростання загального портфеля (табл. 1).

Станом на початок вересня 2017 року частка непрацюючих банківських кредитів дорівнювала 56,94%. НБУ зазначає, найбільшою часткою непрацюючих кредитів – 71,55% спостерігалось у банках з державною часткою.

При цьому в банківських установах з іноземним капіталом вона дорівнювала 47,06%, у банках з приватним капіталом – 25,55%, а у неплатоспроможних банках – 57,3% Велика кількість прострочених кредитів призводить до банкрутства [5].

Більшість NPLs стосується великих кредитів: на 01.04.2019 року 96% обсягу припадає на кредити понад 100 млн грн, а $\frac{3}{4}$ непрацюючих кредитів сконцентровані на балансі 128 юридичних осіб [3, С. 17].

Значна частина непрацюючих кредитів походить з часів фінансової кризи 2008 року, коли банки масово видавали валютні кредити, часто без належної оцінки вартості заставного майна і прорахунків кредитних ризиків.

Таблиця 1 - Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів [4]

млн. грн.

Активна операція	Національна валюта		
	01.01.2018	01.01.2019	01.09.2019
Кредитні операції:			
Кредити корпоративному сектору	465 842	490 973	476 439
непрацюючі кредити	265 284	268 856	248 984
частка непрацюючих кредитів, %	56,95	54,76	52,26
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	105 836	140 385	163 480
непрацюючі кредити	27 774	33 460	35 752
частка непрацюючих кредитів, %	26,24	23,83	21,87
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	2 538	4 516	5 343
непрацюючі кредити	917	885	819
частка непрацюючих кредитів, %	36,12	19,60	15,33
Кредити органам державної влади та місцевого самоврядування	1 519	2 867	2 818
непрацюючі кредити	10	838	722
частка непрацюючих кредитів, %	0,69	29,22	25,64

У загальному обсязі кредитів корпоративному сектору частка непрацюючих кредитів на звітну дату складала 56,02%, кредитів фізичним особам та фізичним особам-підприємцям – 96,49%, міжбанківських кредитів – 0,45%. Рівень непрацюючих активів в іноземній валюті скорочується, хоч і низькими темпами (табл. 2), [4].

На зростання статистики NPL вплинули також виконання банками оновлених вимог НБУ щодо оцінок кредитних ризиків [3, С.17].

Це змушує банки формувати під кредити величезні резерви, що відображається на показниках капіталізації та прибутковості сектора, а також впливає на вартість кредитування.

Також визначальними в перетворенні кредитів на непрацюючі стали саме внутрішні проблеми банківської системи. Це фактор відсутності операційної діяльності в позичальника. Здебільшого такі компанії входили до непрозорих груп, яким було вигідно структурувати кредит у такий спосіб. У роботі з подібними клієнтами банки оцінювали ризики на основі управлінської звітності та сподівалися на якість застави або певні домовленості між власниками банку

та позичальника. Часто неопераційні компанії отримували кредити від пов'язаних банків. Зазвичай такі позики не мали прийняттого забезпечення. Більшість подібних кредитів з'явилася задовго до кризи. Після того, як НБУ посилив контроль за кредитуванням пов'язаних осіб та розрахунком резервів, частина неопераційних боржників була заміщена новими [3, С.18].

Таблиця 2- Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів

млн. грн.

Активна операція	Іноземна валюта		
	01.01.2018	01.01.2019	01.09.2019
Кредитні операції:			
Кредити корпоративному сектору	427 058	468 629	411 320
непрацюючі кредити	234 979	266 913	230 402
частка непрацюючих кредитів, %	55,02	56,96	56,02
Кредити фізичним особам (включно із фізичними особами-підприємцями)	68 612	61 817	50 539
непрацюючі кредити	65 580	59 626	48 767
частка непрацюючих кредитів, %	95,58	96,46	96,49
Міжбанківські кредити, депозити (за виключенням коррахунків)	19 508	24 372	37 731
непрацюючі кредити	455	188	171
частка непрацюючих кредитів, %	2,33	0,77	0,45

Навіть у кредитуванні операційних компаній банки часто не поклалися на офіційну звітність. 121 боржник мав погані кредитні метрики в рік отримання позики. Такий підхід негативно позначився на якості кредитних рішень.

У зв'язку з цим, регулятор вимагає обов'язково враховувати аудировану фінансову звітність великих боржників та груп при визначенні кредитного ризику, а також проводить безперервний моніторинг розрахунків кредитного ризику боржників і щорічне стрес-тестування найбільших позичальників банків.

На зростання статистики NPL вплинули:

- брак уваги до платоспроможності позичальників;
- відсутність операційної діяльності в позичальника;
- відсутність належної оцінки застав і прорахунків кредитних ризиків;
- відсутність прийняттого забезпечення;
- нехтування лімітами концентрації боргів;
- кредитування пов'язаних осіб та високий обсяг валютного кредитування;

- завищене боргове навантаження для боржників при отриманні позики.

Також на практиці банки неспроможні стягнути заставу упродовж кількох років, тому не можуть покластися на неї повною мірою для компенсації збитків від неповернення кредитів. Із часом роль застави як компенсатора знижується [3].

Сьогодні переважна більшість фінансистів та аналітиків переконані, що рівень проблемної заборгованості стабілізувався і відбувається поступова

реструктуризація та списання NPL. Банки сформували достатні резерви під проблемні активи та ринок почав демонструвати прибуток. Проте консервація проблеми не означає її вирішення [1].

Як довела практика, що велика кількість прострочених кредитів призводить до банкрутства. Так в стадії ліквідації перебуває 81 банк, при цьому 14 банків вже ліквідовані.

До довгострокових ризиків, що притаманні фінансовому сектору України відносять [6]:

- стрімке зростання споживчого кредитування;
- перетікання активів та операцій до небанківського фінансового сектору;
- висока концентрація кредитних ризиків;
- висока частка кредитів, які не працюють.

Для підвищення ефективності управління банками проблемними кредитами важливими кроками є:

- недопущення надмірного зростання кредитування;
- обмеження концентрації ризиків;
- перевірка фінансової звітності позичальника аудиторськими фірмами;
- контроль заставного майна;
- щорічне стрес-тестування найбільших позичальників банків;
- розробка оперативного плану по погашенню проблемних кредитів;
- запровадження системи раннього реагування;
- визначення заходів врегулювання заборгованості.

Література:

1. Непрацюючі кредити є загрозою фінсектору [Електронний ресурс]/ Коробкова О.// Бізнес.- 3 січня 2018.- Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/nepratsjujuchi-krediti-je-zahrozoju-finsektoru-2443317.html>.

2. Країна кредитних аферистів[Електронний ресурс]/ Інна Михайлівська// ЕКОНОМІКА ТА ФІНАНСИ. – 27 Березня 2018.- Режим доступу: [htmlhtmlhttps://glavcom.ua/economics/finances/krajina-kreditnih-afelistiv-484556.html](https://glavcom.ua/economics/finances/krajina-kreditnih-afelistiv-484556.html).

3. Звіт про фінансову стабільність [Електронний ресурс]/ НБУ.- Червень 2019 року.- С. 17. - Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/FSR_2019-R1.pdf.

4. Активні операції банків [Електронний ресурс] /НБУ. -Обсяги активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. - 08'2019. - Режим доступу: <https://www.bank.gov.ua/statistic/supervision-statist/data-supervision#3>.

5. Половина банківських кредитів є непрацюючими [Електронний ресурс]/ Бізнес. - 05.07.19. - Режим доступу: <https://ua.news.ua/vydavaly-shhob-ne-povertaty-polovyna-bankivskiyh-kredytiv-ye-nepratsyuuchymy/>.

6. Стратегія макропруденційної політики[Електронний ресурс]/ Нацбанк. – 3.12.2018. - Режим доступу: <https://tsn.ua/groshi/v-nbu-prezentovali-plan-poryatunku-ukrayinskoyi-ekonomiki-vid-novih-kriz-1259331.html>.

Кукуєва А. С.

магістрант

Науковий керівник: Сибірцев В. В., д-р екон. наук, доцент професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування Центральноукраїнський національний технічний університет м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА

Перехід до ринкової економіки зумовив посилення ролі фінансів і визначив їх нове місце в системі господарювання. Більшість ринкових інструментів відносяться до елементів фінансового механізму, тобто входить до складу фінансової системи. Роль і значення фінансової сфери в українській економіці в останнє десятиліття кардинально змінилися. З механізму обслуговування сучасних економічних процесів вона перетворилася на джерело сучасного розвитку економіки і суспільства, а в умовах зростаючої глобалізації роль фінансових стосунків в світовій економіці все більше посилюється. Фінанси стають досить самостійним сегментом економіки, що володіє значним потенціалом.

Функціонуючи в умовах невизначеності та постійної дестабілізації економіки, вітчизняні підприємства стикаються із різними загрозами та ризиками, які призводять до зростання небезпеки в першу чергу стосовно їх фінансової сфери, яка є основою діяльності господарюючих суб'єктів. Стабільність функціонування та темпи розвитку підприємств у ринковій економіці обумовлюється багато в чому станом їх фінансів, саме тому дослідження проблем фінансової безпеки було і залишається актуальним питанням.

Систематизувавши результати праць О. В. Ареф'євої [1], О. А. Кириченко [2], Т. Б. Кузенко, В. В. Прохорової, Н. В. Сабліної [3], А. М. Штангерта [5] можемо дати визначення: фінансова безпека підприємства – це: забезпечення фінансової рівноваги, стійкості, платоспроможності і ліквідності підприємства в довгостроковому періоді; задоволення потреб підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення; забезпечення достатньої фінансової незалежності підприємства; здатність підприємства протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, прагнучим заподіяти фінансовий збиток підприємству, або змінити небажано структуру капіталу, або примусово ліквідувати підприємство; забезпечення достатньої гнучкості при ухваленні фінансових рішень; забезпечення захищеності фінансових інтересів власників підприємства.

Фінансовій безпеці як важливій складовій економічної безпеки підприємства повинна приділятися особлива увага. Для цього необхідне вирішення наступних завдань: ідентифікація небезпек і загроз підприємству; визначення показників фінансової безпеки підприємства; розробка системи моніторингу фінансової безпеки; розробка заходів, спрямованих на

забезпечення фінансової безпеки підприємства; контроль за виконанням заходів; аналіз виконання заходів, їх оцінка, коригування.

Для забезпечення фінансової безпеки на підприємстві і можливості передбачення ризиків на підприємстві повинна існувати служба фінансової безпеки, яка має проводити діагностування стану підприємства, прогнозувати можливі загрози та проводити низку заходів по забезпеченню стабільності фінансової системи зокрема та економічної безпеки підприємства в цілому.

Метою створення служби фінансової безпеки підприємства є підтримка його стійкого фінансового стану та забезпечення умов для стабільного функціонування і розвитку підприємства, згідно намічених цілей. Основними складовими діяльності служби є: організація ресурсного забезпечення, яке включає в себе фінансові, кадрові, інформаційні та матеріально-технічні ресурси; організація внутрішньої служби безпеки; розробка та удосконалення документації, що регламентує правові аспекти дії суб'єктів безпеки; організація взаємовідносин із зовнішніми суб'єктами безпеки.

Організаційним забезпеченням існування на підприємстві служби фінансової безпеки має виступити система субординаційних, координаційних та взаємозалежних зв'язків всередині підприємства та за його межами, а також сукупність організаційних методів аналізу, контролю, звітності, проектування та правових норм, втілених у внутрішні нормативні документи, за допомогою яких підприємство здатне захиститися від негативного впливу зовнішнього середовища та унеможливити виникнення внутрішніх викликів, загроз та ризиків, тим самим гарантуючи безпечні умови для розвитку [4].

Саме організація діяльності служби фінансової безпеки, яка покликана сприяти чіткості контролю за рівнем безпеки через формування необхідної внутрішньої документації, обов'язків працівників фінансової сфери стосовно гарантування безпеки, здатна забезпечити ефективне регламентування системи фінансової безпеки як комплексу внутрішніх положень і правил, які регламентують створення умов для гарантування потрібного для існування та розвитку підприємства рівня безпеки за рахунок забезпечення системи фінансової безпеки необхідними ресурсами, організації взаємозв'язків між окремими елементами системи та суб'єктами зовнішнього середовища, адаптації системи до зміни умов функціонування та удосконалення для забезпечення її стійкості та життєздатності.

Вважаємо, що проблема створення на підприємствах ефективних служб фінансової безпеки сьогодні потребує подальшого дослідження, результати якого повинні сприяти підвищенню рівня фінансової безпеки підприємств.

Література:

1. Ареф'єва О. В. Економічні основи формування фінансової складової економічної безпеки. Актуальні проблеми економіки, 2009. №1. С.98-103.
2. Кириченко О. А. Вдосконалення управління фінансовою безпекою підприємств в умовах фінансової кризи. Финансовые рынки и ценные бумаги, 2009. №16. С. 22-28.
3. Кузенко Т. Б., Прохорова В. В., Саблина Н. В. Управление финансовой безопасностью на предприятии. Бизнес Информ. Харків, 2008. № 12 (1). С. 27-29.
4. Халіна О. В. Організаційне забезпечення управління фінансовою безпекою

підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаїв, 2015. Вип. 8. С. 647-650.

5. Штангрет А. М. Економічна безпека підприємства в умовах антикризового управління: концептуальне визначення та механізм забезпечення: монографія. Львів: Укр. акад. друкарства, 2012. 288 с.

Левченко О. М.

д-р екон. наук, професор, проректор з наукової роботи

Орлик М. В.

аспірант кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

ТЕОРІЯ КРЕДИТНИХ ВІДНОСИН АДАМА СМІТА ТА ЇЇ РОЗВИТОК У ТЕОРІЇ КРЕДИТУ МИКОЛИ БУНГЕ

Кредитно-грошові відносини - це одна із ключових соціально-економічних формацій, котрі забезпечують сталий розвиток як глобальної так і державної економіки. Проте не можна сказати, що впродовж формування суспільства, кредитуванню надавалась однозначна етична оцінка.

Важко переоцінити внесок Адама Сміта в розвиток економічної думки, який у своїй праці «Добробут нації. Дослідження про природу та причини добробуту націй» приділив значну увагу передумовам зародження кредитування. Однією з основних причин зародження кредитування, автор вважає, накопичення значного грошового капіталу в осіб, котрі привносять велику частку в національний продукт [3, с. 209]. Тому керуючись власним досвідом, економіст віддає перевагу кредитуванню осіб що інвестують отриманий додатковий капітал у розвиток свого підприємства та подальше примноження цього капіталу. Водночас споживчі кредити А. Сміт називає марнотратними, оскільки, на його думку, такі кредити принесуть великі збитки у майбутньому для позичальника та можуть призвести до його зубожіння чи банкрутства. Особливе місце в цьому питанні, на думку вченого, надається великим землевласникам, які переважно займали кошти для погашення чи розрахунків за раніше надбані борги [3, с. 215]. В свою чергу А. Сміт визначив головну роль кредиту в суспільно - економічних відносинах, у впливі на оборотність коштів в економіці та сприянню збільшенню валового продукту в державі. Так, він наводить умовний приклад: «*A* позичає *W* - 1 тис. ф., на які *W* одразу ж купує у *B* товари вартістю 1 тис. ф.; *B*, якому гроші зараз не потрібні, віддає в позичку ті самі монети *X*, а *X* одразу ж купує на них у *C* інші товари вартістю 1 тис. ф.; *C* так само, і з тієї самої причини позичає їх *Y*, який своєю чергою купує на них товари у *B*. Таким чином, ті самі грошові знаки, паперові або металеві, можуть впродовж кількох днів служити засобом для здійснення трьох різних позик і трьох різних купівель, причому в кожному окремому

випадку правочин за вартістю дорівнює всій сумі цих грошових знаків. Те, що три грошові капіталісти *A*, *B* й *C* передають трьом позичальникам *W*, *X* та *Y*, зводиться до передачі можливості здійснити ці купівлі» [3, с. 216].

Досить цікавим також є те, що А.Сміт звертає увагу на те, що в багатьох країнах кредитний ринок був дуже зарегульований, а подекуди, навіть діяли заборони на отримання грошових відсотків. Такий підхід, як вважав науковець - був деструктивним для економіки і міг призвести лише до криміналізації ринку кредитних послуг. При цьому А. Сміт не виключає можливість впливу держави на кредитні взаємини, шляхом надання урядового кредитування безпосередньо кредитним установам[3, с. 219].

Логічним продовженням та безпосередньою реалізацією ідей А. Сміта та інших представників класичної школи стала наукова та урядова діяльність професора Київського університету М.Х. Бунге, період життя якого припав на часи суттєвої трансформації економіки Російської Імперії. М.Х. Бунге відстоював не характерну в той час для імперії, помірковану ліберально-економічну позицію. В праці «Теорія кредиту» Бунге розглянув комерційний кредит, як цілком нормальну та неминучу частину грошових відносин, звертаючи увагу на постійний тиск з боку держави на лихварів, та не можливість легально займатися кредитною справою приватним особам в першій половині ХІХ ст. Саме це, вчений позначає, як один із основних факторів ризику що призводив до здороження кредитів [1, с. 20]. У той же час, незважаючи на існування державних банків, вони були фактично паралізовані низькою кількістю вчасно повернених позик та різного роду зловживаннями як з боку позичальників, так і з боку банківських чиновників[2]. Також Бунге розділив вартість процентної ставки за кредитом на три складові частини: 1) витрата на реалізацію кредиту; 2) сплата за страхування можливих ризиків, пов'язаних із виданим кредитом; 3) винагорода за користування грошовим капіталом [1, с. 26]. Виходячи з наведеного твердження, цілком закономірним є те, що вартість кредитних ресурсів в умовах не сприятливого середовища буде зростати. Також цілком логічною буде висока вартість споживчих кредитів у порівнянні з довгостроковими кредитами направленними на інвестування в капітал. Такий поділ на складові вартості перекликається із твердженнями А. Сміта [3, с. 219], та не втрачає актуальності у наш час.

Література:

1. Бунге Н. Х. Теория кредита: Сочинение / Н. Х. Бунге. – Київ, 1852. – 312 с.
2. Орлик М. В. Зародження банківської кредитної системи в Російській імперії у другій половині ХVІІІ – на початку ХІХ ст. / М. В. Орлик // Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. – 2018. – № 34. – С. 75–82.
3. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу добробуту націй / Адам Сміт. – Київ: Port-Royal, 2001. – 596 с.

Лісова А. А.
здобувач вищої освіти обліково-фінансового факультету
Мікуляк К. А.
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

ПОЗИЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО РИНКУ СТРАХОВИХ ПОСЛУГ СЕРЕД ПРОВІДНИХ РИНКІВ ЄВРОПИ

Розвинений страховий ринок є однією з важливих умов сталого економічного зростання. Він відіграє роль акумулятора грошових коштів населення і підприємств, здійснюючи їх перерозподіл через застосування фінансового механізму у реальний сектор економіки. В Україні такий сектор перебуває на ранній стадії свого розвитку і має деякі проблеми, в першу чергу, пов'язані з економічними та соціальними аспектами політики держави. Через це, виникає необхідність звернути увагу на позитивний досвід розвитку страхових послуг провідних країн світу.

Питанням позиціонування українського ринку страхових послуг серед провідних країн Європи займалися вітчизняні науковці, до числа яких належать: С. Бунін [1], Є. Войнова [2], О. Пахненко [5], Л. Селіверстова [6] та ін.

Страховим ринком є та частина фінансового ринку, що за об'єкт купівлі-продажу висуває страховий захист, формуючи попит і пропозицію на нього [1].

Ринок страхових послуг України займає лідируючі позиції серед небанківських фінансових ринків. Однак, кількість вітчизняних страхових компаній скорочується. Станом на 30.06.2019 р. їх загальна кількість становила 249, що порівняно з аналогічним періодом 2018 р. є меншим на 42 компанії. Щодо страхових резервів, то станом на 30.06.2019 р. їх величина зросла на 5 042,70 млн грн. (21,0%) порівняно з аналогічним періодом 2018 р., технічні резерви – на 3 719,70 млн грн. (24,0%), а резерви зі страхування життя – на 1 323,00 млн грн (15,6%) [4].

Оцінюючи позицію вітчизняного ринку страхових послуг відносно країн Європи маємо підтвердження тому, що вітчизняний страховий ринок перебуває на межі становлення (табл. 1). Так, на страхування життя в українських компаніях припадає 5,8% загального фонду, тоді як в Німеччині даний показник становить – 86,7%, у Франції – 92,4%. Дане явище не є позитивним для вітчизняного ринку страхових послуг, оскільки характеризує Україну як країну зі слабким економічним розвитком.

Крім того, абсолютні показники є заниженими порівняно із європейськими. Питома вага технічного резерву за вітчизняними страховими компаніями становить 0,4% загальної величини по Європі, при цьому 0,1% – life-страхування і 2,8% – non-life-страхування.

Таблиця 1 - Технічний резерв страхових компаній країн Європи станом на 01.01.2019 р.

Країни	Технічний резерв, млрд EUR					Питома вага, %	
	Всього	life-страхування			non-life-страхування	life-страхування, %	non-life-страхування, %
		всього	Unit linked	Non-Unit linked			
Загальна величина по Європі	6010,0	5451,0	1156,0	4295,0	559,0	90,7	9,3
в т.ч.:							
Німеччина	1537,0	1332,0	118,0	1214,0	205,0	86,7	13,3
Франція	2224,0	2055,0	351,0	1704,0	169,0	92,4	7,6
Україна	21,2	5,8	2,1	3,7	15,4	27,4	72,6
Питома вага України у загальній величині, %	0,4	0,1	0,2	0,1	2,8	x	x

Джерело: побудовано за даними [3]

У процесі дослідження з'ясовано, що ринок страхових послуг України, будучи направленим на інтеграцію зі світовими лідерами, стикається з низкою стримуючих його розвиток проблем, які потребують вирішення. Серед них можна виокремити: політичну нестабільність; низький рівень зовнішньоекономічних зв'язків України у сфері страхування з іншими країнами; нерозвиненість національної страхової інфраструктури; низький рівень конкурентоспроможності українських страхових компаній. Крім того, можна простежити і ряд внутрішніх проблем ринку: велика кількість компаній з нестачею професійного персоналу; низька якість послуг; проблема недосконалості законодавства тощо. Як результат, маємо низький рівень довіри до вітчизняного ринку страхових послуг.

Для подолання негативного впливу цих факторів рекомендуємо звернути увагу на поглинання і капіталізацію нерозвинених і малозабезпечених страхових компаній для зменшення кількості ризикових портфелів на ринку страхування. Окрему увагу необхідно приділити підвищенню темпів зростання окремих видів страхування, підвищенню якості послуг і впровадження нових продуктів.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що страховий ринок України інтегрований у світовий ринок, працює на ринкових засадах. Однак, вітчизняний страховий ринок потребує подальшого розвитку, а саме розширення попиту на life-страхування.

Література:

1. Бунін С. В. Сучасний стан і тенденції світового ринку страхових послуг / С. В. Бунін // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. – 2017.– №6. – С. 15-19.
2. Войнова Є. Ринок страхових послуг України і його позиціонування серед провідних страхових ринків світу / Є. Войнова // Світ фінансів. – 2018.– №1 (54).– С. 104-116.
3. Європейський центральний банк [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://sdw.ecb.europa.eu> (дата звернення: 03.10.2019).

4. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nfp.gov.ua/ua> (дата звернення: 03.10.2019).

5. Пахненко О. М. Страховий ринок України та країн ЄС: порівняльний аналіз. / О. М. Пахненко // Економіка і суспільство. – 2017.– №12. – С. 612-617.

6. Селіверстова Л. С. Фінансова система України: особливості функціонування та напрями удосконалення. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/6_2018/5.pdf (дата звернення: 27.09.2019).

Ляхова О. О.

канд.екон. наук, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ПРОЕКТІВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ФОРМІ КОНЦЕСІЇ В УКРАЇНІ

Досвід багатьох країн з різними економічними системами та рівнем розвитку ринкових відносин свідчить про те, що одним з ефективних шляхів покращення кількісних і якісних параметрів об'єктів державної власності є залучення до фінансування та управління цими об'єктами приватного капіталу на умовах концесії на основі поєднання ефективних механізмів створення взаємовигідних організаційно-економічних стосунків між державою та інвестором.

Проблематика фінансування проектів на умовах концесії в Україні наразі є досить актуальною оскільки їх реалізація відкриває нові можливості діяльності для корпорацій та індивідуальних інвесторів. Великі проекти, які раніше реалізовувались переважно державним сектором, можуть бути передані приватному сектору, що зменшить фінансовий тягар держави із задоволення громадських потреб та збільшить права приватного сектору економіки на ведення бізнесу у сферах, які раніше були монополізовані державою.

Особливості концесії в Україні, встановлені законодавством відповідно до якого: концесія проводиться на конкурсній основі серед претендентів, переможець визначається концесієдавцем на основі висновків конкурсної комісії, концесіонер сплачує концесієдавцю концесійні платежі, концесія проводиться на умовах строкового володіння, держава виступає гарантом виконання концесії на законних умовах [1].

З теоретичної точки зору концесія в Україні має ряд переваг як для держави так і для концесіонерів. Держава таким чином стимулює грошові надходження до бюджету. Крім того надання об'єкту концесії в управління

підприємствам на конкурсній основі, позитивно вплине на якість державних послуг. Механізм конкуренції та відхід від монополії у сфері надаваних послуг, дозволить вивести ряд об'єктів концесійних договорів на новий якісний рівень, оскільки, таким чином обмеженість державного бюджету на ряд послуг більше не становитиме проблеми. Концесіонер у свою чергу отримує можливість доступу до раніше недоступних через державну монополію об'єктів [2]. Розширення об'єктної бази для корпоративного сектору економіки створить можливості для використання механізму проектного фінансування з поєднанням бюджетного та квазі-бюджетного фінансування проектів. Крім того, держава або державні органи які беруть участь в договорах концесії можуть бути найбільшими гарантами умов їх виконання в ході реалізації крупних проектів. Таким чином досягається взаємодія між приватним та публічним секторами економіки у питаннях ведення спільної діяльності – безпосередньої реалізації проекту, адже в цьому зацікавлені обидві сторони. Звідси також впливає і диверсифікація ризиків між суб'єктами договору. В корпоративному секторі нерідко виникають проблеми ведення основної діяльності у зв'язку з появою ряду ризиків в правовому, податковому та економічному полі об'єкту.

З практичної точки зору процес організації та фінансування концесійної діяльності в Україні можливий перш за все у сферах житлово-комунального господарства та будівництва доріг. Згідно з Національною транспортною стратегією «Drive Ukraine 2030», яку в травні 2018 року затвердив уряд, до 2030 року Україна має залучити на потреби інфраструктури до \$60 млрд. [3] Це \$5 млрд щороку. Для порівняння: запланований обсяг державного фінансування інфраструктури на 2018 рік – 86 млрд грн (або близько €2,5 млрд). Тому незважаючи на створення Дорожнього фонду та інших цільових бюджетних програм, є величезний дефіцит бюджетних коштів. Для покриття дефіциту необхідно залучати приватний капітал до проектів, що мають на меті відновлення транспортних сполучень/доріг та житлово-комунальне господарство.

У цьому контексті інструмент концесій видається оптимальним, адже він допоможе залучити приватні кошти для модернізації та створення державних активів. Водночас треба пам'ятати, що йдеться про модернізацію стратегічних об'єктів в Україні, приватизація більшості з яких заборонена законом. Наразі проект Закону «Про концесії» 1046 від 29.08.2019 робить спробу врегулювати цю суперечність. Цей законопроект передбачає, що на період концесії держава лишає за собою право власності на активи, а після закінчення терміну дії концесійного договору отримує їх назад в управління.

Окрім того, ухвалення законопроекту сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості пілотних проектів, оскільки дозволить унормувати неточності чинних тендерних процедур, полегшить концесіонеру залучення фінансування та спростить реалізацію проектів шляхом надання додаткових гарантій інвестору на рівні земельного та містобудівного законодавства. Це створить умови для того, аби зменшити вплив ризиків на реалізацію проектів. Унаслідок цього концесіонер зможе запропонувати державі більший розмір

концесійного платежу.

Тож, незважаючи на те, що такий інструмент як концесія може мати успіх у сфері окресленого предметного поля, проте основним завданням ведення успішної концесійної діяльності в Україні є практичне урегулювання проблем, що можуть виникати у ході виконання умов концесійного договору.

Успішний розвиток ДПП як механізму активізації інвестиційної діяльності та залучення приватних інвестицій у стратегічно важливі для держави сфери можливий лише за умови, коли буде забезпечено баланс інтересів держави і приватного інвестора.

Література:

1. Закон України «Про концесії» [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14>
2. В Україні погано приживаються концесії: причини невдач [Електронний ресурс] // Газета "Сьогодні". – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://ukr.segodnya.ua/economics/business/v-ukraine-ploho-prizhivayutsya-koncessii-prichiny-neudach-655074.html>
3. Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року, схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 430-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/430-2018-%D1%80#n13>

Медведенко О. О.

магістрант

Науковий керівник: **Пальчук О.В.**, канд.екон. наук, професор
завідувач кафедри бухгалтерського обліку
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ТВАРИННИЦТВА

Головною метою виробничої діяльності підприємства є випуск готової продукції, яка призначена для реалізації, а також одержання максимального прибутку. Для досягнення цієї мети підприємство повинно забезпечувати конкурентоспроможність продукції, що випускається, застосовувати прогресивні технології виробництва, а також створити сприятливі умови для якісної роботи працівників. В процесі виробництва формуються витрати на виробництво продукції та її виробнича собівартість [1].

Витрати виробництва – це сукупність витрат живої та уречевленої праці в засобах виробництва на всіх стадіях створення продукції. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що існують різні трактування економічної сутності витрат виробництва, а також є відхилення у визначенні витрат в нормативних документах. Це зумовлено використанням різних підходів до оцінки

економічних ресурсів, що використовуються у процесі господарської діяльності.

НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» визначено, що витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) [2].

Згідно з П(С)БО 16 «Витрати» витратами визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що приводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати будуть достовірно оцінені [3].

Собівартість як економічна категорія є відокремленою частиною вартості. Виробнича собівартість складається з прямих матеріальних витрат та конверсійних витрат, тобто є сумою прямих витрат на робочу силу та загальновиробничих витрат. В економічному розумінні собівартість – це грошовий вираз підприємства на виробництво і реалізацію продукції.

Витрати на виробництво продукції рослинництва, тваринництва та інших виробництв у сільському господарстві формують за об'єктами обліку, планування й визначення собівартості продукції (калькулювання).

Згідно законодавчої бази, перелік об'єктів обліку витрат, як одного з елементів облікової політики господарства, визначається ним самостійно, але для сільськогосподарських підприємств об'єкти обліку витрат встановлені Методичними рекомендаціями з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затвердженими наказом Міністерства аграрної політики України від 18 травня 2001 р. № 132 [4]. В тваринництві в якості останніх виділяють групи тварин.

У виробництві продукції тваринництва до складу об'єктів обліку витрат відносять окремі групи та види тварин (основне стадо ВРХ, свиней, вівець, доросле стадо птиці; худобу на вирощуванні та відгодівлі, свиней на вирощуванні та відгодівлі, вівець на вирощуванні та відгодівлі тощо). Традиційно облік витрат виробництва продукції тваринництва ведеться на субрахунку 232 «Тваринництво». За дебетом рахунку 232 «Тваринництво» з кредиту відповідних рахунків відображають витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, матеріальні витрати, які увійшли до собівартості продукції (зокрема, корми, нафтопродукти, електроенергія, паливо, запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту, оплата послуг і робіт, що виконуються сторонніми організаціями, та інші матеріальні витрати, амортизація основних засобів, інші витрати).

За кредитом рахунку 232 «Тваринництво» у кореспонденції з рахунками 27 «Продукція сільськогосподарського виробництва» та 21 «Поточні біологічні активи» здійснюється оприбуткування основної, супутньої та побічної продукції. Продукція відображається відповідно до норм П(С)БО 30 «Біологічні активи» [5] (за одним з двох методів), а саме за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на місці продажу, або за виробничою

собівартістю відповідно до П(С)БО 16 «Витрати». Якщо підприємство оцінює продукцію за справедливою вартістю, то в кінці року субрахунок 232 «Тваринництво» (якщо говорити про тваринництво) закривається таким чином: порівнюють суму обігу по кредиту рахунку 232 «Тваринництво» (вартість оприбуткованої продукції) із сумою обігу по дебету рахунку 232 «Тваринництво» (фактичні витрати). В разі перевищення суми дебетового обігу над сумою кредитового обігу підприємство на виявлену різницю відображає запис, а саме за дебетом рахунку 940 «Витрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю» та кредитом 232 «Тваринництво» (визнає витрати від первісного визнання сільськогосподарської продукції). В разі перевищення суми кредитового обігу над сумою дебетового обігу підприємство на виявлену різницю відображає запис, а саме за дебетом 232 «Тваринництво» та кредитом 710 «Дохід від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю» (визнає дохід від первісного визнання сільськогосподарської продукції). Отже, після зіставлення оборотів та відображення виявленої суми відхилень рахунок 232 «Тваринництво» закривається, сальдо не відображається, а потреби проведення калькулювання собівартості продукції не виникає.

Формування системи обліку витрат на виробництво продукції тваринництва, здатної генерувати інформаційні потоки для прийняття управлінських рішень, потребує обґрунтованого підходу до визначення об'єктів обліку та калькулювання собівартості продукції, встановлення їх взаємозв'язку та взаємозалежності.

В сучасних умовах господарювання на конкретному сільськогосподарському підприємстві під час визначення об'єктів обліку витрат необхідно виходити не лише із загальноприйнятих правил, а й враховувати власну специфіку. При цьому одержують різні характеристики, тому встановлювати об'єкти обліку витрат індивідуально кожним підприємством пропонується, виходячи із встановленої номенклатури, з метою отримання інформації, придатної для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та залежно від мети калькулювання.

Література:

1. Білоусько В.С. Теорія бухгалтерського обліку : [навч. посіб.] / В.С. Білоусько, М.І. Беленкова. – К.: Ліра-К, 2014. – 402 с.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 7 лютого-го 2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» від 31 грудня 1999 р. № 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені Наказом Міністерством аграрної політики України від 18.05.2001 р. № 132 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.122.0>.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 «Біологічні активи» від 18 липня 2005 року № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.

Мельник Т. А.

канд.екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЗВИТОК ДОБРОВІЛЬНОГО МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В РЕГІОНІ НА ОСНОВІ КЛАСТЕРУ

З соціально-економічної точки зору медичне страхування є однією із важливих складових нормального функціонування національної системи охорони здоров'я.

Медичне страхування використовується в багатьох країнах для фінансування охорони здоров'я, реалізується як у добровільній та і у обов'язковій формах.

Розвиток медичного страхування в Україні важливе, оскільки питання сучасного становища охорони здоров'я одне з найгостріших у нашій країні.

На сьогодні в Україні не існує відповідного чіткого законодавства щодо регулювання медичного страхування.

В Україні юридично існує медичне страхування як вид загальнообов'язкового державного соціального страхування відповідно до статті 4 Закону України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» [1], але фактично його не запроваджено.

Також сьогодні в Україні юридично існує медичне страхування як вид обов'язково страхування відповідно до статті 7 Закону України «Про страхування» [2], але фактично страхові компанії його не здійснюють.

В умовах хронічного дефіциту фінансових ресурсів у сфері охорони здоров'я в Україні, надзвичайної актуальності набуває питання розвитку добровільного медичного страхування.

Добровільне страхування здоров'я в Україні з кожним роком стає все більш популярним, адже населення починає розуміти його доцільність (страховики повністю або частково компенсують витрати на лікування, тим самим зберігаючи фінансове благополуччя сім'ї).

Також розвиток добровільного медичного страхування є об'єктивною потребою, яка продиктована необхідністю забезпечити надходження коштів до системи охорони здоров'я як на рівні держави та і на рівні окремого регіону.

На нашу думку, у зв'язку з розвитком децентралізації економіки, необхідно звернути увагу на кластерну конценцію розвитку та фінансування добровільного медичного страхування.

Світовий досвід кластеризації економіки показав вирішальний вплив на процеси посилення конкурентоспроможності та прискорення інноваційної діяльності [3]. Що призводить до ефективної регіональної політики, яка базується на кластерній концепції.

За визначенням М. Портера, кластер утворюють географічно близькі групи взаємопов'язаних компаній та асоційованих установ в окремій галузі, що

пов'язані спільними технологіями та навичками. Вони здебільшого існують у певній географічній зоні, де комунікації, логістика та людські ресурси є легкодоступними [4].

Метою утворення кластерів (територіально-галузевого партнерства суб'єктів) є підвищення конкурентоспроможності його учасників шляхом реалізації інноваційної програми впровадження передових виробничих, інжинірингових, логістичних та управлінських технологій [5].

Впровадження кластерного механізму державного управління у сфері добровільного медичного страхування дасть змогу підвищити ефективність його функціонування завдяки налагодженню більш тісних зв'язків для співпраці.

Кластерна форма співробітництва сприяє більш гнучкому реагуванню організацій на постійні зміни умов, але зі збереженням при цьому переваг спеціалізації. Кластерний підхід у нових умовах стає головним механізмом реалізації нової фінансово-економічної політики і спрямовує зміну в суспільстві структури праці, трудових відносин, зайнятості населення, сприяє виникненню нових видів діяльності та створює нові робочі місця. На такій основі виникає нове соціальне оточення, в якому інформація та наукові знання стають головними продуктивними факторами і починають визначати як стратегічний потенціал суспільства, так і перспективи його розвитку [6, с. 54].

Важливою перевагою кластерної форми організації економіки є досягнення синергетичного ефекту [7].

Низка науковців Р. Горблюка [8], А. Дегтяр та О. Пивоваров [6, с.54] обґрунтували переваги від створення кластеру для добровільного медичного страхування в регіоні окремо для суб'єктів підприємництва, для суспільства, для освіти і науки, для органів місцевої влади. Також вони провели дослідження та виявили сильні та слабкі сторони можливості створення регіонального кластера медичного страхування за участю страхових компаній.

Проведений ними SWOT-аналіз можливості створення кластера добровільного медичного страхування за участю страхових компаній в окремому регіоні [6, с.55] свідчить про те, що сильні сторони та зовнішні можливості регіонального кластеру значно переважають над слабкими сторонами та зовнішніми загрозами, що свідчить про можливість і доцільність розвитку в цьому напрямі.

Таким чином, можна зробити висновок про те що, формування кластера добровільного медичного страхування за участю страхових компаній є перспективним для будь-якої території (регіону, міста).

Ефективність кластерного механізму управління досягається за рахунок інноваційності, розвитку взаємодопомоги, поєднання кооперації з конкуренцією та поширення взаємного обміну інформацією, знаннями, ноу-хау та патентами.

Учасники кластера одержують додаткові конкурентні переваги завдяки можливості здійснювати внутрішню спеціалізацію і стандартизацію, скорочувати вартість трансакції, мінімізувати витрати на впровадження

інновацій.

Формування кластерів медичного страхування за участю страховиків позитивно впливає на економічний розвиток окремого регіону, а саме:

- забезпечення зайнятості висококваліфікованих фахівців та зниження безробіття,
- підготовка у навчальних закладах регіону спеціалістів, в яких є потреба,
- забезпечення працевлаштування випускників навчальних закладів,
- підвищення якості медичних послуг та медичної допомоги,
- формування додаткових фінансових ресурсів для модернізації медичної галузі.

Таким чином, формування кластера добровільного медичного страхування за участю страхових компаній є перспективним для будь-якого регіону.

Література:

1. Закон України «Основи законодавства України про загальнообов'язкове державне соціальне страхування» № 16/98-ВР від 04.01.1998р. [Електронний ресурс] . - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/16/98-%D0%B2%D1%80>.
2. Закон України «Про страхування» від 7.03.1996р. № 85/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу до закону : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>.
3. Демінська Ю.В. Кластери як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємств і регіонів / Ю.В. Демінська, Т.Б. Надтока // Економіка і Маркетинг в умовах всесвітньої інтеграції: проблеми, досвід, передова думка : мат-ли Всеукр. наук.-практ. конф. - Донецьк : ДонНТУ, 2011. - С. 65-68.
4. Портер М. Конкурентное преимущество: Как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость / М. Портер. - М. : Альпина, 2008. - 464 с.
5. Кластери та їх роль в економіці [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.dt.ua>
6. Дегтяр А. О. Формування альтернативних механізмів державного управління розвитком медичного страхування на основі кластерів / А. О. Дегтяр, О. В. Пивоваров // Держава та регіони. Сер. : Державне управління. - 2013. - № 2. - С. 53-57. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drdu_2013_2_13.
7. Крайник О. Кластери як інструмент економічного розвитку регіону / О. Крайник // Науковий вісник. - 2010. - № 5. - С. 152-157.
8. Горблюк Р.В. Формування та підтримка розвитку регіональних кластерів у системі охорони здоров'я : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.05 / Р.В. Горблюк. - Львів, 2011. - 20 с.

Melnychuk Yuliia

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of
Finance, Accounting and Economic Security
Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Uman, Ukraine

CONTENTS AND IMPORTANCE OF ECONOMIC SECURITY

In recent years, problems of economic security have been constantly brought before Ukrainian society and have been the subject of research and debate. With the transition to market conditions, these problems are significantly actualized, since under these conditions, economic relations are liberalized and, consequently, the number of economic threats increases, problems of ensuring the survival and improvement of the functioning of enterprises of different industries, including telecommunications, become relevant. This leads to the need to improve the theoretical substantiation of the nature and content characteristics of economic security of enterprises and legal aspects of the latter. The formation and development of economic structures of the telecommunications industry can only take place on the basis of economic security, since it is impossible without proper protection of their interests. In addition, the legal aspects of ensuring economic security in Ukraine have not yet been sufficiently developed, which is evidenced by the lack of a single point of view on the understanding, definition and legislative consolidation of this phenomenon.

Considerable attention to economic security issues and the broad focus of research on them have led to the emergence of various approaches to defining the concept of "economic security", as well as a considerable number of methods and mechanisms for its provision.

For the first time, the problem of economic security was formed in the United States in the 1930s. and was caused by the global economic crisis. To develop measures within the national economy to overcome threats of this magnitude and coordinate work in this field, by decision of F. Roosevelt June 29, 1934, created a Federal Committee on Economic Security [1].

The concept of "economic security" as a component of national security became widespread in countries with developed market economies in the 1970s, because it was then that representatives, first of all, of Western European countries began to advocate the need to use economic methods of national security.

Officially, the term "economic security" was first used in 1985 - in the resolution adopted at the 40th session of the UN General Assembly "International Economic Security", which identified the need to promote the international community in guaranteeing international economic security for the proper socio-economic development and the progress of each country. Later, at the 42nd session of the UN General Assembly, the Concept of International Economic Security was adopted.

In Ukraine, the concept of "economic security" and its structural and functional

components have begun to be studied relatively recently - since the early 1990s, which can be linked to gaining independence and the emergence of a national economic system. One of the first domestic studies of the above mentioned concept is the work of G. Pasternak-Taranushenko "Economic Security of the State", according to which it is a state of the state, according to which it is provided with the opportunity to create, develop conditions for a productive life of its population, future development in the future and in growth the welfare of its inhabitants [2, p.8].

The first national document adopted at the state level defining the concept of "economic security" was the Concept of Economic Security of Ukraine, in which it was viewed as "the ability of the national economy to obtain its free, independent development and maintain the stability of civil society and its institutions. , as well as sufficient defense potential of the country in all kinds of adverse conditions and variants of events, the ability of the Ukrainian state to protect national economic interests external and internal threats "[3]. It reflects the security problems of the financial and real sectors of the economy, identifies a list of threats to national security, and identifies the integral directions of economic security of the state. The Concept made the first attempts to outline a set of security problems for real economy enterprises, although the security problems of real economy enterprises were considered, but they required a more detailed study, taking into account the particularities and focusing on the problems of enterprises directly [4, p. 4].

The next normative legal act, which separately provided an explanation of economic security, was the order of the Ministry of Economy of Ukraine No. 60 of March 2, 2007 "On approval of the Methodology for calculating the level of economic security", according to which economic security is a state of the national economy, which is able to remain resilient to internal and external threats and is able to meet the needs of the individual, family, society and the state [5].

Thus, from the previous analysis, it becomes apparent that the definition of "economic security" correlates with the overall macroeconomic definition of security.

Thus, in simplicity, at first glance, the concept of "economic security", it contains a significant number of components that reflect the presence of different interests and goals, which contributes to its understanding of differences.

It should be noted, that a clear and unambiguous understanding of the meaning of the term "economic security" is necessary to understand the essence of the object of administrative regulation.

First, you need to typologize approaches to understanding the content of economic security of the enterprise in order to systematize them and clarify the essential basis of the concept. Different authors laid different criteria in the basis of their own typology. For example, Doctor SI identifies regulatory, systemic, functional and synergistic approaches. Popovichenko Yu. A. defines approaches depending on how economic security was considered - as the ability to counter risks, protect resources, assets, personnel, information; as an ability to reconcile interests; as a level of efficiency of management of functional development of the enterprise; as the ability to predict the "trajectory" of enterprise development; as a level of economic independence, the minimum required efficiency of management and

availability of prerequisites for development [6].

Therefore, the economic security of the enterprise as a scientific category, from an economic point of view, is an economic characteristic of the sufficiency of the resource provision of financial and economic activity, the level of deviation from the minimum economically justified efficiency of management and use of the resource by the enterprise, the presence of prerequisites for development or simple reproduction; legal - a single system of administrative, legal and organizational measures that meet the level of existing threats, which should be based on common rules and principles that establish lawfulness, balance of interests, vertical and horizontal interaction within the enterprise, and cooperation with government institutions.

Література:

1. Пороховский А. Россия и современный мир / А. Пороховский // Вопросы экономики. – 1995. – №1. – С. 127-134.
2. Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Статисти процесу забезпечення / Г. А. Пастернак-Таранушенко ; за ред. Б. Кравченка. – К. : Кондор, 2002. – 302с.
3. Концепція економічної безпеки України / Ін-т. економ. прогнозування; Кер. проекту В.М. Геєць. – К.: Логос, 1999. – 56 с.
4. Забродский В. А. Теоретические основы оценки экономической безопасности отрасли и фирмы / В. А. Забродский, Н. Капустин // Бизнес-информ. – 1999. – № 15–16. – С. 35–37.
5. Наказ Міністерства економіки України від 2.03.2007 р. № 60 «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ua-info.biz/legal/basejw/ua-qmtipe/index.htm>.
6. Melnychuk Yu. M. Application of systematic approaches to assessing the effectiveness of the bank in conditions of financial independence of the region. *Economies' Horizons*. 2019. № 1(8). p. 36–43. URL: <http://eh.udpu.edu.ua/article/view/170023>.

Михайленко А. Г.

студентка факультету обліку та фінансів

Науковий керівник: **Котенко Т.М.**, канд.екон.наук, доцент

кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ТА ДІЯЛЬНІСТЮ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі розвитку України, якому притаманна мінливість економічних процесів, яка набуває загрозливого характеру, на перше місце виходять можливості та здатність держави адекватно відреагувати на ці процеси, які мають безпосередній вплив на діяльність підприємств у державі. Передусім це стосується фінансового забезпечення, зниження податкового

тиску, удосконалення страхового захисту, надання певних пільг, які стосуються закупівлі сировини та ін. [1, с.105].

Аналіз світового досвіду свідчить, що практично в усіх розвинутих країнах держава бере активну участь у формуванні та розвитку підприємницької діяльності, підтримці найбільш доцільних та ефективних її напрямів. Досвід розвинених країн у вирішенні податкових проблем у формуванні і проведенні збалансованої податкової політики доводить, що вона може як гальмувати, перешкоджати розвитку підприємництва в державі, так і навпаки – допомагати, бути важливим стимулом детінізації сфери підприємництва. Проблема діючої системи оподаткування України полягає у тому, що наявний великий податковий тиск на платників податків, у тому числі і підприємців, а особливо це актуально для малих підприємств.[5, с.266] Порівняння податкових систем України і країн-членів ЄС показує значно вищий рівень загального податкового навантаження у нашій країні. Україна відстає в організації збирання податків, якості відносин між платниками і податківцями, врегулюванні суперечностей, управлінні процесом оподаткування [1, с.106].

У рамках податкової реформи для податкового стимулювання розвитку підприємництва, буде доцільним: надання інвестиційних стимулів малим підприємствам (наприклад податкових пільг, для інвестування в обладнання та нематеріальні активи), застосування прискореної амортизації під час використання основних засобів та нематеріальних активів, прискорення процесу відшкодування ПДВ для найбільш сумлінних платників податків, оптимізація системи авансової сплати податків для зменшення податкового навантаження на платників, спрощення умов розстрочення і відстрочення податкових зобов'язань шляхом перенесення термінів сплати податків, запровадження електронного кабінету платника – онлайн-доступ платників податків до управління особовим рахунком, запровадження інституту податкових консультантів з використанням найбільш удалого зарубіжного досвіду країн, модернізація окремих аспектів адміністрування податків, надання податкових кредитів по окремих видах податків та зборів, які мають цілу низку переваг, особливо для малих підприємств [5, с.268].

Для підприємця виняткового значення набуває страхування від політичних ризиків, комерційних, правових, технічних небезпек. Воно ж сприяє упорядкуванню фінансових і юридичних взаємозв'язків між різними суб'єктами ринку. Потреба підприємств у захисті від можливих збитків в умовах ринкової економіки може бути забезпечена шляхом самострахування (створення резервного фонду безпосередньо суб'єктами господарювання), створення товариств взаємного страхування, в яких страхові внески засновників одночасно є пайовими внесками до статутного капіталу товариства, укладення договорів страхування зі страховими компаніями.[3, с.219] В Україні стає поширеною серед підприємств саме корпоративна програма страхування, яка охоплює страхуванням не лише майнові інтереси підприємства, але й інтереси її працівників. Програма може включати комплексне страхування майна та відповідальності підприємства, страхування різних категорій працівників

підприємства, а також бонус-програми страхування для персоналу. Корпоративна програма формується для кожного окремого підприємства — клієнта страхової компанії залежно від того, якою діяльністю воно займається [3, с.222].

Найактивнішими вітчизняними підприємствами, які використовують страховий захист, є підприємства з іноземними інвесторами чи західним менеджментом. Друге місце за активністю посідають підприємства, які купують договір страхування, спричинений умовами кредитування (наприклад, страхування предметів застави), вимогами законодавства чи вимогами партнерів за бізнесом. Найменш активна група страхувальників — підприємства державної форми власності та підприємства, в яких акції не належать стратегічному інвестору [3, с.222]. Більшість керівників державних підприємств не вважають потрібним витратити кошти на страхування, оскільки у разі виникнення непередбачуваних подій держава покриває всі збитки. У процесі страхування підприємству забезпечується страховий захист за всіма основними видами його ризиків – як систематичних, так і несистематичних. При цьому обсяг відшкодування негативних наслідків ризиків страховиками не обмежується – він визначається реальною вартістю об'єкта страхування (розміром його страхової оцінки), страхової суми і розміром страхової премії [2, с.173].

Найдоцільнішою формою зменшення ризиків під час здійснення підприємницької діяльності є укладення договорів страхування з професійними страховими компаніями. Перевагою такого механізму захисту є те, що вирівнювання ризиків здійснюється не лише в часі, а й в просторі – серед інших суб'єктів середовища. Для розвитку та підтримки взаємодії страхування та підприємницької діяльності в Україні необхідно покращити законодавчу базу для даного виду діяльності. А також страховим компаніям потрібно створити розширені пропозиції для підприємств з точки зору надання нових видів страхових послуг [3, с.222].

У будь-якому підприємстві незалежно від його розмірів та сфери діяльності важливе місце займає аналітична система, котра існує як невід'ємна складова здійснення діяльності господарюючим суб'єктом. При побудові системи аналітичного забезпечення повинна враховуватися специфіка сфери діяльності господарюючого суб'єкта, комплексний підхід до здійснення бізнесу, розвитку різних напрямків виробничо-господарської діяльності. Найважливішими завданнями сучасної практики обліку, аналізу та управління є вироблення і виконання рішень, спрямованих на досягнення фінансово-економічної стійкості та ефективності функціонування підприємства. З цією метою актуальною стає проблема формування системи, якій притаманні аналітичні функції. Аналітична інформація використовується для прийняття управлінських і фінансових рішень як всередині підприємства, так і за його межами. Завданнями обліково-аналітичної системи є визначення кінцевого результату діяльності суб'єкта господарювання в необхідні для управлінців терміни, забезпечення контролю за використанням ресурсів на рівні

підприємства та центрів відповідальності [4, с.232].

Об'єктивність відображення процесів виробництва, обігу, розподілу та споживання, використання природних, трудових, матеріальних і фінансових ресурсів – основна вимога, яку повинна задовольняти діюча нині обліково-аналітична система. Таким чином, формування обліково-аналітичної системи є об'єктивною необхідністю і потребою кожного підприємства, котре зацікавлене в проведенні аналізу та оцінки ситуації, формуванні системи необхідних рішень, що дають змогу досягти прогнозовану величину ефективної діяльності [4, с.150].

Література:

1. Хоронжий А.І. Податкове регулювання діяльності вітчизняних підприємств при становленні ринкових відносин // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20.2
2. Шокаров В. О. Проблема страхування інвестиційних ризиків в сучасних умовах // В. О. Шокаров, С. В. Шеврюкова // Фінанси України. – 2011. – 7 с.
3. Говорушко Т. А. Вплив страхування на розвиток підприємницької діяльності в Україні // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – Тернопіль: «Економічна думка». – 2013. – Том 14. – №1. – С. 217-223.
4. Пуцентейло П.Р. Аналітичне забезпечення діяльності підприємства // Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2015. - №26 .
5. Кміть В. М. Зарубіжний досвід податкового стимулювання підприємництва // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. - №3.

Моклюк Л. М.

магістрант

Попова С. П.

асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ДОХІДНУ ЧАСТИНУ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Створити умови для інфраструктурного розвитку, організації сприятливого для всебічного розвитку людини середовища, вирішення проблем та надання якісних суспільних послуг у конкретному місті, селищі, селі покликана фінансова децентралізація. Оскільки децентралізація базується на передачі повноважень та ресурсів із центрального рівня на місцевий, то її ефективність можна оцінити шляхом аналізу фінансової забезпеченості місцевих бюджетів.

Фінансова (фіскальна) децентралізація – процес делегування повноважень місцевому самоврядуванню щодо прийняття рішень у сфері бюджетного регулювання соціально-економічного розвитку регіонів, виявляється у фіскальній незалежності органів місцевого самоврядування приймати рішення

щодо формування бази оподаткування, визначення ставок відповідних місцевих податків та зборів, введення податкових стимулів для галузей економіки на регіональному рівні, а також формування структури видатків для надання суспільних благ населенню [1].

Децентралізація бюджетних фінансових ресурсів передбачає зміну системи оподаткування, при якій змінюються питомі надходження на користь місцевих бюджетів. Починаючи з 2015 року, джерела наповнення місцевих бюджетів було розширено за рахунок передачі з державного бюджету на місця цілої низки податків, а також запровадження нових зборів. Зокрема, тепер місцева влада збирає 100% плати за надання адміністративних послуг, 100% державного мита, 10% податку на прибуток підприємств. Крім того, їхні доходи поповнились податком на нерухомість, яким відтепер оподатковується і комерційне (нежитлове) майно, податком на автомобілі з великим об'ємом двигуна, 80% екологічного податку (замість 35%) та 25% плати за надра.

Для забезпечення місцевих бюджетів доходами в результаті реформування було запроваджено акцизний податок з реалізації підакцизних товарів. Аналізуючи основні аспекти справляння цього податку впродовж останніх років, можна зауважити його важливість для місцевих бюджетів сіл, селищ, об'єднаних територіальних громад і міст районного значення, оскільки саме на локальному рівні цей податок став одним із основних джерел наповнення бюджетів та забезпечення фіскальної самостійності [2].

Спостерігається позитивна тенденція щодо зростання вагомості місцевого оподаткування, яке, однак, відбувається в основному за рахунок зміни складу місцевих податків і зборів, а саме шляхом включення до їх переліку плати за землю та єдиного податку, введення податку на нерухомість, який у світовій практиці є надійним місцевим дохідним джерелом, однак в українських реаліях механізм його адміністрування потребує невідкладного удосконалення. Водночас змінами до Податкового кодексу України підвищено фіскальну незалежність органів місцевого самоврядування щодо місцевих податків та зборів, зокрема шляхом надання права самостійного визначення ставок податків та встановлення пільг з їх сплати.

Загальний обсяг надходжень до місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2018 р. становив 263,5 млрд. грн., що на 14,8% більше за аналогічний показник 2017 р. та на 54,4% - за показник 2016р. Зростання власних доходів відбувається швидкими темпами, що явно характеризує позитивний вплив бюджетної децентралізації на формування доходів місцевих бюджетів.

Аналізуючи структуру власних доходів місцевих бюджетів, слід відмітити, що найбільш вагомим джерелом їх формування є податок з доходів фізичних осіб (48,2% - 2017 р, 52,4% - у 2018 р.). Значний обсяг коштів формується за рахунок надходжень єдиного (10,2% - 2017 р, 11,2% - у 2018 р.) та земельного (11,5% - 2017 р, 10,4% - у 2018 р.) податків, неподаткових доходів (11,3% - 2017 р, 10,6% - у 2018 р.), а також акцизного податку (5,7% - 2017 р, 5,2% - у 2018 р.) [3].

Оскільки саме податкові надходження формують основний обсяг власних доходів місцевих бюджетів, питання підвищення ефективності податкового адміністрування виходить на передній план у контексті децентралізації. Однак, варто зауважити, що у сучасних реаліях лише підвищення податкових ставок не здатне забезпечити місцеві бюджети необхідними фінансовими ресурсами, адже допоки кількість малоприбуткових та збиткових підприємств у регіонах залишається значною, поширене тіньове ведення бізнесу, відбувається зростання цін та тарифів, зокрема й на житлово-комунальні послуги, а реальні доходи населення скорочуються, то зростання податкового навантаження не принесе очікуваного результату, а лише спричинить поглиблення кризових явищ. Тому на шляху до забезпечення нарощування податкових доходів місцевих бюджетів стратегічною метою місцевої влади має стати сприяння економічному розвитку регіонів [4].

Слід підкреслити також велику залежність місцевих бюджетів від трансфертів, питома вага яких у 2017 р. становила 54,3%, у 2018 р. – 53,2% [3]. При цьому понад 70% трансфертів, передбачених місцевим бюджетам, спрямовуються на виконання державних функцій у сфері освіти, охорони здоров'я, культури і мистецтва, фізичної культури та спорту. Переважна більшість місцевих бюджетів є дотаційними.

Зниження частки трансфертів свідчить, що завдяки фінансовій децентралізації місцеві бюджети стали більш самостійними та незалежними, збільшивши частку власних ресурсів у своїй структурі.

Отже, децентралізаційні процеси в сфері місцевих фінансів є необхідними та своєчасними, оскільки дозволяють підвищити рівень бюджетної та фінансової безпеки через підвищення фінансової незалежності місцевих бюджетів та можливість визначати пріоритети розвитку регіонів на місцях.

На даному етапі здійснення фінансової децентралізації в Україні досягнуто певних позитивних зрушень, проте здобутки реформи місцевого самоврядування прямо залежать від проведення бюджетно-фіскальної реформи, реформ у сферах освіти, охорони здоров'я, соціального забезпечення, реалізації політики фінансової децентралізації, вдосконалення міжбюджетних відносин щодо фінансового наповнення місцевих бюджетів для надання населенню якісних адміністративних і громадських послуг тощо.

Література:

1. Глосарії децентралізації – ключові поняття [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/pics/attachments/GLOSARIY.pdf>.
2. Раделицький Ю. Проблеми наповнення місцевих бюджетів в Україні в контексті фінансової децентралізації. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/994>.
3. Статистичний збірник: «Бюджет України 2018». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://www.mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20\(for%20website\).pdf](https://www.mof.gov.ua/storage/files/Budget%20of%20Ukraine%202018%20(for%20website).pdf).
4. Хотенко О. Податкові джерела доходів місцевих бюджетів [Електронний ресурс] / О. Хотенко, О. Смірнова // Веб-сайт ГО “Інститут податкових реформ”, 2017. – Режим доступу : <http://ngoipr.org.ua/blog/podatkovyi-dzhereladohodiv-mistsevyh-byudzhetiv/>.

Москаленко В. М.
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Мажара В. А.
канд.техн. наук, доцент кафедри технології машинобудування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ

За умов фінансової та політичної нестабільності робота підприємств нерідко супроводжується різноманітними кризовими ситуаціями, наслідком чого може стати фінансова неспроможність або банкрутство. Незважаючи на позитивні зрушення в економіці протягом останніх років, унаслідок світової фінансової кризи багато підприємств України вже перебувають у кризовому стані і стикнулися з проблемою загрози банкрутства. З метою вирішення проблем фінансової стабілізації та подальшого розвитку підприємств необхідно виявити та подолати причини виникнення кризових явищ. Саме тому актуальними стають проблеми проведення фінансового оздоровлення з метою виведення підприємств з фінансової кризи. Вчасне застосування санаційних заходів сприятиме стабілізації економічної ситуації в Україні загалом, оскільки банкрутство підприємств основних ланок економіки завдає значних збитків не лише їхнім власникам та кредиторам, а й державі, стаючи причиною зменшення податкових надходжень до бюджету та зростання безробіття.

З посиленням економічної, політичної, соціальної нестабільності спостерігається зростання інтересу з боку науковців і практиків до теоретичного обґрунтування можливих шляхів подолання кризових явищ на підприємстві та їх застосування, у тому числі заходів з фінансового оздоровлення діяльності. Особливої уваги заслуговують підходи до механізму оздоровлення підприємств, досліджені науковцями І.А. Бланком [1], В.І. Грачовою, Т.П. Гудзь [2], І.В. Зятковським, І.Н. Карпунь [3], А.М. Поддєрьогіним, О.О.Терещенком [5], А.В. Череп, А.В. Чупісом та ін. Проте залишаються недостатньо обґрунтованими низка питань, що пов'язані із тлумаченням сутності фінансового оздоровлення підприємства, виокремлення його форм й видів, визначення його змісту, економічної ефективності та доцільності здійснення фінансового оздоровлення підприємства.

Поняття фінансового оздоровлення підприємства, що наводиться в нормативних документах, відображає процесуальні особливості процедури банкрутства і містить, на наш погляд, вузьке тлумачення «фінансового оздоровлення», що зводить його лише до відновлення платоспроможності та погашення заборгованості перед кредиторами на дуже жорстких умовах, хоча зазвичай під цим терміном розуміється більш широке коло питань - поліпшення фінансово-економічних показників, збільшення вартості підприємства, його капіталізації.

Запорукою виживання і стабільності підприємств у будь-яких економічних умовах є забезпечення їх ефективної діяльності та фінансової стійкості. Ефективне управління фінансовою стійкістю суб'єкта господарювання насамперед викликає необхідність подальшого розвитку теоретичних уявлень і методологічного інструментарію для оцінки фінансових закономірностей його розвитку у ринковому середовищі. Базовою категорією цих уявлень є широке розуміння явища «фінансового оздоровлення»[1; 5].

Слід мати на увазі, що фінансове оздоровлення підприємства є загальним оздоровленням підприємства на основі використання фінансового інструментарію, а оздоровлення фінансів - процедура приведення фінансів у нормативний стан. При цьому, фінансове оздоровлення можна трактувати в широкому і вузькому розумінні [3, с. 262].

У першому випадку фінансове оздоровлення характеризується стабілізацією фінансового стану підприємства, викликаного структурними елементами кризових явищ на основі застосування фінансових управлінських технік і технологій шляхом зміни його фінансової політики.

У другому випадку, фінансове оздоровлення - це політика і комплекс заходів, спрямованих не тільки на усунення безпосередніх причин виникнення кризи на тій чи іншій стадії життєвого циклу підприємства, а на нейтралізацію чинників, які погіршують фінансово-економічний та господарський стан підприємства, тобто передбачає як санацію, так і сукупні процедури фінансового менеджменту як системні заходи формування ресурсного потенціалу та забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства.

Аналіз досвіду виведення низки підприємств з кризи показує, що вони, як правило, концентрують свої зусилля на реалізації короткострокових заходів фінансового оздоровлення. Однак практика доводить, що більш успішно фінансове оздоровлення проходить у тих підприємств, яким вдається здійснювати ефективні інвестиційні заходи. Вони не тільки «виживають», а й посилюють свої позиції на ринку.

Стратегію фінансового оздоровлення підприємства (тобто санацію) розглянемо як комплекс реорганізаційних заходів по відновленню платоспроможності підприємства, його життєстійкості, попередженню банкрутства чи підвищенню конкурентоспроможності. Вона націлена на збереження підприємства шляхом розробки і реалізації комплексної програми його оздоровлення й розвитку та містить систему ревізійних заходів, спрямованих на виявлення та усунення неефективних структурних елементів і зон, пошук та використання прихованих резервів й додаткових стимулів.

Відновлення платоспроможності є кінцевою метою лише початкового етапу, що дозволяє не допустити розвиток ситуації банкрутства. У стратегічній або більш віддаленій перспективі фінансове оздоровлення підприємства має бути спрямоване на оптимальне використання його потенційних можливостей щодо формування прибутку, а отже, на підтримку довгострокової фінансової стійкості [4, с. 57].

Взагалі потрібно зазначити, що сучасний темп змін на ринку настільки великий, що стратегічне планування - єдиний спосіб формального

прогнозування майбутніх проблем і можливостей.

Процес розробки та реалізації стратегії фінансового оздоровлення пов'язаний з деякими труднощами, основні з яких зводяться до наступного:

1. Застосування нових способів досягнення виживання на ринку може викликати збільшення витрат, пов'язаних з освоєнням нової продукції і не врахованих раніше в економічній стратегії.

2. Недостатньо глибокий аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства може посилити негативні наслідки неправильних стратегічних рішень.

Подолання цих перешкод полегшується, якщо організувати діяльність зі стратегічного планування відповідно до певних правил з урахуванням низки умов: 1) необхідно спиратися на висококваліфікований персонал; 2) план реалізації стратегії в часі повинен забезпечувати високі темпи роботи і ритмічність; 3) забезпечення високої корпоративної культури змін, яку можна визначити правилом: послідовність плюс довіра рівна економічній впевненості; 4) мотивація персоналу.

Істотним недоліком відомих підходів до розробки програм фінансового оздоровлення є необхідність паралельного здійснення тактичних і стратегічних заходів.

Загалом аналіз основних підходів та методів фінансового оздоровлення підприємств показав, що будь-який проект санації вимагає: глибокого знання бізнесу, що реформується; обмеження по термінах, вартості та якості виконання проекту; формування команди, що розробляє і реалізує план перетворення підприємства та ефективного управління нею; організації ефективного управління ризиками проекту; забезпечення проекту необхідними контрактами і поставками. Крім цього, особливу увагу слід звернути на превентивне антикризове управління і прогнозування майбутніх кризових ситуацій, що дозволяє запобігти кризі, усунути або зменшити її наслідки.

Таким чином, стратегічний підхід до фінансового оздоровлення передбачає розробку і реалізацію комплексу взаємопов'язаних завдань, їх досягнення, в напрямках, що забезпечують насамкінець досягнення оптимального використання фінансового потенціалу підприємства.

Стратегія в антикризовому управлінні - це свого роду гарантія стабільного розвитку підприємства. Звичайно, не можна говорити про те, що просто наявність стратегії дозволяє повністю уникнути кризових ситуацій. Вона лише дозволяє знизити відсоток їх виникнення, а в разі настання кризових ситуацій - забезпечити їх якнайшвидше і безболісне подолання.

Головна особливість антикризової стратегії управління - жорстке обмеження термінів виходу з кризи. В одних випадках це загроза процедури банкрутства, в інших - терміни, передбачені процедурою банкрутства. З огляду на це антикризовий керівник повинен швидко ухвалювати рішення і діяти відповідно до них.

Література:

1. Бланк И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. - К.: Ника-

Центр, Эльга, 2001. - 528 с.

2. Гудзь Т. П. Система раннього виявлення та подолання фінансової кризи підприємств : монографія / Т. П. Гудзь. - Полтава : РВЦ ПУСКУ, 2007. - 166 с.

3. Карпунь І. Н. Антикризові заходи на підприємстві: управління, стратегія, цілі та завдання [монографія] / І. Н. Карпунь. - Львів: «Магнолія-2006», 2008. - 440 с.

4. Попов В. Л. Стратегія оздоровлення підприємства: учеб. пособие / В. Л. Попов. - Пермь : Из-во ПГТУ, 2008. - 117 с.

5. Терещенко О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навч. посібн./ О. О. Терещенко. - К.: КНЕУ, - 2008. - 412 с.

Мудренко В. С.

магістрант

Науковий керівник: **Фрунза С. А.**, канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УКРАЇНІ

Актуальність даної теми полягає в тому, що механізм функціонування місцевих бюджетів повинен створити таку систему відносин, яка б повноцінно забезпечувала фінансовими ресурсами усі сторони розвитку адміністративно-територіальної одиниці, визначала оптимальність формування джерел доходів і пропорційність та економність витрачання грошових коштів, які мали б задовольняти потреби територіальних громад та виконання повноважень місцевих органів влади [4].

Важливою складовою становлення національної фінансової системи є зміцнення інституту місцевого самоврядування та його фінансової основи – місцевих бюджетів.

Реформа міжбюджетних відносин – це стимул для місцевих громад ефективніше наповнювати свої кошториси, переходити на самозабезпечення та ощадно планувати свої видатки [3].

Реформа місцевого самоврядування і адміністративно-територіальна базується на двох важливих складових – визначення нової територіальної основи місцевого самоврядування (зміна адміністративно-територіального устрою), передача повноважень та ресурсів на місцевий рівень, щоб більше повноважень мали ті органи, які ближче до людей (децентралізація) [2].

Саме місцевим бюджетам, як основній фінансовій базі органів місцевого самоврядування, належить особливе місце в бюджетній системі нашої держави. У них зосереджено понад 80% усіх фінансових ресурсів, якими розпоряджаються органи місцевого самоврядування.

Кожна територіальна громада має свій власний бюджет – більший або менший. Визначення місцевого бюджету міститься в ст. 1 Закону України «Про

місцеве самоврядування», за якою бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – це план утворення та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [3].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) дає визначення місцевому самоврядуванню, закріплює його принципи, основним з яких є принцип правової, організаційної та матеріально-фінансової основи місцевого самоврядування. Цей Закон визначає, що бюджети місцевого самоврядування (місцеві бюджети) - це план утворення і використання фінансових ресурсів необхідних для забезпечення функцій і повноважень місцевого самоврядування [4].

Фінансова самостійність місцевих бюджетів передбачена відповідними правовими нормами Бюджетного кодексу України.

Основним джерелом надходжень до місцевих бюджетів є податки, які визначаються як передбачені податковим законодавством України загальнодержавні та місцеві податки, збори й інші податкові платежі [1].

Аналіз складу податкових доходів місцевих бюджетів характеризується такими особливостями: основним податком джерелом надходження місцевих бюджетів є податок на доходи фізичних осіб, хоча до бюджетно-податкової децентралізації 75% надходжень цього податку зараховувалося до доходів бюджетів міст обласного значення, 25% - до доходів сіл, їх об'єднань, селищ і міст районного значення.

Проблемами надходження є: на обсяги надходження податку на доходи фізичних осіб впливає рівень тіньової економіки, зокрема розміри заробітної плати; податок на доходи фізичних осіб зараховується до місцевого бюджету за місцем знаходження суб'єкта; формування нового складу і структури податкових доходів місцевих бюджетів спричинило зростання соціально-економічної диференціації розвитку територіальних громад; зміна умов оподаткування акцизним податком з реалізації підакцизних товарів ще раз показала нестабільність податкової системи.

Видатки місцевих бюджетів розподіляються на власні та делеговані (на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, державне управління).

Проведений аналіз видатків характеризується збільшенням частки на соціальне спрямування над видатками, що спрямовуються на забезпечення стратегічних програм економічного розвитку. Тому особливостями видаткової частини є: розподіл видаткових повноважень між бюджетами різних рівнів характеризується нечіткістю та дублюванням; основна питома вага належить видаткам на забезпечення делегованих повноважень; основним напрямком видатків є забезпечення соціального спрямування; місцевий бюджет залежить від дій органів місцевого самоврядування та від рішень на центральному рівні.

Отже, відповідно до Бюджетного кодексу України місцеві бюджети - це головна фінансова база, що зосереджена в розпорядженні Рад народних депутатів та органів місцевого самоврядування, які складають, розглядають, затверджують і виконують свої бюджети, розпоряджаються переданими в їх

підпорядкування підприємствами і отримують від них доходи.

Місцеві бюджети відіграють значну роль в соціально-економічному розвитку територій і на даному етапі потребують використання бюджетної системи як дієвого інструмента впливу на економічне зростання регіону, вирішення низки соціальних проблем. Система місцевих бюджетів в Україні характеризується слабкістю та хронічним дефіцитом, що зумовлено тим, що передані до місцевих органів влади функції неможливо самостійно реалізувати через обмеженість їхньої фінансової бази. З кожним роком скорочується частка доходів місцевих бюджетів у структурі доходів зведеного бюджету України, відповідно частка доходів державного бюджету постійно збільшується. Це свідчить, що місцеві бюджети не є фінансово самодостатніми.

Основними недоліками формування і використання місцевих бюджетів можна виділити: невідповідність сучасних тенденцій формування доходів місцевих бюджетів цілям підвищення їх фінансової спроможності; відсутність стимулів ефективного використання власного фінансового потенціалу території; неефективна структура місцевих бюджетів; неефективне управління ресурсами місцевих бюджетів; надмірна соціальна спрямованість місцевих бюджетів, що негативно впливають на недофінансування видатків розвитку території.

Ефективність наповнення місцевих бюджетів автоматично не зросте через розширення кола місцевих податків і зборів. Адже наразі серйозною залишається проблема їхнього адміністрування. Даються взнаки випадки некомпетентності окремих органів самоврядування щодо організації збору місцевих податків і зборів, низький рівень взаємодії органів місцевого самоврядування з органами фіскальної служби щодо їхнього стягнення.

Тому, для забезпечення виконання місцевих бюджетів та для розвитку територіальних громад, на наш погляд, необхідно виконання наступних умов: створення нових джерел надходжень до бюджетів розвитку; забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу, як основи забезпечення дохідної частини бюджету; забезпечення прозорого та відкритого використання бюджетних засобів, направлених на розвиток територіальних громад; зниження фінансування за деякими статтями бюджету розвитку для економії бюджетних коштів, або використання їх на більш необхідні потреби та ін.

Література:

1. Раделицький Ю. Проблеми наповнення місцевих бюджетів в Україні в контексті фінансової децентралізації [Електронний ресурс] /Ю. Раделицький // Світ фінансів: Державні і місцеві фінанси. – №2 (51). – 2017. – С. 29 – 41. – Режим доступу: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/viewFile/994/1002>
2. Чеберяко О., Рядоконь О., Місцеві бюджети в умовах сучасної децентралізації: Україна і зарубіжний досвід. [Електронний ресурс]/О. Чеберяко, О. Рядоконь //Економіка : Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. - №4(181). – 2016. – С. 24-29. – Режим доступу: <http://oaji.net/articles/2016/3733-1473972894.pdf>
3. Звіздай О.В., Місцеві бюджети в умовах децентралізації. [Електронний ресурс] / О.В. Звіздай// Напрями реформування системи місцевого самоврядування в Україні. - №2 (53). – 2016. – С. 1-5. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/tpdu/2016-2/doc/3/304.pdf>

4. Фурдичко Л.Є., Місцеві бюджети України: їх функціонування, проблеми та шляхи реформування [Електронний режим] /Л.Є. Фурдичко //Економіка та держава. - №1. – 2015. – С.131-136. – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2015/33.pdf

Насипайко Д. С.

канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних економічних відносин

Резніченко О. О.

викладач кафедри економіки та підприємництва

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

МОДЕЛІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Умови формування фінансової та соціальної політики, розподіл повноважень та визначення підґрунтя для функціонування економічної системи в країні є важливими складовими забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Сучасні процеси євроінтеграції свідчать про доцільність здійснення трансформацій фінансових систем. Визначення основних інструментів впливу на інвестиційну, бюджетну, соціальну політику, державне управління, управління державними фінансами в зарубіжних країнах дасть змогу сформуванню стимулів для стійкого інтенсивного розвитку економіки.

Фінансова політика більшості країн із розвинутою та трансформаційною економікою знаходиться у безпосередній залежності від показників функціонування бюджетної системи, яка є джерелом формування фінансових ресурсів держави та ефективним інструментом їх перерозподілу між усіма економічними агентами. Відповідно до частки внутрішнього валового продукту, який розподіляються через бюджетну систему, виділяють американську модель (25–30% централізації ВВП); західноєвропейську модель (35–45%) та скандинавську модель (50–55%). Більшість країн Європейського Союзу належить до західноєвропейської моделі централізації валового внутрішнього продукту, що підтверджує їх рух в єдиному фінансово-правовому полі (Болгарія – 37,5%, Естонія – 39,7%, Чехія – 40,1%, Німеччина – 44,3%, Іспанія – 37,3%, Хорватія – 43,3%, Латвія – 36,3%, Польща – 39%, Великобританія – 38,5%) [1, с. 524].

Варто зазначити, що в Німеччині між міністерствами є неофіційне змагання за федеральний бюджет – чим більше грошей генерує для економіки те чи інше міністерство, тим більша буде бюджетна доля наступного року. Залучення допомоги держави є важливою складовою розвитку багатьох галузей економіки Німеччини. Певною мірою це можна вважати розумною плановою економікою. З одного боку, держава намагається не заважати приватним ініціативам. З іншого боку, кожна приватна ініціатива може бути підтримана відповідними програмами з фондів Європейського Союзу, федеральними

коштами чи регіональними програмами. Однак для реалізації всіх цих красивих ініціатив треба окремо відзначити, що економіка Німеччини є однією з провідних економік світу, тому держава може собі дозволити виділяти сотні мільярдів євро на розвиток тих чи інших проектів [3].

Скандинавська модель централізації валового внутрішнього продукту існує у таких державах, як Норвегія, Швеція, Фінляндія, Франція, Данія та Бельгія.

Сьогодні Норвегія – одна з найкращих у світі держав за рівнем соціального захисту і добробуту своїх громадян. Пригадаймо, що ще на початку ХХ століття Норвегія була «риболовецькою провінцією» з розвиненим суднобудуванням, яке досягло високого технологічного рівня. Відкриття в грудні 1969 року першого нафтового родовища «Екофіск» дало нові обрії для країни. Поступово Норвегія перетворилася на одну з найбагатших країн світу, де ВВП на душу населення приблизно 100 000 тис. доларів. За 30 років дохід Норвегії склав 454,5 млрд. доларів. Сьогодні нафтогазова промисловість дає 20% ВВП Норвегії. При цьому тільки 4% від цих доходів йде напряму до бюджету країни [4].

Американська модель, яка заснована на максимальному рівні самозабезпечення фізичних і самофінансування юридичних осіб, характеризується незначним рівнем бюджетної централізації. Фінансове втручання в економіку зведене до мінімуму. У соціальній сфері забезпечуються тільки ті верстви населення, які не в змозі обійтися без державної допомоги. Модель створює максимальну фінансову стимуляцію: з одного боку, вона дає можливість заробляти, з іншого — вимагає цього. Це досить жорстка і жорстока модель, але вона водночас і високоефективна, оскільки заснована, по суті, на примусовій фінансовій стимуляції [2, с. 309].

Подібні моделі існують в Австралії, США, Канаді, Великобританії і Японії.

Економіка США посідає перше місце у світі за обсягом номінального ВВП. ВВП США у 2016 р. сягнув \$18,57 трлн, що складає 24,7% світового ВВП (ВВП на душу населення \$57,44 тис.). У період 2009–2017 рр. економіка США зростала швидше економік інших розвинутих країн. Рівень інфляції у США у період 1999–2008 рр. дорівнював 2,8% (у розвинутих країнах в середньому 2,2%), а в 2012–2017 рр. утримувався в межах 0,1–2,1% (у розвинутих країнах 0,3–2,0%). Послуги є основним сектором сучасної економіки країни, на який припадає майже 80% ВВП. В обробній промисловості США є одним зі світових лідерів у галузях комп'ютерної, медичної, аерокосмічної та військової техніки, а також у виробництві фармацевтичних товарів [5, с. 84].

Наведені три моделі в жодній країні світу не зустрічаються в чистому вигляді. У сучасних умовах поєднуються риси усіх згаданих моделей при явній перевазі однієї з них.

У сучасних умовах фінансова політика кожної держави повинна враховувати всю багатофакторність, багатокомпонентність та багатоваріантність управління фінансами для досягнення поставленої мети та виконання завдань щодо ефективного її розвитку.

Література:

1. Гарбар Ж.В., Кондукоцова Н.В. Зарубіжний досвід формування фінансової політики в країнах із розвинутою та трансформаційною економікою / Ж.В. Гарбар, Н.В. Кондукоцова // Економіка та суспільство. – 2018. – № 7. – С. 523-528.
2. Коваленко Д. І. Фінанси, гроші та кредит: теорія та практика [текст] : навч. посіб. / Д. І. Коваленко, В. В. Венгер - К.: Центр учбової літератури, 2013. – 578 с.
3. Павлушко А. Німеччина має сотні програм фінансової підтримки бізнесу. Особливо експортерів / А. Павлушко. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/88990/Nimechchyna_maje_sotni_program_finansovoji_pidtrymky_biznesu?a_srt=&a_offset=0.
4. Українцям про Норвегію: найважливіше і найцікавіше / [упоряд.: О. Філіна, Я. Козаченко]. – К., 2015. – 58 с.
5. Хватов Ю.Ю. Економіка США: етапи і аналіз сучасних тенденцій розвитку / Ю.Ю. Хватов // Академічний огляд. – 2017. – № 2 (47). – С. 84-95.

Неклега Я. В.

студентка

Науковий керівник: Пелих О.Л., викладач

Кропивницький інженерний коледж

Центральноукраїнського національного технічного університету

м. Кропивницький, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ ТА НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ГЛОБОЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ В РОЗВИТОК ФІНАНСІВ

Актуальність даного дослідження зумовлена швидкою глобалізацією економіки та впровадження її в розвиток фінансів.

Взагалі глобалізація економіки в умовах розвитку фінансової системи зустрічається в багатьох джерелах, наприклад в книгах Володимира Лук'янова «Сучасна фінансова економіка: глобалізаційна складова та цивілізаційні пріоритети 2013», Примостка Л.О. «Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки», Хоминич И. П. «Финансовая глобализация» в науковій роботі Онищенко С. В. «Фінансова глобалізація як чинник впливу на бюджетну безпеку держави» та багатьох інших працях пов'язаних з глобалізацією економіки.

Метою дослідження є зрозуміти значення глобалізації фінансової системи, визначити перспективи впровадження та недоліки глобалізації економіки в розвиток фінансів в цілому.

Глобалізація як цивілізаційний феномен нинішнього століття і принципова ознака постіндустріального суспільства є революційним чинником провідних тенденцій у сучасній економіці. Одним із визначальних глобалізаційних сегментів, безумовно, є фінансова сфера, яка все більше впливає на світовий економічний простір. Наразі немає єдності серед вчених

стосовно генезису, теорій і періодизації як глобалізації загалом, так і фінансової глобалізації зокрема [1, с.64-75]

Фінансова глобалізація – це вільний та ефективний рух капіталів між країнами і регіонами, функціонування глобального фінансового ринку, формування системи наднаціонального регулювання міжнародних фінансів, реалізацію глобальних фінансових стратегій транснаціональних корпорацій (ТНК) та транснаціональних банків [2, с. 3– 4].

Глобалізація фінансових ринків передбачає усунення бар'єрів між внутрішніми та міжнародними ринками й розвиток багатоваріантних зв'язків між окремими секторами, тому поняття стабільності є фундаментальним для сучасної світової економіки, оскільки без достатнього рівня стійкості національних і світових фінансових ринків неможливо забезпечити економічне зростання й надійне функціонування фінансового сектора [3, с.271].

Крім того, фінансова глобалізація як поняття тісно взаємопов'язана із такими категоріями як міжнародна фінансова інтеграція, фінансова відкритість, мобільність капіталу, що зумовлює використання цих понять як синоніми в багатьох дослідженнях. В той же час аналіз основних етапів еволюції, теоретичних підходів та факторів фінансової глобалізації дозволили виділити два основних підходи до розуміння даного процесу. Так, у широкому розумінні фінансова глобалізація є системним явищем, що характеризує глобальну фінансову систему як єдине ціле, якій притаманні різні характеристики та фактори розвитку. За даним підходом міжнародна фінансова інтеграція є окремим чинником або фактором фінансової глобалізації, а міжнародна мобільність капіталу є чинником, який стимулює процеси фінансової глобалізації. У вузькому ж розумінні фінансова глобалізація та фінансова інтеграція є ніщо інше як процес, що характеризує інтернаціоналізацію національних фінансових систем, їх переплетіння та взаємопроникнення. А отже за своєю суттю та змістом це є процеси ідентичними, що й призводить до використання їх як синонімів у деяких наукових джерелах [4, с 11–12].

В сучасній економічній теорії прийнято вважати, що фінансова глобалізація супроводжується значною користю для фінансових ринків більшості держав. На думку Л. Распутної [5], «фінансова глобалізація сприяє розвитку фінансових ринків та вдосконаленню функціонування фінансової системи особливо для країн, що розвиваються». Тобто вони отримують доступ до більших обсягів капіталу, а завдяки інтеграції у світовий фінансовий простір поліпшується фінансова інфраструктура цих країн. З іншого боку, на думку Т. Вахненко, теоретично фінансова глобалізація може справляти стимулюючий вплив на економічний розвиток, проте це положення у багатьох випадках не підтверджується на практиці [5].

Фінансова глобалізація має дві основні форми прояву: торгівля фінансовими активами, або міжнародні потоки капіталу; і торгівля фінансовими послугами, або проникнення фінансових інститутів на ринки інших країн [6, С. 115–119]. Також як форми прояву фінансової глобалізації виділяють підвищення ефективності процентного арбітражу, який

характеризується зменшенням процентних диференціалів [5, С. 43–45.].

До основних рушійних сил фінансової глобалізації останніх десятиліть варто віднести:

- послаблення валютного контролю і розширення фінансової дерегуляції з метою посилення конкурентоспроможності національних фінансових інститутів і центрів;

- розпад Бреттон-Вудської валютної системи і перехід до плаваючих валютних курсів, що стимулювало розвиток міжнародного ринку фінансових дерективів;

- різний рівень дохідності на вкладений капітал у різних країнах;

- зростання ролі інституціональних інвесторів, які намагались диверсифікувати ризики за рахунок вкладень у більше коло країн;

- стрімкий розвиток технологій комунікацій та обробки інформації, зменшення витрат на комунікації;

- інші аспекти економічної глобалізації.

Як і кожне об'єктивне явище, фінансова глобалізація має позитивні так й негативні прояви та наслідки. До характерних позитивних наслідків фінансової глобалізації можна віднести наступне:

- відсутність чітких просторових і часових меж, можливість проведення операцій на фінансових ринках цілодобово завдяки об'єднанню біржових та позабіржових торговельних систем в одну глобальну комунікаційну мережу;

- висока мобільність капіталу, його значні обсяги, вигідна ціна й висока ліквідність;

- зниження рівня дефіциту фінансових ресурсів у країнах світу;

- посилення конкуренції на національних фінансових ринках та зниження вартості товарів і послуг, що сприяє здешевленню ресурсів в умовах глобалізації [8, с. 172–183].

Крім цього, до негативних наслідків від глобалізації можна віднести:

- нерівномірний розподіл переваг від глобалізації між окремими країнами та галузями національної економіки;

- внаслідок міжнародного розподілу праці можливий спад рівня індустріального розвитку окремих країн;

- загрозу переходу контролю над економікою певної країни в інші руки;

- можливість дестабілізації фінансової сфери окремої країни за незалежними від неї причинами.[8, с.172–183]

Виходячи з усього вище сказаного можна дійти до висновку, що вплив глобалізації економіки на розвиток фінансів сприяє розвитку фінансових ринків та вдосконаленню функціонування фінансової системи, що призводить до розвинення економіки та досягнення високого науково-технічного прогресу країн.

Література:

1. Володимир Лук'янов / Сучасна фінансова економіка: глобалізаційна складова та цивілізаційні пріоритети / Банківська справа. 2013. – №1 – С. 64 – 75.
2. Хоминич И. П. Финансовая глобализация / И. П. Хоминич // Банковские услуги. –

2002. – № 8. – С. 2–13.

3. Банківська система України: становлення і розвиток в умовах глобалізації економічних процесів: Монографія / За ред. д.е.н., проф. О.В. Дзюблюка. – Тернопіль: Астон, 2012. – 358 с.

4. Шевченко В.Ю. Глобальні та європейські аспекти фінансової інтеграції: фактори та результати / В.Ю. Шевченко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – 2008. – № 103. – С. 10–14.

5. Распутна Л. Комерційні банки у сфері фінансових послуг України / Л.Распутна // Банківська справа. – 2000 р. – №5. – С. 43–45.

6. Вахненко Т.П. Міжнародний кредит у світовій валютно-фінансовій системі / Т.П. Вахненко // Фінанси України. – 2006. – №11. – С. 143–155.

7. Иноземцев В. Старая экономика в новом столетии: опыт и урок / В. Иноземцев / Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 12. – С. 115–119

8. Примостка Л.О. Фінансова глобалізація: сутність, форми прояву, наслідки / Л.О. Примостка, О.О. Чуб // Фінанси, облік і аудит. – 2011. № 18. – С. 172–183.

Нестерюк А. О.

студентка Інституту інформаційних технологій в економіці

Науковий керівник: **Шуплат О.М.**, канд.екон.наук, доцент

кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Венчурне інвестування – це особлива система вкладення коштів у нові проекти. Його головна і принципова відмінність від традиційного полягає в тому, що необхідні кошти можуть надаватися під перспективну ідею без гарантованого забезпечення наявним майном або іншими активами підприємця. Єдиною заставою служить спеціально обумовлена частка акцій у вже існуючій або лише створюваній фірмі [1].

Венчурне фінансування або ж інвестування ризикового капіталу залишається одним із найважливіших джерел капіталу для компаній, швидкий ріст та розвиток яких постійно потребує додаткових зовнішніх інвестицій [2].

Найчастіше до венчурного інвестора звертаються ті підприємці, кому через високу ризикованість проекту в наданні кредиту відмовили комерційні банки. Тому для них співпраця з професійним венчурним інвестором залишається фактично єдиною можливістю вирішити цілий ряд нагальних проблем, не маючи на це достатніх власних фінансових ресурсів [3].

Джерелом доходу інвестора є зростання вартості його долі. Прибуток виникає приблизно через 3-7 років після внесення інвестицій, коли він вирішить продати належну йому частку, яка збільшилася порівняно з початковою вартістю.

Діяльність фондів венчурного інвестування є порівняно новою для

українського інвестиційного бізнесу і стало можливим після прийняття Закону України "Про інститути спільного інвестування", згідно з яким недиверсифікований інститут спільного інвестування закритого типу, що здійснює виключно приватне розміщення цінних паперів інституту спільного інвестування серед юридичних та фізичних осіб, є венчурним фондом [4].

Фонди не сплачують податок на прибуток, а отже, доки кошти інвестора знаходяться у фонді, вони дають приріст, який не оподатковується з боку держави. Податок інвестор сплачує тільки після отримання доходу шляхом продажу акцій або інвестиційних сертифікатів фонду.

Основні сфери інвестування венчурних фондів: будівництво, торгівля, готельний і туристичний бізнес, переробка сільгосппродукції, страхування, інформатизація.

Венчурний інвестиційний фонд працює наступним чином:

1. Інвестиційний фонд випускає власні цінні папери – акції або інвестиційні сертифікати.

2. Інвестори купують цінні папери фонду за гроші, що перераховують на банківський рахунок фонду. Інвестори стають власниками інвестиційного фонду.

3. Компанія з управління активами інвестує гроші інвесторів, акумульовані на рахунку фонду, у різні види фінансових інструментів: акції українських компаній, облігації підприємств та держави, депозити та інше, тим самим формуючи інвестиційний портфель фонду [5].

Венчурним фондам в Україні доводиться працювати на відносно невеликих за розмірами та часто монополізованих ринках, мати справу з низьким рівнем платоспроможності населення, яке не має можливості вкладати свої кошти, тому кожного року з країни їдуть тисячі людей, які мають освіту, ідею і розуміння того, як втілити цю ідею в життя. Але через нестачу фінансування та бюрократичні процедури вони тікають за кордон. Крім того, у нас є ще одна головна проблема: Україна зараз знаходиться в непростій геополітичній ситуації.

Проте, незважаючи на всі ці недоліки, об'єм залучених в Україну інвестицій з боку венчурних фондів продовжує зростати. Про це свідчать наступні статистичні дані (рис. 1):

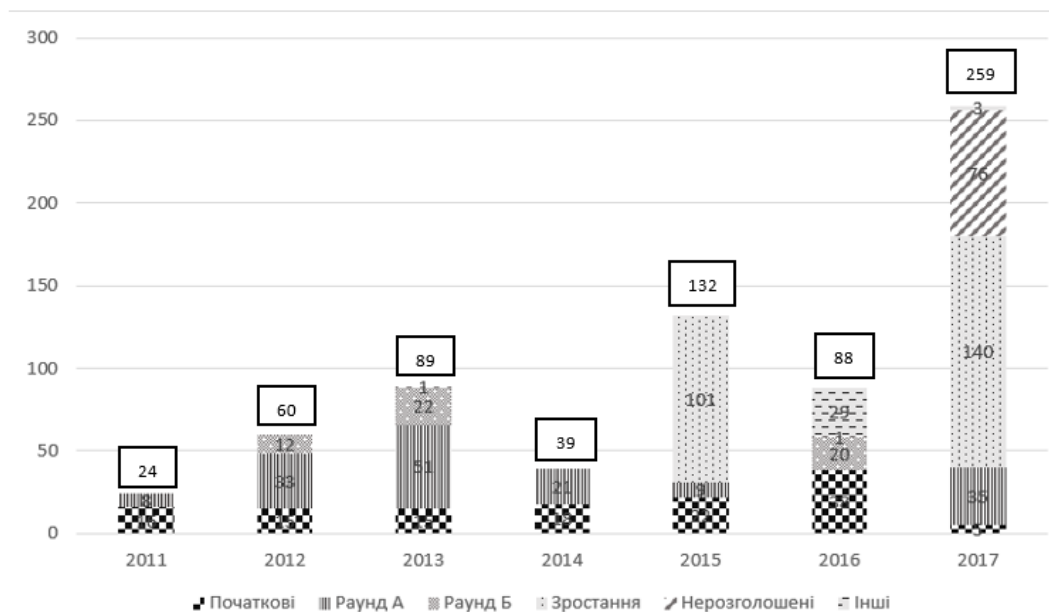

Рис. 1 - Вартість угод венчурного капіталу в Україні

Так, у 2017 році вартість угод венчурного фінансування в Україні становило 259 млн. дол., що майже у 3 рази більше ніж у 2016 році. Кількість венчурних угод також зросла (рис. 2).

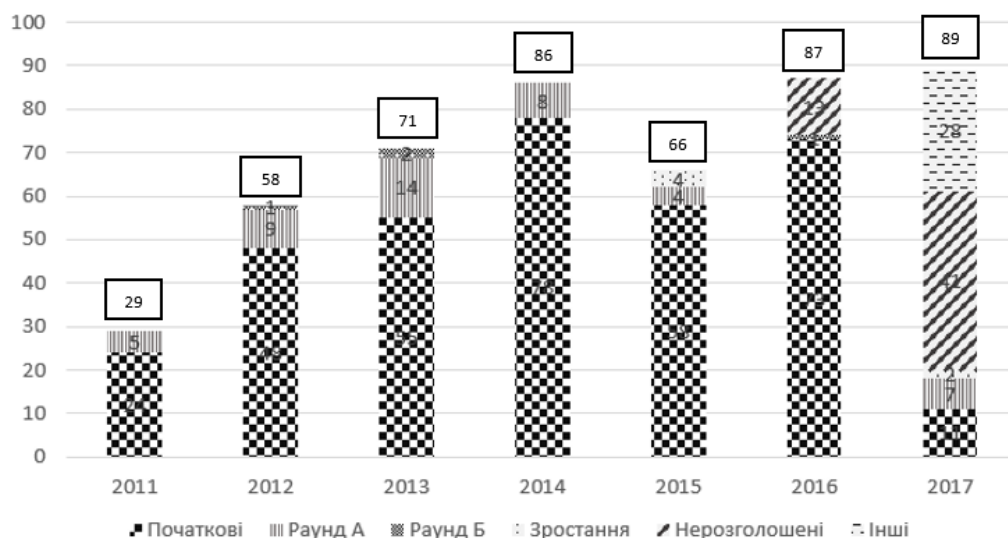

Рис. 2 - Кількість венчурних угод у сфері ІТ в Україні

Отже, з метою збільшення в Україні венчурного капіталу, необхідно реформувати національну економіку через стимулювання підприємницької інноваційної діяльності; формування повноцінної інноваційної інфраструктури; розвиток фондового та страхового ринку, банківської системи та забезпечення належних умов для ефективної діяльності приватних інвесторів. Це створюватиме умови для розвитку різних форм венчурного інвестування та спрямування венчурних інвестицій у наукоємні, високотехнологічні виробництва.

Література:

1. Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації - Навчальний посібник (Антонюк Л. Л., Поручник А. М., Савчук В. С.). (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://uchebnik-online.net/book/615-innovaciyi-teoriya-mexanizm-rozrobki-ta-komercializaciyi-navchalnij-posibnik-antonyuk-l-l-poruchnik-a-m-savchuk-v-s/6-22-venchurni-pidpriyemstva.html>
2. Володимир Юмашев. Перспективи ринку венчурних і прямих інвестицій в Україні. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/press-release/2019/prospects-of-venture-capital-and-direct-investment.html>
3. Віталій Зянько. Венчурне інвестування та особливості його розвитку в Україні (Електронний ресурс) – Режим доступу: <https://www.businesslaw.org.ua/venture-investment/>
4. Закон України «Про інститути спільного інвестування». (Електронний ресурс). – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17>
5. Венчурні інвестиції. (Електронний ресурс). – Режим доступу: <http://www.soldis.com.ua/uk/node/78>
6. Павло Мороз. Венчурне інвестування: про стартапи, блокчейн проекти та IT-сферу. (Електронний ресурс) – Режим доступу: <https://blog.liga.net/user/pmoroz/article/31422>

Орехова І. М.

магістрант

Науковий керівник: **Гаврилова Н.В.**, канд.екон. наук
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

Фінансово-господарська діяльність підприємств завжди пов'язана з раціональним формуванням та розподілом фінансових ресурсів для подальшого досягнення високих фінансових результатів. У процесі планування діяльності підприємства, найважливішими є заходи щодо управління прибутком, з метою прийняття управлінських рішень за усіма основними аспектами його формування, розподілу і використання. Фінансовою категорією, яка відображає позитивний фінансовий результат господарської діяльності підприємства, характеризує ефективність виробництва і свідчить про обсяг і якість виробленої продукції, стан продуктивності праці, рівень собівартості, є прибуток.

Вагома роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників та персоналу, а також держави визначають необхідність дослідження важливих питань ефективного управління прибутком підприємства. Так, управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу, і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах [1].

Головною метою управління прибутком на підприємстві є визначення

шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості. Висока ефективність управління прибутком підприємства досягається за умов дієвої та чітко сформованої системи управління прибутком. Система управління прибутком підприємства – це сукупність взаємопов'язаних елементів, кожний з яких має функціональне призначення та спільна дія котрих, за певних умов, забезпечує досягнення механізму отримання прибутку заданої величини.

Сформована система управління прибутком на підприємстві дає змогу вирішувати важливі завдання, які пов'язані з:

- забезпеченням максимізації прибутку, який сформований відповідно до ресурсного потенціалу підприємства;
- забезпеченням оптимального співвідношення між отриманим рівнем прибутку і допустимим рівнем ризику;
- забезпеченням якості прибутку, що формується;
- забезпеченням виплат необхідного рівня доходу від інвестиційного капіталу інвесторам;
- забезпеченням відповідного обсягу фінансових ресурсів за рахунок прибутку відповідно до стратегічних завдань підприємства.

Ефективність управління прибутком підприємства має відповідати ряду вимог, а саме:

- бути інтегрованими з загальною системою управління підприємством;
- мати комплексний характер формування управлінських рішень;
- мати високий динамізм управління;
- бути багатоваріантним, щодо підходів з розробки окремих управлінських рішень;
- бути орієнтованими на стратегічні цілі розвитку підприємства [3].

Оскільки кінцевою метою діяльності будь-якого підприємства є максимізація прибутку, то вельми важливо під час стратегічного планування прибутку врахувати всі чинники і аспекти подальшого розвитку для повного і обґрунтованого визначення величини прибутку, що є не лише стимулом господарської діяльності підприємств, а й основним джерелом розвитку їхньої діяльності.

Тому, вельми важливим є необхідність розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності формування його розподілу прибутку та максимізації, яка полягає у підвищенні інтегрованості системи управління прибутком із загальною системою управління підприємством, та виборі оптимальної стратегії підприємства чітко орієнтованої на прибуток.

Література:

1. Бланк И.А. Управление прибылью / Бланк И. А. – К. : НИКА-Центр, 1998. – 544 с.
2. Николишин С.Є. Прибуток підприємства та особливості правління ним / С.Є Николишин // Молодий вчений . – 2017. – №2 (42). – С. 299- 303.
3. Система управління прибутком як умова ефективного функціонування підприємства [Електронний ресурс] / Ж.М. Жигалкевич, Е.С. Фісенко // Економіка та суспільство. – 2016. – №4. – Режим доступу до журналу : <http://economyandsociety.in.ua>.

Осадчук Н. В.

ст. викладач кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ПРЯМІ МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Бюджетним кодексом визначено, що міжбюджетні трансферти поділяються на: 1) базову дотацію; 2) субвенції; 3) реверсну дотацію; 4) додаткові дотації [1].

До 2015 року дотація вирівнювання розподілялася за трьома рівнями:

I рівень – обласний бюджет;

II рівень – бюджети міст обласного значення та районні бюджети;

III рівень – бюджети сіл, селищ, міст районного значення.

Отже, дотація вирівнювання надавалася обласним бюджетам, бюджетам міст обласного значення та районним бюджетам з державного бюджету. Таким чином здійснювалися прямі міжбюджетні відносини між цими бюджетами та державним бюджетом. Водночас районний бюджет розподіляв суму дотації вирівнювання між бюджетами сіл, селищ, міст районного значення.

З 2015 року до другого рівня включили об'єднані територіальні громади (ОТГ), а третій рівень зник взагалі. Всі новостворені ОТГ перейшли на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом на рівні з бюджетами міст обласного значення та районними бюджетами.

З метою зменшення диспропорцій бюджетної забезпеченості між місцевими бюджетами передбачено встановлення однакового відсотку до суми, яка передається до державного бюджету з відповідного місцевого бюджету як реверсна дотація та надається з державного бюджету відповідному місцевому бюджету як базова дотація.

Горизонтальне вирівнювання податкової спроможності: визначається базова (з державного бюджету – місцевому) чи реверсна (з місцевого бюджету – держбюджету) дотація. Базову дотацію отримують місцеві бюджети з рівнем надходжень податку на доходи фізичних осіб на одного жителя нижче 0,9 середнього показника по Україні (тобто 80 відсотків складової, необхідної до рівня показника 0,9). Для бюджетів, де цей показник вищий за 1,1 середнього в Україні, застосовується реверсна дотація (вилучається до державного бюджету 50 % перевищення індексу податкоспроможності 1,1). У бюджетах ОТГ з показником надходження податку на доходи фізичних осіб на одного жителя в межах від 0,9 до 1,1 вирівнювання не здійснюється (ні базової ні реверсної дотацій їм не належить).

Такий підхід забезпечує більш справедливий перерозподіл ресурсу місцевих бюджетів, внаслідок якого базова дотація надається місцевим бюджетам за рахунок реверсної дотації без залучення додаткових коштів з

державного бюджету для забезпечення вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів.

Базова дотація – трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання 2018 році, отримають районні бюджети – 5,6 млрд. грн. Друге місце за обсягами базової дотації посідають бюджети ОТГ – 2,4 млрд. грн. Обласні бюджети в 2019 році отримають 1,5 млрд. грн., а найменші обсяги базової дотації заплановані для бюджетів міст (районів у містах) – 0,9 млрд. грн. [2].

Реверсна дотація – це кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій. У 2019 році перераховуватиметься 6,8 млрд. грн. реверсної дотації з місцевих до державного бюджету.

Обсяг освітньої субвенції у 2019 році заплановано збільшити порівняно з 2018 роком на 9,3 млрд. грн. – до 71 млрд. грн.

У 2019 році зберігається тенденція 2018 року. Так, значні обсяги освітньої субвенції у 2019 році отримають бюджети міст обласного значення та районні бюджети – 24 та 27 млрд. грн. відповідно. Бюджети ОТГ та обласні бюджети отримають значно менше коштів за освітньою субвенцією – 11 та 6,5 млрд. грн. відповідно. Водночас відповідно до Проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» у загальному обсязі освітньої субвенції буде вперше враховано видатки на оплату праці педагогічних працівників:

- загальноосвітніх навчальних закладів у зв'язку із поділом класів на групи при вивченні окремих предметів;
- інклюзивно-ресурсних центрів;
- загальноосвітніх навчальних закладів приватної форми власності.

Медична субвенція у 2019 році враховує видатки на надання вторинної, третинної та екстреної медичної допомоги населенню. Так її обсяг заплановано зменшити порівняно з попереднім роком на 2 млрд. грн. і становитиме 55 млрд. грн. збільшення обсягів медичної субвенції передбачено лише для обласних бюджетів – з 24 млрд. грн. у 2018 до 26 млрд. грн. у 2019 рр. Для всіх інших місцевих бюджетів у 2019 році заплановане зменшення обсягів цього виду субвенції. Для бюджетів міст обласного значення медична субвенція зменшена на 1,5 млрд. грн., для районних бюджетів – 1,7 млрд. грн., бюджетів ОТГ – 0,4 млрд. грн.

Отже, відбулися значні зміни у механізмі бюджетного регулюванні та вирівнюванні, а саме перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної моделі.

Більшість міжбюджетних трансфертів фінансується із загального фонду державного бюджету України. Інформація про медичну та освітню субвенції, базову й реверсну дотації подається окремо від інших видів міжбюджетних трансфертів. У 2019 році заплановано збільшити обсяги освітньої субвенції, базової та реверсної дотацій. При цьому обсяги медичної субвенції передбачено зменшити на 1,9 млрд. грн. (3,3%) за рахунок її скорочення для бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів ОТГ.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
2. Аналіз міжбюджетних трансфертів у 2018–2019 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://feao.org.ua/wp-content/uploads/2018/10/2018-10-04-transfers_md-1.pdf

Пальчевич Г. Т.

канд. екон. наук, професор
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЗВИТОК ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УМОВАХ ІННОВАТИЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Євроінтеграція України у світовий економічний простір посилює інноваційний вектор розвитку, що потребує перетворення інновацій в основне джерело економічного зростання, посилення уваги до нововведень та нових технологій, підвищення продуктивності інвестицій у нові знання.

Інноватизація економіки є підґрунтям зміцнення її конкурентоспроможності на міжнародному рівні, адже в світовому господарстві формується нова парадигма економічного росту на основі використання інновацій і знань як головних економічних ресурсів, а науково-технічний прогрес змінює масштаби та структуру виробництва, здійснюючи потужний вплив на стан економіки [1].

Одним із пріоритетних напрямів зростання світової економіки є використання цифрових технологій. Формування кібербіологічних та кіберфізичних систем супроводжується упровадженням цифрових технологій в усі сфери життєдіяльності держави, бізнесу та громадян.

Цифровізація визначається як один із головних факторів зростання світової економіки в найближчі 5-10 років. Крім прямого підвищення продуктивності, яке отримують компанії від цифрових технологій, є ланцюг непрямих переваг цифровізації, як-от економія часу, створення нового попиту на нові товари й послуги, нова якість та цінність тощо [2].

На даний час основними цифровими трендами є:

- дані, які стають головним джерелом конкурентоспроможності;
- розвиток сфери Інтернету речей (Internet of things, IoT);
- цифрові трансформації як окремих бізнесів, так і цілих секторів;
- економіка спільного користування (sharing economy);
- віртуалізація фізичних інфраструктурних ІТ-систем;
- штучний інтелект (*Artificial intelligence, AI*);
- цифрові платформи.

У цифровій економіці ключовим ресурсом є дані, що генеруються пристроями, які використовують технології, створені та впроваджені на основі новітніх знань. Реальністю стає економіка знань, економіка даних, економіка електронної взаємодії, трансакцій, а пріоритетом - ресурсо-продуктивні сфери замість ресурсо-споживацьких.

За показниками усіх світових рейтингів цифрового розвитку Україна програє саме у використанні технологій - громадянами, бізнесом, державою. Щодо індексів проникнення, поглинання та інтенсивності використання технологій Україна перебуває між 70-м і 80-м місцем серед країн світу. Використання технологій «всюди, наскрізь, постійно» замість «вибірково, фрагментарно, іноді» і є стратегією успіху в цифровій економіці [3].

Успішний розвиток ринку фінансових послуг також, і особливо, неможливий без упровадження новітніх фінансових технологій (FinTech). Доведено, що «підґрунтям застосування інноваційних технологій на ринку фінансових послуг є, по-перше, штучний інтелект (Artificial intelligence — AI) і великі дані (big data), що виникли для подолання ірраціональних суджень людей. За їх допомогою здійснюється аналіз величезних баз даних, що містять характеристики та операції мільярдів економічних агентів. Базою для цього є вдосконалені алгоритми для виявлення шаблонів, імітуючи людське судження в автоматизованих рішеннях, що використовуються для прогнозування поведінки та цін, автоматизації схвалення надання кредитів, торгівлі фінансовими активами, управління активами, надання фінансових консультацій, виявлення шахрайських дій» [4].

Найбільш істотні з технологічної точки зору зміни відбуваються в таких секторах фінансової діяльності, як [5]:

- система платежів і розрахунків (payments);
- залучення депозитів і кредитування (deposit and lending);
- страхування (insurance);
- управління інвестиціями (investment management);
- залучення капіталу (capital rising);
- організація та забезпечення ринкових угод (market provisioning).

До складу інститутів "екосистеми" FinTech належать [6]:

- великі технологічні компанії, чия діяльність концентрується як виключно на сфері надання фінансових послуг, так і поза її межами (наприклад, Apple, Google, Facebook і Twitter);

- компанії, які забезпечують інфраструктуру чи технологію, що полегшує трансакції фінансових послуг, серед яких MasterCard, Fiserv, First Data;

- великі, добре організовані фінансові установи, зокрема, Bank of America, Chase, Wells Fargo, Allstate;

- компанії, що швидко розвиваються, як правило, це стартапи, зосереджені на конкретній інноваційній технології або процесі. Найуспішнішими серед них є Stripe (мобільні платежі), Betterment (автоматизоване інвестування), Prosper (однорангове кредитування), Moven (роздрібний банківський бізнес) та Lemonade (страхування).

Безготівкова економіка (cashless economy) полегшує комерційну взаємодію суб'єктів економіки та є надзвичайно сильним інструментом боротьби з тіньовим обігом коштів, тобто сприяє оздоровленню економіки. Із появою в Україні 3–4G та роботою над 5 G почав зростати мобільний сегмент електронної комерції.

Сучасні технології безконтактних платежів, такі як MasterCard, PayPass і Visa payWave, дозволяють проводити операції, просто піднісши пластикову картку до терміналу. Більшість українських торгових мереж підтримують технологію PayPass.

Разом з цим існує ще багато можливостей для стимулювання електронної комерції, котрі базуються насамперед на використанні цифрових технологій: розширення способів здійснення оплати; використання електронних грошей; онлайн-кредитування; смарт-логістика та супутні послуги; покращення цифрових навичок громадян; розвиток транскордонної електронної торгівлі.

Розвиток банківського сектору в умовах цифровізації економіки супроводжується впровадженням інноваційних банківських продуктів та технологій. Активізується випуск кредитних і дебетових карток з можливістю здійснення безконтактних операцій, модернізуються мобільні додатки, які дозволяють клієнтам швидко і зручно отримувати банківські послуги. Суттєвих змін зазнають бізнес-моделі взаємовідносин банків з клієнтами, широкий спектр банківських послуг надається дистанційно.

Поширення отримали такі технології дистанційного банківського обслуговування, як: «Клієнт-банк» (Банк-клієнт – Home-banking, PC-banking; Інтернет-клієнт – Internet-banking, Mobile-banking, WAP-banking, WEB-banking); «Телефон-клієнт» (SMS-banking, Phone-banking); обслуговування з використанням банкоматів та терміналів (ATM-banking).

Феноменом інноваційного розвитку банківських установ є поява необанків, які забезпечують банківський і платіжний сервіс без традиційної інфраструктури банківських відділень. Фінансові послуги необанкінгу пов'язані з класичними чи віртуальними платіжними картками, мобільними депозитами, індивідуальними платежами з використанням телефонних номерів, електронних листів або навіть ідентифікаторів у соціальних мережах, інструментами мобільного бюджетування та цифровими квитанціями в реальному часі.

В Україні повноцінно реалізованим стартапом у сфері необанкінгу є проект Monobank. Цей віртуальний банк усі операції (оформлення карт, надання кредитів, поповнення рахунків, розміщення депозитів та здійснення різних видів розрахунків) здійснює онлайн, так як тут немає відділень та офісних робітників.

Перспективним напрямом інноватизації банківської системи є впровадження в банківську діяльність бази даних – блокчейн, у якій відсутній центр управління. Блокчейн функціонує без посередників, регуляторів, контролюючих інституцій, а достовірність всіх укладених угод підтверджується самою мережею та її учасниками. Такі світові банки, як Goldman Sachs, JP

Morgan, Credit Suisse і Barclays спільно розробляють технології блокчейну.

Технології блокчейну характеризуються швидкістю і захищеністю фінансових транзакцій, що сприяє підвищенню якості банківських послуг.

Блокчейн привабливий такими його можливостями, як: зменшення витрат на обслуговування; посилення прозорості операцій; зменшення значущості людського фактору; отримання нових продуктів у сфері послуг; захищеність та безпека здійснюваних операцій.

Одним із пріоритетних завдань Національного банку України є всебічне сприяння розвитку фінансових технологій та співробітництва банків і FinTech-компаній. Саме тому в проекті «Сприяння розвитку FinTech в Україні» особлива увага акцентується на розвитку таких сфер, як: цифровий банкінг; електронні платежі; страхування (автострахування, туристичне страхування); Діджитал кредитування (P2P, B2P і кредитування фінансових компаній). У зв'язку з цим першочергові зусилля НБУ мають бути спрямовані на затвердження національної стратегії щодо фінансової інклюзії, створення комунікаційного майданчика – FinTech-пісочниці, імплементацію європейської платіжної директиви PSD2, створення Центру кіберзахисту для банків при НБУ.

FinTech є перспективними для використання у страховій сфері при роботі із клієнтами та партнерами, яка вимагає інтенсивного постійного обміну великим обсягом інформації. Підтвердженням цього є успішна робота страхової компанії Lemonade, яка працює на основі штучного інтелекту та поведінкової економіки. Lemonade змінює традиційну модель страхування на модель, де виплати здійснюються майже миттєво і на більш обґрунтованих засадах. Ключовим моментом є те, що Lemonade не отримує жодної вигоди, якщо вона відтермінує або відмовляє у виплаті премії, як зазвичай роблять традиційні страхові компанії. Ця компанія отримує свій дохід від фіксованої суми, яка сплачується за її послуги.

Необхідно брати до уваги те, що цифровізація усіх сфер життя призведе до зростання кіберзлочинності. Тому держава має докласти всіх зусиль в упровадженні та використанні захищених інформаційно-комунікаційних систем, інфраструктур, платформ. Інформаційна безпека, кібербезпека, захист персональних даних, недоторканність особистого життя та прав користувачів цифрових технологій, зміцнення та захист довіри у кіберпросторі є, зокрема, передумовами одночасного цифрового розвитку та відповідного запобігання супутнім ризикам, їх усунення та управління ними.

Держава повинна сприяти продуктивній співпраці суб'єктів цифрової економіки, особливо на міжнародному рівні, задля забезпечення національної кібербезпеки та кіберзахисту. Успішне впровадження FinTech передбачає створення умов для посилення безпеки для кожного користувача цифрових фінансових послуг.

Література:

1. Краус Н. М. Інноваційна економіка в глобалізованому світі: інституціональний базис формування та траєкторія розвитку: монографія. – Київ: Аграр Медіа Груп, 2019. – 492 с.

2. Економічна стратегія України 2030. Український інститут майбутнього. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/index.html>.
3. «Діджиталізація – це лише початок». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/article/ekonomika/didzhytalizaciya-ce-lyshe-pochatok>.
4. Як цифрова економіка змінить Україну. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2018/01/16/633057>.
5. Мазаракі, А. Fintech у системі суспільних трансформацій / А. Мазаракі, С. Волосович // Вісник КНТЕУ. - 2018. - № 2. - С. 5-16.
6. What is FinTech? URL: <https://www.pwc.com/us/en/financial-services/publications/viewpoints/assets/pwc-fsi-what-isfintech.pdf>.

Пелих О. Л.

викладач комісії економічних дисциплін

Кропивницький інженерний коледж

Центральноукраїнського національного технічного університету

м. Кропивницький, Україна

РЕФОРМИ ФІНАНСУВАННЯ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Головним інструментом досягнення високого рівня суспільного добробуту є інвестиції в людський капітал, який у кінцевому рахунку й визначає могутність держави. Зростання цінності людського ресурсу перетворюється в найважливіший чинник зміцнення економіки, модернізації економічних інститутів.

Здоров'я - безцінне надбання людини, важлива умова повноцінного і щасливого життя; це людський трудовий ресурс, без якого, незважаючи на всі успіхи та досягнення науки й техніки, не обійтись. Здоров'я громадян - це інтелектуальний потенціал держави, це запорука її обороноздатності.

Стан охорони здоров'я відіграє важливу роль у створенні підґрунтя для здоров'я населення, профілактики та лікування поширених захворювань, пропаганди здорового способу життя, зміцнення здоров'я боекздатної нації та забезпечення безпеки держави. [1, с.7-10] Якість і доступність медичних послуг - важливий чинник охорони здоров'я. У кризових ситуаціях він є вирішальним.

Більшість українців живуть у страху стикнутись з вітчизняною системою охорони здоров'я. Попри сплату громадянами з власної кишені майже половини коштів на охорону здоров'я, додатково до загальнодержавних податків, вони вимушені отримувати послуги, що надаються на базі застарілої інфраструктури, без гарантій якості і поважного ставлення до прав та гідності пацієнтів. Така організація системи не лише порушує конституційне право людини на доступну, якісну медичну допомогу, знижує рівень здоров'я та тривалість життя українців, але і перешкоджає економічному розвитку та

соціальної згуртованості суспільства, тому ці проблеми являються актуальними і держава намагається приділити багато уваги процесам фінансування системи охорони здоров'я.

Так у серпні 2014 року МОЗ ініціювало розробку «Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні» [2]. За допомогою нових стратегічних підходів до підвищення якості, доступності допомоги та зменшення фінансових ризиків для людей потрібно було надати нового поштовху реформі галузі.

У документа було дві головні мети: в першу чергу, стимулювати правильні реформи, але водночас продемонструвати тим, хто приймає рішення, що здоров'я та його охорона – потужний інструмент в політиці. Стратегія прояснювала обрій для реформи, надавала їй структури та демонструвала потенціал різних заходів, спрямованих на ефективний розвиток послуг охорони здоров'я.

На базі стратегії МОЗ розробило «Концепцію реформування фінансування системи охорони здоров'я» [3] та законопроекти, що запустять реформу української медицини.

Нова сучасна модель фінансування системи охорони здоров'я передбачає чіткі зрозумілі гарантії держави щодо медичної допомоги, кращий фінансовий захист для громадян у випадку хвороби, ефективний та справедливий розподіл публічних ресурсів та скорочення неформальних платежів.

В жовтні 2017 року був прийнятий закон «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», який набув чинності з січня 2018 року, який вводиться в дію поетапно. Цей Закон визначає державні фінансові гарантії надання необхідних пацієнтам послуг з медичного обслуговування (медичних послуг) та лікарських засобів належної якості за рахунок коштів Державного бюджету України за програмою медичних гарантій [4]

Зокрема, для первинної медичної допомоги, що передбачає надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруєнь, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів. Первинну медичну допомогу надаватимуть лікарі загальної практики - сімейні лікарі, яких пацієнти обирають за власним бажанням, незалежно від місця реєстрації.

На цьому етапі буде введено в дію державний гарантований пакет медичної допомоги, який, ще не затверджений Кабміном, але буде остаточно прийнятий в рамках Держбюджету на 2020 рік. В цьому пакеті буде визначений перелік безкоштовних для пацієнтів послуг, досліджень та ліків, які покриватимуться за рахунок держбюджету.

Відповідно до Закону в межах програми медичних гарантій держава гарантуватиме громадянам, іноземцям, особам без громадянства, які постійно проживають на території України, та особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням: екстреної медичної допомоги; первинної медичної допомоги; вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги; третинної

(високоспеціалізованої) медичної допомоги; паліативної медичної допомоги; медичної реабілітації; медичної допомоги дітям до 16 років; медичної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами.

Самостійно пацієнтам доведеться сплачувати за такі послуги, як неекстрена стоматологія, звернення до лікаря без направлення, естетична медицина тощо.

30 березня 2018 року, в рекордно короткі строки, була створена Національна служба здоров'я України — центральний орган виконавчої влади, який реалізує основний принцип медреформи «гроші йдуть за пацієнтом» — оплачує вартість реально наданих медичних послуг.

Уряд, також затвердив «План заходів з реалізації Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я на період до 2020 року» [5]. Планом заходів передбачено створення правових основ для нової системи фінансування охорони здоров'я, єдиного національного замовника послуг з медичного обслуговування населення (медичних послуг), єдиної електронної системи обміну медичною інформацією, госпітальних округів. Також планується автономізація бюджетних закладів охорони здоров'я, перегляд уніфікованих клінічних протоколів для переліку найбільш поширених медичних станів та спрощення вимог до ведення паперової звітності. Крім того, буде запроваджено нову модель фінансування для первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги.

Як бачимо, реформа спрямована на вирішення головної проблеми фінансування системи охорони здоров'я, а саме — неефективності витрачання публічних коштів та її наслідків: необхідності громадянам самостійно «дофінансовувати» систему з власної кишені, несправедливості розподілу коштів і медичних послуг, фінансової незахищеності людей у випадку хвороби, низьких доходів медичного персоналу, відсутності необхідних ресурсів там, де цього потребує пацієнт.

Держава бере на себе чіткі зобов'язання щодо фінансування медичних послуг. Бюджет починають розподіляти за медичними послугами, необхідними пацієнтам, на рівних для всіх громадян умовах.

Трансформація системи охорони здоров'я стосується кожного. Її мета — забезпечити всім громадянам України рівний доступ до якісних медичних послуг та перебудувати систему охорони здоров'я так, щоб у її центрі був пацієнт!

Література:

1. Свінціцький А.С. Здоров'я населення як важливий чинник державотворення та національної безпеки / А.С. Свінціцький // Практикуючий лікар. – 2013. - №2. – С. 7-10.
2. Національна стратегія реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015-2020 років [Електронний ресурс] : наказ МОЗ України від 24.07.2014 №522 - Режим доступу : <https://moz.gov.ua/strategija>.
3. Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. № 1013-р — Режим доступу : <https://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1013-2016>.
4. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення

[Електронний ресурс] : Закон України від 19.10.2017 №2168-VIII - Режим доступу: <https://moz.gov.ua/article/reform-plan/moz-ukraini-i-nszu-prezentuvali-zmini-v-ohoroni-zdorovja>.

5. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я на період до 2020 року [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 р. № 821-р — Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/250432586>.

Петренко П. С.

канд.екон. наук, доцент, почесний академік Міжнародної Кадрової Академії
викладач НН Інституту економіки та бізнес-освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ЧИ Є В УКРАЇНІ ВИЩІЙ ОРГАН КОНТРОЛЮ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

Вищі органи державного фінансового контролю (**ВОДФК**) зарубіжних країн здійснюють зовнішній державний контроль управління державними фінансами, за підсумками якого вони дають незалежну оцінку результатам діяльності виконавчої влади по досягненню поставлених цілей і завдань і, відповідно, роблять висновки про ступінь ефективності використання державних коштів. Зовнішній державний контроль здійснюється за допомогою фінансового аудиту та аудиту ефективності [1] визначається правильність ведення обліку, повнота і достовірність фінансової звітності, відповідність показників прибутків і витрат виконаного урядом бюджету.

Формування зовнішнього державного фінансового контролю (ДФК) в Україні почалося із створення в середині 1990-х років «Рахункової палати Верховної Ради України» [2], яке було націлене на організацію і здійснення контролю за своєчасним виконанням прибуткових і витратних статей відповідних бюджетів і бюджетів державних позабюджетних фондів по обсягах, структурі і цільовому призначенні. Тобто, на даному етапі становлення ДФК необхідно було, якщо наслідувати зарубіжну термінологію, передусім, освоїти методологію проведення фінансового аудиту.

Президент України Л. М. Кучма 19 серпня 1996 року наклав вето на ухвалений закон. У жовтні 1996 року Верховна Рада України (ВРУ) пододала вето і закон був підписаний Президентом. Президент України 28 грудня 1996 року звернувся до Конституційного Суду України (КСУ) з поданням про невідповідність Закону України «Про Рахункову палату Верховної Ради України» Конституції України.

Відповідно до рішення КСУ та його «редакційного уточнення» Голова Верховної Ради України О. О. Мороз підписав 14 січня 1998 року постанову Верховної Ради України «Про чинність Закону України «Про Рахункову палату» «з урахуванням виключених з нього положень, які втратили чинність з

23 грудня 1997 року, та його редакційного уточнення» [3].

У звіті за період діяльності (травень - грудень 1997 року) колегія Рахункової палати щодо постанови КСУ зауважила, що *«Найістотнішими із вилучених положень є визнання не чинним статусу Рахункової палати як органу «Верховної Ради України», що здійснює «парламентський вищий державний фінансово-економічний контроль», та скасування функцій контролю «за виконанням законів України та прийнятих Верховною Радою постанов, у тому числі з фінансових і економічних питань», за формуванням доходної частини бюджету та контролю за надходженням до державного бюджету коштів, отриманих від розпорядження державним майном. Фактично було перервано контроль за виконанням державного бюджету в цілому як за цілісним, єдиним процесом».*

Конституційний Суд України, скасувавши статус Рахункової палати, як *«Вищого державного фінансово-економічного органу контролю України»* фактично позбавив її права бути повноправним членом Міжнародної організації Вищих органів контролю державних фінансів (*INTOSAI*). Прийняте рішення спровокувало серйозну правова неузгодженість, оскільки у листопаді 1998 року Рахункова палата стає повноправним членом *INTOSAI*, а у 1999 році її прийнято до Європейської організації Вищих органів фінансового контролю (*EUROSAI*). Аналіз свідчить, що прийняття Рахункової палати до зазначених міжнародних організацій відбулося з порушенням норм уставів *INTOSAI* та *EUROSAI*. Згідно зазначених уставів, країна-претендент може стати повноправним членом цих Міжнародних організацій лише за умови, коли вона офіційно визнана конституцією держави-претендента. Проте, це особлива тема для здійснення відповідного дослідження.

Незважаючи на позбавлення Рахункової палати надзвичайно важливих для розвитку економіки України повноважень та статусу, Голова Рахункової палати В.К. Симоненко продовжував перед відповідальними працівниками палати вимагати, при розробці методології і методик контролю, дотримуватися положень стандартів *INTOSAI* та *EUROSAI*. Практично використовувались положення Лімської декларації керівних принципів аудиту державних фінансів (далі – Лімська декларація), котра прийнята в жовтні 1977 році делегатами IX Конгресу *INTOSAI* [4]. Лімська декларація в ст. 4 містить вичерпний перелік цілей діяльності Вищого органу контролю державних фінансів (ВОКДФ) – дотримання принципів законності, правильності, ефективності та економічності в управлінні державними фінансами), а ст. 1 наголошує що діяльність ВОКДФ – *«є невід’ємною складовою управління громадськими фінансовими ресурсами, яка забезпечує відповідальний та підзвітний характер цього управління...»*. Іншими словами, діяльність ВОКДФ є обов’язковим елементом управління національними ресурсами, який тягне за собою відповідальність виконавчої влади перед суспільством.

До цього часу немає відповіді на питання, що призвело до соціально-економічного непорозуміння (конфлікту) між Президентом України і його однодумцями – виконавчою владою та ВРУ і суспільством (Рахункова палата,

за визначенням, є суспільним органом), позбавивши Рахункову палату статусу ВОКДФ. Таке рішення фактично заблокувало процес здійснення інституалізації ДФК у напрямку створення єдиної системи ДФК та координацію діяльності суб'єктів зовнішнього і внутрішнього ДФК, а також виконувати повноваження контролю за доходною частиною державного бюджету, що сприяло росту корупції та «організованої злочинності».

Здійснений аналіз свідчить, що ухвалене КСУ рішення є відверте несприйняття результатів діяльності Рахункової палати, які надсилалися уже в перші місяці її діяльності адміністрації Президента України та виконавчій владі – невже «страх за якісно виконані службові обов'язки викликав таку реакцію»? Працюючи зі статусом «Вищого державного фінансово-економічного органу контролю України» до грудня 1996 року у Звіті Рахункової палати за період її діяльності (травень – грудень 1997 року) виявлено незаконно проведений 31 грудня 1996 року взаємозалік заборгованості між акціонерним товариством «Укргазпром», Державним казначейством України та Державним комітетом України з матеріальних резервів». Рахункова палата, доказавши, що списання недоїмки є необґрунтованим та незаконним діями, змусила виконавчу владу збільшити планові платежі на 1998 рік до бюджету на 298,3 млн. грн. [5].

Здійснений нами аналіз та експертно-аналітичні заходи Рахункової палати засвідчили, що внаслідок бартеризації економіки та системи взаємозаліків бюджетної заборгованості бюджет щорічно втрачав великі кошти. Так, у 1997 році державний бюджет України практично нічого не одержав від приватизації державного майна: Із запланованих 500 мільйонів гривень до бюджету надійшло лише 50 мільйонів; із року в рік не поступали надходження запланованих мільярдних сум від Державного комітету з матеріальних резервів. Систематично порушувався встановлений порядок використання коштів резервного фонду Кабінету міністрів України.

Вже на початковій стадії діяльності Рахункова палата, будучи законом визнана ВОКДФ, ґрунтовно аналізуючи проект державного бюджету на 1998 рік та на основі здійснених перевірок подала ВРУ пропозиції збільшити на 1,3 млрд. грн. доходи державного бюджету та скоротити видатки державного бюджету на 0,8 млрд. грн. Значну частину цієї суми, завдяки якісно підготовленим розрахункам, було враховано під час прийняття державного бюджету України на 1998 рік. Разом з конкретними сумами повернення до бюджету коштів, використаних не за призначенням, несплати державного мита та податків було виявлено Рахунковою палатою збитків, завданих державному бюджету України – всього на суму близько 2,4 млрд., грн.

Таким чином, перший Звіт 1997 року про діяльності Рахункової палати [5], котра мала статус ВОКДФ, дає право стверджувати, що вона прагнула закласти фундамент ефективного виконання повноважень, покладених на цей орган. Отже, результативність її діяльності проявлялася не тільки у виявленні незаконного і нецільового використання бюджетних коштів, а насамперед у здійсненні конструктивних висновків, рекомендацій та пропозицій щодо усунення причин, які породжують корупцію та «організовану злочинність».

Можна погодитися лише з одним рішенням КСУ – це невизнання *Рахункової*

палати органом ВРУ, оскільки вона апіорі не може бути органом Верховної Ради України – вона є незалежним суспільним органом. Крім того, КСУ не врахував, що Рахункова палата, як державний орган, повинна мати власну офіційну назву, яка дозволяє ідентифікувати його в системі державного апарату. Єдиним ідентифікуючим елементом, присутніх в усіх без виключення офіційних назвах (у тому числі **ВОКДФ**), є обов'язкова припис назви держави – Україна, – а її немає. З цієї причини в офіційній назві **ВОКДФ** цей елемент повинен бути обов'язково присутній, а у назві органу є ключовим.

На жаль, занадто важлива державна організація контролю за використанням національних ресурсів і боротьба з корупцією, і на сьогодні принципово не визнається в державі Вищим органом контролю державних фінансів. Міжнародний досвід свідчить, що діяльність такого органу повинна здійснюватися під впливом суспільства і може відбуватися тільки за наявності правових підстав. Невизнання Рахункової палати, як ВОКДФ України, позбавило її обов'язкових повноважень здійснювати процес координації дій як зовнішнього ДФК, так і внутрішнього контролю. Отже, положення нормативно-правових актів не дозволяли Рахунковій палаті повною мірою здійснювати контроль за виконанням державного бюджету як цілісного процесу, оскільки її позбавили здійснювати оцінку не тільки «ефективності внутрішнього контролю», а здійснювати контроль за доходною частиною бюджету, що є невід'ємною складовою бюджетного процесу в державі Україна. Фактично державний контроль був розбалансований, надаючи Вищому органу контролю державних фінансів виконавчої влади функцій, котрі була зобов'язана здійснювати Рахункова палата України.

Література:

1. Стефанюк І.Б. Бюджетна реформа вимагає нових форм контролю // Фінансовий контроль. – 2004. – №5. – С. 3-8.
2. Закон України від 11.07.1996 № 315/96-ВР «Про Рахункову палату Верховна Рада України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, N 43, ст.212)
3. Постанова Верховна Рада України « Про чинність Закону України «Про Рахункову палату» від 14 січня 1998 року №18/98–ВР. Голос України. 23 січня 1998 року. №13 (1763).
4. Програма ПРООН з врядування та проект ПРООН «Доброчесність на практиці». Керівні принципи аудиту державних фінансів. Збірник базових документів INTOSAI – Міжнародної організації вищих органів контролю державних фінансів. – С. 20–30.
5. Звіт про роботу Рахункової палати у 1997 році – www.ac-rada.gov.ua/publish/printable_article

Петренко Л. М.
асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

РОЛЬ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

Для реалізації масштабних проектів у різних секторах регіональної економіки необхідні значні інвестиційні ресурси. Водночас держава не може забезпечити фінансування більшості інвестиційних проектів різних видів економічної діяльності, тому подальший розвиток місцевої інфраструктури в Україні значною мірою залежить від участі приватних структур, здатних мобілізувати додаткові джерела фінансування. Ефективним інструментом залучення приватних інвестиційних ресурсів до реалізації сучасних проектів розвитку економіки та соціальної сфери може стати державно-приватне партнерство (ДПП).

ДПП є альтернативою прямому бюджетному фінансуванню капітальних вкладень. Механізми ДПП реалізуються через базову конструкцію залучення позабюджетних інвестицій в розвиток різних видів суспільної інфраструктури та публічних послуг. Їх використання дає змогу залучати приватні ресурси для виконання державних завдань, оскільки держава бере участь в управлінні ризиками проекту.

Закон України «Про державно-приватне партнерство» передбачає довгостроковий характер угод, забезпечення високого рівня техніко-економічних показників ефективності діяльності об'єкта інвестування, справедливий розподіл ризиків, пов'язаних з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства між державою та приватними партнерами [3]. Важливо, що реалізація проектів державно-приватного партнерства в Україні повинна поширюватися насамперед на проблемні об'єкти соціальної інфраструктури, котрі нині перебувають у вкрай незадовільному стані:

- теплопостачання (запровадження енергоефективних технологій, розвиток систем регулювання та обліку тепла, використання альтернативних джерел теплопостачання);
- водопостачання та водовідведення (запровадження системи обліку споживання води та її доочистки в місцях використання, очищення стічних вод тощо);
- побутові відходи (будівництво сміттєпереробних заводів);
- житлова сфера (стимулювання створення ОСББ, забезпечення енергозбереження у будинках, встановлення пристроїв обліку, здійснення повної реконструкції застарілого житлового фонду, де доцільною буде бюджетна підтримка в рамках державно-приватного партнерства, а також залучення будівельних організацій, як підрядників для виконання відповідних робіт).

Необхідною умовою вкладання коштів в об'єкти місцевої соціальної інфраструктури є їх беззбитковість та рентабельність, тобто інвестиційна привабливість. Тому, згідно з вимогами СОТ, замість субсидування нерентабельних підприємств зусилля держави необхідно спрямовувати на формування сприятливого інвестиційного клімату та стимулювання розвитку пріоритетних видів економічної діяльності.

Партнерство державного і приватного секторів може набувати різноманітних форм в залежності від ступеню залучення ресурсів приватного та публічного секторів та відповідно до рівня ризику, який приймають на себе сторони:

- інвестиційний договір;
- управління майном;
- договір про розподіл продукції;
- лізинговий договір;
- договір про спільну діяльність;
- створення спільних підприємств;
- у міжнародній практиці найбільш поширеною формою партнерства, що використовується при реалізації проектів ДПП, вважається концесійний договір та договір оренди.

Перелік форм здійснення державно-приватного партнерства, які вказані у Законі України «Про державно-приватне партнерство», не є вичерпним, тому можливим також є укладення інших договорів між державним та приватним партнерами (у т.ч. змішаних) за умови їх відповідності визначеним законодавчо ознакам [3].

В Україні станом на початок 2019 року на засадах державно-приватного партнерства укладено 189 договорів, з яких реалізується 58 (42 договори концесії, 15 договорів про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства), 131 договір не реалізується (4 договори – закінчено термін дії, 14 договорів – розірвано, 113 договорів – не виконується) [4].

Найбільш поширеною цивільно-правовою конструкцією за кількістю транзакцій і обсягом залученого приватного капіталу при реалізації проектів у сфері ДПП (щодо соціально значущих інфраструктурних об'єктів, що дозволяє поєднувати приватні інтереси інвестора та інтереси держави) є концесійні угоди. Економічний інтерес концесії впливає із трьох основних принципів: концесіонер відповідає за будівництво і експлуатацію споруди і знає шляхи мінімізації загальних витрат на будівництво і утримання на тривалий термін; капіталовкладення у спорудження ґрунтуються на чітких економічних критеріях; процедура проекту дозволяє здійснити фінансування швидше, ніж за правилами, що регламентує бюджет. Зазначені фактори розширюють свободу при складанні концесійної угоди.

Фінансування ДПП здійснюється за рахунок:

- 1) коштів бюджетів різних рівнів;
- 2) коштів державних підприємств і установ;
- 3) засобів вітчизняного приватного сектора економіки;

4) коштів громадських і некомерційних структур;
5) кредитних ресурсів фінансово-кредитних установ;
6) емісії цінних паперів спільних підприємств; кошти іноземних державних та приватних інвесторів;

7) коштів фізичних осіб та інші (міжнародні фінансові організації).

Залежно від зазначених джерел проектів державно-приватного партнерства визначаються схеми фінансування, переважна більшість з яких є: бюджетна і кредитна. У результаті формуються такі механізми фінансування:

- 1) кредитний (залучення позикових коштів);
- 2) змішаний (залучення власних коштів двох або більше партнерів);
- 3) змішаний (поєднання власних і позиковими коштів).

Механізми фінансування регіональних інвестиційних проектів з використанням ДПП реалізуються через різноманітні способи фінансування, найпоширенішими з яких є корпоративне фінансування. Фінансовий вклад приватного партнера у проект ДПП здійснюється за рахунок власних коштів, грантового або державного фінансування, проектного фінансування. Загалом, ДПП включає широкий спектр договірних відносин між державним і приватним сектором у сфері розвитку об'єктів інфраструктури. Незважаючи на те, що більша увага надається первинним угодам між державними органами і приватними структурами, ДПП фактично включає в себе договірні відносини між багатьма різними гравцями і зацікавленими особами [1].

Отже, перевагами державно-приватного партнерства у фінансуванні інвестиційних проектів на регіональному рівні є можливість залучення інвестиційних ресурсів приватного сектору економіки, новітніх технологій, елементів управління для відновлення та розвитку об'єктів соціальної інфраструктури, але з одночасним збереженням державної (комунальної) власності. Як наслідок, досягається поєднання інтересів усіх учасників партнерства: приватного партнера щодо отримання максимальних вигод; територіальних громад щодо отримання достатніх за обсягом та якістю послуг; місцевого бюджету щодо зменшення навантаження на нього. Однак вони розподіляють між собою не лише вигоди, а й ризики, пов'язані з виконанням договорів, укладених у рамках державно-приватного партнерства [2].

Розвиток державно-приватного партнерства в Україні, з урахуванням обмеженості фінансових ресурсів держави, повинен стати одним із факторів зростання економіки і розвитку її інфраструктурних секторів. Переваги партнерства держави і приватного бізнесу підтверджуються практикою його використання у зарубіжних країнах. Зокрема, ДПП дозволяє залучати фінансові ресурси приватного сектора в галузі і сфери діяльності, які перебувають у зоні відповідальності держави, використовувати досвід приватних структур для підвищення ефективності управління державною власністю, а також сприяє впровадженню інноваційних технологій у капіталомісткій галузі економіки та соціальної сфери держави та її регіонів.

Література:

1. Галасюк В. Інструменти-каталізатори економічного зростання [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/galasyuk/ss-55956249>
2. Державне-приватне партнерство як механізм реалізації нової регіональної політики: можливості застосування та практичні аспекти підготовки і впровадження інвестиційних проектів [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://rdpa.regionet.org.ua/images/129/PPP_report_U-LEAD_30_10_2017.pdf 1.
3. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 1 липня 2010 року №2404-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
4. Про затвердження Порядку заміни приватного партнера за договором, укладеним у рамках державно-приватного партнерства: Звіт про повторне відстеження результативності постанови Кабінету Міністрів України від 26 квітня 2017 року № 298 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=fdb67746-821e-4324-8b78-f9590af60a83&title=ZvitProPovtorneVidstezhenniaRezultativnostiPostanoviKabinetuMinistrivUkrainiVid26-Kvitnia2017-Roku298-proZatverdzhenniaPoriadkuZaminiPrivatnogoPartneraZaDogovorom-UkladenimURamkakhDerzhavnoPrivatnogoPartnerstva->

Подплетний В. В.

канд. екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІПОТЕЧНОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Становлення іпотечного ринку в Україні є однією з важливих проблем, що потребують невідкладного розв'язування. Україна відстає від інших країн Східної та Центральної Європи у сфері іпотечного кредитування, що негативно позначається на темпах її розвитку, розв'язанню соціально-економічних проблем. Відродження інституту іпотеки, створення іпотечного ринку в країні є об'єктивною необхідністю, що пов'язано з потребами запровадження механізмів кредитування.

Роль іпотечного кредитування в Україні досить важко переоцінити, оскільки забезпечення населення житлом є однією з найгостріших соціальних проблем. Окрім того, іпотечне кредитування несе в собі великий потенціал економічного розвитку країни та кредитної системи зокрема. Воно дозволяє нерухомості перетворюватися в робочий капітал, дає можливість кредиторам отримувати гарантований дохід, а населенню - фінансувати купівлю житла.

Головною проблемою розвитку іпотечного кредитування є те, що воно характеризується невисоким рівнем розвитку порівняно з іншими видами кредитування. Розвиток саме іпотечного кредитування сприяє приросту ВВП, зростанню будівельної галузі, створення нових робочих місць, нових

виробництв, розвитку малого та середнього бізнесу.

Дослідження ринку житлової нерухомості свідчить, що населення змушене диверсифікувати джерела фінансування житла для отримання такого дефіцитного блага як житло. Активну участь у стимулюванні його розвитку і вирішенні житлової проблеми своїх громадян бере держава, банки та небанківські кредитні установи. Однак низка стримувальних чинників не дозволяє реалізувати поставлену мету у найближчій перспективі. До них відносимо:

1. Нестабільність економічної і політичної ситуації в країні. Інфляційні ризики додають невизначеності економічним суб'єктам стосовно купівельної спроможності та динаміки цін на іпотечному ринку. Через це, надання довгострокових іпотечних позик пов'язане для банків з великими ризиками, і щоб захистити себе і нівелювати ці ризики, кредитні організації змушені компенсувати можливі втрати високими процентними ставками.

2. Недоліки законодавчо-нормативної бази, які полягають, зокрема, в недосконалому законодавчому регулюванні процедур звернення стягнення на предмети іпотеки, які підвищують ризикованість іпотечних угод. До того ж, зустрічаються непоодинокі випадки, коли і цих норм не дотримуються суди, забороняючи банкам, які мають для цього законні підстави, забирати заставлену нерухомість за простроченими кредитами [1].

3. Жорсткі умови до позичальників, особливо щодо першого внеску (близько 30-50% вартості житла), так і інші вимоги до них (додаткове забезпечення, високі офіційні заробітні плати, кредитні історії), в іпотечних угодах усе ще залишаються суттєвими обмежуючим факторами.

4. Брак фінансових ресурсів у вигляді довгострокових коштів і складність прогнозування економічної ситуації на тривалу перспективу. Основним джерелом фінансових коштів для фінансування іпотеки комерційних банків залишаються депозити. В умовах нестабільної економічної і політичної ситуації в країні, девальвації національної валюти відбувається скорочення цих надходжень.

5. Нерозвиненість фондового ринку України. У світовій практиці основним механізмом фінансування іпотечного кредитування є довгострокові кредитні ресурси, залучені за допомогою ринку цінних паперів. За своїм обсягом, механізму регулювання вітчизняний організований фондовий ринок істотно поступається багатьом зарубіжним біржам, де процедура емітування цінних паперів більш проста, прозора і дешева.

6. Недостатній рівень доходів населення і, як наслідок, обмежений платоспроможний попит домогосподарств на кредити для придбання житла. Не менш важливими є психологічні фактори, головним з яких є національна ментальність значної частини населення, яка полягає у небажанні жити в борг, тому практично не існує кредитних історій позичальників. Також значну роль відіграє на даному етапі значне зниження ступеню довіри населення до банківської системи [2].

Обсяги іпотечних кредитів незначні і складають в середньому 30% від загальної суми наданих кредитів [3]. Отже, ми можемо спостерігати значний

спад обсягів кредитування. Обсяги кредитів домогосподарствам постійно коливаються або в бік збільшення, або в бік зменшення. Досить великий спад кредитування почався у 2015 році, коли кількість кредитів зменшилася на 36346 млн. грн. або на 17,2%. Дане зниження може бути пов'язане зі збільшенням відсоткових ставок за кредитами протягом даного періоду.

Скорочується і обсяг іпотечних кредитів, починаючи з 2014 року. Станом на лютий 2018 року обсяги іпотечних кредитів із загальної суми виданих кредитів скоротилися на 27735 млн. грн. або на 38,4%.

Помітно зменшується частка іпотечних кредитів у загальній структурі кредитування. Так, у 2013 році їх частка склала 29,07%, а станом на лютий 2018 року становить лише 24,81%. При цьому у структурі споживчого кредитування просліджується зворотна тенденція щодо їх долі у загальній структурі кредитування домогосподарств. Зокрема, у 2013 році їх частка становила 70,96%, а станом на лютий 2018 року - 74,85% [3].

Таким чином у структурі кредитування можемо спостерігати тенденцію щодо зменшення обсягів іпотечного кредитування.

Експерти впевнені: попит на даний вид кредитування в українців є, але умови кредитування роблять цей один з найважливіших банківських продуктів недоступним для більшості громадян. Але і банки через високі ризики не поспішають розвивати іпотечне кредитування.

Банки пішли з ринку іпотечного кредитування, виставляючи клієнтам ставки за іпотекою в розмірі більше 20% річних. Цим самим їх замінили певні забудовники, котрі практикують різноманітні розстрочки та позики, уміло маніпулюючи цінами та одержуючи немалі вигоди у вигляді прихованих комісій, валютних індексацій і відсоткових доходів, але при цьому безоплатно користуючись позиковими коштами у вигляді внесених авансів від майбутніх покупців ще не збудованих квартир, не беручи на себе жодної фінансової відповідальності за своєчасну здачу та належну якість житла.

Внаслідок популізму політиків, в очікуваннях на «законодавче» п'ятиразове зниження боргу позичальники за валютною іпотекою повністю припинили платежі. Рівень їхньої прострочки наближається до абсолютного. Захист прав іпотечного кредитора в Україні дорівнює «нулю» [4].

Отже, для розвитку іпотечного кредитування необхідно:

- запровадити однакові механізми оподаткування коштів, що їх вкладають у цінні папери й на банківські депозити;
- максимально спростити процедури видачі кредитів;
- врегулювати процедури кредитування в іноземній валюті;
- забезпечити формування банками підвищених резервів;
- здійснити заходи, які б відновили довіру населення до ринку житла та сформувати попит у цій сфері;
- знизити відсоткові ставки за кредитами;
- створити систему мобілізації вільних фінансових ресурсів та пошуку інвесторів.

Крім того, слід активізувати подальший розвиток іпотечного

кредитування через поширення діяльності Агентства з рефінансування іпотечних кредитів, на яке покладено функцію випуску середньострокових і довгострокових іпотечних облігацій, покупцями яких мають бути страхові компанії, інвестиційні та недержавні пенсійні фонди.

Передумовою подальшого розвитку іпотечного кредитування як форми залучення фінансових ресурсів є те, що активізація процесу іпотечного кредитування дозволить вирішити цілий ряд соціально-економічних проблем країни: забезпечить розвиток довгострокового житлового будівництва, вирішить проблему кредитування підприємств агропромислового комплексу, сприятиме реформуванню економіки держави загалом.

Література:

1. Бублик Є. О. Потенціал і обмеження посткризового відновлення іпотечного ринку України / Є. О. Бублик // Український соціум. - 2013. - № 2(45). - С. 127-139.
2. Євтушенко Н. М. Розвиток іпотечного кредитування в посткризовий період в Україні / Н. М. Євтушенко // Економічний вісник університету. - 2013. - Вип. 20(1). - С. 142-148.
3. Офіційний сайт Національного банку України. Грошово-кредитна статистика [Електронний ресурс].- Режим доступу :<https://bank.gov.ua/control/uk/publish/>.
4. Волков С. Іпотечне кредитування: президент УНІА - про шлях до відновлення ринку [Електронний ресурс]/ С. Волков.- Режим доступу :<http://finbalance.com.ua/news/Ipotechni-krediti-prezident-UNIA--pro-shlyakh-do-vidnovlennya-rinku>.

Поліщук О. В.

студентка Інституту інформаційних технологій в економіці

Науковий керівник: **Шуплат О.М.**, канд.екон.наук, доцент

кафедри корпоративних фінансів і контролінгу

ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

м. Київ, Україна

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

Функціонування будь-якої економіки країни неможливе без регулярних вливань капіталу. Метою даного дослідження є аналіз інвестиційного клімату України та знаходження шляхів його покращення.

Україна сьогодні знаходиться на шляху всебічних економічних перетворень. За таких умов, поліпшення інвестиційного клімату та підвищення ефективності інвестиційних процесів є одними із основних напрямів державної політики на сучасному етапі. На сьогодні для економічного розвитку нашої держави обсяг внутрішніх фінансових ресурсів є недостатнім. У зв'язку з цим, привабливими стають кошти іноземних інвесторів. Українське економічне середовище одночасно і приваблює і відштовхує. Хоча Україна й займає стратегічне географічне положення, має багаті природні ресурси та робочу силу з високим рівнем освіти, що робить її привабливим інвестиційним

середовищем, вона ще не досягла свого очікуваного потенціалу через те, що не змогла звести до мінімуму втручання держави у дію ринків, усунути адміністративні перепони, що заважають веденню бізнесу, виконати намічені показники приватизації та стати привабливою для іноземних та внутрішніх інвесторів.

Інвестиційний клімат держави - це сукупність політичних, правових, економічних факторів, які забезпечують інвестиційну діяльність вітчизняних та іноземних інвесторів. На інвестиційний клімат держави впливають багато факторів, вирішальне значення серед яких мають політична стабільність, ступінь втручання уряду в економіку, відношення до вітчизняних та іноземних інвестицій (політико-економічні фактори); наявність чи відсутність природних ресурсів, демографічна ситуація, географічне положення (ресурсо-економічні фактори); рівень та динаміка ключових макроекономічних показників (загальноекономічні фактори).

Проаналізуємо сучасний стан інвестиційного клімату в Україні. За даними Державної служби статистики України у I квартал 2019 р. в економіку України надійшло 587,6 млн. дол. США прямих інвестицій, що на 13% більше, ніж за аналогічний період 2018 р.

Найбільший обсяг прямих інвестицій за вказаний період Україна отримала з Російської Федерації - 137,9 млн. дол. США, Кіпру - 106,4 млн. дол. США та Швейцарії - 54,6 млн. дол. США.

Значна частина прямих інвестицій надійшла у галузь фінансової та страхової діяльності - 326,3 млн. дол. США (55,5%), промисловості - 122,3 млн. дол. США (20,8%), оптової та роздрібною торгівлі – 92 млн. дол. США (15,4%), ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів - 47,3 млн. дол. США (8,1%).

За джерелами фінансування капітальних інвестицій найбільше освоєно власних коштів – 63,2%; інших джерел фінансування – 12,06%; коштів населення на будівництво житла – 10,4% та кредитів банків та інших позик – 9,1% (табл.1).

Таблиця 1 - Капітальні інвестиції за джерелами фінансування за I квартал 2019 року*

Показник	Освоєно (використано) капітальних інвестицій	
	тис.грн.	у % до загального обсягу
Коштів державного бюджету	123432	0,7
Коштів місцевих бюджетів	716086	4,1
Власних коштів підприємств та організацій	11012977	63,2
Кредитів банків та інших позик	1587218	9,1
Коштів іноземних інвесторів	6774	0,04
Коштів населення на будівництво житла	1884263	10,8
Інших джерел фінансування	2100795	12,06
Усього	17431545	100,0

*Складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Отже, як бачимо з таблиці, головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і в 2018 році залишаються власні кошти підприємств та організації. Друге місце займають кошти населення та будівництво житла, що свідчить про те, що кожен громадянин може стати інвестором, для цього потрібно лише кошти.

Сьогодні, прямі іноземні інвестиції – це найважливіша форма капіталовкладень для країни з економікою, що розвивається, оскільки вони дають можливість реалізувати великі проекти, впроваджувати нові технології та практики корпоративного управління (табл. 2).

Таблиця 2 - Прямі іноземні інвестиції в Україні з 2009 по 2019 рр.
(млн. дол. США)*

Роки	ПІІ в Україну	ПІІ з України	Сальдо
2009	4816	162	+4654
2010	6495	736	+5759
2011	7207	192	+7015
2012	8401	1206	+7195
2013	4499	420	+4079
2014	410	111	+299
2015	2961	-51	+3012
2016	3284	16	+3268
2017	2202	8	+2194
2018	2355	-5	+2360
2019(за I квартал)	1074	-1	+1075

*Складено автором на основі даних Державної служби статистики України

Сальдо прямих іноземних інвестицій в Україну протягом останніх 10 років залишається додатнім, що не може негативно вплинути на Україну. Натомість, ми бачимо швидке скорочення обсягу іноземних інвестицій, що почалося у 2014 р. Причиною цього є нестабільна політична ситуація України та воєнні дії на її територіях. Порівнюючи 2017р. з 2018р., бачимо збільшення іноземних інвестицій на 153 млн. дол. США та збільшення сальдо на 7,6%, що свідчить про покращення із залучення інвестицій.

Зниження рівня залучення інвестицій у 2017 р. спричинений рядом негативних чинників, які впливають на інвестиційний клімат України, загалом:

- недосконала законодавча база з питань захисту прав та інтересів інвесторів;
- нестабільна політична ситуація в країні (низький попит, інфляція, низький рівень ВВП і т.д.);
- нерозвинені виробнича та соціальні інфраструктури;
- наявність корупційних схем;
- девальвація національної валюти;
- наявність військових дій на сході України.

Отже, з метою покращення інвестиційного клімату в Україні необхідно забезпечити розвиток інвестиційної інфраструктури в регіонах, удосконалити нормативну та правову базу. Також варто застосувати такі засоби: посилити контроль за рівнем кримінальних, економічних та інших ризиків; забезпечити ведення антикорупційної політики, що скоротить масштаб корупції в органах

самоврядування; забезпечити політику направлену на стійке зниження інфляції, а як наслідок, ревальвацію національної валюти; забезпечити підвищення рівня ВВП та скорочення державного боргу; припинення військових дій на сході України мирним шляхом.

Література:

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz.htm
2. Інвестиційний клімат держави та фактори, що його формують [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://pidruchniki.com/1026071063370/investuvannya/investitsiyniy_klimat_derzhavi_faktori_yogo_formuyut
3. Міністерство Юстиції [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_11352
4. Мінфін [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/economy/fdi/>

Попов В. М.

канд.екон. наук, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Новицька-Тіванова О. М.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

МЕХАНІЗМИ СТАБІЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі, з урахуванням дії кризових явищ, характерним є зниження ефективності функціонування підприємств, високий рівень зносу основних засобів, дефіцит інвестиційних ресурсів, недостатня ємність внутрішнього ринку, а також інші причини фінансового та організаційно-економічного характеру. Фінансові труднощі, які сьогодні переживає більшість вітчизняних підприємств, пов'язані, в першу чергу, з зовнішніми загальнодержавними проблемами. Серед них недосконалість законодавчої бази, нестабільність політичної ситуації, неплатежі, «спад» виробництва тощо [2].

Зовнішні проблеми доповнюються внутрішніми, такими як неефективне використання коштів, неефективний маркетинг та виробничий менеджмент, незбалансованість фінансових потоків тощо. У своїй сукупності дані фактори викликають потребу в постійному проведенні оцінки фінансового стану підприємства. Це необхідно для того, щоб на ранньому етапі діагностувати кризовий розвиток та розробити відповідні захисні механізми стабілізації фінансового стану залежно від виявлених факторів впливу [3].

Окремим питанням фінансової стабілізації присвячені праці таких вчених: І.Бланка, М.Коробова, О.Павловської, Г.Савицької, А.Шеремета, В.Плиса та ін.

В узагальненому вигляді фінансова стабільність підприємства являє собою комплексну категорію, що характеризує стан, структуру та напрями використання фінансових ресурсів підприємства, здатність його виконувати свої зобов'язання, а також ступінь захищеності капіталу від фінансових ризиків та можливість забезпечувати розширення діяльності без збільшення залежності від зовнішніх джерел фінансування [4].

Ознаками фінансової стабільності підприємства є наступні: платоспроможність, вільне маневрування грошовими коштами; ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів; оптимальне співвідношення між власним і позиковим капіталом; перевищення доходів над витратами; забезпеченість підприємства власним капіталом; забезпеченість запасів і витрат стабільними джерелами фінансування; низький рівень підприємницького ризику.

В період кризових явищ підприємство може досягати фінансової стабільності, дотримуючись такої послідовності дій:

- 1) ліквідація поточної неплатоспроможності підприємства;
- 2) відновлення фінансової стійкості (фінансової рівноваги у короткостроковому періоді);
- 3) забезпечення фінансової рівноваги у довгостроковому періоді.

Кожному етапу фінансової стабілізації підприємства відповідають певні її механізми, які в практиці фінансового менеджменту прийнято підрозділяти на оперативний, тактичний і стратегічний (рис. 1) [8, с. 39].

Рис. 1 - Етапи та механізми реалізації фінансової стабілізації

Оперативний механізм фінансової стабілізації — система заходів, яка, з одного боку, передбачає зменшення поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, а з іншого — збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання. Принцип «відсікання зайвого», що лежить в основі цього механізму, визначає необхідність скорочення розмірів як поточних потреб, що викликають відповідні фінансові зобов'язання, так і окремих ліквідних активів (з метою їх термінової конвертації у грошову форму).

Тактичний механізм фінансової стабілізації, використовуючи окремі

захисні заходи, у цілому являє собою наступальну тактику, спрямовану на перелом несприятливих тенденцій фінансового розвитку і використання моделей фінансової рівноваги в довгостроковому періоді. Механізм використання моделей фінансової рівноваги, що спрямований на відновлення фінансової сталості підприємства в умовах його кризового розвитку, пов'язаний зі збільшенням обсягу позитивного грошового потоку при скороченні обсягу споживання додаткових фінансових ресурсів (тобто зі зниженням інвестиційної активності).

Стратегічний механізм фінансової стабілізації являє собою винятково наступальну стратегію фінансового розвитку, спрямовану на прискорення темпів його економічного потенціалу. Ця система заходів, що ґрунтується на використанні моделей фінансової підтримки прискореного економічного піднесення підприємства, визначає необхідність перегляду окремих напрямів фінансової стратегії підприємства. Намічений темп економічного зростання підприємства в плановому періоді вимагає фінансової підтримки за чотирма основними параметрами: 1) зростання рівня рентабельності продажів; 2) зростання чистого прибутку, що спрямований на виробничий розвиток; 3) прискорення оборотності активів; 4) використання ефекту фінансового важеля [9].

До заходів стабілізаційної програми, що забезпечують вирішення завдання по усуненню неплатоспроможності, можна віднести наступні:

1. Збільшення суми грошових коштів, що дозволяють забезпечити ліквідацію зобов'язань, які потребують термінового погашення [6, с. 145]: прискорення інкасації або продажу дебіторської заборгованості, а також скорочення періоду надання товарного кредиту [7, с. 112]; зниження розмірів страхових запасів товарно-матеріальних цінностей і уцінки найбільш малоліквідних їх видів до рівня ціни попиту з забезпеченням подальшої їх реалізації [1]; ліквідації портфеля короткострокових фінансових вкладень і зниження високоліквідної частини довгострокових фінансових інвестицій; проведення операцій зворотного лізингу, в процесі яких раніше придбані у власність основні засоби продаються лізингодавцю з одночасним оформленням договору їх фінансового лізингу; продажу нерентабельних виробництв [1]; здачі в оренду надлишків виробничої та адміністративної площі.

2. Скорочення масштабів короткострокових поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань і прийняття на себе менших за розмірами нових зобов'язань за рахунок: пролонгації короткострокових фінансових кредитів і реструктуризації короткострокового кредитного портфеля з перекладом деяких його складових в довгострокові інструменти; відстрочки розрахунків за окремими формами внутрішньої кредиторської заборгованості; зниження витрат на придбання матеріалів, інвентарю та обладнання, витрат адміністрації; скорочення складських залишків готової продукції [6, с. 163].

Заходами тактичного механізму фінансової стабілізації є:

1. Збільшення обсягу позитивного грошового потоку в майбутньому періоді досягається за рахунок таких заходів: збільшення суми чистого доходу

підприємства за рахунок проведення ефективної цінової політики; здійснення ефективної податкової політики, спрямованої на збільшення суми чистого прибутку підприємства; здійснення дивідендної політики, адекватної кризовому розвитку підприємства, з метою збільшення суми чистого прибутку, що спрямована на виробничий розвиток; здійснення прискореної амортизації активної частини основних виробничих фондів з метою збільшення розміру фінансованого амортизаційного фонду; своєчасна реалізація майна, що використовується у зв'язку з його зношуванням; здійснення ефективної емісійної політики при збільшенні суми власного капіталу за рахунок додаткового випуску акцій і т. п.

2. Зниження обсягу споживання інвестиційних ресурсів у майбутньому періоді досягається за рахунок таких заходів: відмова від початку реалізації реальних інвестиційних проектів, що не забезпечують швидкий оборотний грошовий потік (тобто з високим періодом реалізації й окупності); залучення до використання необхідних видів основних виробничих фондів і нематеріальних активів на умовах лізингу або селенгу; тимчасове припинення формування портфеля довгострокових фінансових вкладень за рахунок придбання нових фондів і грошових інструментів; зниження нормативу оборотних активів за рахунок прискорення їх обороту й т. п. [9].

Основними завданнями на етапі досягнення фінансової рівноваги в тривалому періоді є: прискорення оборотності поточних активів; використання ефективних видів матеріальних ресурсів з метою зниження собівартості продукції, що випускається [5, с. 165]; впровадження нових технологій виробництва рентабельного конкурентоспроможного продукту; залучення інструментів фондового ринку для підвищення доходів від позареалізаційної діяльності [7, с. 148].

Повна фінансова стабілізація досягається підприємством тільки за створення передумов для стабільного зменшення вартості капіталу, що використовується, та постійного зростання ринкової вартості підприємства. Виконання такого завдання потребує прискорення темпів економічного розвитку підприємства на основі коригування окремих параметрів фінансової стратегії.

Отже, досягнення фінансової стабільності підприємства можливе лише за умови використання елементів сучасного менеджменту, своєчасної реакції на зміни зовнішнього середовища та стратегічного бачення майбутнього стану підприємства.

Література:

1. Авдошина З.А. Антикризове управління: сутність, діагностика, методика [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.cfin.ru/management/antirecessionary_management.shtml
2. Васильчак С.В. Економічна безпека підприємства та її складова в сучасних умовах // Науковий вісник НЛТУ України. – Львів, 2010. – Випуск 20.15. – С.98-105.
3. Гізатулліна О. М. Фінансова стійкість підприємства: економічна сутність та методика оцінки / О. М. Гізатулліна // Прометей. – 2010. – № 2. – С. 239-244.
4. Глазунов В.Н. Аналіз фінансового стану підприємства // Фінанси. – 2007. - №2. – С.26-

29.

5. Грачов А.В. Фінансова стійкість підприємства [Текст]: критерії та методи оцінки в ринковій економіці: навч. посібник / А.В. Грачов. – 2-е вид. – М. : Річ навіть і Сервіс, 2008. – 358 с.

6. Жарковський Є.П. Антикризове управління [Текст]: підручник / Є.П. Жарковський, Б.Є. Бродський. – Изд. 7-е изд., Испр. і доп. – М. : Омега-Л, 2011. – 467 с.

7. Зуб А.Т. Антикризове управління [Текст]: навч. посібник для студентів вузів / А.Т. Зуб. – М. : Аспект Пресс, 2006. – 319 с.

8. Колісник М.К., Льчук П.Г., Віблій П.І. Фінансова санація і антикризове управління підприємством : [навч. посібник] / Колісник М.К., Льчук П.Г., Віблій П.І. – К. : Кондор, 2007. – 272 с.

9. Цибульська Е.І. Управління потенціалом підприємства : навч. посіб. для студ., які навчаються за спец. 7.050107, 8.050107 – Економіка підприємства / Е. І. Цибульська ; Нар. укр. акад. [каф. економіки підприємства]. – Х. : Вид-во НУА, 2011. – 384 с. [Електронний ресурс].

Режим доступу:
http://www.nua.kharkov.ua/images/stories/Kafedri/Kaf_Ekonomiki_Predpriyatiya/metod_obespechenie/Cibulskaya/Upravlenie_potencialom_Posobie.pdf

Popova Svitlana

Lecturer of the Department of Finance, Banking and Insurance
Central Ukrainian National Technical University
Kropyvnytskyi, Ukraine

PROBLEMS OF FINANCIAL SUPPORT OF THE AGRICULTURAL SECTOR OF THE ECONOMY OF UKRAINE

The sector of agricultural production is a strategic element of the economy of Ukraine, which provides economic development, shapes the food security of the state and determines the state and tendencies of rural development. Successful development of this sector requires sufficient funding for its production and investment activities, especially in the context of reforming and globalization. Due to a number of objective problems with the involvement of financial resources to the industry, it is urgent to expand the sources of financial support for agricultural holdings.

Factors influencing the financial support of agricultural holdings are as follows:

- technological (significant volumes of work in progress and production losses, availability of low-liquid stocks, low level of technological equipment of production and backlog);

- natural (seasonality, use of land as the main means of production, spatial limitations, dependence on natural and climatic conditions, yield);

- economic (impact of inflation, remoteness from financial and credit institutions, insufficient financial support by the government, high interest rates on loans, specifics of collateral, uneven demand for financial resources and their

receipt);

- organizational (presence of significant risks, long duration of the production process, problems with the sale of products, significant time gap between production and sale of products, significant amount of leased assets, lack of quality management) [5].

Organization of financial support for the activities of agricultural holdings is implemented in such forms as the use of own resources, use of credit resources, budget financing on a non-repayable basis.

Own financial resources of the enterprises of the branch constitute a significant share in the structure of the aggregate capital of enterprises of the agro-industrial complex for the period of 2012 to 2017. Their share has decreased from 53.6% to 47.9%, however, the volumes have increased threefold from UAH 148,147.8 million to UAH 436,337.7 million during this period. [2].

The main form of own funds of agricultural holdings is their net profit from their activities, which during the period of 2010 to 2017 has increased by UAH 61,204.1 million and reached UAH 78,457.7 million. [2].

Increasing equity by encouraging investment may become a promising instrument for domestic financing of agricultural holdings at this stage. However, attracting foreign investment requires agricultural enterprises to fulfill additional requirements, such as the availability of international audit reports over the past few years, compliance with internal reporting standards on budgeting and financial forecasting, presence in the ratings of international agencies, responsible management, transparency and predictability [6].

Agribusiness companies cannot fully meet their financial resources needs on their own, therefore, the availability of external sources of financial resources (mainly the availability of bank loans) for businesses is important. Loans ensure the formation of core funds and working capital, the pays off to commodity producers, the increase in the money supply, the acceleration of processes of real accumulation, the production and social development of agricultural holdings [1].

Due to the small volume, short-term nature and high cost of credit, the existing credit system does not allow to provide agricultural holdings with the necessary financial resources in a full and timely manner.

The existing problems of financial support for agricultural holdings indicate that, in addition to the commercial banks currently serving agricultural holdings, it is advisable to create a wide network of special credit institutions, in particular, credit unions, credit cooperatives and other credit establishments. The most effective instrument in this regard would be the creation of cooperative banks, whose activities are aimed not at profit-seeking but at fulfilling the socio-economic mission of providing their members with necessary financial services aimed at improving of the efficiency of small and medium-sized businesses.

Leasing is the alternative form of financial and credit support for agricultural sector. It is characterized by the dual nature. On the one hand, it implies the investing of financial resources into fixed capital on a fixed term and on a return basis, that is, it has much in common with credit relations. On the other hand, it is a non-monetary form of capital, providing the renewal of fixed assets, the use of which contributes to

the diversification of financial input through investment. As a result, leasing promotes the involvement of credit resources in the operating cycle, reducing the period of mastering of new machinery and equipment [4].

Budget funds of all levels are an important source of financial support for the agricultural sector. They address the needs of agriculture in the following forms: estimated financing (financing institutions and organizations implementing government policy in the agricultural sector); financing of budget programs; state subsidies, subventions and other state transfers [3, p. 26].

While channeling a significant amount of public funds to the agrarian sector of the economy, it is necessary to ensure effective accounting and control over the distribution of budget allocations, their targeted and effective use by producers. The high effectiveness of government support provided to agricultural holdings can be achieved if budgetary funds are allocated transparently and predictably, in the clearly outlined directions on a continuous, long-term basis and in precisely determined amounts.

Therefore, the proper development and improvement of agricultural competitiveness are not possible without sufficient financial resources, since the agrarian sector is one of the most resource-intensive sectors of the national economy, given that it is characterized by a considerable duration of the production cycle and a significant period of money flow. One of the most important prerequisites for the sustainable development of the industry is the inflow of long-term financial resources, since own resources of agricultural holdings are usually limited. This problem is especially relevant for small producers, because the strengthening of their financial position and improving production performance will have not only economic but also significant social consequences.

References:

1. Vdovenko, L.O. (2012) Stan bankivs'koho kredytuvannia ahrarnykh pidpryiemstv [State of bank lending to agrarian enterprises]. *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU Seriya: Ekonomichni nauky - Collection of scientific works of VNAU Series: Economic Sciences, Vol. 2, 3(69), 3-7* [in Ukrainian].
2. Diial'nist' sub'iektiv hospodariuvannia za 2017 rik: statystychnyj zbirnyk [Activities of business entities for 2017: a summary]. (2018). *Derzhavnyi komitet statystyky Ukrainy. Kyiv, 145 p.* [in Ukrainian].
3. Koval', S.L. (2010). Prahmatyka biudzhethnoho finansuvannia rozvytku sil's'koho hospodarstva [The Pragmatics of Budget Financing of Agricultural Development]. *Naukovi zapysky Natsional'noho universytetu «Ostroz'ka akademiia». Seriya «Ekonomika» - Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Economy series, 13, 23–30.*
4. Trusova, N.V. Lizynhovi posluhy iak instrument finansovo-kredytnoho zabezpechennia sil's'koho hospodarstva [Leasing services as an instrument of financial and credit support for agriculture]. *www.agrosvit.info*. Retrieved from http://www.agrosvit.info/pdf/14_2015/3.pdf [in Ukrainian].
5. Abramova, I. V., Vilenchuk, O. M., & Dema, D.I. (2015). *Finansova polityka v ahrarnomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy: monohrafiia [Financial policy in the agricultural sector of the economy: state and perspectives: monograph]. Zhytomyr: ZhNAEU, 364 p.* [in Ukrainian].
6. Khudolij, L. (2014) Metody ta instrumenty finansovoho zabezpechennia ahrarnoho biznesu Ukrainy [Methods and instruments of financial support of agribusiness in Ukraine].

Пугаченко О. Б.

канд. екон. наук, доцент кафедри аудиту та оподаткування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «СТРАХОВІ РЕЗЕРВИ» ТА АНАЛІЗ ЇХ РОЗМІЩЕННЯ

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків. За підсумками діяльності страхових компаній за I півріччя 2019 року, страхові резерви станом на 30.06.2019 р. зросли на 5042,7 млн.грн. (21,0%) у порівнянні з аналогічною датою 2018 року, при цьому технічні резерви – на 3719,7 млн.грн. (24,0%), а резерви зі страхування життя – на 1323,0 млн.грн. (15,6%) [4].

Страховиками, які мають право здійснювати страхову діяльність на території України, є: фінансові установи, які створені у формі акціонерних, повних, командитних товариств або товариств з додатковою відповідальністю згідно із Законом України «Про господарські товариства», з урахуванням того, що учасників кожної з таких фінансових установ повинно бути не менше трьох, та інших особливостей, передбачених законодавчо, а також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності; зареєстровані Уповноваженим органом відповідно до законодавства України постійні представництва у формі філій іноземних страхових компаній, які також одержали у встановленому порядку ліцензію на здійснення страхової діяльності [2].

Статтею 30 Закону України «Про страхування», передбачено що страховики зобов'язані дотримуватися умов забезпечення платоспроможності, однією з яких є створення страхових резервів, достатніх для майбутніх виплат страхових сум і страхових відшкодувань.

Мамонова Г.В. досліджує економічну сутність страхових резервів представляючи авторське бачення даного терміну та робить висновок, що поняття «страхові фонди» та «страхові резерви» не є тотожними [3]. Самошкіна І.Д. визначає особливості формування страхових резервів страхових компаній, вектори вдосконалення фінансового механізму формування страхових резервів страховика та напрями покращання фінансового планування щодо формування та використання страхових резервів [6]. Балицька М.В. систематизує види страхових резервів, які відповідно до законодавства повинні створювати вітчизняні страхові компанії та зміни законодавства щодо регулювання процедури інвестування [1].

Страхові резерви утворюються страховиками з метою забезпечення

майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування залежно від видів страхування (перестраховування) – таблиця 1.

Таблиця 1 - Визначення поняття «страхові резерви» в літературних джерелах [5, с. 53-54]

Визначення	Літературне джерело
Грошові кошти, що утворюються страховиками з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування залежно від видів страхування (перестраховування)	Закон України «Про страхування» від 07 березня 1996 року № 85/96-ВР Вовчак О.Д. Страхова справа : [підручник] / О.Д. Вовчак. - К.: Знання, 2011. – 391 с.
Величина, яка визначає грошову оцінку зобов'язань страховика за договорами страхування (перестраховування), розрахована відповідно до вимог законодавства з метою забезпечення майбутніх страхових виплат залежно від видів страхування	Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг «Положення про обов'язкові критерії та нормативи достатності, диверсифікованості та якості активів страховика» від 23.02.2016 р. № 396
Потік, що базується на ризиковому, вірогідному характері руху коштів, і тому у процесі формування та використання страхового фонду за призначенням є вірогідність не збігання обсягу сформованого резерву та потреби у виплаті страхового відшкодування	Шірінян Л.В. Фінанси страхових організацій : [конспект лекцій для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит»] / Л.В. Шірінян. – К.: НУХТ, 2014. – 108 с.
Сукупність грошових коштів цільового призначення, сформована за рахунок отриманих страховиком страхових премій і використовується ним для забезпечення прийнятих на себе страхових зобов'язань	Марчева И.А. Страхование : [Учебно-методическое пособие]. Составитель: И.А. Марчева – Н.Новгород: Нижегородский госуниверситет, 2012. – 122 с.
Зарезервована частина страхових премій, що надійшла за договорами страхування, яка утворюється залежно від видів страхування з метою гарантії майбутніх виплат страхових сум та відшкодувань	Мамонова Г.В. Дослідження економічної сутності страхових резервів / Г.В. Мамонова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2012. – Вип. 6. – С. 297
Грошові кошти, що утворюються страховиками з метою забезпечення майбутніх виплат страхових сум і страхового відшкодування страхувальником залежно від видів страхування (перестраховування), шляхом відрахувань до 50 % від страхових платежів з цих видів страхування та доходів, одержаних від розміщення тимчасово вільних коштів	Бухгалтерський фінансовий облік [текст]: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів [Ф.Ф. Бутинець та ін.]; під заг. ред. [і з передм.] Ф.Ф. Бутинця. – 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: ПП «Рута», 2009. – 912 с.
Формуються за рахунок страхових премій з урахуванням наявності у страховому портфелі страховика видів страхування та терміну дії договору страхування	Страховання : [Підручник] / Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 599 с.
Відображають розмір невиконаних на даний момент часу зобов'язань страховика за укладеними ним з страхувальниками договорами страхування	Сербиновский Б.Ю. Страховое дело : [учеб. пособ.] / Б.Ю. Сербиновский, В. Гаркуша. – Ростов н/Д: «Феникс», 2000. – 384 с.

Визначення	Літературне джерело
Величина зобов'язань страховика перед страхувальниками за діючими на звітну дату договорами страхування	Шелехов К.В. Страхування : [Навч. посібник] / К.В. Шелехов, В.Д. Бігдаш. – К.: МАУП, 1998. – 424 с.
Категорія, що відображає суму фінансових ресурсів не виконаних на даний момент зобов'язань страховика із страхових виплат	Шахов В.В. Страхование : [учеб, для вузов] / В.В. Шахов. – М.: Страховой полис: ЮНИТИ, 1997. – 311 с.

Страховики зобов'язані формувати і вести облік страхових резервів у порядку та обсягах, встановлених законодавчо, станом на кожен день. Крім того, страховики, які мають право укладати договори обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, формують та ведуть облік страхового резерву збитків, які виникли, але не заявлені, та страхового резерву коливань збитковості в обов'язковому порядку. Страхові резерви в обсягах, що не перевищують технічних резервів, а для страхових компаній із страхування життя – математичних резервів, утворюються у тих валютах, в яких несуть відповідальність за своїми страховими зобов'язаннями. Страхові резерви поділяються на два види: технічні резерви та резерви із страхування життя (математичні резерви) [2].

Країнами Європейського Союзу було виділено сім основних факторів, під впливом яких формується система страхових резервів, такі як: інверсія циклу страхової організації; стійкість страхового портфеля; ризикова структура страхового портфеля; організаційна структура страхової організації; інвестиційна діяльність страхової компанії; рівень розвитку перестраховування на ринку; інфляція. Якщо українські страховики (перестраховики) будуть дотримуватися цих основних факторів, вони зможуть сформувати страхові резерви, які забезпечать їм фінансову стійкість на ринку страхування та можливість своєчасно виконувати свої зобов'язання перед страхувальниками та іншими страховими (перестраховими) компаніями. Значний вплив як на джерела й обсяг страхових резервів, так і на їхній склад має участь страховика в інвестиційній діяльності [1, с. 21].

Наразі Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України затверджено Методику формування страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя та Методику формування резервів із страхування життя, якими регламентуються умови їх формування.

Розміщення страхових резервів здійснюється згідно зі статтею 31 Закону України «Про страхування», де визначено перелік активів за відповідними категоріями. Станом на 30.06.2019 р. обсяг активів, дозволених для представлення коштів страхових резервів, становив 42729,2 млн.грн., які в розмірі 28340,4 млн.грн. використано з метою представлення коштів страхових резервів.

У структурі активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя, станом на 30.06.2019 р. у порівнянні з інформацією станом на 30.06.2018 р. відбулися такі зміни:

- на 1288,9 млн.грн. (або на 12,5%) збільшився обсяг активів, дозволених

для представлення банківськими вкладками (депозитами), і становив 11596,7 млн.грн. (або 40,9% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя). При цьому, обсяг активів, дозволених для представлення банківськими вкладками (депозитами) на поточних рахунках в іноземній валюті зменшився на 28970,5 млн.грн. (або на 31,0%) і становив 2155,6 млн.грн. проти 3126,1 млн.грн. станом на 30.06.2018 р.;

- на 2257,4 млн.грн. (або на 36,4%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення цінними паперами, що емітуються державою, і становив 8453,3 млн.грн. (або 29,8% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя);

- на 642,7 млн.грн. (або на 18,4%) збільшився обсяг активів, дозволених для представлення правами вимог до перестраховиків, і становив 4134,5 млн.грн. (або 14,6% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя);

- на 52,4 млн.грн. (або на 2,5%) збільшився обсяг грошових коштів на поточних рахунках, і становив 2160,1 млн.грн. (або 7,6% від загального обсягу активів, якими представлені технічні резерви та резерви зі страхування життя) [4].

Формування резервів із страхування життя, медичного страхування і обов'язкових видів страхування здійснюється окремо від інших видів страхування. Страховики зобов'язані вести облік договорів страхування і вимог (заяв) страхувальників щодо виплати страхової суми або страхового відшкодування за формою, яка забезпечить отримання інформації, необхідної для врахування при формуванні страхових резервів. Уповноважений орган може встановити порядок та форму ведення обліку договорів страхування і вимог (заяв) страхувальників щодо виплати страхової суми або страхового відшкодування.

Література:

1. Балицька М.В. Інвестування страхових резервів як фактор підвищення фінансової стійкості страховика / М.В. Балицька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017. – Випуск 12, частина 1. – С. 19-24

2. Закон України «Про страхування» від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР (зі змінами і доповненнями). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/85/96-вр (дата звернення: 01.10.2019)

3. Мамонова Г.В. Дослідження економічної сутності страхових резервів / Г.В. Мамонова // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. – 2012. – Вип. 6. – С. 295-298

4. Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) // Підсумки діяльності страхових компаній за I півріччя 2019 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/SK/sk_I_piv_%202019.pdf (дата звернення: 01.10.2019)

5. Пугаченко О.Б. Страхові резерви: порядок формування, облік, внутрішній контроль Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації / О.Б. Пугаченко // Міжнародний науковий журнал: ТНЕУ, ПДАТУ, ГО «Науковий клуб «Софус». – 2017. –

Радченко О. А.

магістрант

Троянський А. М.

магістрант

*Науковий керівник: Пальчевич Г.Т., канд.екон. наук, професор
завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВИМИ ІННОВАЦІЯМИ В БАНКІВСЬКОМУ КРЕДИТУВАННІ

Розвиток банківського сектора відбувається під впливом цифровізації економіки, супроводжується впровадженням новітніх інноваційних технологій та продуктів, особливо у сфері кредитної діяльності.

Щоб не втратити свою значущість, сьогоднішнім банкам необхідно: продовжувати адаптуватись до змін у регулюванні, інвестувати в цифрову трансформацію методів клієнтського обслуговування й операційні інновації, змінювати організаційну культуру і моделі поведінки, а також демонструвати суспільству, що банки заслуговують його довіри [1].

Тому невідворотною є інтеграція банків у нову екосистему взаємопов'язаних цифрових послуг, які базуються на додатках, API та штучному інтелекті. Банки змушені перебудовувати свої внутрішні процеси та послуги, щоб бути більш клієнтоорієнтованими.

Система сучасного банківського менеджменту має бути зорієнтованою на створення динамічного і гнучкого управління та широке делегування повноважень тим рівням менеджменту, що можуть продукувати інноваційні ідеї і втілювати їх у життя. А координація усіх робіт із залучення інновацій у практику роботи банку чи створення їх власними силами здійснюється, як свідчить міжнародний досвід, через підсистему інноваційного менеджменту. Характерними рисами функціонування такої підсистеми повинні стати [2]:

- цілісність: узгодження інноваційних цілей із місією банку та його стратегічними цілями;
- адаптивність: ретельний моніторинг стану зовнішнього та внутрішнього середовища банку і цілеспрямований пошук інновацій;
- синергічність: вплив на діяльність банку забезпечується розробленням ефективної інноваційної політики, спрямованої на створення в банку такого

середовища, яке б заохочувало до інноваційного пошуку.

Банківський менеджмент в умовах цифровізації заснований на пошуку нових можливостей, умінні залучати і використовувати для вирішення поставлених завдань ресурси із різних джерел, досягаючи бажаного результату при мінімальних затратах. Суттєво змінюються моделі обслуговування, популярності набувають машинне навчання, хмарні обчислювання, штучний інтелект, P2P-кредитування.

ПриватБанк є одним із найбільших інноваційних банків світу. Понад десять років назад банк одним із перших почав використовувати одноразові SMS-паролі. До останніх інновацій, які отримали визнання у всьому світі, належать такі продукти, як платіжний міні-термінал, вхід в Інтернет-банкінг через QR-код, онлайн-інкасація, а також десятки різноманітних мобільних додатків.

У ПриватБанку була запущена платформа P2P-кредитування. P2P-кредитування - це механізм запозичення грошей між фізичними особами за допомогою спеціальних онлайн-майданчиків. Перевагами P2P-кредитування є автоматизація багатьох послуг, внаслідок чого витрати компаній-посередників знижуються, і їх обслуговування обходиться дешевше, ніж надання послуг звичайними фінансовими інститутами. Тому позичальники мають змогу здійснювати запозичення для фінансування інвестиційних проектів за нижчою вартістю, а кредитори - отримувати більш високі доходи. До позитивних ознак P2P-кредитування можна віднести: договірні умови надання позик (суми, терміни, ціна); можливість отримання P2P-позики без застави; робота платформи в режимі онлайн; прямий контакт між інвестором та позичальником.

При впровадженні P2P-кредитування ПриватБанк запропонував вкладникам, якщо вони погодяться направити гроші не на депозит, а на кредитування інших фізосіб, додаткові 5% в порівнянні з депозитною ставкою. Прибутковість таких вкладень доходила до 23% річних. Прибуток щомісяця виплачувався на картку Приватбанку. Сам банк при цьому виступав посередником, не відображаючи видані кредити у своєму балансі. Національному банку не сподобалося те, що ПриватБанк залучав гроші у населення, розміщуючи їх потім в кредити, і не враховував це у себе в звітності. В результаті платформа була закрита.

Посилення захищеності від ризиків та зміцнення безпеки зберігання даних про мобільні транзакції здійснюється за допомогою використання клієнтами таких сучасних інновацій, як додатки та сервіси. Такий додаток, як LiqPay від ПриватБанку, зберігає всю інформацію про платежі в хмарі (технологія HCE), а сервіс Alfa-smart від Альфа-банку зберігає номери кредитних карт на SIM-карті телефону.

Пришвидшення транзакцій та мінімізація кредитних ризиків банку потребує ефективних та надійних технологій накопичення та збереження інформації. Однією з таких технологій є блокчейн, що представляє собою певну базу даних для запису і перевірки операцій. Користувачі діляться на звичайних (створюють нові записи про здійснення певних операцій) і майнерів

(акумуляують і перевіряють записи, створюють і розсилають блоки по мережі). Видалити інформацію про транзакції або відредагувати її неможливо. Застосування технології блокчейн дозволяє здійснювати кешування і шифрування в умовах, коли всі дані зберігаються у багатьох учасників мережі. Майже на кожному з комп'ютерів даної мережі знаходиться копія всіх блоків, тому зламати блокчейн неможливо, що робить дану технологію однією з найбезпечніших у світі.

Використання технології блокчейн допоможе банкам знайти реальну альтернативу досить дорогій системі SWIFT. ПриватБанк, з 2015 р. використовуючи технологію для шифрування трафіку в додатках Приват 24 і sender та електронного підпису транзакцій, відкрив для клієнтів 1,5 млн гаманців біткоін. Окрім цього, в банку здійснюється тестування сервісу нового покоління оголошень, який буде представлений смарт-контрактами на стику bitcoin-corezoid [3].

На підтримку бізнесу спрямована програма КУБ (країна успішного бізнесу). Програма створена для кредитування підприємців та юридичних осіб, що мають рахунок у Приватбанку та працюють на ринку не менше одного року. Якщо підприємець вже користується однією із програм КУБу, то він може подати заявку на збільшення суми кредиту, якщо за першою позикою були внесені три планові платежі (30.00 % початкової суми кредиту) без прострочки та порушень умов кредитування. Обов'язковою умовою є залучення на роботу як мінімум одного додаткового працівника після отримання кредитних коштів. Окрім надання позик, програмою передбачені навчальні курси та семінари для підприємців.

Перспективним для банків є впровадження такої інноваційної моделі, як «Соціально орієнтований банк», що дозволяє встановити тісний зв'язок між банком і клієнтом шляхом використання соціальних медіа з метою визначення вподобань існуючих клієнтів, залучати нових споживачів та швидко реагувати на зміни у фінансовому середовищі.

Література:

1. Казарян О. Г. Вплив цифрової економіки на діяльність банків України / О. Г. Казарян // Причорноморські економічні студії. - 2019. - Вип. 38(2). - С. 98-102. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_38\(2\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bses_2019_38(2)_22).
2. Редька С. І. Стратегії інноваційного менеджменту на ринку банківських послуг України / С. І. Редька // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія : Економічні науки. - 2011. - № 3. - С. 244-247.
3. Как украинские банки будут использовать технологию блокчейн. URL: <https://ain.ua/2016/06/09/kak-ukrainskie-banki-budut-ispolzovat-texnologiyu-blockchain>.

ЩОДО ОСНОВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Кризові явища в економіці призвели до значного загострення проблеми зайнятості на селі. За 2010 – 2017 рр. чисельність безробітного сільського населення у віці 15-70 років зросла на 80 тис. осіб. У 2017 році рівень безробіття мешканців села складав 9,9 %, у тому числі, серед осіб працездатного віку – 10,4 % [1, с. 142-143].

Основною причиною цього негативного явища є недоліки аграрних перетворень на селі. Не дивлячись на певні позитивні успіхи у збільшенні обсягів виробництва, великі (приватні) сільськогосподарські підприємства щорічно в значних обсягах скорочують свій штатний персонал. Якщо у 1999р. (до проведення аграрної реформи) на сільськогосподарських підприємствах було зайнято 2 млн. 688 тис. працівників, то у 2010 р. – 645,2 тис. осіб, а у 2017р. – лише 496,1 тис. осіб. Тобто, за останніх вісімнадцять років число працюючих тут зменшилося у 5,4 рази.

Причиною такого обвального скорочення працівників є те, що новостворені внаслідок аграрної реформи сільськогосподарські підприємства отримали занадто великі економічні свободи для ведення приватної діяльності. Господарюючи на орендованих у селян землях, вони майже не несуть відповідальності за стан зайнятості мешканців села. За останні роки вони суттєво скоротили (а то і зовсім ліквідували) такі трудомісткі галузі сільського господарства, як тваринництво, птахівництво, овочівництво, садівництво тощо.

Не маючи змоги працевлаштуватися у приватних сільськогосподарських підприємствах, селяни все більше прагнуть самостійно забезпечувати собі робочі місця, створюючи одноосібні сімейні селянські господарства (ОСГ). За даними статистики нині в Україні уже функціонує 4,5 млн. ОСГ. За різними оцінками у сфері дрібнотоварного господарювання зайнято більше 3 млн. осіб (у сільгосппідприємствах – лише 496,1 тис. осіб). ОСГ виробляють 61,6% валової сільськогосподарської продукції.

Зокрема, у 2017 р. господарства населення виробили 50,7 % продукції рослинництва і 79,0 % продукції тваринництва [2, с. 55].

Слід зазначити, що в умовах тяжких соціально-економічних потрясінь дрібні селянські господарства стали основною сферою прикладання праці сільського населення. Доходи членів ОСГ в умовах кризових явищ стали визначальними. У значній частини господарств вони навіть перевищують рівень заробітної плати найманих працівників сільськогосподарських підприємств. Основою успіху діяльності ОСГ є приватна власність на землю та вироблену продукцію. Тут присутній досить потужний чинник – висока мотивація до праці.

Проте, на шляху розвитку ОСГ існує чимало проблем: у них домінує ручна праця, члени ОСГ соціально не захищені, їм майже недоступні банківські кредити, а головне – відсутні надійні ринки збуту виробленої продукції. Не маючи офіційного юридичного статусу, такі господарства не можуть укласти відповідні договори на реалізацію своєї продукції та нести відповідальність за її якість, що важливо в умовах членства України в СОТ. Крім того, подальше збільшення числа ОСГ створює загрозу переходу України до малоефективного та не конкурентоспроможного дрібнотоварного сільськогосподарського виробництва.

Таким чином, сьогодні на селі сформовані:

- великі сільськогосподарські підприємства, що ведуть висококомеханізоване сільськогосподарське виробництво, здебільшого зернових і зернобобових культур, з виходом на внутрішні та зовнішні ринки. У той же час, вони неспроможні забезпечити достатню кількість робочих місць для сільського населення;

- поряд з цими підприємствами на селі сформувався потужний сектор дрібнотоварних селянських господарств, які спроможні створити необмежене число робочих місць і практично унеможливити безробіття на селі. В ОСГ можуть знайти собі роботу усі категорії сільського населення, у тому числі пенсіонери, особи з певними фізичними вадами тощо. Проте, їх діяльність поки що малоефективна та неконкурентоспроможна.

Проте, у своїй діяльності великі підприємства і дрібні селянські господарства не несуть відповідальності за стан розвитку сільських населених пунктів – основи життєзабезпечення та умов проживання селян, які є основним джерелом робочої сили цих суб'єктів господарювання.

Це привело до зубожіння більшості сільських населених пунктів та значного погіршення умов життя селян, зокрема – забезпечення населення автомобільними дорогами з твердими покриттям, об'єктами охорони здоров'я, освіти, культури тощо. Як показують дослідження, стан забезпечення селян цими послугами невпинно погіршується, що негативно впливає на якість життя населення та ставить під загрозу розвиток людського потенціалу у майбутньому.

Головна небезпека полягає у тому, що селяни втрачають віру у те, що настануть кращі часи. Віддалені від економічних центрів, дорожньо-транспортної інфраструктури, закриваються навчальні заклади, медичні установи, і селяни покидають ці населені пункти. У пошуках роботи та пристойного життя вони змушені мігрувати до міст та за кордон. Відбувається обезлюднення та вимирання сільських населених пунктів. В Україні за останніх 20 років зникло близько 500 сіл [3]. Значно ускладнилась демографічна ситуація у сільській місцевості – смертність населення переважає над народжуваністю. Як показують дослідження, за останніх 10 років сільське населення України скоротилося на 16 % [4].

На наш погляд, глобальний шлях вирішення соціальних проблем села полягає у комплексному вирішенні як проблеми зайнятості, так і створення належних умов для проживання сільського населення.

Логічним постає завдання пошуку таких суб'єктів господарювання, які б увібрали позитивні риси великих і дрібних господарств, а головне – забезпечували гармонійне вирішення як виробничих, так і соціальних проблем села.

Ми вважаємо, для вирішення проблеми сільської зайнятості необхідно на законодавчому рівні запровадити систему стимулів, які б зобов'язували та спонукали сільськогосподарські підприємства створювати нові робочі місця для мешканців села. Як відомо, у державному бюджеті щорічно передбачаються немалі кошти для надання дотацій сільськогосподарським виробникам. Проте, отримуючи таку фінансову допомогу, вони спрямовують її переважно на закупівлю високопродуктивної техніки і розширення посівних площ під такі високорентабельні культури, як пшениця, ячмінь, соняшник, а в останні роки ще й рапс. Підвищуючи внаслідок цього продуктивність праці, сільгоспідприємства ще більш інтенсивно вивільнюють своїх працівників. Тобто існуюча державна допомога (дотації) сільськогосподарським товаровиробникам не тільки не пом'якшує проблему зайнятості, а навпаки, ще більше її загострює.

Вважаємо, що державна допомога сільськогосподарським товаровиробникам повинна бути спрямована на розвиток таких стратегічних та трудомістких галузей, як м'ясне та молочне тваринництво, вирощування цукрових буряків тощо. Цим самим буде забезпечено створення широкої мережі нових робочих місць. Адже у більшості підприємств є готові тваринницькі приміщення та відповідне обладнання, але вони не використовуються. Що ж стосується необхідних кадрів (спеціалістів), то вони на селі ще збереглися і можуть бути використані.

Слід також запровадити прямі стимули для товаровиробників, які створюють нові робочі місця (збільшують чисельність працівників). Зокрема, це можуть бути: пільгове оподаткування прибутку внаслідок збільшення числа робочих місць. Адже існуюча система оподаткування підприємств не стимулює роботодавців розширювати штатний персонал. Крім прямої оплати праці, вони повинні ще додатково здійснювати відрахування та збори до пенсійного та інших страхових фондів, а це для них нині не вигідно.

Тому пряме стимулювання створення нових робочих місць та зниження навантаження на фонд заробітної плати допоможе вирішити проблему зайнятості сільського населення.

Література:

1. Економічна активність населення України 2017. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 205 с.
2. Сільське господарство України. 2017. Статистичний збірник. – К.: Державна служба статистики України, 2018. – 245 с.
3. Скільки сіл зникло з карти України за останні 20 років // Електронний ресурс – режим доступу: <https://agropolit.com/news/9814>.
4. Сільське населення України за 10 років скоротилося на 16 % // Електронний ресурс – режим доступу: <https://www.ukrinform.ua>.

Самаріна О. М.

магістрант

Широка А. С.

магістрант

*Науковий керівник: Коцюрба О.Ю., канд.екон. наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОЇ НАДІЙНОСТІ ТА ЛІКВІДНОСТІ НАСК «ОРАНТА»

Фінансова надійність характеризує результативну діяльність компанії, слугує важливим показником при прийнятті рішень потенційними страхувальниками при виборі надійного страховика, а також виступає об'єктом посиленої уваги з боку регулятора. Кожна зацікавлена сторона потребує оцінки фінансової надійності страхової компанії, яка була б максимально об'єктивною та порівнюваною.

Проведемо оцінку фінансової надійності страхової компанії на прикладі НАСК «Оранта» (табл. 1).

Таблиця 1 - Показники оцінки фінансової надійності НАСК «Оранта»

Показники	Роки			Темп росту 2018/2016рр.
	2016	2017	2018	
<i>Показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання</i>				
Показник ліквідності активів	10,14	10,70	3,77	-62,82
Показники поточної ліквідності	370,89	426,14	420,73	13,44
Зворотній показник платоспроможності	144,82	248,67	345,28	138,42
Коефіцієнт боргового навантаження	59,15	71,32	77,54	31,09
<i>Показники, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань</i>				
Показник відношення чистих страхових резервів до капіталу	147,19	120,53	298,82	103,02
Коефіцієнт достатності страхових резервів	75,12	76,92	76,42	1,73
Показник покриття зобов'язань за страховими виплатами	468,52	321,98	275,72	-44,99
Показник ступеню власного фінан. забезпечення	181,42	118,18	108,31	-40,29
<i>Показники, що характеризують рівень виплат</i>				
Показник обсягів страхування	41,75	34,91	36,99	-11,40
<i>Показники заборгованості страхувальників і страховика за страховими виплатами</i>				
Коефіцієнт оборотності кредитної заборгованості за страховими виплатами	4,83	5,74	4,9	1,45
Показник дебіторської заборгованості	7,50	18,05	19,74	163,2
<i>Показники, що характеризують міру незалежності від перестраховання</i>				
Показник незалежності від перестраховання	241,34	224,89	272,75	13,01

Джерело: розраховано авторами на основі [1, с. 76; 2, с. 25; 3, 4]

За даними табл. 1 можна сказати, що показники, що характеризують здатність виконувати зобов'язання, такі як показник ліквідності активів, які відображають здатність страхової компанії виконувати свої зобов'язання за рахунок високоліквідних активів у 2018 році, зменшився на 62,82 % порівняно з

2015 р. Коефіцієнт боргового навантаження вказує на здатність страхової компанії покрити зобов'язання наявним капіталом, за досліджуваний період спостерігаємо збільшення цього показника у 2018 році на 31,09% порівняно з базисним роком.

Найбільша позитивна динаміка серед показників, що характеризують достатність власних коштів для виконання страхових зобов'язань, спостерігалась у показника відношення чистих страхових резервів до капіталу, який відображає достатність власних засобів страхової компанії для виконання її страхових зобов'язань. Найбільше значення показника спостерігаємо у 2018 році 298,82, а приріст показника порівняно з базисним роком склав 103,02%.

Показник незалежності від перестраховування вказує на ступінь фінансової незалежності страхової компанії від перестраховиків, у 2018 році порівняно з 2016 роком збільшився на 13,01%, але в 2017 році зафіксовано найменше значення даного показника за досліджуваний період, а саме 224, 89.

Проведемо оцінку ліквідності страхової компанії за допомогою системи фінансових показників, які дозволяють порівняти вартість поточних активів з різним ступенем ліквідності, із сумою поточних зобов'язань. Розглянемо динаміку коефіцієнтів загальної, швидкої та абсолютної ліквідності за 2016-2018 рр. (табл. 2).

Таблиця 2 - Розрахунок показників ліквідності НАСК «Оранта» 2016-2018 рр.

Показники	2016р.	2017р.	2018р.	Відхилення 2018/2016рр.	Нормативне значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,69	0,78	0,45	-0,24	$\geq 0,2$
Коефіцієнт швидкої (проміжної) Ліквідності	3,64	4,20	4,19	0,55	$\geq 0,7$
Коефіцієнт покриття	3,71	4,26	4,21	0,5	$\geq 1,0$

Джерело: розраховано авторами на основі [5, с. 42; 6, с. 138]

За даними табл. 2, всі значення показників ліквідності протягом досліджуваного періоду відповідають нормативному значенню, але лише коефіцієнти покриття та проміжної ліквідності відзначаються позитивною динамікою, тоді як коефіцієнт абсолютної ліквідності мав тенденцію до зниження з 0,69 у 2016 році до 0,45 у 2018 році.

Це стало наслідком зростання поточних зобов'язань за всіма статтями. Тобто менеджменту страхової компанії необхідно більш виважено приймати рішення щодо нарощення поточних зобов'язань задля уникнення в майбутньому ситуації з погіршення її фінансового стану.

Підсумовуючи, можемо відмітити, що загалом НАСК «Оранта» підтверджує статус фінансово стійкої та надійної компанії за розрахованими фінансовими коефіцієнтами. А розраховані показники можуть бути використані при здійсненні тестів раннього попередження, які вважаються зручним та дієвим аналітичним інструментом для виявлення слабких місць страхової компанії та її ненадійності.

Література:

1. Аберніхіна І.Г., Сокиринська І.Г. Система показників оцінки фінансової надійності страховика. *Фінанси України*. 2017. № 6. С. 74-86.
2. Гудков А. Н. Управление финансовой устойчивостью страховой организации: автореф. дис. на соискание науч. степени к-та экон. наук: спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит». Иваново, 2010. 40 с.
3. Бутиріна В.М. Концептуальні основи фінансової стійкості страхових організацій. URL: http://snesonmanag.crimea.edu/arhiv/2013/uch_26_leson (дата звернення: 01.10.2019).
4. Фінансова звітність НАСК «Оранта». URL: <https://oranta.ua/> (дата звернення: 01.10.2019).
5. Отенко І.П., Азаренков Г.Ф. Фінансовий аналіз. Харків, 2015. 156 с.
6. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О. Фінансовий аналіз. Полтава, 2016. 430 с.

Сельодкіна О. І.

магістрант

Науковий керівник: **Сибірцев В. В.**, д-р екон. наук, доцент
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

СПІЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ І СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Економічне зростання держави визначається розвитком та ефективним функціонуванням фінансової галузі, яка здатна забезпечувати реальний сектор фінансовими ресурсами в повному обсязі та сприяти економічному розвитку країни. Доцільно зазначити, що ключовими тенденціями розвитку фінансового сектора всього світу є зростання потужності та посилення ролі фінансових посередників та поглиблення інтеграційних взаємозв'язків між ними. Крім того, характерною є тенденція до універсалізації діяльності фінансових посередників на світовому ринку фінансових послуг.

В останні роки спостерігається тенденція щодо поглиблення інтеграційних взаємозв'язків між суб'єктами господарювання у фінансову секторі. Такі інтеграційні процеси між банками та страховими компаніями (які є наймасштабнішими інституційними інвесторами в реальний сектор економіки) відбуваються найбільшими темпами оскільки кооперація і консолідація їх збутових мереж, інтеграція організаційних структур та капіталу забезпечують більш швидкий та легкий доступ до необхідних фінансових ресурсів, а також підвищують їх конкурентоздатність у боротьбі із міжнародними фінансовими агентами за світові інвестиційні ресурси. Якщо ж фінансові посередники діють самотійно, незалежно один від одного, то вони не мають достатніх конкурентних переваг у цій боротьбі [1].

Слід зазначити, що об'єктивну необхідність пошуку альтернативних заходів зменшення фінансових ризиків обумовило зростання ризиковості діяльності банківських установ в цілому та їх інвестиційно-кредитної діяльності зокрема. Безперечно, найбільш ефективним економічним механізмом мінімізації та перерозподілу ризиків виступає страхування, що посприяло створенню більш тісної взаємодії між банками та страховими компаніями. З іншого боку, страховики мають потребу у диверсифікації своїх страхових портфелів, ефективного довірчого управління страховими резервами та розширенні клієнтської бази, що можуть забезпечити лише банківські установи. Зазначені передумови, безумовно, сприяють створенню додаткових можливостей для мінімізації ризиків шляхом диверсифікації банківського та страхового бізнесу. Відповідні інтеграційні процеси на фінансовому ринку сприяють ефективному розвитку фінансового сектора та економічному зростанню країни в цілому [2].

Отже, спільну діяльність банків і страхових компаній можна визначити як процес об'єднання капіталів страхових компаній та банків або їх участі в капіталі та спільного використання ресурсів учасників такої інтеграції (управлінських, інформаційних, технологічних, кадрових тощо) в процесі реалізації спільних фінансових послуг. Крім того, спільна діяльність банків і страхових компаній дозволяє забезпечити швидкий та більш дешевий доступ до зовнішніх і внутрішніх інвестиційних ресурсів, фінансових послуг, що забезпечує ефективне функціонування фінансової системи [4].

Однак, в Україні існують певні групи проблем, що перешкоджають подальшому розвитку спільної діяльності банків і страхових компаній, а саме:

1. Проблеми правового забезпечення діяльності страхових компаній і банків у складі інтеграційних об'єднань та ефективного регулювання і нагляду за їх діяльністю.

2. Наявність невідповідності обсягів страхових операцій банківським, що призводить до залежності страховиків від банків та неспроможності страхових компаній взяти на страхування всі банківські ризики.

3. Невідповідність інформаційно-технологічної сфери страхових компаній і банків, що пов'язано із низьким рівнем автоматизації бізнес-процесів в страхових компаніях. Крім того, технічне програмне забезпечення банківських установ не розраховано на продаж страхових продуктів.

4. Складність організації взаємовідносин з клієнтами, що пов'язано із низькою прозорістю акредитацій страхових компаній у банках.

5. Велика ймовірність дестабілізації фінансової системи в разі передачі кризових імпульсів від банків до страхових компаній з наступною дестабілізацією всього фінансового сектору [3].

В результаті вирішення зазначених проблем, можливо досягнути: прозорості інтеграційних взаємозв'язків між страховими компаніями і банками; прозорості взаємозв'язків між зазначеними фінансовими посередниками та їх клієнтами; мінімізувати мультиплікативний прояв ризиків банківської та страхової діяльності; захистити страхові компанії від поширення кризових

імпульсів з банківського сектору. В свою чергу, першочерговим завданням для регуляторів фінансового ринку повинна стати розробка адекватного законодавчого забезпечення та ефективної системи контролю, регулювання та нагляду за інтеграційними процесами між банками та страховими компаніями, що стане запорукою підвищення ефективності їх фінансової діяльності, зміцнення інвестиційної спроможності, забезпечення стабільності їх функціонування, а також одним із важливих заходів щодо регулювання та попередження турбулентності фінансового сектора.

Література:

1. Арутюнян Р. Р. Розвиток інтеграційних процесів в діяльності банків та страхових компаній : дис. канд. екон. наук. ОДЕУ, Одеса, 2007.
2. Макаренко Ю. П. Теоретичні аспекти взаємодії банків та страхових компаній. Економіка та держава, 2014. № 9. С. 67-70.
3. Приказюк Н. В. Співпраця банків і страхових компаній: проблеми та перспективи розвитку. Теоретичні та прикладні питання економіки, 2011. № 25. С. 106-113.
4. Ткаченко Н. В. Моделі взаємодії банків і страхових компаній. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», 2015. Вип. 2(46). С. 326-334.

Сибірцев В. В.

д-р екон. наук, доцент
професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВА ГРАМОТНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Сприятливе середовище для фінансового сектору будь-якої країни здебільшого ґрунтується на двох головних компонентах: достатність законодавчої, регуляторної та наглядової бази фінансових ринків, а також рівень довіри населення до фінансової системи країни. Довіра населення, в свою чергу, визначається складною взаємодією макроекономічних результатів, рівня інфляції та зайнятості із рівнем фінансової культури і знань.

Саме тому, дослідження рівня фінансової грамотності населення та впливу фінансової грамотності (знань, ставлень, поведінки) на стабільність фінансових систем з подальшою розробкою відповідних рекомендацій є вкрай актуальним.

В Україні у партнерстві з урядом, регуляторами та асоціаціями фінансового сектору, громадськими організаціями та приватним сектором спільно з Національним банком працює проект агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Трансформація фінансового сектору в Україні». Ця чотирьохрічна програма, основним завданням якої є розвиток та покращення надання фінансових послуг в Україні, опікується такими питаннями:

підвищення довіри до банківської системи, покращення розуміння її громадянами та збільшення рівня користування банківськими послугами; трансформація правового та регуляторного середовища фінансового сектору; розширення доступу до фінансових послуг для всіх верств населення (фінансова інклюзія) та більш активне використання цифрових фінансових технологій на ринку фінансових послуг України; підтримка збалансованості та стабільності пенсійної системи.

У грудні 2018 року за участю 2007 українців віком від 18 до 79 років, дослідницька компанія InMind в рамках проекту «Трансформація фінансового сектору» від USAID провела загальнонаціональне репрезентативне опитування щодо ставлення громадян до фінансів під назвою «Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут в Україні». Дослідження є унікальним, оскільки вперше здійснювалося за методикою Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), що дозволило порівняти Україну з 30 іншими країнами, які проводили аналогічні дослідження і були включені до звіту ОЕСР у 2016 році і має три головні цілі:

- надання детальної інформації про стан фінансової грамотності в Україні;
- розробка національної стратегії підвищення фінансової грамотності;
- сприяння розумінню зв'язку між фінансовою грамотністю та фінансовим добробутом, а також демонстрація того, що знання, ставлення і звички населення у фінансових питаннях можуть значно впливати на якість життя.

Запитання до респондентів стосувалися фінансових знань (розуміння суті кредитних відсотків, інфляції, ризику, доходу, складних відсотків, знання гарантованої суми і відшкодування за банківським вкладом), ставлення до фінансових питань (наприклад, витрачання грошей чи заощадження), фінансової поведінки (планування, заощадження, порівняння продуктів та отримання порад), знання фінансових продуктів та користування ними.

Головний автор цього дослідження – Роберт Дрейк, консультант Проекту «Трансформація фінансового сектору» з Австралії, директор консалтингової фірми SmartSteps, колишній керівник групи з підвищення рівня фінансової грамотності при Комісії з цінних паперів та інвестицій Австралії.

Для тлумачення результатів опитування важливою є соціальна, політична та економічна ситуація в Україні. Населення України становить 42 млн осіб, країна має високий рівень освіти. Відтоді як Україна здобула незалежність 1991 року, її перехід від радянської економіки до європейської ринкової економіки відбувається повільно та з коливаннями. Після періоду економічного зростання на початку 2000-х років Україна зазнала двох серйозних економічних криз. Починаючи з 2014 року з ринку було виведено понад 80 банків, а гривня девальвувала з 8 грн за долар США (станом на 01.01.2014) до 24 грн. (станом на 31.12.2015). Анексія Криму Росією 2014 року та агресія на Донбасі знизили економічну активність, а перед населенням повстали проблеми безпеки.

Як наслідок, населення України має дуже низький рівень довіри до всіх

фінансових установ. Ринки страхування, іпотечного кредитування, інвестування та пенсійних накопичень є дуже малими. Українці мають низький рівень доходів.

Отже, що стосується підсумкових результатів загальнонаціонального опитування з фінансової грамотності, то вони є невтішними – Україна посіла останню позицію порівняно з країнами ОЕСР, отримавши 11,6 бали з 21 можливого [1].

Результати України є трохи нижчими, ніж середній показник (12,1 бали) для шести сусідніх країн із низьким та середнім рівнем доходу, де також проводили опитування ОЕСР (Білорусь, Грузія, Угорщина, Польща, Росія, Туреччина). Різниця в результатах між Україною та іншими країнами пояснюється низькими балами за ставлення до заощаджень та за фінансові знання, зауважили представники USAID [2].

Отже, результати опитування виявилися такими. Лише 43% дорослого населення в Україні правильно відповіли на мінімум п'ять із семи запитань на перевірку знань (що вважається мінімальним цільовим показником). Рівень знань простих відсотків нижчий, ніж в інших країнах (55% в Україні проти середнього показника 65% для інших країн, які брали участь в опитуванні ОЕСР). Лише 21% опитаних змогли правильно вибрати з короткого списку пропорованих варіантів розмір гарантованої державою суми відшкодування за банківським вкладом (200 000 грн.). 48% українців почуваються комфортно, ухиляючись від сплати податків і погодилися б отримувати частину зарплати готівкою («у конверті»). Тільки 12% українців сказали, що вони заощадили, переказуючи гроші на вкладний (депозитний) рахунок у банку (це свідчить про дуже міцну культуру надання переваги готівці та уникнення відносин із банками). Лише 60% респондентів сказали, що вони за останні два роки користувались певним видом фінансового продукту. Щодо довгострокового заощадження, то лише 11% осіб висловили впевненість у тому, що зробили гарну справу в частині фінансового планування своєї пенсії. Серед осіб, що заробляють понад 10 000 грн на місяць (вище середнього доходу), лише 19% почувалися впевнено. За умов, коли більшість людей планують розраховувати на державну пенсію, мало хто використовує продукти пенсійного заощадження. У громадян України поляризоване ставлення до розмов про гроші. Тоді як 40% опитаних говорять про гроші з родичами та друзями, 41% – ні. Це важливо, оскільки важко підвищити фінансову грамотність, якщо людям незручно говорити про гроші. Самооцінка фінансових знань досить слабка. Більшість людей вважають, що їхній рівень знань середній, навіть коли це не так. Важливо, що 58% осіб із балом фінансових знань, що є нижчим за середній, вважали, що мають знання як мінімум середнього рівня. З цього випливає, що людям невідомо, як мало вони знають [3].

Отже, за результатами опитування ми радимо звернути особливу увагу на такі аспекти фінансової грамотності:

1. Низький рівень розуміння того, що обіцянка високого доходу, імовірно, означає високі ризики, робить українців вразливими до шахрайських схем і спекулятивного інвестування.

2. Низький рівень користування банківськими рахунками та іншими фінансовими продуктами призводить до серйозних наслідків: по-перше, гроші заощаджуються більш ефективно, якщо вони накопичуються на банківському рахунку, а не зберігаються в гаманці або вдома, де є велика спокуса їх витратити; по-друге, за готівкової економіки банкам лишається менше ресурсів для кредитування інвестиційної діяльності, іпотеки, придбання житла, автомобілів, відкриття бізнесу чи придбання активів, що перешкоджає економічному зростанню країни. Це переконливо свідчить про те, що програми з фінансової грамотності повинні стати в Україні пріоритетом.

3. Для України (як для країни з низьким для Європи рівнем доходу) дохід є вирішальним чинником для загального фінансового добробуту населення. Але дослідження свідчить про те, що, незалежно від рівня доходу, на добробут також впливає поведінка людей по відношенню до грошей (уникнення позик для фінансування повсякденних потреб), їхнє ставлення (чи зосереджують вони увагу на короткостроковій перспективі та витратах або на довгостроковій перспективі й заощадженнях) і їхні широкі фінансові знання.

4. Необхідне впровадження в освітні процеси різних освітніх рівнів (школа, коледж, інститут, університет) програм з підвищення рівня фінансової грамотності (особливо ставлення щодо орієнтування на більш довгострокову перспективу і планування заощаджень).

5. З огляду на минулі фінансові кризи, відсутність довіри серед широких верств населення й культуру готівкових розрахунків, українським банкам та іншим фінансовим установам потрібно завоювати довіру людей. Також необхідні дієве законодавство про захист прав споживачів та ефективний нагляд за фінансовими установами.

6. Щоб змінити визначені у дослідженні ставлення й поведінку українців, треба проводити масштабну інформаційно-роз'яснювальну роботу серед населення, акцентуючи увагу на позитивному впливі перетворень на якість життя. Адже, фінансова грамотність та фінансова інклюзія важливі, тому що потенційно сприяють поліпшенню фінансового добробуту населення.

Література:

1. Важливість фінансової грамотності та міжнародний досвід [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=83136318&cat_id=83136317
2. Фінансова грамотність в Україні є досить низькою [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://finpost.com.ua/news/13389>
3. Фінансова грамотність, фінансова інклюзія та фінансовий добробут. Результати дослідження [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.fst-ua.info/wp-content/uploads/2019/06/Financial-Literacy-Survey-Report_June2019_ua.pdf?fbclid=IwAR1RjHx1ZUK7hugi0rWAgTVD5IeWHAGDsQ WfTYY7BQqxJIF1vgU9zwDvwLU

Сисоліна Н. П.
канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та підприємництва
Поліновська І. А.
магістрант
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Конкурентоспроможність підприємств залежить від вирішення багатьох питань, одним з важливих є підвищення ефективності управління фінансово-економічними ресурсами в умовах економічної трансформації, що відбуваються в суспільстві.

Термін «ресурси» походить від французького слова «ressource», яке означає засіб, що застосовується для досягнення результату. Ресурси застосовуються у багатьох сферах та галузях: від біології, математики, медицини, психології, соціології, до економіки, техніки, політології тощо. Термінологія багатьох наук пов'язана із словом ресурс, щодо економіки, виділяють наступні ресурси – природні, трудові, матеріальні, економічні та фінансові [4].

Економічні ресурси складаються з усього того, що необхідно для виробництва потрібних людям товарів і послуг. До економічних ресурсів належать:

- трудові ресурси (працівники з їх здатністю виробляти продукцію);
- капітал - у формі банківських активів і цінних паперів (фінансовий капітал), а також у формі виробничих благ (реальний капітал, фізичний капітал);
- підприємницький ресурс (здібності людей до організації виробництва продукції, тобто їх підприємницькі здібності);
- знання, необхідні для господарського життя (дослідження науки, інновації);
- природні ресурси (земельні, мінеральні, водні, біологічні, агрокліматичні, рекреаційні).

Безперервність виробничого процесу реалізується з одного боку забезпеченістю фінансовими ресурсами, з іншого – результатами їх використання у процесі виробництва.

Дослідженню фінансових ресурсів, як важливої економічної категорії, приділено значну увагу в наукових дослідженнях багатьох вчених.

Еволюція економічної категорії «фінансові ресурси» презентує залежність від концептуальних підходів до визначення ролі фінансів у економічній системі та їх місця у відтворювальному процесі [2, с.54].

І. Зятковський зазначає: «...хоча в економічній літературі й на сьогодні немає єдності щодо визначення фінансових ресурсів, але усі дослідники єдині в тому, що не визнають їх економічною категорією» [1].

Е. Брігхем та Дж. Хьюстон [3] розглядають фінансові ресурси як важливу складову фінансового менеджменту.

Суттєвими характеристиками фінансових ресурсів економічних суб'єктів є їх розуміння як економічних ресурсів, що забезпечують господарську діяльність та здатність погашати фінансові зобов'язання перед суб'єктами фінансових відносин, а також віддзеркалюють фінансовий результат відтворювального процесу.

Взагалі, фінансові ресурси економічних суб'єктів доцільно розглядати як грошові та інші ліквідні оборотні засоби, що нагромаджені й авансовані з власних, позикових та залучених джерел у господарську діяльність економічних суб'єктів задля задоволення економічних потреб та інтересів його власників та інших зацікавлених осіб.

Крім того, найбільш наочно визначається фінансовий стан підприємства такими елементами його економічної діяльності як:

- прибутковість (рентабельність) роботи підприємства;
- оптимальність з точки зору економічного становища підприємства розподілу прибутку, що залишається у його розпорядженні після сплати податків і обов'язкових відрахувань;
- раціональне розміщення основних і оборотних коштів (власних і позичених), перш за все недопущення відволікання грошей у понаднормативні запаси товарно-матеріальних цінностей, витрат виробництва, у дебіторську заборгованість, інші платежі і непродуктивні витрати;
- платоспроможність тощо.

Тому для підприємств важливим є підтримка їх фінансової стійкості й збалансованості.

Вітчизняні підприємства при веденні господарської діяльності застосовують програмні забезпечення, чим скорочують свій час та витрати. Проте, як показує досвід, підприємствам необхідно убезпечити свій документообіг від різноманітних вірусів впровадивши, наприклад, українське програмне забезпечення «Січ».

Для підприємств відповідно до організації розрахунків з покупцями та стану дебіторської заборгованості доцільно встановлювати формування резерву із застосуванням абсолютної суми сумнівної заборгованості.

Відповідно наявності фінансово-економічних ресурсів підприємству доцільно створювати резерв забезпечень майбутніх витрат і платежів, а також гарантійний резерв, тому що для будь-якого виробництва ймовірними є отримання браку та рекламацій замовників. Тому для кожного підприємства, на підставі досвіду аналогічних підприємств галузі, доцільно встановити норматив у розмірі, наприклад, 2% від вартості реалізації готової продукції, тим самим зменшить можливі негативні наслідки.

Література:

1. Зятковський І. В. Теоретичні засади фінансів підприємств / І. В. Зятковський // Фінанси України. – 2000. – № 4. – С. 17-26.
2. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами

сільськогосподарських підприємств: монографія / Стецюк. П.А. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.

3. Brigham E.F., Houston J.F. Fundamentals of financial management. Mason: Cengage Learning print Publ, 2009. – 752 p.

4. http://www.glossary.ru/cgi-bin/gl_sch2.cgi?RQlxzwx:# gltop.

Сімонян Н. М.

начальник Головного управління Пенсійного фонду України
в Кіровоградській області
м. Кропивницький, Україна

СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ПЕНСІЙНОЇ СИСТЕМИ В УКРАЇНІ

Система пенсійного забезпечення громадян, адмініструванням якої безпосередньо займаються органи Пенсійного фонду України, є однією із основних складових соціальної сфери держави. В Кіровоградській області із 935,7 тис. постійного населення майже третина - 275,1 тис. (29,4%) є отримувачами пенсійних виплат. І в більшості випадків пенсія - це єдине джерело доходів людей похилого віку. В свою чергу розміри пенсій відображають наскільки ефективною є система соціального забезпечення, наскільки вона фінансово відповідальна перед своїми громадянами. В цьому питанні, нажаль, сьогодні маємо мало позитиву - пенсійна система України не відповідає вимогам сьогодення. Їй властиві складні проблеми, які спричинені певною мірою недоліками діючої системи пенсійного забезпечення, недосконалістю механізму її фінансування.

Пенсійна система відіграє велику роль у соціальному і суспільно-політичному житті держави, у фінансово-бюджетній системі країни, значно впливаючи на формування і перерозподіл грошових ресурсів у регіональному і галузевому аспектах, а також на стабільність усієї фінансової системи держави [1].

Фахівці Світового банку наголошують на тому, що основними цілями пенсійної системи є забезпечення осіб похилого віку адекватним, реальним, сталим та надійним доходом у старості. Адекватний досвід стосується абсолютного та відносного рівнів, тобто зменшення масштабів бідності та належне заміщення пенсією заробітної плати; реальний - фінансових можливостей платників податків і суспільства; сталий означає фінансову послідовність пенсійної програми сьогодні та в майбутньому; надійний - спроможність протистояти викликам, спричиненим економічними, демографічними, соціальними та політичними ризиками [4]. Сама ж людина, перебуваючи ще в працездатному віці має бути впевненою у тому, що при досягненні пенсійного віку, рівень пенсійних виплат буде достатнім для підтримки гідного рівня життя.

Розглянемо згадані показники Світового банку в наших реаліях.

Одним із показників є коефіцієнт заміщення - співвідношення середньої пенсії та заробітної плати. Він характеризує рівень життя пенсіонерів щодо середнього рівня життя працюючого. Це таке собі мірило міжпокоління соціального здоров'я суспільства. Мінімальний розмір коефіцієнта заміщення, рекомендований МОП, дорівнює 40%. Зниження цього показника до 20% вважається порушенням пенсійних прав громадян.

У 2004 році (рік початку реформування пенсійної системи, перехід на страхові принципи) цей показник склав 30,9% і стабільно зростав до 49% у 2009 році, після чого він з незначними коливаннями знижувався і в I кварталі 2019 року становив 28%. Це демонструє низький рівень дохідності пенсіонерів та падіння їхнього добробуту за останні роки. При цьому Канада, США, Чехія у 2018 році мали коефіцієнт заміщення на рівні більше 70% (з них 30% за рахунок накопичувальної системи).

Пенсійною реформою в Україні, що розпочалася у 2004 році, передбачено побудову трирівневої пенсійної системи, але ще й досі немає конкретного бачення в якому вигляді вона повинна запрацювати. Нинішня солідарна система загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, та її третій рівень – система недержавного пенсійного забезпечення функціонує повноцінно, але неефективно, про що постійно наголошують фахівці і відчують на собі самі пенсіонери.

Станом на 01.01.2019 року учасниками недержавних пенсійних фондів в країні є 855,3 тис. осіб. (42,1% жінки, 57,9% чоловіки). 60,1% - це громадяни віком 25-50 років. У 2018 році порівняно з 2017 роком темп приросту кількості укладених страхових контрактів склав 17,2% [2].

Запровадження дієвих страхових механізмів накопичення – це один із напрямів покращення рівня пенсійного забезпечення в майбутньому, адже солідарна система показує свою ненадійність і неспроможність протистояти викликам як економічним, так і демографічним. В солідарній системі врегулювати ситуацію можна лише через зниження пенсійних виплат, збільшення фіскального навантаження та підвищення пенсійного віку.

Щодо фінансових можливостей платників і суспільства, то несприятливі тенденції в економічній та демографічній сфері їх послаблюють. Демографічна ситуація в Україні характеризується досить низьким рівнем народжуваності і високими показниками старіння населення, збільшується навантаження осіб пенсійного віку на потенційних платників внесків.

Демографічний показник, що характеризує зрілість пенсійної системи – частка платників внесків в кількості економічно активного населення. Вона не перевищує 80%. Нині кількість працюючого населення в країні замала. Основні причини, крім постаріння населення, – це несприятлива ситуація в економіці країни та наявність у її структурі масштабного тіньового сектору, неефективне функціонування ринку соціально-трудої сфери, значна чисельність відтоку трудових мігрантів та недосконала система пенсійних внесків.

Одним із напрямків для врегулювання ситуації по відтоку трудових ресурсів, крім створення економічно здорового підприємницького клімату в

країні, має стати сприяння зайнятості молоді.

Враховуючи, що 41% українських трудових мігрантів молодші за 35 років і тільки 20% старші 50 років, неминучими наслідками масштабного відпливу економічно активного населення є: брак робочої сили на місцевих ринках праці за окремими професіями; прискорення демографічного старіння і, як наслідок, збільшення навантаження на працююче населення.

У 2015 році було суттєво зменшено ставку єдиного соціального внеску з 38% до 22%. Але очевидно, що очікування від бізнесу добровільної легалізації «тіньової» зайнятості і скорочення заборгованості по платежах у відповідь не дало позитивних результатів. Скрутна фінансова ситуація з надходженнями не дає пенсійній системі бути ефективною та належним чином виконувати свою соціальну функцію.

Рівень оплати праці зайнятих працівників має прямий вплив на стабільні надходження.

Перманентне підвищення мінімальної заробітної плати без ув'язки із зростанням продуктивності призводить до зростання витрат на робочу силу та собівартість продукції. Відповідно очікуваною реакцією роботодавців є звільнення працівників, застосування нестандартних форм зайнятості (неповний робочий день, сезонна, тимчасова тощо). Здебільшого не справляються малі підприємства і переходять у неформальний сектор економіки задля економії витрат на робочу силу. Така фіскальна політика в сфері оплати праці та мінімальної заробітної плати має ознаки зрівнялівки і демотивує ефективну працю. Тому важливим є відновлення мотивуючої та стимулюючої функцій оплати праці, а саме:

- розробка нової методології індексації заробітної плати, що базувалася б на розмірі фактичного (реального) прожиткового мінімуму і виступала б ефективним механізмом компенсації працюючим витрат, що виникають в результаті підвищення цін на товари та послуги;

- встановлення високих стандартів оплати праці та поновлення диференціації заробітку між працівниками різних кваліфікацій. Мінімальна заробітна плата повинна залишатися соціальною гарантією оплати некваліфікованої праці, в той час як зростання рівня оплати кваліфікованої праці має бути однією з головних цілей державної політики на ринку праці;

- розширення компенсаційного пакету роботодавця найманим працівникам, що не підлягає оподаткуванню, за рахунок всіх виплат і компенсацій, які можна віднести до інвестицій в людський капітал, як то: оплата житла, підвищення безпеки робочого місця, витрати на культурний розвиток [3].

Отже, реформування в системі пенсійного забезпечення повинно бути спрямоване на: побудову пенсійної системи, здатної забезпечити її фінансову стабільність; підвищення рівня життя пенсіонерів; забезпечення отримання гарантованого доходу після завершення трудової діяльності, пропорційного заробітку та страховому стажу; захист доходів пенсіонерів від інфляційних коливань; повернення довіри до пенсійної системи.

Для формування механізмів стійкого функціонування пенсійної системи,

дії мають бути спрямовані на:

- формування достатніх обсягів фінансових ресурсів (стабільне функціонування економіки, відновлення мотивуючої та стимулюючої функцій оплати праці, детінізація доходів, створення сприятливих умов для повернення трудових мігрантів);

- посилення страхових принципів надання трудових пенсій, розширення та вдосконалення системи пенсійного страхування.

Література:

1. Линдюк О. Сутність пенсійної системи та її місце в забезпеченні соціальної безпеки суспільства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-4-38.pdf>.

2. Підсумки розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення станом на 31.12.2018р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/NPF/NPF_IV_kv%202018.pdf.

3. Яценко Л.Д., Коломієць О.О. Соціальна справедливість у трудовій сфері: сучасні реалії, проблеми та протиріччя. // Сучасні проблеми ринку праці і зайнятості в контексті політики швидкого економічного зростання: матер. засідання круглого столу (17 травня 2018р., м. Київ) / за наук. ред. С.М. Кожем'якіної. – К. : ІПК ДСЗУ, 2018. – 54 с.

4. Holzman R. Old-age income support in the 21st century: an international perspective on pension systems and reform / R. Holzman, H. Richard. - Washington : The World Bank, 2005. - 246 p.

Стойка В. О.

канд.екон. наук, доцент кафедри економіки та соціально-поведінкових наук
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Сучасний етап розвитку суспільства зумовив необхідність використання електронного простору для створення бізнесу та реалізації підприємницьких цілей. Будь який користувач мережі Інтернет (в тому числі і через соціальні мережі такі як Facebook, Instagram, Telegram тощо) може знайти свої улюблені магазини та переглянути товари прямо з мобільного додатку свого гаджету і тут же придбати їх.

Наразі все більший відсоток фінансових операцій здійснюється за допомогою електронних систем розрахунків між суб'єктами господарювання. Банківські системи країн світу вже довгий час трансформують своє програмне забезпечення і надають можливості користувачам забезпечувати свої потреби у фінансах у будь-який доступний на даний час спосіб. Банківська система України теж успішно пристосується до сучасних потреб ринку. Зокрема, на

нашу думку, можна визначити комерційні банки які успішно запроваджують інновації на ринку фінансових послуг. До таких банків можна віднести ПАТ КБ «ПриватБанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «Креді Агріколь Банк» та інші.

Більшість банків вже давно перейшли на дистанційну форму обслуговування клієнтів.

Захаркін О. О., Захаркіна Л. С. та Авраменко М. О. визначають найбільш поширені послуги з використанням технологій дистанційного обслуговування, такі як:

- інтернет-банкінг, тобто надання послуг дистанційного банківського обслуговування на основі банківської системи платежів через Інтернет;
- мобільний банкінг, тобто надання послуг дистанційного банківського обслуговування з використанням мобільних технологій; вважається, що найближчими роками мобільні сервіси забезпечать максимальний приріст клієнтської бази банків [2, с. 174].

Нині за допомогою дистанційної форми обслуговування клієнти комерційних банківських установ мають можливість користуватися широким спектром послуг: починаючи елементарними, наприклад оплата послуг операторів мобільного зв'язку, і завершуючи на перший погляд досить складними операціями, виконання яких за допомогою інтернет-банкінгу перетворюється на процес виконання декількох елементарних дій, наприклад проведення безготівкових міжбанківських платежів та огляд всіх банківських операцій по власних рахунках за необхідний період, незважаючи на час доби, день тижня або періоду року [2, с. 175].

Гаврилко Г. П. та Гуштан Т. В. зазначають, що використання Інтернет-технологій у банківській діяльності має ряд суттєвих переваг, серед яких в першу чергу можна виокремити доступність банківських послуг у зручний для користувача час і у будь-якому місці, де є Інтернет, значне зниження плати за користування банківськими послугами, отриманими через Інтернет, а також зниження собівартості обслуговування клієнтів [1, с. 63].

Вчені визначають наступні переваги використання Інтернет-банкінгу:

- для користувачів: повномасштабне управління рахунками незалежно від географічного місця розташування банку та самого клієнта; суттєва економія часу за рахунок виключення випадків, коли потрібно відвідати банк особисто; постійний контроль за власними та кредитними коштами і можливість оперативного реагування на зміни кон'юнктури ринку фінансових послуг; більш вигідні умови, зокрема збільшені відсоткові ставки, значно ширший перелік послуг;
- для розробників програмного забезпечення: освоєння нового, прибуткового та перспективного ринку збуту програмних продуктів;
- для банків: можливість збільшення числа клієнтів без урахування географічного чинника; мінімізація витрат за рахунок економії на оплаті праці, оптимізація штату найманих працівників, економії на підтримку мережі відділень; отримання можливості надання інноваційних послуг; оперативність реагування на зміни кон'юнктури ринку, умов роботи і структури банку;

– для держави загалом: розширення фінансово-кредитної діяльності банків; зростання банківських інвестицій у реальний сектор економіки, зростання рівня якості обслуговування споживачів, оскільки зростання конкуренції стимулює банки вдосконалювати послуги [1, с. 63].

Серед недоліків реалізації банківських операцій через Інтернет, вчені визначають такі, як: часовий лаг у здійсненні операцій сплати за рахунками, виплати депозитів, блокуванні/розблокуванні платіжних карток; існування юридичного ризику; інтернет шахрайство; імовірність «втрати» платежів; імовірність технічних збоїв у системі.

Варто зазначити, що банківська система активно трансформується. Переваги зростають, а недоліки зменшуються. У 2017 році в Україні реалізовано перший проект створення банку нового формату. Таким банком став інтернет-банк «Монобанк». Даний проект активно розвивається і на 2019 рік банк нараховує понад 1,4 млн клієнтів. За період існування банку клієнтами здійснено 317 млн покупок, витрачено 130 млрд грн і отримано 528 млн кешбека.

Фахівцями розроблено додаток для гаджетів, який постійно оновлюється і поповнюється новими функціями та маркетинговими інструментами залучення клієнтів та заохочення до користування (система винагород, кешбек за щомісячними категоріями від банку та партнерів і можливість виведення його на власний рахунок, динамічний SVC2, який змінюється щогодини тощо).

Підводячи підсумок, варто зазначити, що банківська система України все ж долає кризові явища. Поступово відновлюється довіра населення до комерційних банків. На нашу думку, частково вплинуло на таку тенденцію явище інтернет-банкінгу та мобільний банкінг як інноваційні складові трансформації банківської системи України.

Література:

1. Гаврилко Г. П. Інтернет–банкінг як один з напрямів розвитку банківської справи / Г. П. Гаврилко, Т. В. Гуштан // Формування ринкових відносин в Україні. – 2018. – № 4. – С. 60–65.
2. Захаркін О. О. Роль інтернет-банкінгу в розвитку ринку фінансових послуг / О. О. Захаркін, Л. С. Захаркіна, М. О. Авраменко // Причорноморські економічні студії. – 2017. – Вип. 23. – С. 173–177.

ПОДАТКОВА БЕЗПЕКА – ФУНДАМЕНТ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Податки слугують основним джерелом надходжень до державного та місцевих бюджетів країни, ресурси яких потрібні для ефективного виконання функцій держави, таких як економічна, оборонна, політична, правоохоронна, гуманітарна, інформаційна тощо. У сучасних функціонування, система оподаткування покликана сприяти розвитку фінансових відносин між суб'єктами господарювання.

У Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020» описано мету, вектори розвитку, безпеки, відповідальності, гордості, серед яких важливим, на нашу думку, є вектор національної безпеки [3]. Державна політика у частині національної безпеки спрямовується на дотримання оборонної, зовнішньополітичної, державної, економічної, фінансової, інформаційної, екологічної безпеки, кібербезпеки України тощо [4, с. 290].

Фундаментом фінансової безпеки є податкова безпека, яка забезпечує грошовими ресурсами складові фінансової безпеки. Значення податків в економічній системі важливе, адже вони забезпечують функціонування господарюючих суб'єктів та виступають суттєвим інструментом регулювання економічної системи [2, с. 123].

Форкун І. В. та Лепетун І. О. до базових факторів, що створюють загрози податковій безпеці відносять:

– на рівні держави: зростання податкового навантаження на платників податків; суттєві витрати на адміністрування податків; збільшення податкового боргу в країні; зростання податкових пільг; неефективне використання податків; недосконалість податкового законодавства; недосконалий механізм бюджетного відшкодування; наявність корупції та зловживань в країні;

– на рівні платників податків: низька податкова культура; приховування доходів; недотримання вимог податкових органів; виведення капіталів з країни [4, с. 291].

Вчені визначають наступні ризики податкової безпеки країни:

– на рівні держави: недоотримання доходів бюджетів різних рівнів, внаслідок скорочення податкових платежів; спад економіки; зростання інфляції; обмеженість виконання своїх функцій державою; постійне зростання бюджетного дефіциту, розриву між доходами та видатками; постійне зростання державного боргу через значні запозичення; скорочення фінансування державних програм; зростання фіскальних злочинів і зловживань;

– на рівні платників податків: збільшення податкового тиску, а відтак, зростання і податкових зобов'язань; можливість донарахувань і необґрунтованих платежів та штрафів за ненавмисне порушення законодавства;

помилки та недоліки під час складання податкової звітності, планування та організації господарської діяльності, бізнес-проекування; можливість потенційного банкрутства [4, с. 291].

Глухова В. І. та Скрипник Л. І. зазначають, що на стан податкової безпеки та системи оподаткування в цілому чинить вплив ряд факторів – внутрішніх та зовнішніх. Зовнішні макро- та мегафактори утворюються в результаті розвитку загальнодержавних та світових тенденцій. Проте більший вплив мають внутрішні фактори, до яких можна віднести: податкове законодавство, рівень та темп інфляції, рівень податкового навантаження, особливості економічного розвитку, бюджетна політика, інноваційно-інвестиційний клімат і середовище, політична ситуація в країні, рівень та структура тіньової економіки, рівень безробіття та рівень життя населення, обсяги ВВП тощо [1, с. 17].

Автори стверджують, що задля підвищення рівня податкової безпеки та зменшення податкового навантаження на суб'єктів господарювання в Україні доцільно:

- розробити та запровадити нове податкове законодавство з урахуванням норм та принципів ЄС;
- розвивати податкову культуру платників податків;
- запровадити нову автоматизовану та прозору систему адміністрування податків;
- забезпечувати, у частині фіскальної політики, підтримку діяльності малого бізнесу;
- зменшити частку тіньового сектору та підвищити конкурентоспроможність економіки країни в цілому;
- провести певні реформи у системі оподаткування непрямих податків та інше [1, с. 17].

Підводячи підсумки, вважаємо за необхідне зазначити, що в умовах сьогодення критичного значення набуває необхідність дотримання податкової доктрини. Приховування доходів, ухилення від сплати податків збільшує частку тіньового сектору економіки та створює загрози фінансово-економічній безпеці країни. Саме тому, на нашу думку, для забезпечення реалізації Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», необхідно розробити досконалу систему оподаткування та відпрацювати ефективний механізм фінансової діяльності держави.

Література:

1. Глухова В. І. Стан податкової безпеки України та напрями її зміцнення / В. І. Глухова, Л. І. Скрипник // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2018. - № 10(3). - С. 15-17.
2. Голіков С. С. Податкова складова фінансової безпеки України / С. С. Голіков // Науковий вісник Херсонського державного університету. – Сер. : Економічні науки. – 2017. – Вип. 25 (2). – С. 122–125.
3. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.
4. Форкун І. В. Податкова безпека як складова фінансової безпеки держави / І. В. Форкун, І. О. Лепетун // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – 2018. – № 5 (1). – С. 289–292.

Сторожук О. В.

канд.екон. наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Заярнюк О. В.

канд.екон. наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності

Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

В сучасних умовах відбувається перехід від традиційної до цифрової економіки, яка передбачає використання цифрових технологій в усіх видах економічної діяльності: фінансовій сфері, промисловості, торгівлі, сільському господарстві, будівництві, на транспорті, у сфері зв'язку, освіті, охороні здоров'я.

Результати досліджень вчених Українського інституту Майбутнього переконують, що «цифровізація стане головним інструментом для досягнення стратегічної цілі України – збільшення ВВП у 8 разів, до 1 трлн дол. у 2030 році, та забезпечення добробуту, комфорту та якості життя українців на рівні, вищому за середній показник у Європі» [1].

Реальністю є те, що поширення цифрових валют, безпаперових технологій, хмарних та туманних обчислень, фінансово-технологічних платформ і зростаюче застосування технології блокчейн (збереження даних про транзакції, контракти, бази контактів у вигляді послідовних взаємопов'язаних блоків) стануть однією з фундаментальних основ подальшого розвитку цифрової економіки як глобальної цифрової екосистеми.

Використання цифрових платформ і перенесення операційної діяльності в «онлайн» набувають значного поширення, оскільки дозволяють підприємствам економити ресурси, збільшувати можливості доступу до окремих ринкових ніш. Платформи надають можливість малим і середнім підприємствам торгувати своєю продукцією, а також збільшувати кількість інтернет-користувачів, залучених до онлайн-покупок без будь-яких географічних обмежень, практично по всій планеті. Прикладами успішних цифрових платформ є компанії Uber, Amazon, Alibaba [2].

Перехід до цифрових технологій принципово змінює ставлення до інформації та її носіїв, але він також суттєво впливає на забезпечення фінансової безпеки підприємства. До традиційних факторів фінансової безпеки підприємства, таких, як рівень забезпечення фінансовими ресурсами; стійкість фінансового стану; оптимізація грошових потоків; урахування зовнішніх чинників та контроль над внутрішнім середовищем сьогодні додають загрози фінансовій безпеці, пов'язаних з використанням високих технологій.

Фінансова безпека як захищеність фінансових інтересів на всіх рівнях

господарських відносин підприємства обтяжена певними ризиками, пов'язаними з використанням сучасних цифрових технологій, такими як: кібертероризм; бізнес-розвідка з боку фірм-конкурентів; крадіжки даних з промислових інформаційних систем; незаконне використання інформаційних активів; зумисна фальсифікація даних і документів; помилки в програмному забезпеченні; цифрова безграмотність персоналу; брак «цифрових» талантів на підприємстві; ризики, пов'язані зі швидкою зміною інформаційних технологій; порушення функціонування складних інформаційних систем.

Управління фінансовою безпекою підприємства в умовах цифрової економіки має передбачати, передусім, визначення об'єктів, на які впливає той чи інший вид ризику. Важливо мати чітку інформацію про те, який об'єкт обтяжений ризиком (інформація, технологія, персонал, керівництво підприємства тощо). Слід зазначити, що власні співробітники, особливо на підприємствах, де відсутній контроль за наданням прав доступу високого рівня, а також відсутні розмежування з прав доступу до інформаційних ресурсів, є суттєвим джерелом загроз фінансовій безпеці.

Окрім того, цифрова економіка передбачає зосередження на захисті інтелектуальної власності як ключовому факторі впливу на мотивацію прояву творчої та інноваційної активності персоналу. Отже, керівникам підприємств важливо створювати і забезпечувати ефективну систему мотивації персоналу, особливо тих, хто здатен продукувати інноваційні ідеї, для формування стійкої системи фінансової безпеки, щоб запобігти банкрутству підприємства.

Узагальнено можна запропонувати наступні інструменти управління фінансовою безпекою підприємства в умовах цифрової економіки:

- аналіз планів і поточного стану розвитку цифровізації підприємства;
- визначення ступеня об'єднання організаційних, фінансових та трудових ресурсів, залучених до цифрової трансформації підприємства;
- моніторинг та ідентифікація загроз фінансовій безпеці та джерел їх виникнення;
- впровадження систем захисту від зовнішніх проникнень, контроль прав доступу високого рівня, розмежування прав доступу до інформації, контроль ресурсів на робочих місцях (наприклад, роботи в соціальних мережах тощо), культивування в колективі обережного ставлення до роботи з неперевіреними джерелами і каналами цифрової інформації;
- професійна перепідготовка менеджерів та персоналу, набуття ними компетенцій, необхідних для безпечного та ефективного використання цифрових технологій і ресурсів Інтернету.

Отже, фінансова безпека підприємства в умовах цифрової економіки має велике значення, оскільки рух реальних активів супроводжується цифровими носіями і каналами в різних формах, змінюється сама суть виробничих відносин. У цих умовах формування комплексної системи заходів забезпечення фінансової безпеки є основним завданням для розвитку та зміцнення конкурентоспроможності українських підприємств.

Література:

1. Україна 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою <https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1>.
2. «Living in a tech giant's lab», available at: <https://www.axios.com/amazon-seattle-alibaba-hangzhou-san-francisco-lab-cities-ffd8e848-a15e-40a8-9d54-eb5a797e4bff.html/> (Accessed 17 October 2019)

Сухий С. О.

магістрант

Науковий керівник: **Кравченко В.П.**, канд. екон. наук
доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМИ АКТИВАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення господарської діяльності кожне підприємство повинно мати у своєму розпорядженні визначене майно, що належить йому на правах власності або володіння. Все майно, яким володіє підприємство і яке відображене в його балансі, називається активами підприємства. Активи підприємства поділяють на необоротні та оборотні.

Оборотні активи підприємства на відміну від необоротних мають досить рухливу структуру, які протягом одного виробничого циклу можуть бути перетворені на гроші. Від якості управління оборотними активами залежить платоспроможність підприємства, рівень його рентабельності, формування можливостей щодо роботи у непередбачуваних ситуаціях, рівень виробництва і реалізації продукції або послуг.

Тому, раціональне їх використання є одним з основних завдань підприємства.

Проблеми пов'язані з управлінням оборотними активами знаходяться на стику виробничого, маркетингового і фінансового менеджменту.

У контексті фінансового менеджменту підприємства важливе місце належить управлінню його оборотними активами, складність якого залежить від таких умов, як [1, С. 41]:

- формування обсягу оборотного капіталу, що використовується в операційному процесі;
- формування різних видів активів за рахунок оборотного капіталу;
- прискорення обороту капіталу і забезпечення постійної платоспроможності підприємства.

Система управління оборотними активами – це частина загальної фінансової стратегії підприємства, що полягає у формуванні необхідного обсягу і складу оборотних активів, їх фінансуванні й оптимізації структури [2].

До основних завдань управління оборотними активами відносяться (табл.

1):

Таблиця 1 - Завдання управління активами підприємства [3]

№	Завдання	Шляхи досягнення
1	Забезпечення безперервності виробничого процесу	Необхідно сформулювати окремі види активів у відповідності до обсягів господарської діяльності підприємства і тривалості його операційного та фінансового циклів. Чим менша тривалість фінансового циклу, тим менше фінансових ресурсів потрібно для фінансування виробничих потреб підприємства
2	Прискорення обертання загальної суми оборотних активів	Збільшення частки активів з високою оборотністю і зменшення частки активів, що обертаються повільно
3	Забезпечення ліквідності оборотних активів, достатньої для підтримки платоспроможності підприємства у відповідності до поточних фінансових зобов'язань	Постійний контроль за розміром оборотних активів у грошовій абсолютно ліквідній формі, а також шляхом забезпечення відповідної частини високоліквідних активів у вигляді поточних фінансових інвестицій та інших активів, які при необхідності можуть швидко трансформуватися у грошові кошти
4	Забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів	Своєчасне використання тимчасово вільних залишків грошових активів для формування ефективного портфеля поточних фінансових інвестицій, що можуть принести підприємству прямий дохід у формі процентів або дивідендів, розміщення коштів на депозит, відкриття контокорентних рахунків у банку
5	Мінімізація ризиків і втрат, пов'язаних з формуванням та використанням оборотних активів	Ризик: інфляційних втрат; втрати частини доходу; неповернення або несвоєчасне повернення дебіторської заборгованості

Крім того, необхідно враховувати ризики формування оборотних активів та їх можливі негативні наслідки: недостатність грошових коштів може призвести до перебоїв у виробничому процесі, невиконання зобов'язань, втрат можливого прибутку; недостатність виробничих запасів веде до перебоїв у виробництві, зайвих витрат, недоотримання реалізаційного доходу; наявність зайвих оборотних активів спричиняє зайві витрати з їх фінансування, іммобілізації фінансових ресурсів, недоотримання частини доходу і прибутку.

Система управління оборотними активами підприємства розробляється за такими основними етапами (рис. 1) [4, С. 41-42]:

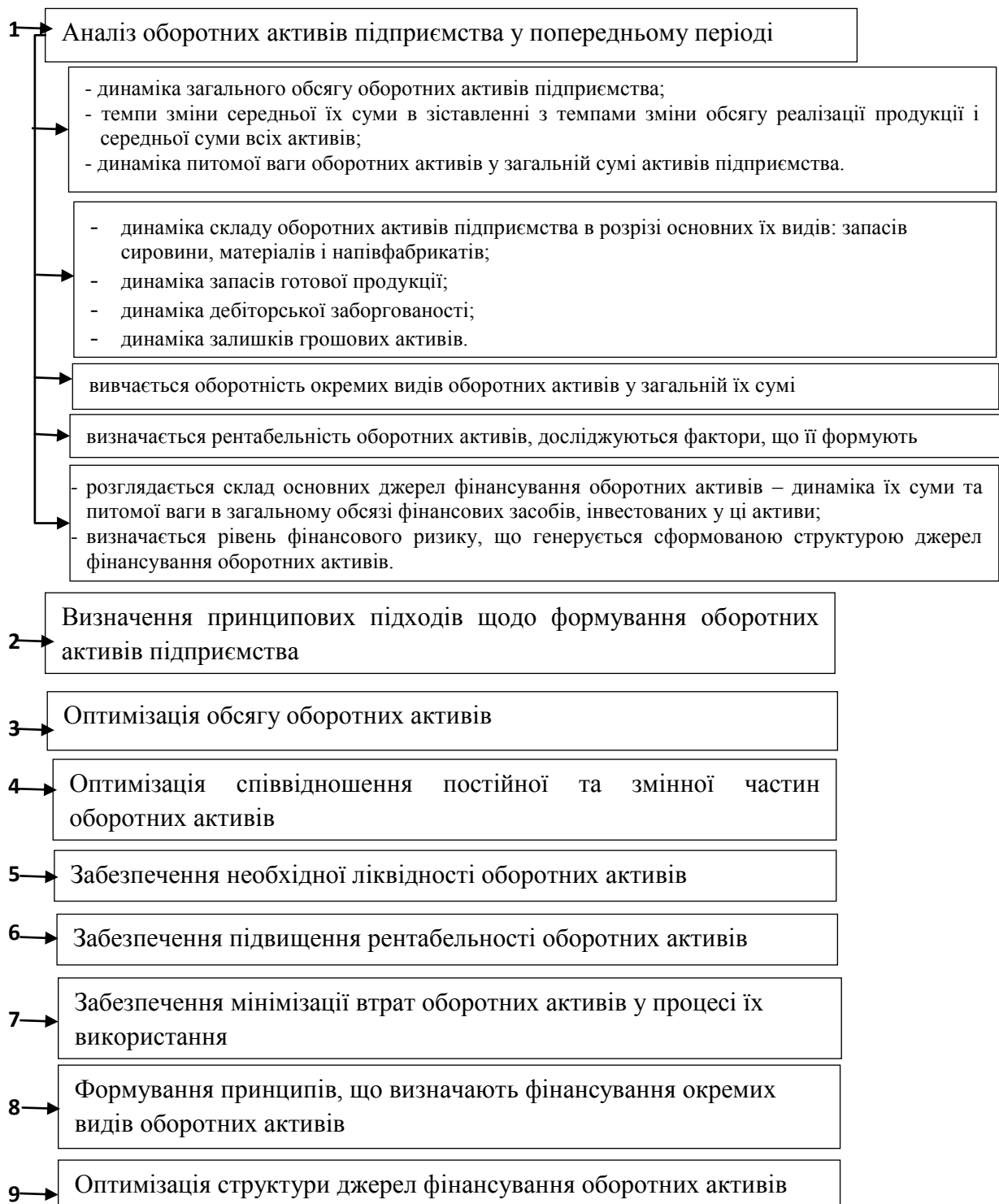

Рисунок 1 - Система управління оборотними активами підприємства

Сформована система управління оборотними активами підприємства передбачає:

- визначення оптимального обсягу та структуру оборотних активів;
- мінімізувати витрати на фінансування та підтримку певного їх обсягу;
- забезпечити ліквідність та платоспроможність підприємства;
- оптимізувати управління дебіторською заборгованістю та грошовими коштами;
- забезпечити неперервність і стабільність виробничого процесу при

мінімальних витратах;

- враховувати можливі зміни умов і цілей діяльності підприємства відносно управління оборотними активами тощо.

Література:

1. Фінансовий менеджмент : підручник / Д. І. Дема, Л. М. Дорохова, О. М. Віленчук [та ін.] – Житомир : ЖНАЕУ, 2018. – 320 с.
2. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання [Текст] : навч. посіб. / О. В. Кнейслер, І. С. Гуцал, О. Р. Квасовський, Н. Я. Спасів. – Тернопіль : Вектор, 2016. – 388 с.
3. Сутність та завдання управління активами підприємства [Електронний ресурс] : навч. посіб. Фінансовий менеджмент / З. В. Герасимчук. - Луцьк: "Надстир'я", 2012. – 412 с. Режим доступу: <https://economics.studio/finansovyiy-menedjment/sutnist-zavdannya-upravlinnya-aktivami-22022.html>
4. Бондаренко О. С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств / О. С. Бондаренко // Інвестиції практика та досвід. – 2008. – №4. – С.40–44.

Тимошик Д. Д.

аспірант

Науковий керівник: Гриценко Л.Л., д-р екон.наук

професор кафедри фінансів і підприємництва

Сумський державний університет

м. Суми, Україна

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Мале та середнє підприємництво виконує фундаментальну роль у розвитку та становленні економічної, соціальної та політичної системи країни. Передусім це пов'язано з гнучким характером малого та середнього бізнесу, що передбачає активне та швидке реагування на зміни ринкової кон'юнктури. Однак, ще й досі відсутня офіційна єдино прийнята точка зору стосовно визначення досліджуваних нами понять. Тому, закономірною є думка про актуальність окреслення сутності термінів «мале та середнє підприємництво» (МСП).

Тлумачення МСП безпосередньо залежить, у першу чергу, від специфіки розвитку та становлення економічної системи, як світової, так і власне національної. Окрім того, існує ряд підходів і критеріїв залучення підприємств до категорії малого чи середнього бізнесу.

Відповідно до Закону України № 2164-VIII від 05 жовтня 2017 року про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень)» і Господарського кодексу України поділ суб'єктів господарювання на мікропідприємництва, малі, середні та великі підприємництва (табл. 1) залежить від середньої

кількості працівників та доходів від реалізації продукції [2, ст. 2 ч. 2; 1, ст. 55 п. 3]. У таблиці не відображений критерій «балансової вартості активів», оскільки він не врахований у класифікації підприємств згідно з Господарським кодексом України. Саме це, власне, і є однією з головних відмінностей при порівнянні двох зазначених вище законодавчих документів.

Таблиця 1 - Поділ суб'єктів господарювання в Україні

Суб'єкт господарювання	Закон України № 2164-VIII	Господарський кодекс України
Мікро-підприємництво	Кількість працівників	
	до 10 чол.	не більше 10 чол.
	Дохід від реалізації	
	до 700 тисяч євро	не більше 2 млн. євро
Мале підприємництво	Кількість працівників	
	до 50 чол.	не більше 50 чол.
	Дохід від реалізації	
	до 8 млн. євро	не більше 10 млн. євро
Середнє підприємництво	Кількість працівників	
	до 250 чол.	що не підпадає під категорію малого і великого бізнесу
	Дохід від реалізації	
	до 40 млн. євро	що не підпадає під категорію малого і великого бізнесу
Велике підприємництво	Кількість працівників	
	понад 250 чол.	більше 250 чол.
	Дохід від реалізації	
	понад 40 млн. євро	більше 50 млн. євро

Визначення МСП у Господарському кодексі України не охоплює площини консолідованої звітності, що штучно створює автоматичне збільшення частки малих і середніх підприємств у економічній сфері.

Підхід до трактування досліджуваної нами номенклатури відповідно до рекомендації Комісії Європейського Союзу передбачає врахування трьох складових: частки персоналу, обігової вартості та балансової суми [3, ст. 2]. При цьому, головним чинником залишається кількісний показник працівників (табл. 2).

Таблиця 2 - Поділ суб'єктів господарювання в Європі

Суб'єкт господарювання	Чисельність персоналу	Оборотний капітал	Балансова вартість
Мікро-підприємництво	до 10 чол.	до 2 млн. євро	до 2 млн. євро
Мале підприємництво	до 50 чол.	до 10 млн. євро	до 10 млн. євро
Середнє підприємництво	до 250 чол.	до 50 млн. євро	до 43 млн. євро

Це пояснення збігається із запропонованим у змінах до закону в 2007

році, тому і ми, враховуючи позитивні зрушення в сторону європейської системи, будемо визначати підприємства малого та середнього бізнесу як такі, що у складі персоналу нараховують від 10 до 250 осіб, мають від 700 тис. євро до 40 млн. євро річного доходу та балансова вартість яких становить від 350 тис. євро до 20 млн. євро.

Напрями подальших досліджень доцільно спрямувати на вивчення бізнесового сектору для окреслення питання правильного співвіднесення підприємств до того чи іншого виду суб'єктів господарювання. У випадку недоцільного розмежування, плануємо розробити власну класифікацію, у якій врахуємо не лише аспекти законодавчого характеру, але і сучасні тенденції розвитку підприємництва.

Література:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.
2. Закон України про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (щодо удосконалення деяких положень)» [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-19>.
3. Рекомендація Комісії від 6 травня 2003 року про визначення мікро-, малих та середніх підприємств [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: old.minjust.gov.ua.

Уличний І. Л.

канд.пед. наук, доцент кафедри соціальної роботи,
соціальної педагогіки та психології
Центральноукраїнський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

СОЦІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ ТА ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

З особливою гостротою сьогодні постало питання належного соціального захисту учасників антитерористичної операції (АТО) та операції Об'єднаних сил (ООС), які захищають незалежність, державний суверенітет та територіальну цілісність України. Участь у бойових діях загальновизнано вважається стресовим чинником найвищої міри інтенсивності. Тому створення ефективної системи соціального забезпечення учасників бойових дій сприятиме зменшенню рівня соціальної напруги в суспільстві, стане вагомим передумовою психологічної реабілітації та соціальної реадптації учасників АТО та ООС.

Учасники АТО та ООС віднесені в окрему категорію осіб, які наділені спеціальними правами та обов'язками і, відповідно, спеціальними механізмами захисту таких прав та інтересів. Державна політика у сфері соціального захисту

учасників АТО та ООС включає створення необхідних умов для їх адаптації та психологічної реабілітації, забезпечення санаторно-курортним лікуванням, технічними та іншими засобами реабілітації, забезпечення житлом ветеранів війни, надання їм освітніх послуг, соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, які звільняються з військової служби, учасників АТО та ООС, які демобілізувалися і знаходяться у резерві.

Ключовими напрямками діяльності органів державної влади у сфері посилення соціального захисту військовослужбовців, які беруть участь в АТО та ООС, на сьогодні є [1]:

1) формування та запровадження діяльності єдиного реєстру учасників АТО та ООС, що виведе на новий якісний рівень соціальний захист військовослужбовців та членів їхніх сімей (формування і введення бази даних; встановлення статусу учасника бойових дій, що дає право на відповідні пільги та компенсації; забезпечення гарантованого виконання державою прав інвалідів-учасників АТО; підтримка сімей військовослужбовців, які загинули в зоні АТО та ООС тощо);

2) запровадження ефективної моделі грошового забезпечення військовослужбовців;

3) встановлення на законодавчому рівні дієвого механізму забезпечення (оновлення порядку набуття такого права) житлом військовослужбовців та їхніх сімей;

4) удосконалення існуючої системи пільг та компенсацій для учасників АТО, ООС та членів їхніх сімей;

5) ефективне вирішення соціальних питань в умовах військового навчання, несення бойової та допоміжної служби;

6) створення системи психологічної та фізіологічної реабілітації для учасників АТО та ООС;

7) надання можливості усім реалізувати потребу у санаторно-курортному лікуванні, оздоровленні тощо.

На сьогодні нормативно-правове забезпечення надання соціальних послуг учасникам АТО та ООС забезпечується великою кількістю нормативно-правових актів, серед яких: Конституція України, Цивільний кодекс України, Кримінальний кодекс України, Кодекс цивільного захисту, Закони України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», «Про боротьбу з тероризмом», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», «Про соціальні послуги», «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Значна кількість нормативно-правових актів прийнята КМУ у вигляді постанов та розпоряджень, якими регулюються ті чи інші аспекти надання матеріальної допомоги та соціального обслуговування.

Аналіз чинного українського законодавства дозволяє зробити висновок, що задля забезпечення захисту прав та інтересів учасників АТО та ООС законодавством передбачена низка пільг: медичних, житлово-комунальних, освітніх, трудових, соціальних, податкових тощо [2].

Проблеми збереження здоров'я і працездатності учасників АТО та ООС та питання можливостей держави щодо їх вирішення залишаються надзвичайно актуальними. Державою визначено наступні пільги в сфері охорони здоров'я учасників бойових дій [3]:

- безкоштовне отримання ліків, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів;
- першочергове безкоштовне зубопротезування (за винятком протезування з дорогоцінних металів);
- безкоштовне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування;
- користування при виході на пенсію (незалежно від часу виходу) чи зміні місця роботи поліклініками та госпіталями, до яких вони були прикріплені за попереднім місцем роботи;
- щорічне медичне обстеження і диспансеризація із залученням необхідних спеціалістів;
- першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках та першочергова госпіталізація.

Важливою проблемою соціального забезпечення учасників АТО та ООС є відсутність ефективного механізму вирішення житлових проблем військовослужбовців-учасників.

У сфері житлового забезпечення для учасників АТО та ООС передбачено наступні пільги [3]:

- першочергове забезпечення жилою площею осіб, які потребують поліпшення житлових умов та першочергове відведення земельних ділянок для індивідуального житлового будівництва, садівництва і городництва, першочерговий ремонт жилих будинків і квартир цих осіб та забезпечення їх паливом;
- одержання позики на будівництво, реконструкцію або капітальний ремонт житлових будинків і подвірних будівель, приєднання їх до інженерних мереж, комунікацій, а також позики на будівництво або придбання дачних будинків і благоустрій садових ділянок з погашенням її протягом десяти років, починаючи з п'ятого року після закінчення будівництва;
- першочергове право на вступ до житлово-будівельних (житлових) кооперативів, кооперативів з будівництва та експлуатації колективних гаражів, стоянок для транспортних засобів та їх технічного обслуговування, до садівницьких товариств, на придбання матеріалів для індивідуального будівництва і садових будинків.

Учасники бойових дій та інваліди війни позачергово обслуговуються компаніями, що надають послуги зв'язку. Держава забезпечує і знижки на надання послуг такого роду. Учасникам АТО та ООС доведеться платити всього двадцять відсотків від загальної суми тарифу. Додаткові витрати, пов'язані зі зв'язком і установкою стаціонарного телефону, знижуються на

п'ятдесят відсотків. Абонентська плата нараховується в розмірі п'ятдесяти відсотків від загальної суми тарифу.

Пільги учасникам бойових дій передбачають обов'язкову щорічну фінансову допомогу, яка виплачується до п'ятого травня кожного року. КМУ встановлює розмір допомоги, ґрунтуючись на індивідуальних особливостях участі громадянина в бойових діях.

До переліку пільг учасникам АТО та ООС входять і транспортні знижки. Військові та інваліди війни можуть скористатися п'ятдесятивідсотковою знижкою або один раз на рік отримати квитки (туди і назад) на абсолютно безкоштовній основі. Враховується транспорт: залізничний; автомобільний; авіаційний.

Також учасники АТО та ООС звільнені від сплати військового збору, ставка якого дорівнює 1,5% від об'єкта оподаткування у всіх випадках. Учасники АТО та ООС, які ведуть підприємницьку діяльність, звільняються від сплати податків і зборів на період мобілізації.

Пільги учасникам бойових дій в 2019 році передбачають підвищення пенсії або допомоги з утримання непрацездатних. Військовим пенсіонерам виплачується допомога в розмірі суми, яка перевищує прожитковий мінімум на двадцять п'ять відсотків. Дані виплати заміщають офіційну пенсію, на яку може розраховувати громадянин.

Додатковою допомогою є надбавка в розмірі сорока гривень, цільове призначення якої полягає в поліпшенні умов життя. Дана виплата не залежить від наступного: рівня пенсії або соціальної допомоги; надбавки; премій; нагород; цільової допомоги; додаткової пенсії.

Під час активних бойових дій громадянин може розраховувати на подвійну виплату за такими статтями: робота за фахом; стаж; вислуга років; стаж роботи в державній структурі.

Крім того, додаткові пільги та гарантії учасникам АТО та ООС можуть бути встановлені рішеннями органів місцевого самоврядування.

Однак система пільгового забезпечення учасників АТО та ООС та членів їхніх сімей здебільшого має компенсаторний, а не мотивувальний характер, не зважає на особливості сучасності, не корелюється з потребами національної безпеки та оборони, зокрема з нагальною необхідністю побудови ефективної моделі соціального заохочення громадян до виконання свого військового обов'язку.

Однією із форм соціально-економічної адаптації учасників АТО та ООС є започаткування власного бізнесу, що потребує державної підтримки. Варто зауважити, що у західній практиці (зокрема, американській), вкрай актуальними є програми, що стимулюють відкриття власної справи для ветеранів або навчання для цього. У серпні 2017 р. в США налічувалося близько 20,5 млн ветеранів, майже 75 % ветеранів проходили службу під час військових конфліктів. Близько 12 % загальної кількості американських ветеранів вже мають власний бізнес. Окрім цього, 25 % воїнів, які служили в Іраку та Афганістані, висловили бажання започаткувати свою власну справу. Міністерство ветеранів США оплачує навчальні курси, запропоновані Центром

розвитку малого бізнесу (SBDC) зі створення бізнес-планів, підтримки експорту та імпорту, допомоги з аналізом ринку тощо [4].

Подальший розвиток системи соціального забезпечення учасників бойових дій повинен відбуватись шляхом удосконалення правових, організаційних, фінансових механізмів відповідно до стандартів ЄС та НАТО.

Література:

1. Ветлинський С. Соціальний захист військовослужбовців в умовах проведення антитерористичної операції. Ефективність державного управління. 2016. Вип. 4 (49). Ч. 1. С. 198–205.

2. Муляр Г. Проблемні питання соціального захисту учасників антитерористичної операції / Галина Муляр // Актуальні проблеми соціально-правового статусу осіб, постраждалих від АТО. 2017. С. 55–59.

3. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua.

4. Ліпиріди О. Бізнес-освіта для ветеранів АТО. Зарубіжний досвід / О.Ліпиріди [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ua.112.ua/mnenie/biznes-osvita-dlia-veteraniv-ato-zakhidnyi-dosvid-119-425555.html>.

Фіщенко О. М.

канд.екон.наук, доцент кафедри економіки підприємства
Донецький національний технічний університет
м. Покровськ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ефективність роботи суб'єктів підприємницької діяльності значною мірою визначається дієвістю системи управління. Проте існуючий управлінський механізм сформувався в умовах адміністративно-командної економіки, заснованої на директивному, централізованому регулюванні діяльності підприємств. У період реформування економіки України він утратив свою цілісність і дієздатність, розпавшись на окремі, розрізнені елементи, що не спроможні функціонувати в нових умовах господарювання. Це призводить до нестабільності та збоїв у функціонуванні підприємств та організацій, зниженню ефективності їхньої роботи.

Незадовільна робота більшості суб'єктів підприємницької діяльності, їх нестабільне фінансове становище почасти пояснюються розривом старих зв'язків між постачальниками та споживачами продукції, зміною системи управління, різноманіттям форм власності, що зв'язане з переходом нашої країни до нових умов господарювання. Тому на сучасному етапі підприємництву необхідно, у першу чергу, стабілізувати своє положення,

забезпечивши, як мінімум, виживаність. Це потребує, насамперед, удосконалювання системи управління підприємствами в цілому та за окремими видами діяльності. Нові умови господарювання показали недосконалість старого механізму управління, його нездатність функціонувати в умовах самостійності суб'єктів господарювання. Нинішній етап розвитку економіки нашої країни характеризується різноманіттям форм власності, підвищенням вимог до якості та конкурентноздатності продукції, прагненням до створення регульованого ринку. Тому головна спрямованість економічних перетворень полягає в переході від переважно адміністративних, директивних методів господарювання до планового регулювання. Це стосується однієї з функцій механізму управління, як планування, зокрема, фінансового планування.

Слід зазначити, що в залежності від тривалості періоду охоплення процесу планування різноманітні і його об'єкти. Ними можуть бути як організаційні одиниці (обсяг реалізації, прибуток, собівартість, чисельність працівників і т.д.), так і однорідні процеси основної діяльності підприємства (процеси матеріально-технічного й енергетичного забезпечення виробництва, формування і використання коштів на оплату праці, фінансових ресурсів та ін.). У залежності від об'єктів можуть застосовуватися різноманітні методи й інструменти планування. Так, при плануванні однорідних процесів діяльності підприємства можливо застосування одного з відомих методів – упорядкування бюджетів, що традиційно застосовувався на рівні регіонального або державного планування, представляючи собою фінансовий бюджет (кошторис витрат). Проте в даний час з'являються нові, нетрадиційні аспекти використання цього інструменту управління діяльністю суб'єктів підприємництва.

При розробці теоретичних основ формування бюджету на підприємстві, у першу чергу необхідно виходити з визначення цього інструменту управління. Так, у загальному значенні, *бюджет* (англ. budget) являє собою фінансовий план, розроблений на певний період часу (рік, квартал, місяць), що відбиває витрати та надходження коштів по окремих операціях або інвестиційних проектах [1]. Розробка бюджетів визначається терміном «*бюджетування*» (budgeting) і направлена на вирішення двох основних задач: визначення обсягу та складу витрат і забезпечення покриття цих витрат фінансовими ресурсами. Виходячи з цього, на підприємстві і повинна формуватися система бюджетів.

Структура бюджету включає: бюджет виробництва та реалізації продукції, бюджет потреб у матеріалах, витрат на оплату праці, бюджет прибутків та збитків і фінансовий бюджет, що об'єднує в собі бюджет капіталовкладень (інвестиційний бюджет), прогнозний баланс і бюджет коштів. У першу чергу укладається бюджет виробництва та реалізації, що являє собою прогноз збуту по видах продукції, майбутніх доходів і є основою для подальшого бюджетування. У залежності від виду бюджету, цілі й об'єкта його формування, часового періоду й умов господарювання визначається засіб розробки бюджету. Найбільше прийнятним для промислових підприємств є формування приростного, додаткового та скобкового бюджетів [2], а також бюджетування «із нуля».

Приростний бюджет формується шляхом індексації попереднього

бюджету без перегляду його основ. На відміну від нього, *додатковий* бюджет аналізує бюджети минулого років, з огляду на зміни в умовах здійснення виробничо-господарської діяльності: рівень інфляції, попит, зміни в чисельності працюючих та ін. Різновидом додаткового є *скобковий* бюджет, що складається на двох рівнях: більшому та меншому щодо базових цифр. Такий бюджет дозволяє спрогнозувати зміну кінцевих результатів діяльності підприємства в невизначених ситуаціях, коли існує ризик зміни обсягу виробництва та реалізації продукції.

Найбільше простим засобом упорядкування бюджету є бюджетування «*із нуля*», котре засновано на припущенні про те, що бюджет укладається вперше. Це, з одного боку, позбуває від раніше допущених помилок, а з іншого боку – може ускладнити процес планування, а, згодом, і контроль над діяльністю підприємства тим, що не будуть враховані результати виробничо-господарської діяльності попередніх років.

При виборі засобу розробки бюджетів необхідно враховувати вид витрат, необхідних для здійснення операційної або фінансової діяльності. У залежності від цілі та виду діяльності на підприємстві може формуватися бюджет капітальних витрат і надходжень коштів (капітальний бюджет) і бюджет поточних грошових витрат і прибутків (поточний бюджет) [3]. Бюджет *капітальних витрат* розробляється на етапі здійснення реального інвестування, реконструкції та модернізації основних фондів.

Поточний бюджет формується по окремих господарських операціях або по основній діяльності підприємства в цілому. Він складається з двох розділів: 1) поточні витрати – витрати виробництва по аналізованому виду операційної діяльності; 2) прибутки від поточної (операційної) діяльності, що формуються в основному за рахунок реалізації продукції (робіт, послуг).

Як і будь-який процес господарської діяльності, бюджетування необхідно контролювати та коректувати. Коректування бюджетів доцільно здійснювати на основі аналізу бюджету прибутку, що являє собою своєрідний вимірник результату діяльності підприємства за визначений період часу. В умовах мінливих внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства для полегшення процесу контролю над формуванням і використанням бюджетів доцільно складати так називаний «*змінний*» бюджет. Змінний бюджет формується на 12 місяців; по завершенні поточного місяця складається бюджет на додатковий місяць у майбутньому, що дозволяє підприємству постійно мати 12-місячний бюджет. Змінному бюджетові аналогічний бюджет, що оновлюється, роль якого полягає в постійному уточненні показників у прийнятому на 12 місяців бюджеті в міру його виконання та надходження нової інформації.

При здійсненні контролю основним показником, що дозволяє прийняти рішення про внесення змін у бюджет, є так називана *точність бюджетування*, що визначається шляхом порівняння фактичних значень із запланованими. У залежності від виду бюджету визначається:

точність бюджетування обсягу виробництва та реалізації

$$T_p = \frac{Q_\phi}{Q_\sigma}, \quad (1)$$

де T_p – точність бюджетування обсягу виробництва та реалізації;

Q_ϕ – фактичний обсяг реалізації, грн.;

Q_σ – бюджетований обсяг реалізації, грн.

точність бюджетування витрат

$$T_v = \frac{B_\phi}{B_\sigma}, \quad (2)$$

де T_v – точність бюджетування витрат;

B_ϕ – фактичні витрати, грн.;

B_σ – бюджетовані витрати, грн.

точність бюджетування прибутку

$$T_n = \frac{П_\phi}{П_\sigma}, \quad (3)$$

де T_n – точність бюджетування прибутку;

$П_\phi$ – фактичний прибуток;

$П_\sigma$ – бюджетований прибуток.

Очевидно, що значення показника точності бюджетування, що прагне до одиниці, дозволяє зробити позитивний висновок про відносну точність упорядкування бюджету.

Отже, бюджет як інструмент інформаційного забезпечення фінансового планування, являє собою засіб вираження стратегічних цілей і поточних задач, що дозволяє оптимізувати використання наявних коштів. Тому що існує велика кількість видів бюджетів, що охоплюють усі аспекти функціонування суб'єктів підприємницької діяльності, то організація бюджетування буде сприяти якнайшвидшій трансформації механізму управління та їх адаптації до нових умов господарювання.

Література:

1. Зятковській І.В. Бюджет підприємства як інструмент управління фінансовими ресурсами // Фінанси України. - 2011. - № 7. - С.78-89.
2. Бень Т.Г., Довбня СБ Бюджетування як інструмент удосконалення системи фінансового менеджменту підприємства // Фінанси України. - 2012. - № 7. - С.48-55.
3. Пономаренко А.Ю. Бюджетування у процесі управління фінансовою діяльністю підприємства // Фінанси України. - 2010. - № 9. - С.87-91.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА ЗАВДАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Провідне місце у стабілізації економіки займає інвестиційна політика, яка забезпечує стабільний розвиток, а також спроможна долати кризові явища. Ця політика визначає основні довгострокові принципи і напрямки розвитку, джерела та структуру інвестицій, що є особливо актуальним для країн які розвиваються.

Інвестиційна політика – комплекс урядових рішень, які визначають основні напрями джерела та обсяги використання капітальних вкладень в економіку, різні її сфери та галузі. Вона визначається станом економіки, головними завданнями у виробництві, науково-технічному й соціальному розвитку країни. [1]

Метою інвестиційної політики держави є створення привабливого інвестиційного клімату і розвиток інфраструктури інвестиційної діяльності для забезпечення сталого економічного зростання та підвищення життєвого рівня населення.

Виділяють такі основні напрями інвестиційної політики в Україні [2]:

- зниження соціальної напруги, виділення коштів на потреби соціальної сфери;
- скорочення фонду виробничого будівництва за рахунок державних коштів і формування надійних інвестиційних джерел, в першу чергу з власних коштів підприємств та ін.;
- скорочення централізованих державних капіталовкладень, що виділяються безповоротно;
- створення ринку підрядних робіт. Зацікавленість будівельників у виконанні замовлень;
- прискорення темпів розвитку промисловості групи Б;
- прискорення у кілька разів темпів вибуття застарілого обладнання;
- перегляд надання державних кредитів на вигідних умовах з дефіцитними ставками на конкурсній основі, включаючи державне замовлення.
- залучення іноземних інвестицій, отримання іноземних кредитів, створення спільних підприємств з іноземним капіталом за такими напрямами, як розвиток переробної промисловості АПК, активізація приватизації, конверсії, а також галузей, які визначають НТП;
- створення ефективних форм і механізмів управління інвестиційною діяльністю.
- розвиток паливно-енергетичного комплексу, ресурсозберігаючих технологій, конверсія ВПК, забезпечення населення товарами народного

споживання вітчизняного виробництва, розвиток медицини і фармацевтичної промисловості.

Отже, можна зазначити, що важливим напрямом інвестиційної політики в Україні є зменшення питомої ваги державних капіталовкладень і збільшення інвестицій підприємствами за рахунок використання власних коштів, в наслідок роздержавлення та приватизації.

Розроблена і прийнята інвестиційна політика має бути виконана з урахуванням чіткого механізму її реалізації, а саме [3]:

- вибір надійних джерел і методів фінансування інвестицій;
- визначення термінів і вибір органів, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики;
- створення необхідної нормативно-правової бази для функціонування ринку інвестицій, а також створення сприятливих умов для залучення інвестицій.

Досліджуючи сучасний стан інвестиційної політики за даними Державної служби статистики [4], ми можемо зазначити, що на початку 2019 року капітальні інвестиції в Україні зросли на 37,4%, у порівнянні з аналогічним періодом 2018 року. У січні-березні 2018 року в економіку України іноземними інвесторами з 76 країн світу вкладено 1151,0 млн.дол. США прямих інвестицій (акціонерного капіталу).

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності.

Найвагоміші обсяги надходжень прямих інвестицій були спрямовані до підприємств промисловості та установ та організацій, що здійснюють оптову та роздрібну торгівлю; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів. До основних країн-інвесторів належать Кіпр, Нідерланди, Велика Британія, Німеччина, Австрія, Віргінські Острови і Швейцарія.

Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій, як і раніше, залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких у січні-березні 2019 року освоєно 76,2% капіталовкладень. Головним джерелом фінансування капітальних інвестицій залишаються власні кошти підприємств та організацій, за рахунок яких освоєно 76,2% загального обсягу.

Вагому частку капітальних інвестицій освоєно в машини, обладнання та транспортні засоби, в будівлі та споруди від всіх інвестицій. Частка кредитів банків та інших позик у загальних обсягах капіталовкладень становила 8,4%.

За рахунок державного та місцевих бюджетів освоєно 4,2% капітальних інвестицій. Частка коштів іноземних інвесторів становила 0,3% усіх капіталовкладень, частка коштів населення на будівництво житла – 8,2%. Інші джерела фінансування становлять 2,7%. Тому, Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні.

Державна інвестиційна політика спрямована на її практичне застосування в конкретних заходах та механізмах на національному та міжнародному рівнях, а також на рівні розробки та реалізації цієї політики. Основні проблеми та завдання інвестиційної політики зазначені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні проблеми та завдання інвестиційної політики в сучасних умовах [5]

Проблеми інвестиційної політики	Завдання
Інтеграція інвестиційної політики	Спрямованість інвестицій у ключові галузі та сектори для нарощування продуктивності та міжнародної конкурентоспроможності; Забезпечення узгодженості з іншими галузевими (секторальними) політиками, що спрямовані на загальні цілі розвитку
Сталий розвиток в інвестиційній політиці	Максимізація позитивних та мінімізація негативних наслідків інвестицій; Підтримка відповідальної поведінки інвестора
Ефективність інвестиційної політики	Створення більш міцних інституцій для впровадження інвестиційної політики; Вимірювання впливу інвестицій на сталий розвиток
Зміцнення та розвиток інвестиційного простору	Захист політичного простору для потреб сталого розвитку; Забезпечення більш сприятливих положень щодо стимулювання інвестицій для сталого розвитку
Збалансування прав і зобов'язань держав і інвесторів	Відображення обов'язків інвесторів; Розробка та дотримання принципів
Ускладнення інвестиційного режиму	Робота з прогалинами, дублюваннями та невідповідністю у міжнародному законодавстві, врегулювання інституціональних питань та вирішення спорів; Забезпечення ефективної взаємодії та узгодженості з іншими міжнародними політиками (наприклад, щодо зміни клімату, робочої сили, оподаткування)

Отже, до заходів активізації інвестиційної політики варто виділити:

- досягнення злагоди між владними установами (структурами, інституціями тощо), політичними партіями та громадськими організаціями;
- прискоренням роботи над подоланням корупції, хабарництва та створення в країні цивілізованого та некримінального ринку;
- активізацію боротьби зі злочинністю;
- стримування інфляції;
- перегляд податкового законодавства з метою його спрощення;
- вжиття заходів щодо стимулювання виробництва;
- акумулювання та мобілізацію вільних коштів (підприємств та організацій, а також населення) на інвестиційні потреби шляхом підвищення процентних ставок по депозитах і внесках;
- надання пільг інвесторам, у випадку, якщо їх кошти вкладаються в довгострокові інвестиції з метою компенсації «упущеної вигоди» від уповільненого обороту капіталу в порівнянні з альтернативними напрямками вкладень.

Серед спеціальних заходів, спрямованих на активізацію інвестиційної політики належать [5]:

- створення широкої і конкурентної мережі державних інституцій, комерційних банків і страхових компаній, а також інформаційно-

посередницьких центрів, які забезпечують цілісну систему прийому іноземного капіталу. Така мережа має включати страхування іноземний капітал від економічних та політичних ризиків;

- займатися на замовлення підбором інвестиційних проектів, пошуком зацікавлених капіталовкладеннях іноземних інвесторів і швидкому та всебічному оформленні інвестиційних угод;

- створення в Україні системи моніторингу інвестиційного клімату на національному та регіональному рівнях.

Література:

1. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т.1. / Редкол. : ... С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К.: Видавничий центр «Академія». – 2000. – 864 с.
2. Бульбах Н.В. Форми державного регулювання інвестиційної діяльності / Н.В. Бульбах // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2005. – № 1. – С. 41–45.
3. Шпак В. Міжнародна торгівля : практикум / В. Шпак, А. Кондорі Ромео. – К. : УВПК «Екс Об»: МАУП, 2004. – С. 384
4. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
5. Сержанов В.В. Інституціональні інструменти державної інвестиційної політики / В.В.Сержанов // Вісник Волинського Інституту економіки та менеджменту. – 2017. – № 19. – С. 336 – 340.

Харченко І. В.

канд.екон. наук, доцент кафедри економіки та підприємництва

Курпіль Ю. М.

магістрант

Центральноукраїнський національний технічний університет

м. Кропивницький, Україна

СТРАТЕГІЯ «БЛАКИТНОГО ОКЕАНУ» ЯК АНАЛІТИЧНИЙ ПІДХІД ДЛЯ СТВОРЕННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Русійна сила, основна перевага і основна проблема ринкової економіки – конкуренція. Саме вона змушує постійно і потужно працювати підприємців удосконалювати свою продукцію та послуги, прислухатись до вимог споживачів і тим самим удосконалювати все суспільство. Разом з тим, ринкова конкуренція є тим фактором, якого бажають уникнути, або принаймні, пристосуватись всі або більшість підприємців. Саме тому створені такі органи, як антимонопольний комітет України (АМКУ), завданням якого є усувати приховані монопольні угоди з метою усунення конкурентної боротьби.

Можна досліди значну чисельність публікацій на цю тему, наприклад [1].

Але в основному вони повторюють ідеї одного з засновників теорії стратегії конкуренції професора Гарвардської школи бізнесу М. Портера, та авторів одного з найпоширеніших підручників зі стратегічного менеджменту А. Дж. Стрікланда і А.А. Томпсона [2; 3]. Фахівці знають, що підходи до створення конкурентних переваг є одною з головних тем даної наукової дисципліни.

Всього існує 5 принципових підходів до формування конкурентних переваг, які називають конкурентними або загальноконкурентними стратегіями.

1. *Стратегія лідерства по витратах* передбачає зниження повних витрат виробництва товару або послуги стандартної якості (ні в якому разі не брак), що привертає велику кількість покупців завдяки мінімальній ціні.

2. *Стратегія широкої диференціації* направлена на додання товарам компанії специфічних рис (дуже високої якості), що відрізняють їх від товарів фірм-конкурентів, що сприяє залученню більшої кількості покупців.

3. *Стратегія оптимальних витрат* дає можливість покупцям отримати за свої гроші велику цінність за рахунок поєднання нижчих, ніж у конкурентів витрат на виробництво і цін, і широкої диференціації продукції. Задача полягає в тому, щоб забезпечити оптимальні (нижчі, ніж у конкурентів) витрати і ціни щодо виробників продукції з аналогічними рисами і якістю.

4. *Сфокусована стратегія, або стратегія ринкової ніші, заснована на низьких витратах*, орієнтована на вузький сегмент покупців, де фірма випереджає своїх конкурентів за рахунок більш низьких витрат виробництва.

5. *Сформульована стратегія, або стратегія ринкової ніші, заснована на диференціації продукції*, ставить собі за мету забезпечення представників вибраного сегменту, товарами або послугами, якнайповніше відповідаючими їх смакам і вимогам.

Вибір однієї з п'яти конкурентних стратегій — лідерства по витратах, широкої диференціації, оптимальних витрат, сфокусованих низьких витрат або сфокусованої диференціації — повинен створювати конкурентну перевагу. Кожна з вказаних стратегій має свої переваги і недоліки, які є продовженням переваг і органічно поєднані. Вказані раніше автори пояснюють і шляхи створення конкурентних переваг.

Однією з найпривабливіших і успішних на ринку є стратегія оптимальних витрат, але водночас вона і є найскладнішою в реалізації завдяки одночасній орієнтації на високу якість і низькі витрати. Складність її реалізації настільки висока, що свого часу М. Портер називав таку стратегію помилкою, «опинитися між двох стільців», а також «ті, що загрузли на півдорозі», тому що фірма «Тойота», яка її вперше розробила і реалізовувала, була тривалий час в дуже складній ситуації. Автори теорії стратегії «блакитного океану» спрямували свої зусилля саме на цю стратегію і формування конкурентних переваг саме в парадигмі стратегії оптимальних витрат [4].

Вона використовує певні підходи. Перерахуємо їх і пояснимо.

Інновація цінності є наріжним каменем стратегії блакитного океану. Інновація цінності припускає, що однаковий упор робиться як на цінність, так і на інновацію. Інновація цінностей досягається лише тоді, коли компанія

поєднує інновацію з такими аспектами, як практичність, ціна і витрати Для фундаментальної зміни стратегічної канви галузі починати необхідно з переорієнтації стратегії з *конкурентів* на *альтернативи* і з *клієнтів* на *неклієнтів* даної галузі.

Модель чотирьох дій. Які чинники, які галузь приймає як належне, слід *скасувати*? Які чинники слід *значно понизити* в порівнянні з існуючими в галузі стандартами? Які чинники слід *значно підвищити* в порівнянні з існуючими в галузі стандартами? Які чинники, що ніколи раніше галуззю не пропонувалися, слід *створити*? Три характеристики доброї стратегії *Фокус Дивергенція* В протилежність цьому криві цінності компаній, що володіють стратегіями блакитного океану, ніколи не бувають схожими один на одного. За допомогою чотирьох дій - скасування, зниження, підвищення і створення - вони роблять свої стратегії відмінними від середніх показників по галузі. *Привабливий девіз*. У доброї стратегії завжди є чіткий і привабливий девіз, наприклад - «швидкість літака за ціною поїздки на автомобілі - у будь-який час». Правильна стратегічна послідовність. *Перевірка на виняткову корисність* Від виняткової корисності до стратегічного ціноутворення. Крок перший: Визначення цінового коридору для мас. Крок другий: Визначення рівня цін в рамках цінового коридору.

Від стратегічного ціноутворення до таргет-костингу.

Результат - отримання винятково корисної речі для найкращою ціною.

Висновок. Викладена послідовність створення стратегії «блакитного океану» при її чіткій реалізації дає можливість створити стратегію оптимальних витрат і добре її реалізувати. Але треба розуміти, що дана послідовність обов'язково передбачає знаходження чи розробку певних технічних, організаційних, економічних кроків для її реалізації. Розробка цих кроків і є головною проблемою Так, у випадку моделі Т Форда це були розробка взаємозамінності деталей, робота на конвеєрі - це було на той час безумовними технічними проривами, які всі конкуренти взялися копіювати. У випадку «Тойоти» це розробка сучасної, досконалої але надзвичайно складної в реалізації і впровадженні системи «бережливого виробництва». Тому стратегія «блакитного океану» - це не панацея, а лише аналітичний підхід до створення конкурентних переваг на певний час у певній галузі.

Література:

1. Алферова Н.Н. Концепция конкурентного преимущества в свете конкурентоспособности организации. Бюллетень УрО РАН, с.53-74.
2. Портер Майкл Е. П. Стратегия конкуренції / Пер. з англ. - К.Основи. 1998 - 390с.
3. Томпсон А.А., Стрикленд А.Дж. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии. – М. «ЮНИТИ», 1998. – 576 с.
4. У. Чан Ким. Рене Маборн. Стратегия голубого океана. Пер с англ. - М.НІРРО. 2008. - 272с.

Хоменко В. С.

аспірант

Науковий керівник: **Базилюк А.В.**, д-р екон. наук, професор
завідувач кафедри фінансів, обліку та аудиту
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

ВПЛИВ НЕМАТЕРІАЛЬНИХ АКТИВІВ НА ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У господарській діяльності підприємств ХХІ століття інтелектуальна власність набуває ключового значення. Саме інтелектуальні продукти та інформаційні технології є невід'ємною складовою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності і вирішальним чинником формування ринкової вартості підприємства. Кількісна ідентифікація нематеріальних активів як результату використання інтелектуальної власності є запорукою адекватності відображення параметрів економічного зростання підприємства і умовою досягнення певного рівня його економічної безпеки. Неправильне трактування нематеріальних активів призводить до нераціонального використання ресурсів та фінансових втрат підприємства [1]. Особливість нематеріальних активів як фактору економічної безпеки суб'єкта господарювання розкривається розвиненістю поняття про нематеріальні активи, як частини інтелектуального капіталу, що надає нові можливості для ідентифікації та впровадження в господарську діяльність цих активів.

Юридичні та практичні аспекти ідентифікації та впливу нематеріальних активів на вартість підприємства висвітлювали у своїх працях вітчизняні та іноземні дослідники: Н.Ю. Пузиня, В.Б. Гурко, Т. Коупленда, П.М. Цибульова, О.А. Підпригова, М.В. Дишкант, В. Букура, М.Ю. Манухіна, Д. Фішмен, Я.І. Устинова, Г. Красноступ, Л. Едвінсон, А.А. Стельмахова, П.П. Крайнев, О.Б. Бутнік-Сіверський, Л.І. Пуздрач, М. Портер, Дж. Хітчнера.

Рівень економічної безпеки підприємства варто оцінювати з урахуванням факторів, що мають неявний характер прояву, а саме: майбутній дохід та прибуток підприємства, який потенційно буде отриманий в перспективі подальшого розвитку; нематеріальні активи, вартість яких не відображається на рахунках бухгалтерського обліку (торгова марка, знання та досвід співробітників підприємства, репутація); ефект синергізму (економічна безпека підприємства є вищою за суму вартості окремих видів активів).

Розглядаючи економічну безпеку підприємства потрібно аналізувати нематеріальні активи не лише з точки зору бухгалтерського визначення, а й розкрити та дослідити таке визначення, як «інтелектуальна власність». Аналіз структури інтелектуальної власності створить теоретико-методичну основу, для його зарахування до складу об'єктів бухгалтерського обліку тих нематеріальних активів, що не враховуються на балансі за діючими П(С)БО [2], та відповідно є незахищеними на законодавчому рівні і не застосовуються як

вагомий чинник інноваційного розвитку підприємства та зменшують вплив на приріст інших активів.

Відповідно до МСФЗ 38 (IAS 38) [3] нематеріальними вважаються активи, якщо виконуються наступні умови: дотримуються всі критерії ідентифікації; забезпечується достовірність оцінки об'єкта; спостерігається факт отримання майбутніх економічних вигід; здійснюється контроль над ресурсом. Нематеріальні активи, які не відповідають цим вимогам, відносяться до неідентифікованих. На сьогоднішній день оцінка нематеріальних активів при визначення вартості майна є найменш розкритою серед професійного середовища.

Відповідно до цього більшість нематеріальних активів є не ідентифікованими і не відображаються в бухгалтерському обліку. Враховуючи, що в сучасних умовах коли знання та інформація все більше визначають конкурентоспроможність, недоречно орієнтуватись на положення бухгалтерських стандартів, які оцінюють нематеріальні активи за такими ж критеріями як і матеріальні [5].

Оптимізація обліково-інформаційного забезпечення стосовно відображення окремих елементів інтелектуальної власності як нематеріального активу підприємства, дозволить повною мірою відобразити в фінансовій звітності достовірну та в повному обсязі інформацію про суб'єкт господарювання та допоможе розробити механізм подальшого розвитку, спрогнозувати успішну діяльність підприємства на довгостроковий період, мотивувати до підвищення кваліфікації працівників, забезпечити дієве застосування знань та вмінь співробітників під час ведення бізнесу [4]. В умовах цифровізації економічних процесів і значного зростання нематеріальних активів для розвитку економіки і забезпечення економічної безпеки підприємств, доцільно розробити методичний апарат ідентифікації інтелектуальної власності, в тому числі і з якісними ознаками прояву, що забезпечує не тільки економічний, а і соціальний ефект вторинної і потрійної дії. Потрібно також проведення масштабної просвітницької роботи щодо навчання працівників методам збору й обробки інформації в умовах цифрових технологій.

Висновки. Сучасна система обліку має брати до уваги теперішні умови суб'єктів господарювання та належним чином забезпечувати належне відображення всіх процесів діяльності підприємства по запровадженню інноваційних технологій та ефективного розвитку. Належне обліково-інформаційне забезпечення та використання інтелектуального капіталу на підприємстві допоможе зрозуміти яким чином досягнути поставлених цілей.

Література:

1. Петряєва З.Ф. Економічна безпека підприємства як важлива складова сучасного бізнесу / З.Ф. Петряєва, О.О. Петряєв // Міжнародний науковий економічний журнал «Бізнес Інформ». – 2013. – № 3. URL: http://businessinform.net/pdf/2013/3_0/259_262.pdf
2. П(С)БО 8 “Нематеріальні активи” із змінами і доповненнями від 25.09.2009 року № 1125.
3. International Accounting Standard 38 (IAS 38). IASB intangible assets; International

Document of 01.01.2012. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_050.

4. Николук М.З. Трагування поняття “нематеральні активи” в літературних джерелах \ Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 1(10). 2008, – ст. 208-215.

5. Куцик П.О., Дрогобицький І.М., Плиса З.П., Скоп Х.І. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства [Текст]: монографія / П.О. Куцик, І.М. Дрогобицький, З.П. Плиса, Х.І. Скоп. – Львів: Растр-7, 2016.- 268с.

Чвертко Л. А.

канд.екон.наук, доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки

Кирилюк І. М.

канд.екон.наук, доцент кафедри технологій та організації туризму
і готельно-ресторанної справи

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Інвестиційні процеси відіграють ключову роль у забезпеченні стійкого економічного зростання та ефективної реалізації політики економічних реформ. Особливе місце в забезпеченні інвестиційних процесів належить страховим компаніям, які, мобілізуючи значну частину фінансових ресурсів юридичних і фізичних осіб та спрямовуючи їх у різні види інвестицій, виконують функції інституційних інвесторів.

Інвестиційний портфель страховика являє собою цілеспрямоване поєднання різних інвестиційних активів щодо здійснення інвестиційної діяльності відповідно до інвестиційної стратегії страховика завдяки підбору найбільш прийнятних, ефективних та надійних інвестиційних вкладень.

Формування інвестиційного портфеля страхових компаній в Україні регламентується Законом України «Про страхування» [4], Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 07.06.2018 р. № 850 [2], а також Постановою Кабінету Міністрів України № 1211 від 17.08.2002 р. [3]. У зазначених нормативно-правових актах значна увага відводиться операціям щодо інвестування коштів страхових резервів. Ці кошти, що сформовані за рахунок страхових внесків і призначені виключно для майбутніх виплат страхових сум та відшкодувань, вважаються відносно або тимчасово вільними. Специфіка договору страхування дає можливість страховику протягом певного періоду часу ними розпоряджатися. Необхідність досягнення максимально можливої безпеки інвестиційних вкладень коштів страхових резервів обумовлює визначені чинним законодавством обмеження щодо напрямів, принципів та нормативів їх розміщення. Обмеження щодо формування інвестиційного портфеля страхової компанії спрямовані в першу чергу на диверсифікацію ризику втрати інвестицій

чи отримання збитків від інвестиційної діяльності.

Закон приділяє особливу увагу забезпеченню платоспроможності страховика та чітко регламентує умови створення фондів та резервів для забезпечення належного рівня фактичної межі платоспроможності страхової компанії, тому формування інвестиційного портфеля є одним з важливих етапів фінансового плану страхової компанії [6].

Ефективність формування інвестиційного портфеля страхових компаній залежить не тільки від законодавчо встановлених нормативних обмежень, а й від величини та якості їх інвестиційного потенціалу, напрямів його використання.

Основними джерелами формування інвестиційних ресурсів страхових компаній є власний капітал і залучений капітал. До складу власного капіталу входять: статутний фонд; додатковий капітал, що утворюється в результаті переоцінки необоротних активів та внаслідок різниці між ціною продажу і номінальною вартістю акцій, отриманої в процесі формування статутного капіталу (для акціонерного товариства); резервний капітал, який призначений для покриття збитків, а також для погашення облігацій і викупу акцій у разі відсутності інших засобів; нерозподілений прибуток та створені за рахунок прибутку фонди і резерви. Залучений капітал може складатися із позикового капіталу та страхових резервів – зобов'язань страховика за договорами страхування, співстрахування та перестраховування, що переважають у структурі капіталу.

В Україні в нинішніх умовах господарювання страховики не виконують належної їм ролі активного інституційного інвестора та не мають суттєвого впливу на інвестиційні процеси в економіці. Показники діяльності страхових компаній свідчать про недостатність їхніх інвестиційних можливостей.

Інвестиційний портфель вітчизняних страхових компаній є недосконалим, характерним для нерозвинених страхових ринків економік перехідного типу, де переважають ризикові види страхування. Впродовж останніх років страховики у деякі активи практично не вкладали коштів. Зокрема, це стосується банківських металів, іпотечних сертифікатів, інвестицій в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України, кредитів страхувальникам-громадянам, що видаються у порядку, встановленому Нацкомфінпослуг і погодженому з Національним банком України, довгострокових кредитів для житлового будівництва, у т. ч. індивідуальних забудовників, котрі використовуються у порядку, визначеному урядом. Досить низькою у загальному обсязі активів залишається частка державних цінних паперів і корпоративних облігацій, натомість значною є частка банківських депозитів. Нестабільною динамікою характеризуються вкладення страхових компаній у нерухоме майно, облігації та права вимоги до перестраховиків.

Порівняння структури активів, якими представлені страхові резерви страховиків в Україні та ЄС, дає підстави для висновку про доцільність співпраці страховиків з такими суб'єктами інфраструктури фінансового ринку України, як компанії з управління активами та рейтингові агентства [5, с. 39-40].

Успішному функціонуванню вітчизняного страхового ринку,

забезпеченню фінансової стабільності та платоспроможності страхових компаній, зростанню ефективності їх інвестиційної діяльності сприятиме вдосконалення системи пруденційного нагляду, приведення українського законодавства у відповідність до стандартів Європейського Союзу, перехід до міжнародних стандартів фінансової звітності. Слід зазначити, що Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, постійно ведеться робота щодо вдосконалення системи пруденційного нагляду, запобігання неплатоспроможності, забезпечення фінансової стійкості страховиків та захисту інтересів страхувальників. Зокрема, у червні 2018 р., Нацкомфінпослуг ухвалено розпорядження «Про затвердження Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика» [2]. Водночас потреба покращення платоспроможності та забезпечення необхідного рівня достатності капіталу страхових компаній залишається актуальною. Обсяг капіталу страхових компаній і, зокрема, його структура мають бути адекватними тим ризикам, які вони генерують у процесі своєї діяльності.

Однією з умов здійснення успішної інвестиційної діяльності страховиків є збільшення обсягу страхових резервів. Цей процес тісно пов'язаний зі зростанням попиту на послуги зі страхування життя, що мають довгостроковий характер і значну накопичувальну складову, а резерви, що сформовані страховиками за рахунок внесків за договорами страхування життя, є вагомим джерелом забезпечення інвестицій в економіку країни. Вирішення проблеми залучення цих інвестиційних джерел має здійснюватися шляхом запровадження в Україні податкових та інших стимулів, як для фізичних, так і для юридичних осіб; створення системи гарантування страхових виплат за договорами страхування життя, яка дасть змогу «запобігти втратам довгострокових заощаджень громадян та позбавленню їх страхового захисту в разі настання неплатоспроможності страховика» [1, с. 63] тощо. Водночас широкомасштабне залучення в інвестиційний процес грошових коштів населення через укладення договорів довгострокового страхування життя та пенсій стане можливим лише за умови стабілізації стану національної економіки.

Ключове завдання держави полягає у створенні умов для активізації інвестиційної діяльності страховиків. Фінансова нестабільність, наявність високих інвестиційних ризиків та нерозвиненість фондового ринку обумовлюють консервативність страхових компаній щодо управління інвестиційним портфелем та низький рівень ефективності розміщення страхових резервів. У цих умовах загострюється потреба в проведенні інституціональних змін, що передбачають прозорість та передбачуваність відносин в інвестиційній та страховій сферах, а також адекватність державної інвестиційної політики [7].

Отже, підвищенню рівня ефективності діяльності страхових компаній як важливої інституційної складової фінансової інфраструктури, оптимізації їх інвестиційного портфеля, сприятимуть створення умов для активізації

інвестиційної діяльності, збільшення ресурсної бази страховиків, макроекономічна стабілізація в Україні та зростання рівня життя населення.

Література:

1. Коваль О. П. Щодо запровадження Фонду гарантування страхових виплат за договорами страхування життя / О. П. Коваль // *Фінанси України*. – 2014. – № 3. – С. 61-68.
2. Положення про обов'язкові критерії і нормативи достатності капіталу та платоспроможності, ліквідності, прибутковості, якості активів та ризиковості операцій страховика: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг 07.06.2018 р. № 850 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України [сайт]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0782-18>
3. Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів : Постанова КМУ № 1211 від 17.08.2002 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України [сайт]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2002-п](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1211-2002-п)
4. Про страхування : Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР [Електронний ресурс] // Верховна Рада України [сайт]. – Режим доступу: [http:// zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр](http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр)
5. Шолойко Антоніна. Забезпечення стійкості страхового ринку України [Електронний ресурс] / Антоніна Шолойко. – Режим доступу: <https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ+СТІЙКОСТІ+СТРАХОВОГО+РИНКУ+УКРАЇНИ>
6. Melnychuk Yu. M. Organizational and legal bases of life insurance provision in Ukraine Yu. M. Melnychuk, M. A. Slatvinskyi // *Економічні горизонти*. – 2018. – №3(6). – С. 55-64.
7. Slatvinskyi M. A. Direct foreign investments and national security: problems of investment policy / M. A. Slatvinskyi, L. A. Chvertko // *Innovative Economics and Management*. – 2017. – № 3. – pp. 70-79.

Шуплат О. М.

канд.екон.наук, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
м. Київ, Україна

ХАРАКТЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ МІКРОКРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

У сучасному економічному середовищі кредитні відносини є невід'ємним елементом розвитку економічної системи, взаємозв'язків між її суб'єктами та важливим об'єктом економічних відносин. Сукупність кредитних відносин формує національний і міжнародний кредитний ринок. Криза в банківській сфері 2014-2015 рр., сформувала умови для стрімкого зростання попиту на небанківське мікрокредитування.

Мікрокредит - це невеликий фінансовий кредит, взятий на короткий термін. Глущенко С.В. визначає мікрокредит - як кредит, що може бути наданий комерційним банком або іншою фінансово-кредитною установою суб'єктам малого бізнесу для поповнення оборотних коштів і відновлення

основних фондів терміном до 12-18 місяців [1, с. 103]. У вітчизняній банківській практиці мікрокредитом вважається сума позик, еквівалентна 100 дол. США. У міжнародній практиці мікрокредит є інструментом підтримання розвитку інфраструктури, а не інструментом становлення, розвитку економіки. Адже головним для мікрокредиту є боротьба з бідністю, нарощення самозайнятості та розширення МСП і створення додаткових робочих місць [2, с. 20].

В Україні поняття «мікропозика» з'явилося у 2011 р. З огляду на суворі вимоги банків і нестабільність курсу, ця послуга швидко стала набирати популярність. 2015 р. мікрофінансові організації перевершили банки за обсягом позик, видавши позики на загальну суму 10 млрд. грн. Число клієнтів за поточний рік збільшилось на 40 %.

З першого погляду мікропозика схожа на звичайну позику в банку. Однак вона має ряд істотних відмінностей [3; 4]:

- надання кредитів за наявності мінімальної кількості документів без довідки про доходи та поручителів;

- надання кредитів усім категоріям населення, навіть при наявності неповернутих кредитів (62% позичальників, які звертаються за позиками через інтернет, вже мають прострочені зобов'язання; 70-80% - подають заявки відразу в декілька компаній);

- термін оформлення кредиту становить близько 15 хв. (сума кредиту виплачується на банківську карту);

- відсутня оцінка платоспроможності позичальника (за даними USAID впродовж 43% відвідин фінансових установ оцінка кредитоспроможності не вимагалася);

- термін кредитування становить до 30 днів, дана умова не підпадає під дію Закону України «Про споживче кредитування», а це означає незахищеність прав позичальника;

- висока ставка кредитування, середня відсоткова ставка за позиками становить 1,8% на день або близько 600% річних;

- сума кредиту становить від 500 до 4000 грн.;

- практикується укладання договорів дистанційно, без відвідування позичальником кредитної організації (за даними Нацкомфінпослуг 60% усіх договорів).

Розвиток небанківських послуг кредитування дозволив надавати кредити клієнтам через посередницькі цифрові платформи, які поєднують кредиторів із позичальниками, з використанням власних коштів таких платформ або ж прямим кредитуванням між учасниками. У цій широкій категорії представлені платформи прямого кредитування в форматі P2P та онлайн балансове кредитування. P2P кредитування допомагають позичальникам отримати фінансування від приватних або інституційних інвесторів. Балансова кредитування відрізняється від P2P кредитування в основному тим, що такі платформи мають власні кредитні портфелі та збирають свій відсоток впродовж «життя» такого портфелю. Найчастіше такі платформи фокусуються на

спеціалізованих ринкових нішах, наприклад, видають готівку торговцям або кредитують точки продажу [5].

Активними учасниками ринку мікрокредитування стали МФО компанії - це невеликі фінтех компанії, що надають послуги швидкого кредитування через інтернет. Ці компанії мають відмінну від банків форму діяльності і, відповідно, регулюються окремим органом - Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. Слід зазначити, що з 30 ключових компаній що діють в секторі небанківського мікрокредитування 50% надають кредити лише онлайн, а інші - в онлайн та через мережу з 1900 відділень.

Отже, діяльність небанківських фінансових установ в Україні активно розвивається. Проте, сьогодні в Україні має місце нерозвинена державна нормативно-правова база щодо регулювання процесу розбудови ринку небанківського мікрокредитування та невизначеність характеру взаємодії учасників цього процесу. Це пов'язано з тим, що загальні правові засади ринку небанківського кредитування Закон України «Про споживче кредитування» регулює не в повній мірі.

Через законодавчу неврегульованість ринку мікрокредитування небанківськими фінансовими установами, відбувається послаблення стандартів видачі кредитів. Крім того, при збереженні темпів зростання споживчого кредитування та рівня відсоткових ставок у перспективі певні групи домогосподарств можуть виявитися надмірно закредитованими. На сьогоднішній день, за оцінками НБУ боргове навантаження на сектор домогосподарств загалом невисоке, трохи менше, ніж 10% річного доходу, хоча рівень закредитованості населення з низькими доходами значно вищий.

Закон України «Про споживче кредитування» не передбачає конкретних санкцій порушників правил ринку небанківського мікрокредитування і не поширюється на суми нижче рівня мінімальної заробітної плати [6]. Крім того, під сферу дії даного закону не підпадають кредити, термін дії яких менше 30 днів.

Отже, необхідно на державному рівні регулювати розвиток небанківського мікрокредитування, вчасно вирішувати проблеми, що виникають на шляху його розвитку. На нашу думку варто було б підтримати ті зміни, які передбачають:

1. Процентна ставка за кредитом не може перевищувати: для кредитів із терміном погашення до 90 днів включно - не більше 180 % річних; для кредитів із терміном погашення від 91 дня до одного року включно - не більше 100 % річних; для кредитів із терміном погашення понад один рік - не більше 60 % річних.

2. Загальна сума сплачених процентів за кредитом не може перевищувати: для кредитів із терміном погашення до 90 днів включно - не більше 20 % від суми отриманого кредиту; для кредитів із терміном погашення від 91 дня до одного року включно - не більше 40% від суми отриманого кредиту.

3. Проценти за кредитом нараховуються на фактичну суму заборгованості позичальника за кредитом та за термін фактичного користування ним,

починаючи з першого дня видачі кредиту включно та до настання терміну його погашення.

4. Кредитодавцю забороняється встановлювати в договорі будь-які платежі за кредитом, окрім тих, які передбачені законом, чи вимагати отримання позичальником додаткових чи супутніх послуг кредитодавця.

Література:

1. Малахова О.Л. “Кредитний менеджмент”: -Методичні вказівки з вивчення дисципліни. – Тернопіль: ТНЕУ, 2018. - 65 с.

2. Підсумки діяльності фінансових компаній та юридичних осіб (лізингодавців) за I півріччя 2019 року // Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://www.nfp.gov.ua/files/OgliadRinkiv/FK/FK_II%20kv_2019.pdf

3. Інформація про роботу зі зверненнями громадян щодо дій кредитних спілок та фінансових компаній, які до 19.11.2016 мали статус інших кредитних установ.//Нацкомфінпослуг [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://nfp.gov.ua/ua/Pro-skarhy-na-finansovi-ustanovu>

4. Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.

5. Трансформація фінансового сектору. Фінтех в Україні: тенденції, огляд ринку та каталог. // Проект USAID [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://data.unit.city/fintech/fgt34ko67mok/fintech_in_Ukraine_2018_ua.pdf

6. Закон України «Про споживче кредитування» від 15.11.2016 № 1734 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19>.

Ясененко О. В.

магістрант

*Науковий керівник: Подплетний В.В., канд.екон. наук, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Центральноукраїнський національний технічний університет
м. Кропивницький, Україна*

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Ключові проблеми, що перешкоджають розвитку банківського кредитування МСБ в Україні, можна згрупувати таким чином: проблеми нестабільності зовнішнього середовища; недосконалість нормативно-правової бази; нестача дешевих ресурсів банків для кредитування МСБ; непрозорість діяльності МСБ. Вирішити ці проблеми можливо лише об'єднаними зусиллями держави, НБУ, банків і представників МСБ на основі формування інституційної системи банківського кредитування суб'єктів МСБ. Для розширення можливостей банків надавати інвестиційні позики необхідна зміна підходу до визначення категорії позики і відсотка відрахування в резерв по ній не тільки

виходячи з фінансового стану позичальника, а і з урахуванням показників проекту [1].

Пріоритетними напрямками заходів держави щодо поліпшення зовнішнього середовища, на нашу думку, мають бути:

- покращення якості бізнес-середовища та інвестиційного клімату, підвищення прозорості умов здійснення бізнесу, вдосконалення інформаційного забезпечення і складової частини кредитування; розвиток інфраструктури системи підтримки кредитування малих і середніх підприємств (системи гарантування, розвиток кредитної кооперації);

- удосконалення нормативно-правової бази в частині заставного законодавства (реєстрація застав рухомого майна, прискорення роботи з реєстрації майна, закладеного за іпотекою) та з метою створення на державному рівні централізованого інституту надання гарантій по кредитах суб'єктам малого бізнесу, для розвитку венчурного фінансування (насамперед вирішення проблеми застави на нематеріальні активи підприємця);

- розвиток державно-приватного партнерства через збільшення участі МСБ у великих інфраструктурних проектах у співпраці з великими підприємствами, що передбачає розробку і державну підтримку таких кредитних програм;

- поетапна адаптація позитивного міжнародного досвіду державних програм кредитування малого бізнесу;

- розгляд можливості стимулювання банків до кредитування МСБ з боку держави у спосіб:

- запровадження податкових пільг для банків, що займаються кредитуванням МСБ, а саме: застосування до доходів, отриманих від кредитування малого бізнесу, диференційованих ставок податку: від інвестиційних кредитів - знижену (крім процентних доходів від пролонгованих кредитів, які можна оподатковувати за основною ставкою податку на прибуток), від мікрокредитування - підвищену (але нижче основної ставки податку на прибуток банку), що дасть змогу створити стимули для банків розвивати цей напрям кредитування;

- рекомендувати банкам під час планування показників кредитування на майбутній рік увести цільові орієнтири по частці в кредитному портфелі юридичних осіб позичок МСБ не менше 30%. При цьому доходи банків від кредитування МСБ (окрім мікрокредитування) оподатковувати за пільговою ставкою податку на прибуток за умови дотримання вимог щодо досягнення цільових орієнтирів за звітні періоди.

Для поживлення кредитування до інструментів, що сприяють зниженню процентної ставки, на нашу думку, можна віднести: техніко-економічне обґрунтування, бізнес-план; наявність управлінської звітності, фінансової звітності; надійні канали збуту продукції (гарантований збут); тривалий стаж роботи в галузі; відсутність залежності від дебіторів; регулярну наявність залишків на рахунках; низьку заборгованість за кредитами перед постачальниками і замовниками; прозору структуру бізнесу; доступність забезпечення по кредиту або поруки; заставу основних засобів (обладнання,

будівель і споруд) перед заставою рухомого майна; наявність великих власників, готових надати фінансову підтримку свого бізнесу; існування в офіційному списку підприємств, яким держава надає свою підтримку; кредитування у великих банках, де ставки нижче, а вимоги до позичальника і кредитні продукти стандартизовані; позитивну кредитну історію (у тому числі в бюро кредитних історій); тривалий досвід обслуговування клієнта в банку; попит на інші банківські послуги [2].

Із боку НБУ, на нашу думку, стимулювання банків до кредитування МСБ може здійснюватися шляхом таких заходів, як:

- удосконалення підходів до формування банками резервів на можливі втрати по позиках у частині формування резервів за кредитами суб'єктам малого бізнесу й індивідуальним підприємцям;
- уточнення категорії «група пов'язаних позичальників» для врахування співпраці підприємств малого бізнесу з великим і середнім бізнесом із метою скорочення концентрації ризиків на групу позичальників;
- включення інвестиційних кредитів для малого бізнесу в групу позик, які не підпадають під дію підвищувального коефіцієнта під час розрахунку нормативу достатності капіталу Н1.

З огляду на те, що важливою умовою успіху проведення державної політики є оцінка результатів заходів, які вона в себе включає, необхідно на постійній основі відслідковувати й аналізувати стан підприємства, що скористалися державною підтримкою кредитування, порівняно з тими, які не використовували її, щоб визначити, наскільки змінилося їхнє фінансове становище після прийняття відповідних заходів і як це допомогло їм у подальшому розвитку.

Постійний моніторинг динаміки розвитку малих і середніх підприємств дає змогу приділяти особливу увагу тим підприємствам, які найбільш динамічно розвиваються та які здатні зробити максимальний внесок у прискорення темпів економічного зростання в країні, а також іншим пріоритетним групам підприємств (наприклад, малим і середнім підприємствам у наукомістких галузях), і визначити їх потреби в кредитуванні. Також збір інформації про зміну фінансових потреб МСБ на різних стадіях їх діяльності надає можливість оцінити наслідки відмови у видачі кредиту для них. Проведення на регулярній основі опитувань малих і середніх підприємств за двома вибірками - підприємств, які скористалися державною підтримкою кредитування, і підприємств, які подібної підтримки не мали, - дає змогу зробити висновки про ефективність заходів, що вживаються [3].

Наостанок, слід відзначити, що стимулювання банків до кредитування МСБ з боку держави може бути здійснено шляхом покращення якості бізнес-середовища та інвестиційного клімату.

Література:

1. Галан Н.І. Система державної підтримки малих та середніх підприємств у США / Н.І. Галан // Фінанси України. - 2006. - № 1. - С. 142-150.
2. Кодацький В. Організація діяльності банківських установ в умовах ринку / В.

Кодацький // Банківська справа. - 2007. - № 1. - С. 85-92.

3. Кузнецова А.Я. Фінансове стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності малого і середнього бізнесу в Україні: [монографія] / А.Я. Кузнецова, Г.В. Возняк, О.В. Дубовик. - Львів : ЛБІ НБУ, 2008. - 231 с.

Ящук Т. А.

викладач кафедри маркетингу, менеджменту та управління бізнесом
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МЕХАНІЗМОМ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Потреба підвищення рівня ефективності функціонування вищої освіти, яка є актуальною для нашої держави, обумовлює необхідність удосконалення її економічного механізму. У свою чергу, найголовнішим його елементом у сучасних умовах є система фінансового забезпечення діяльності закладів освіти. Впровадження новітніх підходів і принципів їх фінансування забезпечить збільшення матеріального, фінансового та інтелектуального потенціалу і сприятиме забезпеченню конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг.

Нормативно-правовими актами визначено, що фінансування підготовки здобувачів вищої освіти в Україні здійснюється:

– за рахунок видатків державного бюджету у державних закладах вищої освіти (державне замовлення) та за рахунок видатків місцевих бюджетів у державних та комунальних закладах вищої освіти (регіональне замовлення);

– за рахунок цільових пільгових державних кредитів. Отримання цільових пільгових державних кредитів для здобуття вищої освіти здійснюється відповідно до Порядку пільгового кредитування для здобуття професійно-технічної та вищої освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2018 року № 673;

– за ваучерами;

– за кошти фізичних та/або юридичних осіб (на умовах договору, зокрема за кошти грантів, які отримав заклад вищої освіти на проведення наукових досліджень, за якими передбачається підготовка здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії або доктора наук) [1].

На основі статистичних даних на рис. 1 проілюстровано джерела та обсяги фінансування навчання студентів у 2010–2018 рр. Видно стійку закономірність зменшення кількості бюджетних витрат для функціонування вищої освіти – якщо у 2010 році держава фінансувала навчання 798571 студента, то у 2018 році ця цифра зменшилась до 608625 студентів (менше на 189946 осіб або на 24%).

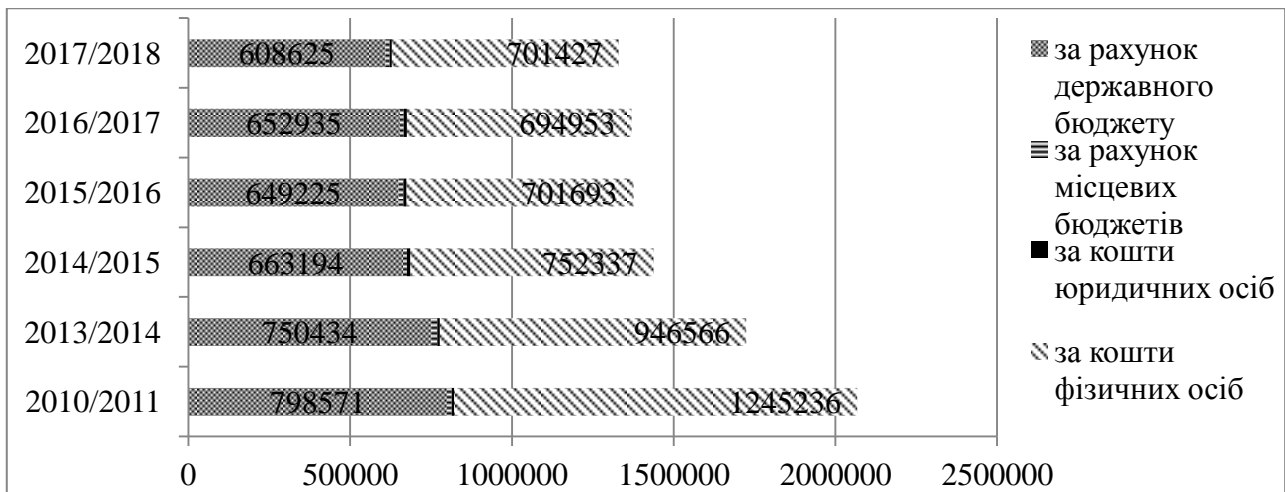

Рис. 1 - Кількість студентів закладів вищої освіти за джерелами фінансування їх навчання, осіб

Джерело: складено автором за [2, с. 36]

Важливою особливістю функціонування фінансового механізму вищої школи в сучасних умовах є проблема взаємодії вищої школи з державою. Економічні відносини, що складаються між державою і вузами, включають певний комплекс взаємовідносин, пов'язаних з питаннями власності, управління, рівня автономії вузів, механізму фінансування. Тому для ефективного функціонування такого механізму повинна бути розроблена державна програма (стратегія) розвитку вищої освіти, яка передбачала б стратегічні пріоритети у фінансуванні вузів [3, с. 114].

За умови зниження динаміки надходжень бюджетних коштів для підготовки фахівців заклади вищої освіти беруть на себе повну відповідальність за фінансове забезпечення власної діяльності, використовуючи для цього усі наявні можливості для розширення обсягів грошових ресурсів. Удосконалення системи фінансування вищої освіти має полягати у оптимальному поєднанні існуючих та пошуку і впровадженні сучасних ефективних методів і механізмів фінансування освітнього і наукового процесів.

О. І. Шаров наголошує [3], що з одного боку, запорукою доступності та швидкого розвитку вищої освіти є публічне фінансування (державне, муніципальне, за рахунок окремого податку тощо). З іншого боку, ефективність та клієнтоорієнтованість є вищими при домінуванні приватного фінансування системи (плата за навчання, благодійні пожертви, замовлення на дослідження тощо). Вибір моделі економічної основи галузі відповідає базовим цінностям суспільства та пріоритетам національної системи державного управління [206].

Таким чином, удосконалення механізму фінансового забезпечення діяльності і розвитку закладів вищої освіти повинно передбачати, передусім, вирішення на основі комплексної об'єктивної оцінки якості освітніх послуг проблем, які стосуються обсягів, структури та цільового використання бюджетного фінансування. Разом з тим, університети мають здійснювати на принципах конкурентності активну управлінську діяльність з реалізації позабюджетних джерел поповнення власних фінансових ресурсів,

застосовуючи ринкові методи і механізми. Усе це дасть можливість закладам вищої освіти не тільки забезпечувати статутну діяльність, але і розвиватися.

Література:

1. Про затвердження деяких нормативно-правових актів з питань прийому на навчання до закладів вищої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України №1096 від 11.10.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-18>.

2. Вища освіта в Україні у 2017 році : статист. збірник / за ред. І. Є. Вернера. – Київ : Держ. служба статистики, 2017. – 298 с.

3. Ящук Т. А. Шляхи удосконалення фінансового механізму вищої школи в Україні / Т. А. Ящук // Сучасні проблеми і перспективи економічної динаміки: матеріали IV Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 30 листопада – 1 грудня 2017 р. / М-во освіти і науки України, Уманський держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2017. – С. 113–115.

4. Шаров О. І. До формування структури бачення «траєкторії вищої освіти» України [Електронний ресурс] / О. І. Шаров // Управління проектами та розвиток виробництва: зб. наук. праць. – 2009. – № 2 (30). – С. 70–78. – Режим доступу : <http://www.pmdp.org.ua/30/09soipos.pdf>.